

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK HALK EDEBİYATI BİLİM DALI

101960

YAKAAFŞAR KASABASI ANLATI TÜRLERİ
ÜZERİNE BİR İNCELEME
(Hikâye, Masal, Fıkra)

101960

DOKTORA TEZİ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Hazırlayan

Aziz KILINÇ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Kemal YÜCE

ÇANAKKALE-2001

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne Asiye Kılıncı ait..
Yaklaşık Kasabası Anlatı Türleri Üzerine adlı çalışma, jürimiz
Bir inceleme (Hikaye, Masal, Fıkra)
tarafından Türk Halk Edebiyatı Anabilim/Alanında Doktora tezi
olarak kabul edilmiştir.

(İmza)

Başkan Prof. Dr. Kemal Yüce

Akademik Unvanı, Adı Soyadı

(İmza)

Üye Doç. Dr. Ali Tuncel

Akademik Unvanı, Adı Soyadı

(İmza)

Üye Doç. Dr. Vakıf Türk

Akademik Unvanı, Adı Soyadı

(İmza)

Üye Yrd. Doç. Dr. Hamdi Güleç

Akademik Unvanı, Adı Soyadı

(İmza)

Üye A. Kocak

Akademik Unvanı, Adı Soyadı

Yrd. Doç. Dr. Aynur Kocak

ÖZET

Bu çalışmada, Isparta'nın Aksu ilçesine bağlı Yakaafşar kasabasından 1998-2000 tarihleri arasında on dört kaynak kişiye başvurularak derlenen sözlü anlatı türleri (hikâye, masal, fıkra) tahlil edilmiştir.

Dört hikâye, kırk iki masal ve otuz fıkranın incelenmesine dayanan bu çalışmanın Giriş'inde, çalışma için gerekli olduğu düşünüldüğünden, derleme yapılan bölgenin tarihi, coğrafyası ve kültürel yapısı üzerinde durulmuştur.

Üç bölümden oluşan çalışmanın Birinci Bölüm'ünde, sahadan derlenen 'halk hikâyeleri' ele alınmıştır. Öncelikle hikâyeler, Eberhard-Boratav'ın Typen Türkischer Volksmarchen (TTV) adlı eserindeki tip numaraları esas alınarak incelenmiş ve dört hikâyeden sadece bir tanesinin tip numarası verilerek tahlilleri yapılmıştır.

İkinci Bölüm'de, derlenmiş olan kırk iki 'masal' ele alınmış ve bunların da tip numaraları belirlenerek özetleri verilip değişik kaynaklardaki varyantları tespit edilmiştir. Daha sonra, masalların Motif-İndex'e göre motifleri çıkarılmaya çalışılmış ve masallarla ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Sözlü anlatı türleri içinde canlılığını ve işlevini bugün de devam ettiren 'fıkra'ların tahlilleri de çalışmanın Üçüncü Bölüm'ünü oluşturmaktadır. Derlenen otuz fıkra, bu bölümde, tasnif edilip gülme kuramlarına göre incelenmiştir. Bu bölümden sonra gelen Sonuç'ta, ele alınan anlatı türleri ile ilgili tahlillere ve bu türlerin adı geçen kasabadaki durumuna yönelik yorumlara yer verilmiştir.

Çalışmanın sonunda, derlenen metinlerin tamamı verilmiştir. Bu metinlerin daha iyi anlaşılması için 'Mahallî Kelimeler Sözlüğü' eklenmiştir.

ABSTRACT

In this thesis, the oral narratives (folk story, tale and joke), which were collected by resorting fourteen people from Yakaafşar that is a town in Isparta are analysed in detail.

This study based on the analyses of four folk stories, forty-two tales and thirty jokes.

In the introduction of the study, because of its necessity for better understanding, some information on the historical, geographical and culturel structures of the region are given.

The first chapter examines the folk stories, which were collected from the region. Firstly, the folk stories are analysed according to the type numbers in Eberhard-Boratav's TTV. Of four folk stories, it is determined that only one has a type number. After that, the plots of the folk stories and the squence of their motifs are given and analysed.

In the second chapter, the forty-two tales collecting from the region is examined. After giving the summaries of these tales, the type numbers of them are determined. The variants of the tales are also emphasized. After that, the motifs of the tales are presented in accordance with Motif-Index and a general evaluation is made about the tales.

The analyses of the jokes that still save their vitality and functions are dicussed in the third chapter. The thirty jokes that belong to the region are examined accordance with the theories of humour as categorizing them.

The conclusion of the thesis includes the general analyses of the oral narratives examining in the present study and the interpratation about the special situations of these oral narratives in region.

At the end of the study, the whole texts that were collected are given. In order to better understanding of those texts, a "Dictionary of Local Vocabularies" is added.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	III
KISALTMALAR.....	IV

GİRİŞ

1. BÖLGENİN TARİHİ, COĞRAFİ, EKONOMİK VE SOSYAL YAPISI.....	1
1.1. Bölgenin Tarihi.....	1
1.1.1. Türklerden Önce Isparta.....	1
1.1.2. Türkler Döneminde Isparta.....	2
1.1.3. Tarih İçinde Aksu ve Yakaafşar.....	3
1.1.4. Afşar (Avşar) Adı ve Tarihte Afşarlar.....	5
1.2. Bölgenin Coğrafi Durumu.....	12
1.2.1. Doğal Yapı, Bitki Örtüsü ve İklim.....	12
1.2.2. Ulaşım.....	14
1.2.3. Nüfus.....	15
1.2.4. Yerleşim.....	16
1.3. Bölgenin Ekonomik Durumu.....	17
1.4. Kasabanın Sosyal ve Kültürel Yapısı.....	18
1.4.1. Yaşayış ve Sosyal Kurumlar.....	18
1.4.2. Eğitim.....	26
1.4.3. Din.....	26
1.4.4. Dil.....	27
2. ISPARTA VE ÇEVRESİ İLE İLGİLİ FOLKLOR ÇALIŞMALARI.....	28
3. ÇALIŞMANIN AMACI, KAPSAMI VE KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER.....	32

I. BÖLÜM

HALK HİKÂYELERİ

1. TANIMI, MENŞEİ VE TASNİFİ.....	36
2. YAKAAŞAR HİKÂYELERİNİN TASNİF VE TAHLİLİ.....	40
2.1. Tasnif.....	40
2.2. Tahlil.....	40
2.2.1. Şah İsmail.....	40
2.2.1.1. Hikâye Şeması.....	40
2.2.1.2. Epizot ve motif yapısı.....	42
2.2.1.3. Hikâyenin Tahlili.....	45
2.2.2. Arzu ile Kamber.....	48
2.2.2.1. Hikâye şeması.....	48
2.2.2.2. Epizot ve motif yapısı.....	49
2.2.2.3. Hikâyenin tahlili.....	55
2.2.3. Şah Senem ile Şah Velet.....	55
2.2.3.1. Hikâye Şeması.....	55
2.2.3.2. Epizot ve motif yapısı.....	56
2.2.3.3. Hikâyenin tahlili.....	57
2.2.4. Necip ile Ayşe.....	59
2.2.4.1. Hikâye Şeması.....	59
2.2.4.2. Epizot ve motif yapısı.....	60
2.2.4.3. Hikâyenin tahlili.....	61
2.3. Hikâyelerin Genel Tahlili.....	63

II. BÖLÜM

MASALLAR

1. TANIMI, MENŞEİ VE TASNİFİ	66
2. YAKAAFŞAR MASALLARININ TASNİF VE TAHLİLİ.....	69
2.1. Tasnif.....	69
2.2. Tahlil.....	70
2.2.1. Yakaafşar Masallarının Özetleri ve Varyantları.....	70
2.2.2. Yakaafşar Masallarının Motif Yapısı.....	125
2.3. Masallarla İlgili Genel Değerlendirme.....	220

III. BÖLÜM

FIKRALAR

1. TANIMI VE TASNİFİ.....	225
2. YAKAAFŞAR FIKRALARININ TASNİF VE TAHLİLİ.....	227
2.1. Tasnif.....	227
2.2. Tahlil.....	228
2.1.1. Yörük Fıkraları.....	228
2.1.2. Mahallî Fıkra Tiplerine bağlı Fıkralar.....	229
2.1.2.1. Avara.....	230
2.1.2.1. Acar Ağa.....	231
2.2. Diğer Fıkralar.....	231
2.2.1. Gülme Kuramlarına Göre Fıkraların Tahlili.....	232
2.2.1.1. Üstünlük Kuramı.....	233
2.2.1.2. Uyumsuzluk Kuramı.....	235
2.2.1.3. Rahatlama Kuramı.....	238
2.3. Yakaafşar Fıkraları ile İlgili Genel Değerlendirme.....	240
SONUÇ.....	241
KAYNAK KİŞİLER.....	243

METİNLER

1. HALK HİKÂYELERİ

1.1. Şah İsmail.....	246
1.2. Arzu ile Kamber.....	256
1.3. Şah Senem ile Şah Velet.....	258
1.4. Necip ile Ayşe.....	264

2. MASALLAR

2.1. Kurt ile Tilki.....	267
2.2. Tilki ile Pekmezci.....	267
2.3. Kedi ile Fare.....	268
2.4. Bozkurt	269
2.5. Çolak Kız.....	270
2.6. Karga Yağacak Gözümüzü Oyacak.....	271
2.7. Deli Oğlan ile Akıllı.....	272
2.8. Gerk Gerk Kadınlar	274
2.9. Değirmenci	275
2.10. Allah'ın Müsaadesi	278
2.11. Cennetlik Adam	280
2.12. Korkak Adam	281
2.13. Eskici Mehmet	286
2.14. Yörük Mehmet	289
2.15. Tavukçu	296
2.16. Kel Kafalı Padişah	300
2.17. Bölüşülemeyen Kız	300
2.18. Eşekle Yarışan Keloğlan	303
2.19. Üzümcü	306
2.20. Aydın'a Giden Keloğlan	310
2.21. Kısmetini Arayan Adam	314

2.22. İhtiyar Doktor	316
2.23. Sarı Sakallı Gök Gözlü Adamla Keloğlan.....	319
2.24. Köse Değirmenci ile Keloğlan.....	322
2.25. Tembelzade	326
2.26. Dünya Güzeli	328
2.27. Yelkovan Otu	331
2.28. İnsan Huyu, Hayvan Huyu.....	332
2.29. Gelin ve Görümce	333
2.30. Gök Boncuk Çocukla Dev	334
2.31. Fatmacık'la Yusufçuk	336
2.32. Taş Kapak	240
2.33. Üç Kardeş	341
2.34. Altın Perçemli Oğlan Altın Perçemli Kız.....	343
2.35. Altın Başlı Oğlan Sırma Saçlı Kız	346
2.36. Keloğlan ile Anası	351
2.37. Tozlu Bey ile Tilki	355
2.38. İyiliğe İyilik Haramdır	359
2.39. Masum Kızla Oğlu	362
2.40. Sihirli Kutu	366
2.41. Padişahın Üç Oğlu	373
2.42. Kılı Barak	381

3. FIKRALAR

3.1. İşte O Haltı Yiyemez	382
3.2. Allah Seni Yarattığına Pişman, Öldürmeye De Usanıyor	382
3.3. Emanet Çul	382
3.4. Yarenliğimi Şuraya Koy	383
3.5. Testere Yok Mu?	383

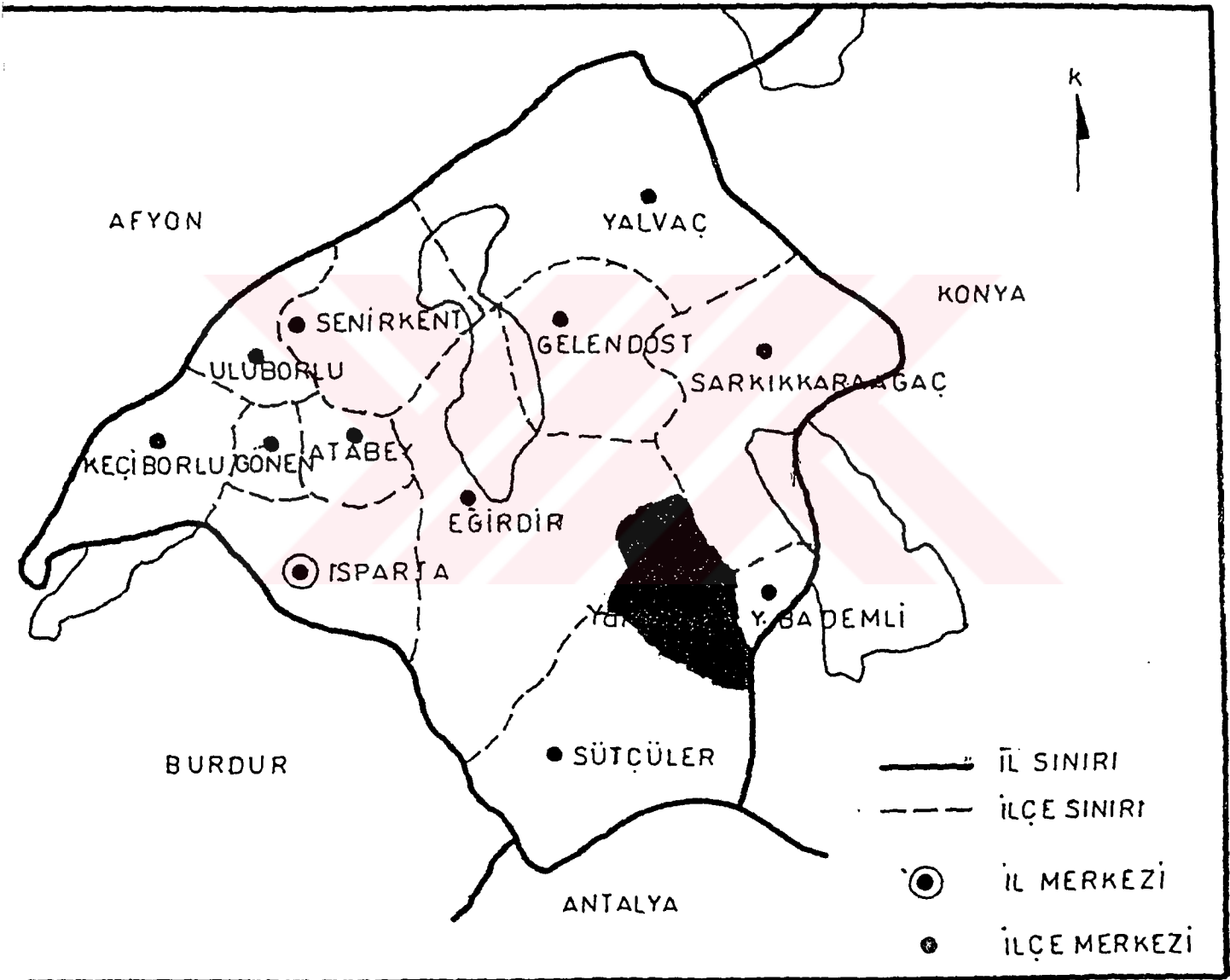
3.6. Nasıl Ağa Olduğunu Ben De Anladım	384
3.7. Jandarma ile Tahsildar	384
3.8. Ağzım Mı, Avucum Mu, Fincan Mı Büyük	385
3.9. Köpek Midir De Üstüme Salacaksınız	385
3.10. Pekmezine Diyecek Yok Ama...	386
3.11. Erik Misin, Koruk Musun?	386
3.12. Şurası Hımm...	387
3.13. Yayla Yayla Göçürdüğüm	387
3.14. Koçularlı'nın Yemini	387
3.15. Bir Evden Bir Kişi	388
3.16. Sıraya Koyun	388
3.17. Ay Ellerin Ayları	389
3.18. Hoca ile Kör	389
3.19. Köylü ile Şehirli	390
3.20. Daha Neler Görürsün	391
3.21. Ben De Attım	391
3.22. Allah'ın Yürüğü	392
3.23. Siz Değiştirmediyseviz	392
3.24. İmam kendine Bir Ev Yaptırması!	393
3.25. İncili'nin Cezası	393
3.26. Ağamın Aklı	394
3.27. Ormancı Ben Gibiydi	395
3.28. Tırmığın Adı	395
3.29. Halva Demesini De Biliriz, Helva Demesini De	396
3.30. Çimendar Efendi	396
MAHALLÎ KELİMELER SÖZLÜĞÜ	398
KAYNAKÇA.....	408

KISALTMALAR

AaTh	: Anttı Aarne-Stith Thompson'un "The Types of the Folktale" adlı eseri
a.g.e	: Adı geçen eser
a.g.env.	: Adı geçen envanter
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
a.g.r.	: Adı geçen rapor
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
çev.	: Çeviren
Haz.	: Hazırlayan
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
vb.	: Ve benzeri
vs.	: Vesaire
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TTV	: Volfram Eberhard- Pertev Naili Boratav'ın "Typen Türkischer Volksmärchen" adlı eseri

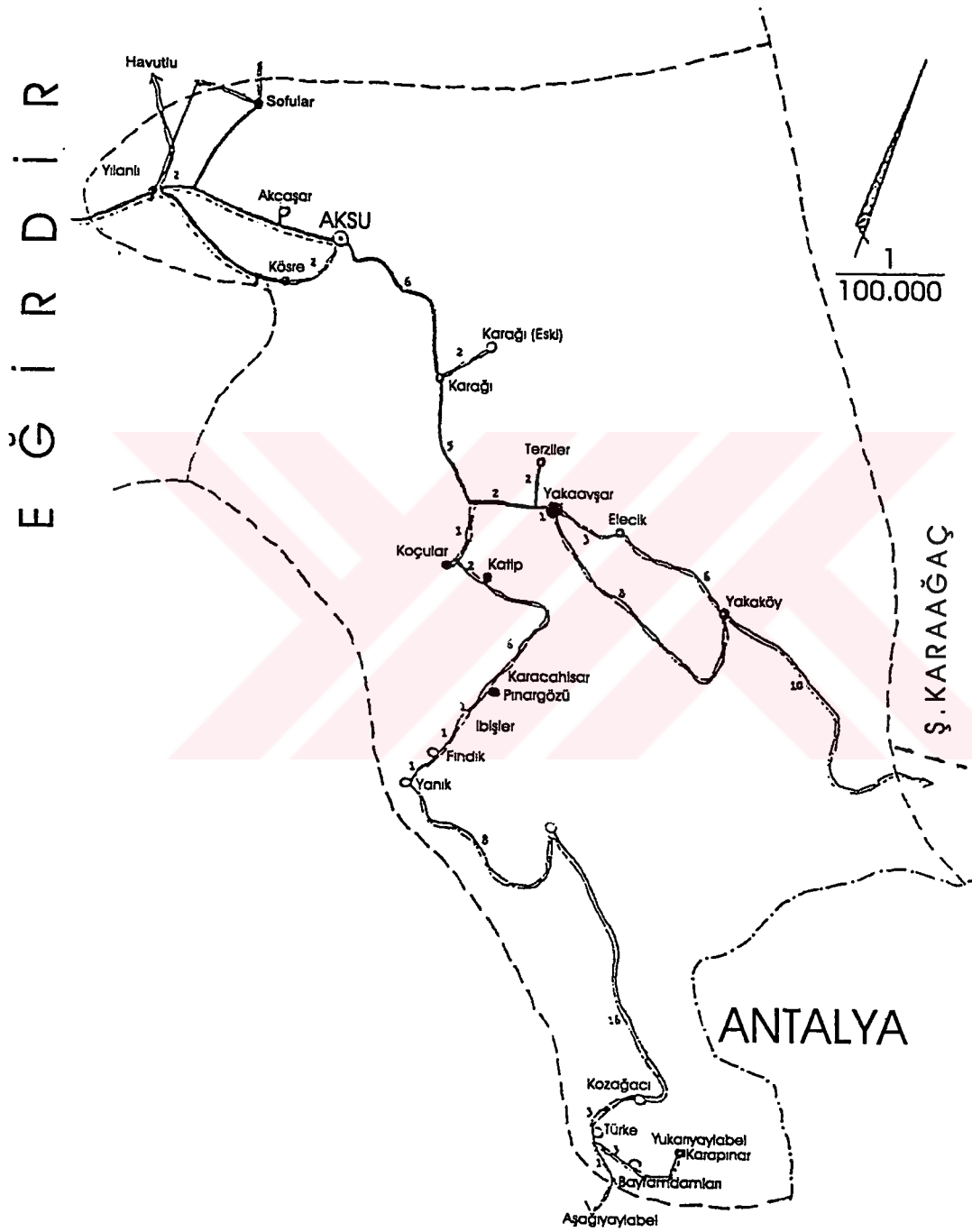
ISPARTA İL HARİTASI

İDARI BÖLÜNÜŞ

Ö:1/3.928.000

AKSU İLÇE HARİTASI

ÖN SÖZ

“Yakaafşar Kasabası Anlatı Türleri Üzerine Bir İnceleme (Hikâye, Masal, Fıkra)” adlı bu çalışma, derleme ve metin tahlili olmak üzere iki safhadan oluşmakta ve kasabada, anlatı türlerinin bugünkü durumunu incelemeyi amaç edinmektedir.

1998-2000 tarihleri arasında Isparta Aksu İlçesi, Yakaafşar kasabasında yaptığımız saha çalışması neticesinde, on dört kaynak kişiden dört hikâye, kırk iki masal ve otuz fıkra derledik.

Çalışmanın Giriş’inde, çalışma için gerekli olduğuna inanılan bölgenin tarihi, coğrafyası, sosyal ve kültürel yapısıyla ilgili bilgiler verilmiştir.

Birinci Bölüm’de, sahadan derlenen hikâyeler ele alınmıştır. Derlenen dört hikâyeden üçünde manzum parçalar kısmen bozulmuş olduğu, Şah İsmail hikâyesinde ise tamamen kaybolduğu görülmüştür. Hikayelerin önce, Eberhard-Boratav’ın Typen Türkischer Volksmarchen (TTV) adlı eserinde bulunan tip numaraları aranmış; ancak, dört hikâyeden sadece Şah İsmail hikâyesinin tip numarası tespit edilebilmiştir. Hikâyelerin, hikâye şeması, epizot ve motif sıralaması verilmiştir. Her hikâyenin sonunda o hikâyenin tahlili yapılmış ve bölümün sonunda da Yakaafşar hikâyeleriyle ilgili genel bir değerlendirmeye gidilmiştir.

İkinci Bölüm’de, derlemiş olduğumuz kırk iki masal incelenmiş ve bunlardan TTV ve Antti Aarne-Stith Thompson’un the Types of the Folktale adlı eserinde (AaTh) tip numarası olanlar belirtilmiştir. Masalların özetleri verilip bunların değişik kaynaklardaki varyantları tespit edilmeye çalışılmıştır. Masalların, dünya masal kataloğu olarak bilinen Motif-Index’e göre motifleri çıkarılmış ve bu eserde yer almayan motifler eserin numaralandırma sistemine göre yerleştirilmiştir. Bölümün sonunda da masallara ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Üçüncü Bölüm, sözlü anlatı türleri içinde canlılığını ve işlevini bugün de sürdüren fıkraların tahlillerinden oluşmaktadır. Çalışma sahamız olan Yakaafşar kasabasından söz konusu süre içinde derlediğimiz otuz fikradan yedisi kasabada yetişmiş fıkra tiplerinden Avara lâkaplı Rıza Kılınç'a, ikisi de aynı yerden Acar Ağa lâkaplı Mehmet Uzun'a aittir. Belli bir zümreyi ve topluluğu temsil eden fıkralar ise, on üç tanedir. Fıkralardan on bir tanesi kasabalıların Yörüklerle ilgili anlattığı fıkralardan; iki tanesi ise köylü-şehirli çatışmasının ürünü olan fıkralardan oluşmaktadır. Ortak şahsiyeti temsil eden fıkra, bir tanedir. İncili Çavuş fıkrası olan bu fikranın dışında kalan sekiz fıkra da gündelik fıkra tipleridir. Bu bölümü, anlatı türleri ile ilgili tahlillere ve bahsedilen türlerin kasabadaki durumuyla ilgili yorumlara yer veren bir "Sonuç" izlemektedir.

Çalışmanın sonunda derlediğimiz metinlere yer verilmiş; metinlerin sonuna da, metinlerin daha rahat anlaşılabilmesi için 'Mahallî Kelimeler Sözlüğü' eklenmiştir.

Çalışmanın her safhasında, yardımlarını esirgemeyen ve kütüphanesini açarak kaynak açısından beni rahatlatan Prof. Dr. Kemâl YÜCE'ye şükranlarımı sunarım.

GİRİŞ

1. BÖLGENİN TARİHİ, COĞRAFİ, EKONOMİK VE SOSYAL YAPISI

1.1. Bölgenin Tarihi

Yakaafşar kasabası, yönetim bakımından Isparta ilinin, Aksu ilçesine bağlıdır. Kasabanın bulunduğu bölge çok eski bir yerleşim yeridir. Kasabanın çevresinde bulunan Gutça, Asarlık ve Sivri mevkilerinde Türklerden önceki uygarlıklara ait tarihî harabeler mevcuttur. Köyü incelerken, hem Türklerden önceki dönemi, hem de Türk hakimiyeti altındaki dönemini birlikte ele almak gerekmektedir.

1.1.1. Türklerden Önce Isparta

Bağlı bulunduğu Aksu ilçesinin, Akçaşar mahallesinin üst tarafında bulunan Antik kent Timbriada, M. Ö. 2000 yıllarında Arzava Kralığına bağlı, Pisidia bölgesinin önemli bir şehridir. Bölge, sırasıyla önce Trakların, ardından da M.Ö. VII. yüzyılda, Frigler'in hâkimiyetine girmiştir. Daha sonra Perslerin, Helenlerin, Roma ve Bizans İmparatorluğu'nun eline geçmiştir.¹

Isparta'nın adının nereden geldiği ile ilgili çeşitli görüşler vardır. Böcüzade Süleyman Efendi'nin Isparta Tarihi isimli eserinde², Meydan Larousse'da³, Kaamus'u Alâm'da⁴, Mustafa Koç'un hazırladığı Tüm Yönleriyle Isparta⁵ isimli eserde, Isparta adının Pisidia şehirlerinden Baris'in yerine kullanıldığı ifade edilmektedir. Baris adının Sanskritçe'de "su" anlamına gelen "vari" kelimesiyle bağlantısı olduğu sanılmaktadır. Bu adın başına "ıs" zarf edatı getirilerek Isparita şeklini aldığı, daha sonra da Isparta şekline dönüştüğü belirtilmektedir.⁶

¹ KOMİSYON : Aksu, Tuğra Ofset, Isparta-1996. s. 2

² BÖCÜZADE, Süleyman Sami: Kuruluşundan Bu Güne Kadar Isparta Tarihi, Günümüz Türkçesi ile sadeleştiren Dr. Suat EREN, Çeltüt Matbacılık, İstanbul 1983, s.6.

³ BÜYÜK LAROUSSE, Sözlük ve Ansiklopedi: Isparta Maddesi, C.11 s. 5496.

⁴ ŞEMSETTİN SAMİ, Kaamus'u Alâm, C.1, s. 858.

⁵ KOÇ, Mustafa: Baris-Hamit-Hamitâbât Tüm Yönleriyle Isparta, Türk Köyü Yayınları, Isparta-1983.

⁶ İSPARTA VALİLİĞİ İL KÜLTÜR MÜDÜRLÜĞÜ. 1998 Kültür Envanteri, s. 1.

Isparta adıyla ilgili başka bir görüş de Turhan Hikmet Dağlıoğlu ile Prof. Dr. Ünger'e aittir. Onlara göre, Isparta adının "baride" kelimesinden geldiği, bu kelimenin Hititçe'ye belki de Lidya dilinden gelmiş bir sözcük olduğu, Yunan göçmenlerin Anadolu'ya gelmelerinden sonra barida adına "eis" takısını ekleyerek "Isbarida" olarak kullanıldığı şeklindedir. Bu görüşe, Prof. Dr. Osman Turan ve Prof. Ramsey de katılmaktadır.⁷ Mitolojide bu kelime, "ekilmiş ve bereket" anlamlarına gelmektedir.

İbn-i Batuta Seyahatnamesi'nde Isparta adı, Sabarta olarak geçmektedir. Bu adın M.Ö. VII. yüzyılda Karadeniz'in kuzeyindeki İskitlerce güneye sürülen Sabardai kavimlerinin ilimize yerleşmeleri sonucu verildiği ifade edilmektedir.⁸

1.1.2. Türkler Döneminde Isparta

Isparta, Anadolu'nun fethiyle birlikte, Anadolu Selçuklu devleti egemenliğine girmiştir. 1176'da Sultandağı'nın Miryakefalon mevkiinde Bizanslıların yenilmiş olması Anadolu'da Türk egemenliğini tamamen kesinleştirmiştir.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin 1243'de Köseadağı Savaşı'nda Moğollara yenilmesiyle, Anadolu'da beylikler ortaya çıktı. Bu beyliklerden Hamitoğulları Beyliği Göller yöresinde kuruldu. Beyliğin merkezi önceleri Uluborlu'yken, daha sonra Eğirdir oldu.

Hamitoğulları Beyliği'nin, 1423'te Osmanlı Devleti'nin sınırlarına katılmasıyla bölge Osmanlı hâkimiyetine girdi. Osmanlı idaresine geçtikten sonra, vezirlik rütbesindeki valiler tarafından idare edilmiştir. Valiler yazın Isparta'da kışın Antalya'da oturlardı.⁹

Hicri 1079 (m. 1669) sicillerindeki kayıtlara göre, Hamideli bu tarihte ve daha sonraları Gölhisar, Siroz (Tefenni), Kemer Hamid, Ağlasun, İncir Pazarı, Burdur, Irla, Eğirdir, Agros (Atabey), Barla, Afşar, Pavlu (Sütçüler), Yalvaç,

⁷ a.g.env., s.1.

⁸ Aynı yer.

⁹ BÖCÜZADE, a.g.e., s.28.

Karaağaç, Uluborlu, Isparta, Gönen, Keçiborlu, Hoyran, Gölhisar Karağacı, Yaviçe kazaları olmak üzere yirmi kazadan ibaret kalmış ve bir iki yüzyıl Aydın valiliğine, zaman zaman da Anadolu valilik merkezi olan Kütahya'ya bağlı kaymakamlar tarafından yönetilmiştir. Tanzimat'tan sonra, bu kazaların kimi bucak, kimi köy hâline getirilmiş ve bir kısmı birleştirilerek burdur sancağı kurulmuştur. Bu kuruluşun sonra Isparta Sancağı doğuda Beyşehir, Kuzeyde Akşehir, batıda Burdur, Güneyde Teke (Antalya) sancaklarıyla çevrilmiş olara Konya vilâyetine bağlanmıştır.¹⁰

Isparta, 1919-1923 yılları arasında Millî Mücadele döneminde söz konusu işgallerden en az etkilenen illerden biri olmuştur. İhtilaf devletlerinden İtalya'nın nüfuzuna bırakılan Isparta, büyük bir direniş göstermiş, işgale boyun eğmemiştir.¹¹

Cumhuriyet döneminde müstakil vilâyet olan Isparta, asıl gelişmesini bu dönemde sağlamıştır. Gülcülük tarımını ve el halıcılığını geliştirerek ekonomisine önemli katkı sağlamıştır. Makine halıcılığının gelişmesiyle el halıcılığı durma noktasına gelmiştir. Yine cumhuriyet döneminde bayındırlık hizmetlerinin gelmesiyle bölge önemli bir turizm merkezi hâline gelmiştir.

1.1.3. Tarih içinde Aksu ve Yakaafşar

Isparta'nın onuncu ilçesi olan Aksu Anamas dağlarının güneyinde, Anamas ovası ile Akpınar eteklerinde kurulmuştur. Isparta'ya 62 km mesafededir.

Cevdet Paşa Tarihi'nin 2. cildinde , milâdî 1783 yılında Bucak, Eskiceköy, Mirehor ve Akçaşar adında dört köyün olduğundan bahsedilmektedir. Bu günkü adı tepe mahallesi olan Mirehor köyü, adını beylik ahırından dolayı almıştır. Bu beylerden Karaselliogulları Kara Ceyvas, Avşaroğlu, Şeyh Süleyman Beylik Ahırının ileri gelenlerindedir. Yılanlıoğlu kara Ceyvas'ı topa tutarak öldürür. Tekelioğlu ve hükümet kuvvetleri Avşaroğlu'nun konağına saldırarak, evini yıkıp mallarını talan ederler. Avşaroğlu ile Şeyh Süleyman Yakaafşar'a gelerek yurt

¹⁰ BÖCÜZADE, a.g.e., s.29,

¹¹ a.g.env., s.3.

tutarlar. Böylece eski köy tamamen ortadan kalkar. Burada kalanlar cami imamı Sinan Efendi ile birlikte, bu günkü Orta Mahalle'yi kurarlar. Eski köyün yerine de Hayta aşireti beyi Hacı Memiş gelerek yurt tutar. Zamanla civardan gelen ailelerle büyüyen köyler 1953'te birleşerek belediye teşkilâtını kurarlar.¹²

Kasabanın bağlı bulunduğu Aksu, Bakanlar Kurulu'nun 04.07.1987 tarihli kararnamesi ile ilçe hâline gelmiştir. Önceleri Eğirdir ilçesine bağlı bir köy olan kasaba bu tarihten sonra diğer çevre köylerle birlikte Aksu'ya bağlanmıştır.

Yakaavşar kasabası Isparta'ya 77, Aksu ilçesine 15 km'dir. Kasabanın tarihi eskilere dayanmakla birlikte, halkının çoğunluğu farklı zamanlarda dört farklı kaynaklardan gelmişlerdir. Orta mahalle, kasabanın kurucuları olan, Afşar boyundan, Yukarı mahalle Antalya'dan gelip yerleşen Yörüklerden, Mantaklar Mahallesi, 150 yıl önce Sütçüler ilçesi Yukarıyaylabel köyünden sürüleriyle gelip yurt tutan insanlardan oluşmaktadır. Muhacirler ismi verilen mahalle ise 93 Harbi olarak bilinen tarihten sonra mübadele sonucu Bulgaristan'ın Tırnova kasabasından gelenler tarafından kurulmuştur.¹³ Önceleri köy olan Yakaafşar, Resmi Gazete'de yayınlanan 18 Haziran 1992 tarih ve 92/40348 sayılı kararla, 1580 sayılı kanunun 7469 sayılı kanunla değişik 7. Maddesi gereğince belediye olmuştur.

Köyün kuruluşu ile ilgili yazılı kaynak bulunmamaktadır. Köyün kurucuları olarak bilinen Avşarlar'ın köye gelip yerleşmeleri ekonomik sebeplere dayanmaktadır. Adana bölgesin de yaşarlarken devletin verdiği salma vergiyi ödeyemeyince, kaçıp gelerek köyün orta mahallesine yurt tutarlar. Bunlar, Hacı İsmail, İbadoğlu ve Çiçeklioğlu adıyla bilinen kişilerdir.¹⁴ Bu üç kişinin Aksu'nun, İmrahor mahallesinde otururken, çıkan bir kavga sonucu Yakaafşar'a gelerek yurt tutan Afşaroğlu'nun oğulları olduğu sanılmaktadır. Sözlü kaynaktan alınan başka bir bilgiye göre, Adana'dan Gelendost ovasına gelen Afşar beyi ile oğlunun arası açılır. Oğlu da kendi hakkı olan sürüleri alır, ilk önce Aksu bölgesine daha sonra da, bu bölgeye gelerek köyü kurar. Köye Afşar ismini de bu ilk yerleşenler verirler.

¹² KOMİSYON: Aksu, Tuğra Ofset, Isparta-1996, s. 40.

¹³ ÇETİN, İbrahim: 1924 doğumlu, Koca Muhacir adıyla anılan babasından duyduğunu ifade etti.

¹⁴ Bu bilgi, 1924 Yakaafşar doğumlu, ilk öğretmenliğine kendi köyünde başlayan emekli öğretmen Bekir KARAKOÇ'tan alınmıştır.

Adana'dan gelen Avşarlar'ın bir kısmının Gelendost'a, bir kısmının da köyün şimdiki yerine gelip yerleşmesinden dolayı Yaka-Afşar ismini almış olduğu kuvvetle muhtemeldir. Gelendost ovasına gelip yerleşenler de yerleştikleri yere Afşar ismini vermişlerdir. Halen Afşar, Isparta Gelendost ilçesine bağlı bir köydür.

Köye yerleşen Yörükler ise, Antalya bölgesinden yaylamak için bu bölgeye gelirler. Göç zamanı develeri, ayaklarında çıkan şap hastalığı yüzünden yürüyemez hale gelince köyde kışlamak zorunda kalırlar. Bir daha da geri dönmezler.

Daha sonraları köye küçük gruplar halinde Burdur'dan, Aydın'dan gelen aileler olmuştur. Kız alıp verme sonucu köy tamamen birbiriyle kaynaşmıştır.

1.1.4. Afşar (Avşar) Adı ve Tarihte Afşarlar

Avşar kelimesi, Kaşgarlı Mahmut'un Divân-ı Lugat-it Türk'te, Reşüdidin'in Cami-üt Tevarih'te, Yazıcıoğlu Ali'nin Selçuknâmesi'nde, Ebulgazi Bahadır Han'ın Şecere-i Terakime adlı eserinde, "çevik ve vahşi hayvan avına hevesli" anlamındadır.¹⁵

Macar Türkolog G. Vamberi, "avşar" kelimesinin anlamını "toplayan" olarak veriyor. Türkmen araştırmacı S. Ataniyazov 'a göre "avşar", taypa, yani "il" anlamındadır. Yine Türkmen dil bilimcisi Z. B. Muhammedov, avşarmak, avşarılmak sözlerinin, kibirli olmak, kibirlenmek anlamında olduğunu ifade etmektedir. Azeri lehçelerinde avşar- "süt avşarmak, sağmak anlamında kullanılıyor. Seyhan ağzında "yetenekli" anlamında kullanılıyor.¹⁶

Avşar, Türkiye Türklerinin ataları olan oğuz elinin en tanınmış boylarından birinin adıdır. Bu boyun adı, Kaşgarlı Mahmud (XI. yüzyıl) ve Fahreddin Mübârek Şah'ın (XII. yüzyıl) başı listelerinde Afşar, Reşâdüddin (XIV. yüzyıl başı) ile ona dayanan Yazıcıoğlu (XI. yüzyıl) ve Ebu'l-Gâzî (XVII. Yüzyıl) listelerinde de Avşar şeklinde geçer. Moğol istilâsından önceki vekâyinamelerde Kaşgarlı ve Fahreddin Mübarek Şah'ı teyiden Afşar şekline rastlanmaktadır. XIV. ve XVII. Yüzyıllarda

¹⁵ EREN, Muharrem: Kocaavşar Köyü ve Tarihte Avşarlar, M.E.B. Yayını., s.22.

¹⁶ ATDAEV, Serdar: "Türkmenistan, Yakın ve Orta Doğu Ülkelerinde Avşarlar", Milli Folklor, Yıl:1998, Sayı: Yaz/Summer 38, s. 55.

Anadolu'da her ikisi de görülmekle beraber Avşar şekli daha çok yaygındır. İran kaynaklarında bu boyun adı XVI. Yüzyıldan itibaren sadece Afşar şeklinde yazılmaktadır. Bugün İran'da bu boya mensup kaynaklar ve köylüler de boylarının adını aynı şekilde, yani "Afşar" olarak söylemektedirler. Kaşgarlı ve Reşidüddin, diğer oğuz boyları gibi Avşarların da damgalarını vermişlerdir. Bundan başka Avşarlar'ın, kendilerine en yakın diğer üç boy (Kızık, Beğdili, Karkın) ile ortak olan totemlerinin tavşancıl, şölenlerdeki (toy) ülüşlerinin (koyunun yemeleri için törece tahsis edilmiş kısmı) sağ umaca (kısmı) olduğunu bildirmiştir.¹⁷

Afşar (Avşar), Divân-ı Lugat-it Türk'te ve Salur Baba Tarihi'nde Oğuz'un altıncı boyu olarak adlandırılıyor. Oğuz Han'ın altı oğlundan birisinin adı, Yıldız Han'dır. Yıldız Han'ın birinci oğlu Avşar'dır. Aynı zamanda kendi adıyla anılan boyunun beyidir. Yalnız Salur Baba Tarihi'nde, Avşarların beyi, Yıldız Han'ın ikinci oğlu Ayhan olduğu belirtilmektedir.¹⁸

Oğuzlar'ın İslâmiyet'ten önceki tarihlerine dair rivayetlerde Avşarlarla ilgili herhangi bir hadiseden bahsedilmez. Fakat İslâmiyet'ten sonraki devirde hükümet sülâlesi çıkarmış beş boydan birinin de Avşar olduğu bildirilir. Diğer boylar: Kayı, Eymür, Yazır ve Beydili. Selçuklu Hanedânı'nın büyük başarıları ve Karahıtaylar'ın Türkistan'da Hâkimiyet kurmaları, Oğuzlardan pek çok kümelerin, Seyhun boylarındaki yurtlarından ve hatta Mangışlak ve Balkan (Balhan) bölgelerinden göçüp, Orta ve Yakınoğu ülkelerine gelmelerine sebep oldu. Gelen yirmi dört Oğuz boyundan pek azı tarih kaynaklarında akisler bırakabildiler ki, bunlardan biri de Avşarlar'dır.

Hûsistan'daki Avşar (Afşar) Beyliği: 530-1136 tarihlerinde İran'ın Hûsistan eyaletinde kalabalık sayıda bir Türkmen Topluluğu yaşamaktaydı. Bu Türkmen topluluğu buraya, Karahıtaylar'ın Türkistan'da hâkimiyet kurmaları yüzünden baskılar sonucu göç etmiştir. Bu topluluğun içinde Avşarlar'ın büyük bir topluluğu vardır. Bu Avşar obasının başında, Husistan kasabasında oturmakta olan Aslan oğlu Yakup bulunmaktaydı. Daha sonra beyliğin başına Şumla lâkaplı

¹⁷ T.D.V. İslâm Ansiklopedisi, Avşar Maddesi, C:4 s. 160.

¹⁸ ATDAEV, a.g.m., s. 55.

Aydoğan geçti ve tamamen burayı hakimiyeti altına aldı. Kendinden sonra gelen oğulları onun kadar dirayetli değillerdi. Bu yzden zlkelerini Abbasilere kaptırdılar.

Moğol Hâkimiyetinden Sonraki Devirlerde Afşarlar: XV. ve XVI. Yzyıl Osmanlı tahrir defterlerinde Afşarlar'a ait pek çok yer adı görülmektedir ki bu yer adları ile Afşarlar Kayılar'dan sonra ikinci sırada yer almaktadır. Bu da Afşarlar'ın, Anadolu'nun bir Türk yurdu hâline gelmesinde Kayı ve Kınıklar gibi birinci derece rol oynadıklarını kesin bir Şekilde göstermektedir. Yazıcıoğlu'na göre Karamanoğulları da Afşar boyuna mensuptur.

Moğol hâkimiyetinin Anadolu'ya yayılması zzerine, Anadolu'dan Suriye'ye 40.000 adır Türkmen adır g etmiŐti. Bu Türkmenler bilhassa Suriye'de pek yoğun bir topluluk teŐkil etmişler ve pek geniş bir saha içindeki siyasi hadiselere, glere ve parçalanmalara rağmen Bozok ve Uok Şeklindeki eski el(il) teşkilâtlarını da korumuŐlardı. Daha ziyada Halep, Antep ve Antakya bölgesinde yaşayan bu Türkmenler'in kolunu meydana getiren Bozok kolunun başında Avşarlar geliyordu. Türkiye'de ve İnan'da yaşayan Avşar oymaklarının Orta Batı Anadolu'daki bazı kk oymaklar müstesna olmak zzerine, hepsi bu ana koldan ayrılmışlardır. Ayrıca Dulkadirli eli arasında İnanlı Avşarı adlı önemli bir Avşar kolu olduğu gibi Kozan yöresinde de kuvvetli bir Avşar kolu vardı.

XVI. ve XVII. Yzyıllarda Anadolu'da Avşarlar: a) Halep Türkmenleri: XVI. ve XVII. Yzyıllarda Anadolu'da Avşarlar'ın yoğun bir Şekilde Halep Türkmenleri içinde bulunduğu dikkati çeker. Nitekim XVI. Yzyılın ilk yarısında yapılan tahrirde Halep Türkmenleri arasında Kpekli Avşarı ve gündüzlü Avşarı boyları ile müstakil bir Avşar oymağı görülmektedir. Müstakil Avşar oymağı XVI. Yzyılın ikinci yarısında 158 vergi hanesinden ibaret idi. Memluklular devrinde **dirlik** sahibi olan bu oymak, Osmanlılar devrinde de dirliğini muhafaza etmiştir. **b) Dulkadirli Avşarları:**Dulkadirli ili arasındaki Avşarlar aslında Kuzey suriye Avşarlarının bir kolu olup MaraŐ, Kars (Kadirli), yeni il ve hatta Bozok bölgesine dağılmış bir hâlede bulunuyorlardı. Bu Avşarların en önemli kolu İnanlı Avşarı olup MaraŐ bölgesinde yaşamaktaydı. XVI. Yzyılın ikinci yarısında İnanlı Avşarı obalarının çoğu yaylak veya kıŐlaklarında ve Antep çevresindeki bir çok köylerde

yerleşerek göçebe hayatı terk etmiş, bunlardan kalabalık bir kol da İran'a gitmiştir. **c)Yeni İl Avşarları:** Sivas-Gürün arasında yaşayan ve Yeni İl adı verilen Türkmen topkuğundaki Avşarlardan üç oba (Boynu Kısalu, Delüer, Sekiz) Köpeklü Avşarı'na diğerleri de (Bidil Asvşarı, Tâifi Avşarı, Kızıl Süleyman) İmanlu Avşarına mensup bulunuyorlardı. Bunlardan Bidil Avşarı, yeni İl'in çözülmesi üzerine batıya göç etmiş ve Ankara'nın Bâlâ kazası içinde yurt tutmuştur. Ankara'nın Mugan gölü yakınlarındaki bir yer bu oymağın adını taşımaktadır. **d) Sis (Kozan) Avşarları:** 1519 yılında Sis yöresindeki Avşar kolu yirmi sekiz obaya ayrılmıştı. Bunlardan birkaçı müstesna diğerlerinin çeşitli ekinliklerde çiftçilik yaptıkları görülmektedir. Sis Avşarı'nın buraya 1375 yılındaki Memluk fethi sonucunda Suriye'deki ana Avşar topluluğundan gelmişlerdir.

Bütün bu Avşar topluluğundan başka yine XVI. Yüzyılda Uşak bölgesinde beş obaya ayrılmış oldukça kalabalık bir Avşar kolu yaşadığı gibi Sivrihisar ve Aydın bölgelerinde de aynı adı taşıyan nüfusları çok az oymaklar bulunuyordu.

XVIII. ve XIX. Yüzyıllarda Anadolu'da Afşarlar: Ana boyun asıl kalıntısı olan Halep Türkmenleri Avşarı'nın torunları çeşitli olaylara rağmen 1865'te Fırka-i İslâhiye gelinceye kadar güçlü bir oymak olarak Anadolu'da varlıklarını sürdürdüler. 1691'de Rakka bölgesinde iskânı emredilen Türkmenler arasında bazı Avşar oymakları da vardı. Bunlar, Boz Ulus'un eski yurdunda kalan kısmına bağlı Avşarlar ile Yeni İl'e mensup Avşar oymakları idiler. Rakka bölgesinde sonraları Avşar Bucağı denilen yerin bunların yerleştirildikleri yöre olduğu bilinmektedir.

Avşarlar, XVIII. yüzyıldan itibaren kışlak yerine Çukurova'ya gitmeye başlamışlardır. Devlet, bunları Zamantı Irmağı kıyılarına yerleştirmek istemiş ancak başarılı olunamamıştır. 1865 yılında Çukurova'ya gönderilen Fırka-i İslâhiyye, yaylak veya kışlaklardan birinde yerleşmeye mecbur bırakınca, Avşarlar yaylaklarında yerleşmek istediklerini bildirdiler. Fakat bu sırada yaylaklarına Kafkas muhacirleri yerleştirildiği için verimsiz topraklarda yerleşmek zorunda bırakıldılar.

Bu gün Avşarlar Kayseri'nin Pınarbaşı ve Tomarza kazaların bağlı yetmişten fazla köye yerleşmiş olup eski oymak teşkilâtlarını henüz unutmuş değildirler.

İran Avşarları (Afşar): XV. yüzyılın sonlarına doğru, Hûsistan afşarlarından sonra, bu ülkede yeniden Avşarlar'a rastlanır ki bunlar Akkoyunlu fethi neticesinde, 1501'de Safevî devletinin kuruluşundan sonra da İran'a Anadolu'dan gelmiş Avşarlar'dır.

Mansur Bey (Kûh-Gîlûye) Avşarları: Uzun Hasan Bey'in henüz Akkoyunlu hükümdarı olmasından önce, onun yakın adamlarından biri olan ve Kûh-Gîlûye valisi bulunan ve kalabalık bir Avşar grubuna sahip olan Avşar Mansur Bey'den sonra oğul ve torunlarının Şah Abbas devrine kadar Kûh-Gîlûye vilâyetini idare ettikleri bilinmektedir. Mansur Bey evlâdından Halil Han oğlu Şah Kulu Han ile akrabasından Hasan Han Kûh-Gîlûye uzun yıllar birbirlerine hasım olarak yaşadıkdan sonra, Şah Kulu Han 1590 yılında Şiraz'da Şah Abbas'ın teşvikiyle hasım hasan tarafından öldürüldü. Gelişen olaylar üzerine Avşarlar yurtlarından çıkarıldılar. Onlardan bir bölüğü Horasan'a, bir bölüğü de Urmiye'ye gitti.

XVIII. yüzyılda İran'a egemen olan Nadir Şah, Avşar soyundandır. Nadir Şah'ın egemenliği zamanında Avşarlar, Urmiye Avşarları, olarak üç bölgeye ayrılmışlardır.¹⁹

Kısacası, Afşarların devlet yönetiminde önemli görev üstlenmeleri XIX. Yüzyılın ortalarına kadar sürdü. Bu döneme ait bir kaynakta İran'da Türkçe konuşan oymaklar arasında birinci sırada Afşar'ın adı geçer.

Afşarların en kalabalık kesimi Selçuklu ordusuyla birlikte Anadolu içlerine yürümüştür. Bunların büyük bölümü yeni kurulan Büyük Selçuklu Devleti'nin sınırlarını korumak üzere uç noktalara yerleştirildi. Karaman Beyliği'nin kuruluşunda öbür Oğuz boylarıyla birlikte Afşarlar da önemli rol oynadılar.

¹⁹Afşarların tarihi ile bilgiler, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Avşar maddesi, s 161-163. ve Faruk SÜMER, Oğuzlar, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul-1992, s. 201-224'den özetlenmiştir.

Afşarlar XIX. Yüzyılın ikinci yarısına kadar, göçebe hayatını sürdürmekte direndiler. Osmanlı yönetimi göçerleri yerleşik düzene zorlayınca Afşarlar ile merkezi yönetim arasında sık sık büyük çatışmalar oldu. Göçerlerin üzerine Fırkai-i Islâhiye gönderildi. (1865) Ayaklanan Afşarlar şiddetli bir şekilde bastırıldı. Bir bölümü zorla kayseri ve Göksun (Kahramanmaraş) yöresine yerleştirildi.

Afşarlar günümüzde Türkiye'den başka İran, Azerbaycan, Afganistan ve Suriye'de küçük topluluklar hâlinde yaşarlar. Türkiye'de en çok İçel, Çukurova, Kahramanmaraş, Kayseri ve Toros yaylalarında bulunurlar. Bir bölümü geleneklerine bağlı kalarak göçebe hayatını sürdürmektedir. Başta Sivas, Ankara, Bolu ve Isparta olmak üzere elli beş yerleşim yeri olduğu belirtilmektedir.²⁰

²⁰ EREN, a.g.e., s. 23 .

TÜRKİYE'DE AFŞAR (AVŞAR) ADININ KULLANILDIĞI YERLEŞİM YERLERİ

Sıra	Adı	Bucağı	İlçesi	İli	1940	1945	1950	1965	1975	1980
1	Afsar	Dombavova	Dinar	Afyon	583	633	744	838	669	671
2	Afsar	merkez	Bâlâ	Ankara	895	977	1246	1649	2349	2454
3	Afsar	merkez	Güdül	Ankara	294	-	283	164	250	214
4	Afsar	Candır	Kalecik	Ankara	368	234	358	448	226	227
5	Afsar	Ağaçören	S.Koçhisar	Ankara	167	197	245	365	516	565
6	Afsar	Akcay	Almalı	Antalya	210	288	348	413	472	603
7	Afsar(Gidiric)	merkez	Merkez	Bolu	321	320	353	440	507	499
8	Afsar	Gökçeşu	Mengen	Bolu	375	370	477	434	398	438
9	Afsartarakçı	merkez	Gerede	Bolu	268	340	315	340	357	322
10	Afsarbirinci	merkez	Gerede	Bolu	190	199	172	151	104	198
11	Afsarikinci	merkez	Gerede	Bolu	224	264	280	291	243	208
12	Afsar	merkez	Yenişehir	Bursa	198	119	242	261	198	184
13	Afsar	merkez	Cerkes	Cankırı	266	345	372	448	363	367
14	Mentesaafsar	merkez	Merkez	Denizli	165	150	334	404	397	381
15	Karahöyük Afsarı	merkez	Acıpavam	Denizli	960	-	1105	1282	1226	1239
16	Afsar	merkez	Gelendost	Isparta	883	882	1053	1303	1236	1223
17	Afsar	merkez	Tasköprü	Kastamonu	336	322	387	387	381	420
18	Afsarönev	merkez	Küre	Kastamonu	247	224	243	250	184	130
19	Afsarımam	merkez	Küre	Kastamonu	433	364	382	396	366	308
20	Afsarkuscu	merkez	Yahvalı	Kavseri	362	489	625	624	-	708
21	Afsar Büyük	Öbecmen	Sarı	Kavseri	516	-	678	768	804	863
22	Afsar(1)	merkez	Tosva	Kastamonu	-	143	-	-	-	-(X)
23	Afsar	Dinek	Cumra	Konya	441	366	411	379	258	204
24	Afsar	Taskent	Hadım	Konya	923	949	1929	1112	2024	3547
25	Afsarlı	Kürhasanlı	Kadınhan	Konya	120	129	136	98	41	31
26	Bavafsar	merkez	Bevşehir	Konya	940	967	1088	12187	1379	1386
27	Küçükafsar	merkez	Bevşehir	Konya	20	16	20	45	38	58
28	Afsarlı	merkez	Türkoğlu	K.Maras	291	313	282	393	620	413
29	Afsar	merkez	Merkez	K.Maras	161	-	268	355	352	385
30	Afsar	Örencik	Emet	Kütahya	491	-	611	583	559	505
31	Afsar	merkez	Sarıözlü	Manisa	426	438	355	1105	1296	1175
32	Küçükafsar	merkez	Delice	Ankara	368	-	534	786	701	661
33	Afsar	merkez	Eflâni	Zonguldak	322	327	345	342	323	303
34	Avsar	Ezinenazar	Merkez	Amasya	354	-	522	557	618	700
35	Avsar	merkez	Polatlı	Ankara	99	101	92	99	86	79
36	Avsar	merkez	Söke	Aydın	129	242	847	1182	1137	1259
37	Avsar	Hacıhamza	Kargı	Corum	127	198	276	288	275	310
38	Avsar	Merkez	Turgutlu	Manisa	385	451	386	790	1090	1265
39	Avsar	Merkez	Milas	Muğla	-	-	317	477	386	447
40	Avsar	Karacaören	İmranlı	Sivas	121	120	135	145	178	635
41	Avsar	Akuncılar	Susehri	Sivas	201	195	262	174	249	227
42	Avsar	merkez	Zara	Sivas	613	667	657	-	366	635
43	Avsarcık	merkez	Divriği	Sivas	301	330	349	408	357	279
44	Avsarören	Kuskavası	Kangal	Sivas	461	-	746	950	979	889
45	Avsarözü	merkez	Refahiye	Erzincan	201	-	328	456	377	336
46	Avsarotuklu	merkez	Pınarbaşı	Kavseri	293	294	240	253	205	159
47	Avsarsöğütü	Pazarören	Pınarbaşı	Kavseri	321	374	502	552	466	418
48	Avsar(Oksur)	Barbaros	Merkez	Tekirdağ	140	123	136	131	108	88
49	Avsarağızı	Camlibel	Merkez	Tokat	156	147	195	206	237	235
50	Avsaralanı	merkez	Cavıralan	Yozgat	241	263	360	366	395	326
51	Camavsar	Merkez	Balva	Balıkesir	567	603	720	723	730	878
52	Kanlıavsar	Kanlıavsar	Bozova	S.Urfa	708	-	675	721	852	656
53	Kocaavsar	Merkez	Merkez	Balıkesir	1203	1330	1456	1659	2158	1875
54	Kumavsarı	merkez	Acıpavam	Denizli	751	-	1061	1273	1677	1667
55	Yakaafsar	merkez	Aksu	Isparta	634	-	867	1069	1314	

2.2. Bölgenin Coğrafi Durumu

2.2.1. Doğal Yapı, Bitki Örtüsü ve İklim

Yakaafşar, idarî sınırları içinde yer aldığı Isparta ili, Akdeniz bölgesinde olup, kuzey ve kuzeybatıdan Afyon'un Sultandağı, Çay, Şuhut, Dinar ve Dazkırı, batıdan ve güneybatıdan Burdur'un merkez, Ağlasun ve Bucak, güneyden Antalya'nın Serik ve Manavgat, doğudan ise Konya'nın Beyşehir, Doğanhisar ve Akşehir ilçeleriyle çevrilidir. İl alanı 8933 km²lik büyüklüğü ile ülke alanının % 1.2'sini kaplamaktadır.

Isparta ili yörenin çok dağlık ve engebeli bölümünde yer alır. Torosların uzantısı durumunda olan dağlar, ilde büyük alanları kaplar. İlin kuzeydoğusunu boydan boya Sultan Dağları engebelendirir. Kuzeyde Toprak Tepe 2519 m'ye kadar yükselmekle birlikte birçok noktada geçit veren bu dağların alçak kesimlerinde maki ve meşe toplulukları, yüksek kesimlerinde ise karaçam, ardıç, köknar ve sedir ormanları bulunur. İlin kuzey ve kuzeybatısı kesimini Göller Yöresi'nin kuzeyinde Sultan Dağları'yla birleşen Karakuş Dağları kaplar. İlin Afyon ile doğal sınırını da oluşturan bu dağların en önemli yükseltisi Karakuş Doruğu'dur (1992m.) Eğirdir Gölü'nün batı sahil çizgisinin oluşturduğu geniş yayın içindeki Barla Dağı'nın en yüksek noktası (2799m.) yükseltili Gelincik Dağı'dır.

Akdağ'ın kuzey eteklerinden kaynaklanan Aksu Çayı ve kolları ile Beyşehir Gölü'nün batısındaki dağlardan doğan Köprü Suyu il topraklarının sularını toplayan akarsulardır. Eğirdir Gölü, Kovada Gölü ve Isparta gölcüğü tümüyle Beyşehir ve Burdur gölleri de kısmen Isparta il sınırları içerisinde kalır. İl sınırları içerisindeki önemli düzlükler, Isparta, Kuleönü, Senirkent, Hoyran ve Gelendost ovalarıdır.

İldeki başlıca geçim kaynağı tarımdır. Buğday ve arpa ağırlıklı olmak üzere en çok tahıl ekimi yapılır. Meyvecilik, sebzecilik ve şeker pancarı üretimi tarımsal faaliyetlerde çeşitlilik sağlar. Yörenin geleneksel ürünü olan gül yağı ve gül suyunun sağlandığı gül bahçeleri, Isparta ve Burdur çevresinde yoğunlaşmıştır. Hayvancılıkta küçükbaş hayvan yetiştiriciliği ağırlıktadır. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yüksek kesimlerde temel geçim kaynağıdır. Yörede elde edilen tatlı su ürünlerinin önemli bir

kısmı ise ihraç edilmektedir. Geleneksel bir uğraş olan halıcılık ise Isparta'da yoğunlaşmış ancak, makine halıcılığının yaygınlaşmasıyla bitme noktasına gelmiştir.

Ülke gül yağı üretiminin % 80'i Isparta'dan sağlanır. İmalât sanayinin kapsadığı diğer dallar çimento, tuğla, kiremit, un, yem, meyve suyu, içme suyu, mobilya ve kerestedir.

Bakanlar Kurulu'nun 04.07.1987 karnamesiyle ilçe haline getirilen Aksu'ya bağlanan Yakaafşar Kasabası, önceleri köy iken 18 Haziran 1992 tarih ve 92/40348 sayılı kararla, 1580 Kanununun 7469 sayılı Kanunla değişik 7. Maddesi gereğince belediyeleşmiş, 260 hanelik ve kendisine bağlı yedi köy (Terziler, Yaka, Elecik, Koçular, Kâtip, Eldere, Karacahisar) bulunan kırsal bir yerleşim birimidir.

Yakaafşar Kasabası, bitki örtüsü bakımından oldukça zengin bir görünüme sahiptir. Meskun alanlarını çevreleyen bağ ve bahçe alanları ile tarım alanlarındaki bitki örtüsü, bu kullanımların meydana getirdiği bitki ve ağaçlıklardır. Bunun dışında yerleşim güney ve doğusunda bulunan orman arazisi ile fundalık alanlar da bitki örtüsünü oluşturan diğer kullanımlardır. Yerleşimde bitki örtüsünün en canlı olduğu alanlar meskun konut alanlarının arkasındaki bağ ve bahçelik alanlardır.

Yerleşmeye ait iklim verileri, Aksu Meteoroloji İstasyonu'ndan alınan verilere göre, Akdeniz iklimi ile Orta Anadolu iklimi arasında geçiş bölgesi özellikleri gösterir. İlin yüksek sayılabilecek bir kesiminde yer alan Yakaafşar kasabasında iklim, karasal ve yağışlı geçmektedir. Yerleşimde yıllık ortalama sıcaklık 10.7 derece C, ortalama en düşük sıcaklık -17.4° C, ortalama en yüksek sıcaklık 33.9° C'dir. En sıcak ay Ağustos, en soğuk ay Şubat'tır.

Yakaafşar'da yıllık yağış ortalaması 852.mm'dir. En fazla yağış alan Aralık ayıdır. (151.3mm) Yerleşimde yıllık ortalama kar yağışlı günler 12.2, ortalama karla örtülü günler sayısı 51'dir. Yıllık ortalama en yüksek kar örtüsü aralık ayında 48 cm'dir. Yerleşimde hakim olan rüzgar yönü güneydoğudur.

Yıllık ortalama nem, % 58'dir. Aralık, Ocak ve Şubat ayları nisbî nemin en yüksek olduğu aylardır.

Yakaafşar'ın en önemli su kaynağı, Sugözü mevkiinden doğan sudur. Bu su, hem içme hem de sulama suyu olarak kullanılmaktadır. Köyün ihtiyacını karşılayabilen su, yaz ortasına doğru kısmen azalmaktadır.

1.2.2. Ulaşım

Yakaafşar kasabası, Isparta merkeze 85 km'dir. Eğirdir'i Aksu ilçesine bağlayan karayolundan ayrılan bir yol ile kasabaya ulaşılmakta ve ulaşım karayolu ile sağlanmaktadır. Yakaafşar'ın Aksu ve Eğirdir ilçeleriyle Isparta merkeze olan bağlantısı yerleşimden kalkan otobüs ve minibüslerle sağlanmaktadır. Yerleşimin çevre ilçe ve yerleşimlere olan uzaklıkları aşağıda verilmiştir.

<u>Yerleşim</u>	<u>Uzaklık(km)</u>
Eğirdir	45
Aksu	16
Yalvaç	103
Gelendost	78
Senirkent	110
Uluborlu	120
Keçiborlu	112

Yerleşimin önemli merkezlere olan uzaklıkları ise şöyledir:

<u>Yerleşim</u>	<u>Karayolu Uzaklığı (km)</u>
İstanbul	950
Ankara	500
Isparta	85
Antalya	150

Afyon	250
Konya	160
Burdur	140

1.2.3. Nüfus

Yakaafşar'ın yer aldığı Isparta ili, 1990 yılı Genel nüfus Sayımı sonuçlarına göre 434771 kişilik toplam nüfus ile illerin ülke genelinde yapılmış olan nüfus büyüklüğüne göre 44. sıradayken 1985 yılında yapılan nüfus sayımında, aynı tablonun 47. sırasında yer almıştır.

Aksu ilçesine bağlı olan Yakaafşar kasabasının 1990 yılı D.İ.E. sayım sonuçlarına göre nüfusu 2178 kişidir. 1996 yılı nüfusu ise yerinde edinilen bilgiler ve sağlık ocağından alınan dokümanlarda 2400 kişi olarak belirlenmiştir.

Türkiye, Isparta ve Yakaafşar'ın nüfus gelişimi, nüfus artış hızları ve yoğunlukları aşağıdaki tabloda verilmiştir.²¹

YILLAR	TÜRKİYE		ISPARTA		YAKAAFŞAR
	NÜFUS	YOĞUNLUK	NÜFUS	YOĞUNLUK	NÜFUS
1970	35605176	75	300029	33	1237
1975	40347719	52	322685	36	1314
1980	44736957	58	350116	39	1257
1985	50664458	65	382844	43	1213
1990	56473035	74	434771	49	2178

Tablo genelinde 1970 yılında Isparta'da nüfus yoğunluğu km² de 33 kişiyken, ülke genelinde 45 kişi olduğu görülmektedir. Aradaki fark çok olmamakla birlikte ülke genelinin altındadır. Bundan sonraki yıllara baktığımızda ülke nüfusu ve yoğunluğu büyük oranlarda artarken Isparta nüfusunun bu oranda bir artış

²¹ GÖKÇAY, Güven: Yakaafşar (Isparta) İmar Planı Araştırma Raporu, Isparta-1996 .

²² ÖGEL, Bahaeddin: Türk Kültürünün Gelişme Çağları, İstanbul-1988, s.311 .

göstermediği ve aradaki farkın artarak devam ettiği görülmektedir. Isparta ilindeki nüfus artışı süreklilik göstermesine rağmen hiçbir zaman ülke genelindeki oranı yakalayamamıştır. Bunun en önemli sebebi ise özellikle Isparta'ya bağlı kırsal yerleşimlerde yaşanan göç olgusudur.

Yukarıdaki karşılaştırmayı Isparta ve Yakaafşar nüfusları için yaptığımızda durumun biraz daha farklı olduğunu görmekteyiz. Isparta nüfusu sürekli bir artış göstermekte, Yakaafşar nüfusu ise bu artış oranını yakalayamadığı gibi bazı dönemlerde nüfusta eksilmeler görülmektedir. Bunun nedeni ise daha önce de belirtildiği gibi özellikle kırsal kesimlerde yaşanan göç olgusudur. Tablo'dan anlaşılacağı gibi yerleşimde özellikle 1975-7985 yılları arasında göç olgusu yaşanmış ve nüfusta bir gerileme görülmüştür.

Sonuç olarak, Türkiye ile Isparta ve Yakaafşar nüfuslarının gelişimi ve artış hızları karşılaştırıldığında Isparta ve Yakaafşar nüfuslarının gelişim açısından ülke ortalamasının altında kaldığı ve bazı dönemlerde göç olgusunun yaşandığı dikkati çekmektedir.

1.2.4. Yerleşim:

Yakaafşar kasabasında yerleşim, oldukça engebeli bir topografyaya sahiptir. Yerleşimdeki meskun konut alanları en düz alanlarda oluşmuştur. Konut alanlarının dışındaki araziler çoğunlukla tarım ve orman alanlarıdır.

Bitki örtüsü, bu kullanımların meydana getirdiği otsu ve tarım bitkileri ile ağaçlık alanlardan oluşmaktadır. Ağaçlık alanlar yerleşim içinden geçen kuzey güney akışlı Kocadere kenarlarında sıklaşmıştır. Yerleşimin kuzeyi, bitki örtüsü yönünden daha fazla çeşitlilik göstermektedir. Bunun nedeni ise bağ bahçe kullanımının daha fazla olmasıdır.

Yerleşim genelinde yapı cinsi olarak yığma tarzına rastlanmaktadır. Yapılar genellikle iki katlıdır. Yeni bina yapımının çok az olduğu kasabada eski binalar da bakımsızdır.

1.3. Bölgenin Ekonomik Durumu

Kasabanın ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Arazinin engebeli olması sebebiyle tarım kısıtlı olarak yapılmaktadır. Kasabada yapılan tarım, kasaba halkının kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Son 10-15 yıldır gülcülük ve gül yaprağı yetiştiriciliği yapılmaktadır. Kasabalı yetiştirdiği gül çiçeğini satmak suretiyle aile bütçesine kayda değer bir katkı sağlamaktadır. Gül yetiştiriciliğini, elinde bu iş için uygun arazisi olanlar yapmaktadır. Aynı amaçla yapılan kavak yetiştiriciliği de önemli sayılabilecek parasal gelir sağlamaktadır.

On beş-yirmi yıl öncesinde halkın önemli bir gelir kaynağı olan halıcılık, makine halıcılığının yaygınlaşmasıyla bitme noktasına gelmiştir. Ancak son birkaç yıl içinde kısmen canlılık gösteren halı dokumacılığı parasal bakımdan az da olsa ekonomiye katkı sağlamaktadır. Eskiden metrekaare olarak büyük halılar dokunurken, şimdilerden 1-2 m²lik halılar dokunmaktadır.

Kasabada idarî ve resmi kurumlardaki hizmet sektörüyle birlikte imalat da az da olsa yer almaktadır. Tarım ve hayvancılığın bağlı bulunduğu üretim sektörü, çalışanların %90.00 oluşturmaktadır.

Yerleşimde en fazla tahıl ekimi yapılmaktadır. Tahıllardan en çok buğday ekilmekte, buğday üretimini arpa üretimi takip etmektedir. Tahıl üretimi de tamamen halkın kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Kasabada sulu tarım da önemli bir yer tutmaktadır. Sebze ve meyve yetiştiriciliği yapılmaktadır. Sebze üretimi de halkın kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Kasaba halkına parasal gelir sağlayan gül çiçeği yetiştiriciliği, elmacılık ve kavak yetiştiriciliğidir.

Tarımla birlikte hayvancılık da, en çok uğraşılan bir alt sektördür. Halkın kendi ihtiyaçlarının karşılanması yanında, ek gelir imkânı da sağlamaktadır. Hayvancılık aile işletmeciliği niteliğinde olup, besi çiftlikleri pek yaygın değildir.

Kasabanın ekonomisinde ticaret sektörü % 7 bir orana sahiptir. Kasabada faal durumda sekiz ticarethane bulunmaktadır. Bunların çoğunluğu günlük periyodik ihtiyaçları karşılamaktadır. Ticarethaneler sattıkları malın çoğunu Isparta'dan, az bir

kısmını da Eğirdir ilçesinden temin etmektedirler. Sözü ettiğimiz ticarî faaliyetlerin tamamı kasabanın merkezi sayılan Merkez Cami'i etrafındadır.

Son yıllarda, kasabanın ticarî hayatındaki en önemli gelişme, kasabada düzenli bir şekilde pazar kurulmasıdır. Cumartesi günleri, Şehit Ali Kaya İlköğretim Okulu'nun ve kasaba mezarlığının arasındaki boş alana pazar kurulmaktadır. Düzenli pazar alışverişi yapma kültürünün gelişmesiyle birlikte kasabalılar paraya çevrilebilecek ihtiyaç fazlası ürünlerini pazara getirip satmaktadır. Pazara, kasaba çevresinde bulunan köylüler de gelmektedir.

Kasabada imalat sektöründe çalışanların sayısı yirmi civarındadır. Bunlardan beşi küçük sanatlar, diğerleri ise inşaat alt sektöründe çalışmaktadır. Çalışanların toplam çalışan oranı % 3'dür.

1.4. Kasabanın Sosyal ve Kültürel Yapısı

1.4.1. Yaşayış ve Sosyal Kurumlar

Yakaafşar'ın kurucuları, yukarıda bahsedildiği gibi Adana yöresinden gelen Afşarlar'dır. Daha sonra çeşitli sebeplerle köye gelip yerleşen Yörükler olmak üzere diğer unsurlar, Avşarlar gibi daha önceleri tamamen hayvancılıkla uğraşan topluluklardı. Hayvanlarını besleyebilmek için yazın yazlakta, kışında kışlakta yaşarlardı. Toprağa bağlılığın asıl amacı hayvanlarına otlak bulmaktı. Yerleşik hayata geçtikten sonra kısmen tarımla da uğraşmaya başladılar. Ancak eski hayat tarzını tamamen bırakmadılar. Yerleşim yeri Yakaafşar olmakla birlikte yazın hayvanlarına daha iyi otlak bulmak amacıyla yaylalara göçüyorlar, yaz bitinceye kadar orada kalıyorlardı.

Yaylada "Oba" veya "kelif" adı verilen küçük mekanlarda kalıyorlardı. Yakaafşarlılar arasında "oba", iki anlama gelecek şekilde kullanılmaktadır. Birincisi, bu mekanların yapıldığı yere genel olarak "oba" denilmektedir. Meselâ, "Nereye gidiyorsun?" sorusuna, "Obaya gidiyorum" denildiği zaman, obaların kurulduğu mekan kastedilmektedir. Dede Korkut'ta aynı anlamda kullanıldığını görmekteyiz. "Sabah yerinden kalkar kalkmaz, elini yüzünü yıkamadan, obanın o ucundan bu

ucuna, çarpıştırdı, kov kovladı...”²² ikinci anlamı ise barınak, çadır veya ev gibi, kalınacak yer anlamında kullanılmaktadır. Dede Korkut'ta bu ikinci anlamını da görmekteyiz. “(Deli Dumrul'un) köprüsünün yamacında bir bölük oba kurulmuş idi...”²³

Bu mekanlar, yaklaşık bir metre yükseklikteki taş duvar bir zeminden sonra, önceden kurulmuş dikme ve çatmaların üzeri tahtalarla kapatılarak yapılıyor. İç hacmi beş-altı metre kareyi geçmeyen bu barınaklar genellikle yatmak, süt ve süt ürünlerini muhafaza etmek için kullanılmaktadır. Obada devamlı kalanlar, genellikle çocuklar ve yaşlı kadınlardır. Büyükler, hayvanları sağmak, biriken sütleri pişirerek yoğurt yapmak için akşam gelirler, sabah olup işleri bitince tarla ve bahçe işlerini yapmak üzere köye dönerler. On beş yirmi sene öncesine kadar yaygın olan bu hayat tarzı şimdi yok denecek kadar azaldı. Şimdilerde çok az aile bu amaçla yaylaya çıkmaktadır.

Yakaafşar, bu özellikleri sebebiyle Anadolu'nun tipik dağ köylerinden biri olma özelliği göstermektedir. Bu coğrafi özellik halkın yaşantısına yansıdığı gibi kültürene de yansımaktadır. Behice Boran'ın, Toplumsal Yapı Araştırmaları isimli kitabında ova köyleri ve dağ köylerini karşılaştırılmış, bu iki köy çeşidi ilgili farklılıklar üzerinde durulmuştur. Bu farkların, değişimle birlikte yavaş yavaş ortadan da kalktığı ifade edilmektedir.²⁴ Meselâ, düğünlerdeki eğlencenin bunun açık bir örneğidir. “Ova köyünde eğlenti için saz takım ve köçek getiriliyor, dağ köylerinde ise hâlâ eski usul pehlivan dövüşleri, cirit oyunları yapıyor.”²⁵

Yakaafşar'da, bundan on-on beş sene önceki güreşler artık yapılmıyor. Güreşlerin köy eğlence hayatında çok önemli bir yeri vardı. Güreş için çevre köylerden gelen gençlerin yanı sıra, yayladan gelen Yörük gençleri de güreşe fazla rağbet etmekteydi. Güreş, ayak, orta ve baş şeklinde derecelendirildi. En heyecanlı kısım finale kalan baş pehlivanların güreşiydi. Güreşin hakemliğini herkesin

²² ÖGEL, Bahaeddin: Türk Kültürünün Gelişme Çağları, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul-1988, s.311.

²³ ÖGEL: a.g.e., s.311.

²⁴ BORAN, Behice: Toplumsal Yapı Araştırmaları (İki Köy Çeşidinin Mukayeseli Tetkiki), Sarmal Yayınevi, İstanbul-1992, s.261.

²⁵ BORAN: a.g.e., s.259.

kişi, gürleşenlerle ilgili kararı yardımcıları ile kararı birlikte verirdi. Düğün sahibinin maddî gücüne göre gürleşilere ödülleri verilirdi. Ödül önceleri koyun, keçi gibi hayvanlar veya balta, heybe gibi eşyalar iken, sonraları paraya dönüşmüştür.

Yakaafşar'ın sosyal ve kültürel hayatında önemli bir işlevi ve görevi olduğunu düşündüğümüz köy odaları hakkında yaptığımız araştırma sonuçları şöyledir:

Yakaafşar Köy Odaları ve İşlevi: Köy hayatında, köy odaları önceleri çok önemli bir yere sahipti. İletişim araçlarının olmadığı dönemlerde iletişim görevini de üstlenen köy odaları, aynı zamanda kültür hayatının vazgeçilmez bir kurumuydu. Köy odalarının kendine mahsus yönetimi, düzeni ve bakımı vardı.

Köy odalarının bakımını, yönetimini, düzenini belli bir kişi üstlenirdi. Köy odasının ocağında gece gündüz ateş yanardı. Odunu odada toplanan kişiler getirirdi. Köye gelen misafirler köy odasında ağırlanır, yemekleri oda sahibinin organizesiyle mahalleliler tarafından getirilirdi. Odaya gelen misafirden artık tamamen oda sahibi sorumluydu. Başka mahalleden yemek getirmek mahallelinin hakkına tecavüz olarak algılanırdı. Köyden derlediğimiz hikâyeye ve masalların çoğunda köy odalarının fonksiyonu açık olarak görülmektedir. Köye yolu düşen yabancı, ilk olarak köy odasına gider, orada barınır, yemekler oraya getirilir ve köy halkından insanlarla birlik yener, misafir orada hürmet görürdü.

Köy odasının belli bir oturma düzeni vardı. Köyün yaşlı ve saygın kişileri ocak başına oturlardı. Etrafına da yaşça yakın olanlar oturur, en geriye ise gençler otururdu. Odaya ilk defa gelen genç ise, hemen kapı eşikliğinde yerini alırdı. Dede Korkut'ta gördüğümüz hiyerarşik düzen köy odasında da mevcuttu. Herkes yerini bilir, rast gele bir yere oturmazdı. Dede Korkut Hikâyeleri'nin onuncusu olan Uşun Koca Oğlu Seyrek hikâyesinde, kapı baca tanımayan, beyleri basıp geçen, baş köşeye oturan Seyrek, Ters-uzamış adlı bir yiğit tarafından şu şekilde uyarılır: Mere Uşun

Koca Oğlu, bu oturan beyler her biri oturduğu yeri kılıcı emegiyle alubdur. Mere sen baş mı kesdün, kan mı dökdün, ac mı doyurdun, yalıncağ mı donatdun?²⁶

Yakaafşar'da dört oda bulunmaktaydı: Bunlardan birisi Mantaklar Mahallesi'nde Hacıartık/Hacartık lâkaplı Hacı Yusuf'un odasıydı. Köyde nüfuzlu kişilerden birisi de Topçu'dur. Odası da kendi adıyla anılır. Koca oda olarak bilinen oda da Esmen Molla'ya aittir. Orta Mahalle'deki oda da Koca Osman aittir. Mantaklar'ın camisinin yanında bulunan oda yıkılarak cami genişletilmiştir. Koca oda olarak bilinen oda da yıkılarak yerine sosyal amaçlı bir bina yapılmıştır.

Geçtiğimiz 15-20 seneye kadar işlevi zayıflayarak hayatiyetini devam ettiren odalar şimdi bulunmamaktadır. Günümüzde köy odaları yerini, köy odasının bir kısım işlevini üstlenen kahvelere bırakmıştır. Yakaafşarlılar, sohbet etmek, oyun oynamak, eğlenmek, zaman geçirmek amacıyla kahvelere gelmektedir. Ulaşım araçlarının sağladığı imkânla kasabaya gelen kişinin geri dönmesi kolaylaşmıştır.

1970'te Devlet Planlama Teşkilâtı tarafından hazırlatılan bir araştırmada, bölgelere göre köy odası bulunan köylerin dağılımı şöyledir.²⁷

²⁶ GÖKYAY, Orhan Şaik: Dedem Korkut Kitabı, MEB Yayını, İstanbul-2000, s.125.

²⁷ TUĞAÇ, Ahmet-YURT, İbrahim-ERGÜL, Gül-SEVİL, Hüseyin T.:Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri Araştırması Rapor-1, Devlet Planlama Teşkilâtı Yayını, Ankara-1970, s.151-152.

BÖLGELER	KÖY ODASI VAR		KÖY ODASI YOK	
	KÖY SAYISI	%	KÖY SAYISI	%
Ege Bölgesi	23	76.7	7	23.3
Marmara Bölgesi	14	82.4	3	17.7
Gelişmiş Bölgeler Top.	37	79.0	10	21.0
Orta Kuzey Bölgesi	15	44.1	18	52.9
Akdeniz Bölgesi	5	21.7	17	73.0
Karadeniz Bölgesi	12	32.4	25	67.6
Orta güney Bölgesi	7	41.2	10	58.8
Orta Der. Gel. Bölge Top.	39	35.0	70	64.0
Doğu Kuzey Bölgesi	3	17.7	14	82.4
Doğu Güney Bölgesi	-	-	24	100.
Orta Doğu Bölgesi	3	10.0	56	90.0
Az Gelişmiş Böl. Top.	6	10.0	56	90.0

Nüfus büyüklüğüne göre köylerdeki köy odalarının değiştiği gibi gelişmişlik kriterlerine göre de değişiklik görülmektedir. Araştırmada nüfusu 400 kişiden az olan köylerin % 69.6'da köy odası yoktur.

Köy odalarında belli başlı şu konular konuşulurdu:

a. Asker Sohbeti: Köy odasına gelen insanların çoğu askere gitmiş, savaş görmüş kişilerdi. Köy odasında askerlik hatıraları anlatılmaktadır. Önemli hatıralara sahip kişiler çevre köylerden davet edilerek konuşturulurdu. Meselâ, üç kilometre mesafedeki Elecik köyünden Deli Ali lâkaplı Ali onbaşı İngilizler'e esir düşer ve Hindistan'ın Dombay vilâyetine götürülür. Ali Onbaşı'nın bu hatıraları, köy odasına çağrılarak birkaç gün sabaha kadar anlattırılır.

b. Efe/Eşkîya Sohbeti: Samıt ismi, Yakaafşar tarihinde önemli bir yere sahiptir. Asıl adı Mustafa olan Samıt, askerde iyi bir silâhşordur. Ancak bozgun sonucu köye gelir. Çok sakin yaratışlı olan Samıt, gördüğü bazı haksızlık yüzünden eşkıyalığa soyunmuş birisidir. Daha sonraları yakalanmış Isparta hapisanesinde isyan sırasında aynı köyden hasmı Topçu tarafından kurşunlanarak öldürülmüştür.

Köy halkı tarafından çok sevilen Samit'in Türk askerine hiçbir zaman silâh sıklmadığına inanılmaktadır. Efe sohbetlerinin vazgeçilmez konusu Samit olmakla birlikte, yörece tanınan başka isimler de bu sohbette yerini almaktaydı.

c. Av Sohbeti: Köy hayatında önemli biri yeri olan av, her zaman sohbet konusu olmuştur. Kişisel avların yanında köylüler hayvanlarını korumak amacıyla Canavar (kurt) avına çıkarlardı. Bu da son derece işlevsel ve törensel bir atmosferde yapılmaktaydı. On beş yirmi yıl öncesine kadar yapılan bu avlar artık şimdi yapılmamaktadır. Yılda bir veya iki kez yapılan bu toplu avın sohbetleri uzun kış gecelerini süslemekteydi.

d. Aydın'daki İşçilik Üzerine Sohbet: Beslediği hayvanlar ve yetiştirdiği ürünler kendisine yetmeyen köylü erkekler, zaman zaman çalışmak için Aydın'a giderdi. Aydın'a giden gündelik işçilerin de kendine göre eğlenceleri vardı. Maddî imkan sebebiyle ancak trenle gidebildikleri yolculuğu zevkli hâle getirecek sohbetleri vardı. Tabii ki çalışma esnasında yaşadıkları ayrı bir sahne idi. Genellikle Aydın'ın Yenipazar ilçesinin Atça kasabasına giden köylüler, ya işverenin gösterdiği bir yerde, ya da aynı köyden kişiler, ortak bir oda tutarak beraber kalırlardı. Gündüzleri çalışan bu insanların akşam en büyük eğlencesi elbette ki yarenliktir. Bu sohbetler dönüşte köyde de devam etmekteydi. Şimdi Aydın'ın Atça beldesinde, işçi olarak gidip yerleşen köylüler önemli bir nüfusa sahiptir. Köyden derlenen anlatı türlerinde bu hayat tarzının izleri de yer almaktadır.

e. Ocak (Püse/katran) Sohbeti: Köyde yaşanan ekonomik sıkıntı halkı ek geçim kaynağı bulmaya yönlendirmektedir. Yetiştirdikleri buğday kendilerine yetmeyen aileler, ormanda bulunan çam ağaçlarını keserek elde ettikleri çıraları, kazdıkları ocaklarda yakmak suretiyle katran (püse) elde etmektedirler. Bunları deri tuluklara dolduran köylüler buğdayla değiş tokuş yapmak üzere Konya'nın Beyşehir'e, Seydişehir'e, Akşehir'e gibi çevre ilçelere giderlerdi. Yaptıkları işin kanunlara uygun olmadığını bilen köylüler bunların naklinde büyük sıkıntı çekerd. Eşekler ve yüklenen sarılan deri tuluklar, dağ yolları kullanılarak alıcıya ulaştırılırdı. Bu yönüyle püse (katran) önemli oda sohbetlerinin başında gelmekteydi.

f. Masal, Hikâye, Fıkra Anlatma: Köy odalarının vazgeçilmez eğlence unsuru, anlatı yeteneğine sahip kişilerin hikâyeler ve masallar anlatmasıydı. İşin az olduğu uzun kış gecelerinde iyi masal hikâye anlatanlar odanın sürekli müdavimi idiler. Bunlar yaşına başına bakılmaksızın baş köşeye oturtulur, dinlenirdi. Bu yönüyle köy odaları önemli bir fonksiyonunu da yerine getirmekteydi.

Köyün şimdiki yaşam tarzına göre 20-30 öncesi oldukça farklıydı. Şimdi en çok 3-5 gün süren harman zamanı, bir-iki buçuk ay sürüyordu. Şimdi birkaç saat içinde halledilen değirmen işi günler almaktaydı. Sürüleri otlatmak için kışın tamamen köyün dışında olan ve yatak adı verilen yerde insanlar keşik sırasına göre birkaç gün orada kalıyorlardı. Köy hayatında çocuklar da, bu iş hayatının tamamıyla içindeydi.

Köy hayatının yukarıda saydığımız uğraşları esnasında insanlar sohbetten ve eğlenceden geri kalmıyordu. Sabaha kadar dönen su değirmenin çıkardığı sese koyu sohbetler eşlik ediyordu. Aylar süren harman zamanında akşam toplanan insanlar birbirlerine fıkralar anlatıyor, bilmeceler soruyor, kendilerince yarışmalar yapıyorlardı. Yazın oğlağın ve kuzunun peşinde koşan çocuklar akşamları “Sıcak Taş” denilen oyunlar oynarlar, zaman zaman da birbirlerine bilmece sorarlardı. “Gıncırak” adı verilen, yere çakılan bir kazığın (göbeğin) üzerine bir yuva açılarak üzerine binilmek suretiyle döndürülen bu âlet çocukların ve gençlerin en büyük eğlencesiydi.

En büyük zevklerinden bir tanesi de, özellikle çocukların ve kızların halı dokurken bir masal anlatıcısının kendilerine masal anlatarak eşlik etmesiydi. Halı dokuma esnasında masal dinlemenin, iş gücünü arttıran bir yönü vardır. Çocuklara halı dokutmanın en kestirme yönü onlara masal anlatmaktır. Bu yönüyle bakıldığında halı dokumacılığı sözlü kültür ürünlerinin yaşamasını sağlayan bir etmen olarak görülmektedir.

Anlatı türlerinin yaşamasında mekan olarak değirmenin de önemli bir yeri vardır. Yakaafşar, çevre köyler içinde değirmen çalıştırmak için yeterli suya sahip köylerden bir tanesidir. Köyün günümüzden 25 yıl öncesinde aktif olarak çalışan iki

su değirmeni vardı. Daha önceleri bu sayı üçe dörde de çıkmıştır. Köylünün buğdaylarının dışında çevre köylerden gelen müşterilerin buğdayları da öğütülürdü. Kışları gece gündüz çalışabilen değirmen yazın ve güzün, suyun sulama suyunda kullanılması sebebiyle sadece gece çalışabilmekteydi. Köy hayatında, değirmen ocak başı sohbetleri de önemli bir yer tutmaktaydı. Kışın, gece gündüz ocak yanmaktaydı. Elektrikli değirmene göre oldukça yavaş çalışan su değirmeninde kişinin işini tamamlayabilmesi bazen günleri almaktaydı. Dolayısıyla değirmen, ocak başı sohbetleri için çok uygun mekanlardı. Burada da her türlü konuda sohbet edilir, saatler süren masallar ve hikâyeler anlatılırdı. Ocakta yanan odunu genellikle buğdayını öğüttürecek müşteri getirirdi. Çevre köylerden gelenler odun getirmez, yanacak odunu değirmenci getirirdi.

Teknolojik âletlerin henüz ortalıkta yeterince görünmediği otuz yıl öncesinde, harman işleri bir-iki ay sürüyordu. Biçtikleri ekinleri harmana biriktiren çiftçi, hayvanlarını da bulunduğu yere getirerek bir iki ay sürecektir düğün sürme işlerine başlardı. Gündüzleri düğünün üstünde sap ezme işinden sonra akşamları, harman komşularıyla oturulur gecenin ilerleyen saatlerine kadar sohbet edilirdi. Burada her türlü şey sohbetin konusu olur, zaman zaman da masal ve hikâye anlatılırdı.

Kışın köylülerin davarları (keçi sürüsü) köyün dışında yatak denilen bir yerde tutular, bunlar gündüzleri otlatıldıktan sonra, akşamları, yatak adı verilen mıntıkaya getirilir, orada barındırılırdı. Bu sürünün ayrı bir çobanı yoktu. Herkes keçi sayısına göre, orada ayda bir-iki veya üç gün kalır hayvanların bakımını üstlenirdi. Dönüşümlü yapılan bu işin adı “keşik”ti. Keşikte genellikle iki-üç kişi olurdu. Bu kişiler arasında yaşanan olaylar zaman zaman fıkra konusu olmaktadır. Çalışmamızın fıkra bölümünde bu konuyla ilgili “Avara Fıkrası” da mevcuttur.

1.4.2. Eğitim

1946'da ilk olarak ilkokul açılmıştır. Daha önceleri okumak isteyenler, dört km'lik mesafedeki Koçular köyüne üç sınıflık okula giderlerdi. Yakaafşar'a öğretmen olarak bu tarihte ilk defa öğretmen ataması yapılması ile, 26 Ekim 1946'da tek sınıflı öğretmen evi içinde öğretimi başlatılır. İlkokul, imece usulü ve salma ile köy halkı tarafından yapılır.

Yine o tarihte, öğretmene köy incelemesi verilir. İnceleme sonucunda 96 hane, 635 nüfustan mevcut olduğu tespit edilir. Öğretmenin yaptığı başka bir tespit o tarihte, köyde toplam 33 okur yazarın olduğudur. Bunlardan bir kısmı askerde öğrenmiş, bir kısmı Koçular köyünde üç sınıflık ilkokulu bitirmiştir. Bir kısmı da eski yazıyı bilmektedir.

Günümüzde okuma-yazma ve tahsil oranı epeyce yükselmiştir. Yaşı ellinin altında olanlardan okuma yazması olmayan hemen hemen yok gibidir.

Gençleri tahsil yapmaya yönelten etmenlerin başında, yeterince iş sahalarının olmaması gelmektedir, ancak en önemlisi halkın yeniliklere açık olması, gençlerinin tahsili için fedakârlıkta bulunması gelmektedir.

1791'de halkın kendi gayretleriyle yaptırdığı okul binası, Millî Eğitim Bakanlığı'na devredilerek ortaokulun açılması sağlandı. Daha önceleri okumak isteyen gençler çoğunlukla, Gönen Öğretmen Okulu'na yatılı olarak gidebilirken, okulun açılmasıyla daha kolay tahsil imkanı bulan gençler ortaokulu köyde okuyarak, ailelerinin gayret ve çabaları ile, ilde her hangi bir lisede okuma imkanı buldular. 1995-1996 yılında liseye de kavuşan kasabada tahsil oranı oldukça yükseldi. Yüksekokul ve Üniversite tahsili yapanların oranı yüksek sayılabilecek bir düzeydedir. Ancak, bu kişilerin hemen hepsi işi dolayısıyla kasabadan dışarıda yaşamaktadır. Ziyaret sebebiyle dinî bayramlarda ve tatil sebebiyle yaz aylarında bu kişilerin kasabaya bulunmasıyla nüfus birkaç katına çıkmaktadır.

1.4.3. Din

Toplumun önemli sosyal kurumlarından biri de dindir. Halkın yaşayış biçimine, dünya görüşlerine etki eden din, onların günlük yaşantısı üzerinde de düzenleyici role sahiptir.

Kasabada tespit edilen birkaç söz bunu gösterir niteliktedir. Namazın dünya işlerini kolaylaştırdığına inanılır. “Namaz, adamı yolda koymaz”, “Namaz kıl da, vakti bil”, “Akşam namazı at kuyruğunu sallayınca kadar geçer” gibi sözler bu düşüncenin sağlam ip uçlarıdır. Kasabadaki bir cami imamı ile konuşurken, kasabalıların imama: “Sen ezanımızı oku, camiye fazla gelen olmazsa da kusurumuza bakma, biz vaktimizi bilelim” gibi istekleri pratikte dini pek fazla yaşamayanların da hayatlarını dinin bir şekilde düzenlediğinin kayda değer bir göstergesidir.

Kasabada halkının tamamı Müslüman ve Sünnî mezhebine bağlıdır. Üç adet kadrolu camisi vardır. Camilerde normal vakitlerde çok az kişi ibadet etmektedir. Cuma ve bayram namazlarında ibadet için daha çok kişi gelmektedir.

1.4.4. Dil

Kasabada halkının kullandığı dil, mahallî ağız özellikleri dışında pek fazla farklılıklar göstermez. Herhangi bir dilin etkisinde yoğun olarak kaldığı görülmemektedir. Gerek Afşarlar, gerek Yörükler gittikleri yerlerde dillerini ve dillerinin özellikleri korumuşlardır. Az da olsa yazı diline geçmemiş kelimeler mevcuttur. Meselâ, “mısır” kelimesi yerine “mekke”; “makas” kelimesi yerine “sindi” kullanılması gibi. Ancak kasabada, yöresel deyimlere ve atasözlerine halkın çokça başvurduğu görülür. Kasaba hayatında bu, anlatıma netlik, akıcılık ve çabukluk katarak dilde tasarruf sağlamaktadır. Meselâ, “Nasılsın?” sorusuna muhatap olan yaşlı ve yalnız bir kadının verdiği “Yan başıma, dön başıma” kısa cevabı oldukça net ve meramı anlatır niteliktedir. Doktora derdini yeterince anlatamadığını düşünen kasabalı “Benim söylediklerim doktor beyimin dışına yayılıyor” sözü mahallî olmakla birlikte durumu oldukça açıklayıcı mahiyettedir.

2. ISPARTA VE ÇEVRESİ İLE İLGİLİ FOLKLOR ÇALIŞMALARI

Isparta ve çevresi ile ilgili yapılan folklorik çalışmalar konusunda ilk zikredeceğimiz isim “Ün Isparta Halkevi Mecmuası”dır. Bu dergide, Isparta yöresine ait folklorik, sosyal, tarihî ve ekonomik muhtevalı makaleler yayınlanmıştır. Bunun yanı sıra bölgeden derlenen sözlü kültür ürünleri dergide yayınlanmıştır. Yayın hayatına 1934 yılında başlayan derginin, 1949 yılına kadar 172 sayısı çıkmıştır. Ün dergisinin yüklendiği misyonu tekrar yaşatabilmek için Isparta İlini Kalkındırma Derneği 1966 yılında, Yeni Ün adını taşıyan başka bir dergi çıkarmaya başlamıştır. Yayın hayatına yaklaşık üç yıl devam eden dergi 32 sayı çıkarmıştır.

Isparta ve çevresi ile ilgili folklorik ürünlerin de yer aldığı, Mustafa Koç tarafından hazırlanan 376 sayfalık, “Tüm Yönleriyle Isparta” isimli kitap kayda değer çalışmalardandır.

1990 yılında, Isparta İl Kültür Müdürlüğü bünyesinde, Folklor Araştırmacısı kadrosu tahsis edilmiş, yine müdürlük bünyesinde Folklor İhtisas Kitaplığı oluşturulmuştur. Bölgede değişik konularda folklor araştırması yapılmasının yanı sıra, ilin folklor yapısını tanıtıcı bir kitapçık hazırlamıştır.

Isparta valiliği tarafından hazırlanan, Isparta 1967 İl Yıllığı’nda Isparta folkloruna kısaca yer vermiştir. 1983 hazırlanan İl Yıllığı’nda ise Isparta folkloru ile ilgili bölüm yer almamıştır.

Bölge ile ilgili yapılan başka çalışmaların başında üniversiteler bünyesinde yapılan lisans ve lisans üstü tezleridir.

1996 yılında, Abdullah Kılıç tarafından hazırlanan, “Isparta İli Folkloru” isimli yüksek lisans tezi, bölge ile ilgili olarak yapılan folklorik bir çalışmadır. Dokuz bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümünü sözlü ürünler oluşturmaktadır. İkinci bölümünde geçiş dönemi âdetleri, üçüncü bölümünde, halk hekimliği, dördüncü bölümde inançlar ve uygulamalar, beşinci bölümünde, çocuk

oyunları ve büyüklerin oynadığı oyunlar yer almaktadır. Altıncı, yedinci ve sekizinci bölümde maddî kültür ürünleri, dokuzuncu bölümde halk mutfağı konusu işlenmiştir.

1997 yılında, Halil Altay Göde, Yalvaç'ın köylerinden derlediği 70 masal üzerinde yaptığı çalışmayı Yüksek Lisans Tezi olarak sunmuştur. Yapılan bu çalışma, bölge ile ilgili yapılan önemli bir saha çalışmasıdır.

Bölge ile ilgili son olarak yapılan çalışmalardan biri de Ayşe Akkaya tarafından hazırlanan, "Eğirdir'de Kültür Değişmeleri" adlı kitaptır. Eser, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, Isparta İli, Eğirdir İlçesi İle İlgili Genel Bilgiler; ikinci bölüm, Yöreden Derlenen Halk Edebiyatı Örnekleri; üçüncü bölüm ise, Yörede Sosyal İlişkiler adını taşımaktadır.

Isparta ve çevresi ile ilgili olarak Folklor, dil ve edebiyatla alanında hazırlanmış diğer kitap ve tezler şunlardır:

Kitaplar

1. AKSOY, Halil: Dilden Gönülden, Senirkent'ten Derlemeler, Hacan Basımevi, Ankara-1984, 176+4 s.
2. AKSOY, Halil: Senirkent Şairleri, Barak Ofset Matbaası, Ankara-1992, 310 s.
3. AKSU, Fehmi: Isparta İli yer Adları, İlk Adım Basımevi, Isparta-1936, 177 s.
4. AKKAYA, Ayşe : Eğirdir'de Kültür Değişmesi, Eskişehir 1997, 320 s.
5. ALDAN, Mehmet: Isparta, Akdeniz üniversitesi Isparta Mühendislik Fakültesi Matbaası, Isparta-1985, VII+174 s.
6. BİLGİÇ, Adil: Eğirdir, Tekşık Matbaası, Ankara-1988, 48 s.
7. BÖCÜZADE Süleyman Sami Efendi: 1922 (Bugünkü dile aktaran ve yayınlayan Dr. Suat Seren): Isparta Tarihi, Çeltüt Matbaası, İstanbul-1983, 415 s.

8. ÇADIRCIOĞLU, Ahmet Mahir: Uluborlu, İstanbul-1983, Cemak Azmi Basımevi, 190 s.
9. DEMİRDAL, Sait: Bütünüyle Uluborlu, İstanbul-1968, Acar Matbaası. 578 s.
10. Isparta Valiliği: Isparta (1923-1935), Ankara-1938, Ankara Basımevi, 179 s.
11. KARATÜRK, Mustafa: İki Cihan Hazinedarı Seyyid Veli Baba Sultan ve Türbesi, Ankara-(tarihsiz), Onur Yayıncılık, 144 s.
12. KIYICI, Mahmut: Çevre tarihi İçinde Atabey ve İz Bırakanlar, Odak Matbacılık Ankara-1995, 147 s.
13. KOÇ, Mustafa: Tüm Yönleriyle Isparta, Türk Köyü Yayınları, Isparta-1983, 376 s.
- Komisyon: Yalvaç, Kar Matbaası, Ankara-1973, 118 s.
14. KÜPÇÜ, Fahri: Karaağaç, Akın Basımevi, Konya-1978, 104 s.
15. KÜPÇÜ, Fahri: Karıncalar Köyü, Doğu Matbaası, İstanbul-1985, 202 s.
16. SARIKÇIOĞLU, Ekrem: Isparta ve Çevre Köylerinde Ziyaret ve Adak Yerleri, Sevinç Matbaası, Ankara-1979, 17 s.
17. SÜLDÜR, Enver: Isparta Tarihi, İzmir-1951, 74 s.
18. TANYILDIZ, Ali: Orta Asya'dan Gedikli Köyü'ne Honamlı Yörükleri, Tokoğlu Ofset, Isparta-1990, 221 s.
17. YALÇIN, Osman: Isparta, Özyürek Basımevi, İstanbul-1970, 64s.
18. YİĞİTBAŞI, Süleyman Sukuti: Eğirdir Felekâbad Tarihi, Çeltüt Matbaası, İstanbul-1972, 184 s.

Tezler

1. AÇIKGÖZ, Ayfer: Yalvaç Ağzı, Ankara-1970 111 s.

“A,Ü.D.T.C.F. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Bitirme Tezi.”

2. ÇİÇEK, Osman: Isparta İli Şarkikaraağaç İlçesine Bağlı Arak Köyü Monografisi, Ankara-1994 171 s.

“H.Ü. Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Bitirme Tezi.”

3. ERCAN, Aktan Müge: Ispartalı Seyranî, Ankara-1994 112 s.

“H.Ü. Edebiyat Fak. Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı Lisans Tezi.”

4. GÖDE, Halil Altay: Yalvaç Masalları, Isparta-1997 340 s.

“S.D. Üniv. Sos. Bil Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi”

5. KAPLAN, Ahmet: Arak Köyü Etnografik Mesken İncelemesi, Ankara-1966 26 s.

“A,Ü.D.T.C.F. Etnoloji Kürsüsü Bitirme Tezi.”

6. OĞAN, Sefa: Isparta Vilâyeti Şarkikaraağaç Ağzı, Ankara-(t.y.) 23 s.

“A,Ü.D.T.C.F. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Bitirme Tezi.”

7. ÖZALP, Aysel: Isparta Ağzı, Ankara-1965 57 s.

“A,Ü.D.T.C.F. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Bitirme Tezi.”

8. ÖZYURT; Mevlüt: yer Adları, Ankara-1970 55 s.

“A,Ü.D.T.C.F. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Bitirme Tezi.”

9. SUSKUN, Suat: Isparta Ün Mecmuası Folklor Malzemelerinin İncelenmesi, Ankara-1979 173 s.

“H. Ü. Sosyal ve İdari Bil. Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Bitirme Tezi.”

3. ÇALIŞMANIN AMACI, KAPSAMI VE KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER

Folklor çalışmaları, XIX. Yüzyılın başlarında, Grimm kardeşlerin, köylü masallarını yayınlaması ile sistemli bir şekil aldı. Daha sonra, bu alanda yapılan çalışmalarla Avrupa, folklorun gücünü keşfetti. Her ulus, kendi kültürünün alt yapısı olan folklor ürünleri üzerinde yaptığı çalışmalarla millî kimliğini daha iyi tanımaya ve canlandırmaya çalıştı.

Meselâ, Finlandiyalı iki öğrenci, yaptıkları folklor çalışmalarıyla, Rus idaresi altındaki ülkesi için bağımsızlık sembolü oldular. İsviçre de aynı yolu takip ederek, kendi kültürlerini, Fransız kültürü içinde kaybolmaktan korudu.

Ülkemizde de, Ziya Gökalp, Rıza Tevfik, Fuat Köprülü gibi bilim adamları Türk folkloru üzerinde çalıştılar. Daha sonra gelenler de, Türk folkloruyla ilgili yaptığı çalışmalarla, kültür tarihimizle ilgili değişik noktaları aydınlatmada önemli mesafe kat ettiler.

Cumhuriyetten sonra, üniversitelerimiz ve Kültür Bakanlığı'nın ilgili birimleri, bilimsel anlamda derleme, arşivleme çalışmalarının yanında yeni metotlarla tenkit ve tahliller yaptılar.

Türk folkloru, bu alanda alınan önemli mesafeye rağmen, derleme, metot ve kaynaklarla ilgili problemlerle karşı karşıyadır.

Masallarımızın tiplmesi henüz tam olarak yapılamamıştır. 1953 yılında hazırlanan, Eberhard-Boratav Katalogu'nda yer alan 378 tipin dışında, birçok yeni tipler ortaya çıkmıştır. Yine Aarne-Thompson'un Motif İndeks'inde olmayan, yeni motifler tespit edilmiştir, ancak bunlar sistemli bir şekilde ele alınmamıştır.

"İsparta ve Çevresi ile İlgili Yapılan Çalışmalar", başlığında verdiğimiz listede de görüleceği üzere, bu güne kadar il sınırları içinde, sözlü anlatı türlerini derleyip inceleyen kapsamlı çalışmalar çok yetersizdir.

Yakaafşar'da doğmuş ve çocukluğumu orada geçirmiş olmam sebebiyle kasabanın sosyal ve kültürel yapısı hakkında bir ön bilgiye sahiptim. Bu, bizi kasaba hakkında araştırma ve inceleme yapmaya yönlendirdi. Çocukluğumda özellikle annemden dinlediğim halk hikâyeleri ve masalların büyümlü dünyasına bir araştırmacı olarak tekrar girecek, annem bu çalışmanın ilk kaynak kişisi olacaktı.

İşin duygusal yönünü bırakarak, bir araştırmacı gözüyle baktığımda söz konusu anlatı türlerinin (masal, hikâye) yavaş yavaş kaybolmakta olduğunu gördüm. Bunların tespit edilip ilim âlemine kazandırılması gerekiyordu. Saha çalışması için gerekli alt yapı çalışmalarını tamamladım. Önemli kaynak eserlere ve kaynak isimlere başvurduktan sonra sahada çalışmaya başladım.

Saha çalışmasını 1998-2000 yılları arası yaptım. Özellikle yıllık izinlerimin tamamını burada geçirdim. Aynı kasabada doğup büyümeme rağmen, yöre insanın, kültürel derinliğini yeterince bilmediğimi anladım. Bu çalışmalarım sayesinde yöre insanının bu yönünü daha iyi tanıdım.

Çalışma esnasında karşılaştığımız birtakım zorlukların yanında, bölgeyi iyi tanımam sebebiyle kolaylıklar da yaşadım. Yaşanılan zorluklar sırasıyla şunlardır: Tespit edilen kaynak kişiye müracaatta, "Bildığın masallardan anlatır mısın?" denildiği zaman, ya hiç anlatmak istemiyorlar ya da masalı veya halk hikâyesini çok kısa bir şekilde anlatıyorlardı. Bunun için daha doğal bir ortam oluşturmak gerekiyordu. Başvurduğumuz kaynak kişilerden bayanların, etrafındaki kişiler eğer hemcinsleri ise daha rahat konuştuklarını fark ettik. Bunun için, bayanlardan oluşan bir dinleyici grubu oluşturduk. Onlardan birine ses kayıt cihazını vererek anlatılanları kaydetmesini istedik.

Erkek kaynak kişiler açısından durum farklı değildi. Ancak, sohbet konusunda erkekler daha iyi organize edilebiliyordu. Bu konuda, özellikle iki cami imamından yardım aldım. Akşam geç denilebilecek bir vakitte anlatı yeteneği olduğunu bildiğimiz kişilerle bir evde toplandık. Bunun için, halkın iş yoğunluğunun olmadığı zamanları seçmeye çalıştık. Kahvelerin saha çalışması için elverişli

olmadığını burada söylemeliyim. Çünkü, kahve ortamında dikkati başka tarafa yönlendirecek oldukça fazla sebep var.

Çalışmanın başlangıcında, halk edebiyatının bütün türlerini kapsamasını düşündük. Ancak, böyle bir çalışmada, türlerin çokluğu ve malzemenin dağınıklığından dolayı, yapılacak çalışmada her türü derinliğine ele alma imkânı olmayacağı kanaatine vardık. Bu sebeple, sözlü anlatının en yaygın üç türü (hikâye, masal, fıkra) üzerinde inceleme yapmaya karar verdik. Elimizde, sahadan derlenen bu türlerin dışında diğer türlerle ilgili birçok malzeme olmasına rağmen, onları çalışmaya dahil etmedik. Bu malzemelerle ilgili çalışmalarını daha sonraya bıraktık.

İncelemeye esas olan anlatı türlerini, incelemenin sonuna eklenen kaynaklar listesinde görüleceği üzere, ikisi kadın, on ikisi erkek on dört kişiden derledik.

Kaynaklar, verdikleri malzemeyi genellikle büyüklerinden, annesinden babasından ve arkadaşlarından öğrendiklerini ifade ettiler. Bazıları da nereden dinlediğini hatırlamamaktadırlar.

En çok metin alınan iki kaynak kişinin hiç okuma ve yazması yok. Yine fazla sayılabilecek metin alınan iki kaynak kişinin ise, herhangi bir öğretim görmedikleri, kendi gayretleri ile okuma ve yazmayı öğrendikleri kendileri tarafından ifade edilmiştir. Fıkra derlediğimiz üç kişi, lise mezunu; bir kişi ortaokul mezunu; diğerleri de ilkokul mezunudur. Buna göre, kendilerinden fıkra alınan kişiler, masal ve hikâye alınan kişilerden daha tahsillidir.

Kaynaklardan birisi hariç, tamamı köyün yerlisidir. Köylü olmayan bir kişi de köye üç km uzaklıkta olan Elecik köyündendir. On yıldır Yakaafşar'da imam-hatiplik yapmaktadır.

Kaynakların en küçüğünün yaşı otuz beş, en büyüğünün seksendir. Genel olarak yaş ortalaması altmış beşin üzerindedir.

Kaynak kişiler hakkındaki ayrıntılı bilgileri çalışmanın sonunda verdik. Ancak, pratik kullanma açısından metnin hemen üstüne derleme tarihi ve kaynak kişinin ad ve soyadı koymayı uygun gördük.

Saha çalışmasını tamamladığımızda, elimizde on sekiz adet normal teyp kaseti ve mikrokaset vardı. Bu kasetlerin hepsini deşifre ettik.

Yöre insanının ağız özelliklerini bildiğimizden dolayı kasetlerin çözümünde fazla sıkıntı çekmedik. Ancak, kaynak kişilerden bazıları, hem yaşlı hem de ağızda düzgün bir diş yapısı olmadığından, defalarca dinleyerek doğru bir şekilde deşifre etmeye çalıştık.

Sonuçta elimize önemli miktarda malzeme geçti. Sahadan kırk iki adet masal; dört halk hikâyesi ve otuz fıkra metni derledik.

Yazıya geçirdiğimizde hikâye ve masalda ağız özelliklerini koruduk. Kullanım kolaylığı sağlaması açısından hikâye ve masalların adını edebî Türkçe'ye göre düzelttik. Meselâ, "Daş Gapak" yerine "Taş Kapak" demeyi uygun gördük. Çalışmada, tam bir transkripsiyon anlayışı takip edilmemiştir. Bunun sebebi, çalışmanın dille ilgili konuların dışında, bir "edebiyat araştırması" olmasıdır.

Derlenen fıkra örneklerini yazıya geçirirken, edebî Türkçe kullanmayı uygun gördük. Fıkra anlatmak için, masal veya hikâye türlerinde olduğu gibi belli bir zaman ve mekan söz konusu olmamaktadır. Kasaba halkı ile kaldığımız uzun süre içinde, ses kayıt cihazı kullanmak yerine, yüz yüze konuşma esnasında anlatılan fıkraları kaydettik. Fıkraları genellikle kahve ortamında, hikâye ve masalı ev ortamında derledik. Bu sebeple fıkralarda edebî Türkçe kullanmayı mecburî ve uygun gördük.

Çalışmada, Yakaafşar için hem köy, hem de kasaba tabiri kullanılmaktadır. Bunun sebebi önceleri köy iken, 1994 tarihinde belde olmasıdır. Bu bakımdan, anlatılanlar bu tarihten önce ise, Yakaafşar için köy tabiri de kullanılmıştır.

Sahadan, derleyerek edebiyatımıza kazandırdığımız anlatılar, masalarda ve halk hikâyelerinde tespit ettiğimiz yeni tip ve motifler, ilim âlemine duyurduğumuz mahallî fıkra tipleri, bizde çalışmamın amacına ulaştığı kanaatini oluşturmaktadır.

I. BÖLÜM

HALK HİKÂYELERİ

1. TANIMI, MENŞEİ VE TASNİFİ

Halk Hikâyesi, anlatı esasına dayanan, nazım nesir karışık Halk Edebiyatı ürünüdür.

Halk hikâyelerinin ortaya çıkışı konusunda araştırmacılar tarafından çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Fuat Köprülü, çeşitli makalelerinde halk hikâyelerinin teşekkülünde İslâmî -bilhassa İran- tesiri sebep olarak göstermektedir. İslâmiyet'in Türkler arasında tam yerleşmediği devrelerde, ozanların, eski kahramanlara ait menkabeleri kopuz eşliğinde anlattıklarını, fakat bu anlatılanların daha çok eski kalıntılar ve mitolojik unsurlarla dolu olduğunu söylemektedir. Aşk konusunu işleyen hikâyelerin -bilhassa İran'la sıkı kültür münasebetlerinin söz konusu olduğu- XV-XVI. yüzyıllarda ortaya çıktığını ileri sürmektedir.¹

Pertev Nailî Boratav ve İlhan Başgöz de aynı görüşe katılmaktadır. Her iki bilim adamı da halk hikâyelerinin, feodal ve aristokratik toplumlara has olan epik türün yerini aldığı görüşündedir. Epik türün anlatıcıları daha çok seçkin zümreler huzurunda sanatlarını icra ederken, âşıkların küçük kasaba ve köylerde umumî toplantılarda anlattıklarını ifade etmektedirler.²

Fikret Türkmen'in halk hikâyeleri hakkındaki görüşü ise, Türklerin, İslâmiyet'i kabul ettikten sonra bu geleneğin birçok özelliklerini muhafaza ettiği, ancak bize İran Şehnâme geleneğinden ve klâsik edebiyattan geçen Ferhat ile Şirin, Leyla ile Mecnun

¹ BORATAV, Pertev Nailî: 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, Gerçek Yayıncı, İstanbul-1978, s. 51.

² BORATAV, Pertev Nailî: Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği, Adam Yayınları, İstanbul-1988, s. 41.

gibi hikâyelerin etkisi ile, aşka dönüştüğü şeklindedir. Türkmen, “Anadolu aşk hikâyesinin menşeinin Azarbaycan olması ve halen en canlı şekilde bu bölgede yaşaması bölgenin kuvvetli İran tesirinde kalması ile izah edilebilir”³ demektedir.

Bu alanda araştırma yapan araştırmacıların ortak görüşü, bazı noktalarda farklı görüşler olmakla birlikte şu şekilde özetlenebilir: Türkler’de, İslâmiyet’ten önce var olan destan söyleme geleneğinin yanında, Arap, İran-Hind hikâye geleneklerinin de etkilenecek ve işlenen konuların türkü ile kaynaşması sonucu halk hikâyelerinin teşekkül ettiği şeklindedir. Türk Halk Edebiyatı ve folkloruyla ilgili önemli çalışmalar yapan Şükrü Elçin, Halk Hikâyelerinin kaynaklarını üç ana başlık altında toplamıştır:

1. Türk kaynağından gelenler: Dede-Korkut Hikâyeleri, Köroğlu ve kolları, saz şairlerinin hayat hikâyeleri etrafında teşekkül edenler: (Kerem ile aslı, Âşık Garip ile Şah Sanem, Şah İsmail vb.) Doğu Anadolu’da aşık-hikâyecilerin söylediği hikâyeler. Güney Anadolu’da aşiretler arasında yaygın türkülere bağlı bozlaklar ve şehirlerde hikâyeciliği sanat hâline getiren meddahların türlü konularda söyledikleri ve sonradan yazıya geçenler: (Sansar Mustafa, Hançerli Hanım vb.)

2. Arap-İslâm kaynağından gelenler: Leyla ile Mecnun, Binbir Gece, Ebu Müslim, Gazavâtı Ali (Hazreti Ali Cenkeri), Veysel Karânî, Battal Gazî, Danişmendnâme vb.

3. İran-Hind kaynağından gelenler: Ferhat ile Şirin, Kelile ve Dimne (Pançatantra) vb.⁴

Türk halk hikâyelerinde konu, merkezî konumda bulunan kahramanın etrafında teşekkül eden olaylardan oluşmaktadır. Hikâyede olaylar nesirle anlatılmakta, kahramanın duygu yoğunluğuna göre konuşmalar şiirle gerçekleşmektedir.

³ TÜRKMEN, Fikret: Âşık Garip Hikâyeci, Akçağ Yayıncı, Ankara-1995 s. XIII.

⁴ ELÇİN, Şükrü: Türk Halk Edebiyatına Giriş, Akçağ Yayıncı, Ankara-2000 s. 444-445.

Hikâyeler belirli bir anlatım geleneğine sahiptir. Genel olarak bir hikâyeye şu üç bölümden meydana gelmektedir.

- a. Döşeme (Azerbaycan’da üstadnâme)
- b. Hikâyenin metni
- c. Dua

Döşemede âşık, dinleyiciyi anlatacağı hikâyeye hazırlamak, daha önce yaşamış ustaları yad etmek ve dinleyiciye bilgi vermek için bir giriş yapar. Bu girişe döşeme adı verilir. Daha sonra hikâyenin metnini anlatır ve dua ile bitirir.⁵

Günümüzde, daha ziyade Doğu Anadolu’daki Erzurum, Kars gibi illerimizde, hikâyeye anlatma, -zayıflamış da olsa- “Âşık kahveleri”nde, köy odalarında ve evlerde yaşamaya devam etmektedir.

Sahadan derlemiş olduğumuz halk hikâyeleri geleneğin ürünü ve devamı olmakla birlikte, gelenekte var olan özelliklerden bazılarını kaybetmiştir. Bundan on beş yirmi yıl önce türkülü olarak anlatılan bu hikâyeler, şimdilerde aynı şekilde anlatılmamaktadır. Meselâ, kaynak kişilerden birisi, hikâyelerin türkülerini hatırlamakta güçlük çekmekte, “Neyse, türküsünü bırakıp, hikâyesine geçelim”, “Birbirleriyle beyit söylemişler” gibi ifadelerle hikâyeye anlatımında eksik kalan kısımları doldurmaya çalışmaktadır.

Hikâyeler, gerek aşk konusunu ele alsınlar, gerekse kahramanlık konusunu işlesinler yapı bakımından birbirine benzerler. Bütün hikâyelerde klişeleşmiş ortak motifler belirli bir şemaya göre bölümler halinde anlatılır ve böylece geleneksel kompozisyon bütünlüğü sağlanmış olur.

Bir hikâyenin planı genel olarak aşağıdaki şemada gösterildiği gibidir:

⁵ KIRZIOĞLU, M. F.: Halk Hikâyelerinde Döşeme Söyleme Geleneği, Türk Dili C XIX, s. 207, 1968 .

I. Bölüm

1. Kahramanın aileleri.
2. Kahramanların doğdukları yer.
3. Kahramanların doğumu, yetişmesi.

II. Bölüm

1. Âşık olma.
2. Saz çalıp şiir söyleme.
3. Sevgiliyi arama ve isteme

III. Bölüm (Engeller)

1. Evlenmenin Engellenmesi.
2. Gurbete çıkma.
3. Sevgilinin başkasıyla evlendirilmek istenmesi.
4. Âşığın haberdar edilişi.
5. Memlekete geri dönüş.

IV. Sonuç

Sınıflandırma: Halk Hikâyelerini geniş bir şekilde inceleyen Pertev Naili Boratav'ın tasnifine uyarak hikâyeleri biz de iki kolda sınıflandırıyoruz.⁶

1. Kahramanlık hikâyeleri.
 - a. Koroğlu kolları. (Yirmi dört kol olarak bilinen hikâyeler)
 - b. Diğerleri. (Celâlî Bey, Şah İsmail, Bey Böyrek, Yaralı Mahmut)
2. Aşk hikâyeleri.
 - a. Kahramanların yaşadığı bilinen ve yaşadığına inanılanlar. (Sümmanî, Aşık Garip, Âşık Kerem v. b.)
 - b. Kahramanları hayalî olanlar. (Elif ile Mahmut gibi)

2. YAKAAFŞAR HİKAYELERİNİN TASNİF VE TAHLİLİ

Bu bölümde Yakaafşar'dan derlediğimiz dört hikâyenin tasnifini yaptıktan sonra, aşağıdaki tahlil sırası takip edilecektir.

1. Hikâyenin, Eberhard-Boratav Kataloğu'nda⁷ bulunabilen tip numarası.
2. Hikâye şeması
3. Hikâyenin epizot ve motif sırası
4. Hikâyenin tahlili

2.2.1. Tasnif

Yakaafşar'dan derlediğimiz dört hikâyeyi, yukarıda yaptığımız sınıflamaya göre ele alırsak:

- a. Kahramanlık- Aşk Hikâyeleri: Şah İsmail
- b. Aşk Hikâyeleri : Arzu ile Kamber, Şah Senem ile Şah Velet, Necip ile Ayşe

2.2. Tahlil

2. 2.1. Şah İsmail

Tip numarası: TTV. 247

2.2.1.1. Hikâye şeması:

1. **Kahramanların Aileleri:** Şah İsmail'in babası, Kandeher halkının hükümdarıdır. Sağlam bir karakter yapısı olmayan olumsuz bir tiptir. Çoğu zaman oğlunun hocasının ve hanımının sözüyle hareket eder. Hikâyede, Şah İsmail'in annesi de olumsuz bir tiptir. Padişaha ölümüne sebep olacak teklifi yapan şah İsmail'in annesidir. Aile üzerinde etkili olan başka birisi de Şah İsmail'in hocası Danyal'dır. Danyal, bilge kişiliği ve hocalık sıfatı ile olumlu bir tiptir.

⁶ BORATAV, Pertev Naili: a.g.e., s. 34 .

⁷ EBERHARD, Wolfram-BORATAV, Pertev Naili: Typen Türkischer Volksmärchen, Wiesbaden-1953 .

Gülizar'ın babası Yörük beyidir. Yörük obası onun idaresi altındadır. Sözü'nün eri olmayan olumsuz bir tiptir. Hikâyede, her iki aile de buldukları çevrede en üst seviyede sosyal statü sahibidir.

2. **Kahramanın doğdukları yer:** Hikâyede Şah İsmail'in doğduğu yer padişahın ülkesi Kandehar'dır. Gülizar'ın doğduğu yer hakkında hikâyede herhangi bir bilgi yoktur.

3. **Kahramanın doğumu ve yetiştirmeleri:** Şah İsmail'in doğumu Türk destanları ve halk hikâyelerinde görülen doğum motifi ile benzerlik gösterir.⁸ Padişahın çocuğu olmaz. Bir yerde karşılarına çıkan bir derviş padişaha bir elma verip soyduktan sonra kabuğunu atının yemesini, elmayı da bölüşüp karısıyla yemelerini söyler. Doğacak çocuğun adını kendisinin vereceğini söyleyerek kaybolur. Padişahın bir erkek çocuğu doğar. Ona, yerin altında Danyal isminde özel bir hoca tutarak eğitim aldırır.

4. **Âşık olma:** Şah İsmail ve Gülizar, Yörük çadırında birbirlerini görüp âşık olurlar.

5. **Sevgiliyi isteme:** Derdini koca karıya söyleyen Şah İsmail, Gülizar'la nişanlanır.

6. **Evlenmenin engellenmesi:** Yörük beyi, obasını bilimeyen bir yere götürerek evlenmelerini engeller.

7. **Gurbete çıkma:** Şah İsmail, Gülizar'ı aramak için gurbete çıkar.

8. **Sevgilinin başkasıyla evlendirilmek istenmesi:** Gülizar, Hindistan padişahının oğluyla evlendirilmek istenir.

9. **Memlekete geri dönüş:** Şah İsmail üç sevdiğini de alarak Kandehar'a geri döner.

10. **Sonuç:** Şah İsmail, babasının yerine tahta oturur. Üç sevdiği ile evlenir, mutlu olur.

⁸ Geniş bilgi için bkz: TÜRKMEN, Fikret: Âşık Garip Hikâyesi, Ankara-1995, Tahir İle Zühre, Ankara-1998; SAKAOĞLU, Saim – DUYSMAZ, Ali: Ankara-1996; KÖSE Nerin: Araştırmalar, Ankara-1996, KILINÇ, Aziz: Kambar Batır Destanı (Basılmamış yüksek lisans tezi), Ankara-1996.

2.2.1.2. Epizot ve motif yapısı

1. Çocuğu olmayan padişah, yanına vezirini de alarak gezintiye çıkarlar. Bir çeşmenin başına varıp orada abdest alıp namaz kılarlar. Namazı bitirip selam verdiklerinde yanlarına gelen ak sakallı bir derviş, onların derdini bilerek bir elma verir. Elmayı soyup yarısını padişahın, yarısını karısının, kabuğunu da kısrağının yemesini ister. Doğacak çocuğun ve kısrağın adını ben gelmeden koymayın der ve gider.

2. Zamanla kısrağın doğurur, padişahın da bir oğlu olur. Padişah, oğluna yer altında bir mağarada Danyal isminde bir hocadan ders aldırır. Yer yüzünü merak eden çocuk, hocasına dünyayı görmek için babasından izin alması için ricacı olmasını ister.

3. Babasının izni ile yer yüzüne çıkan çocuk bir avcıyı görür ve avcılığa özenir. Babasından kendisine, şahin, tazı ve ok almasını ister.

4. Babası isteklerini yerine getirir ve arkadaşlarıyla ava gitmek için toplanırlar. Padişahın oğlunu avda nasıl çağıracağız diye tartışırken, derviş gelir ve çocuğun adını Şah İsmail, atın adını Kamer tay koyar ve gözden kaybolur.

5. Şah İsmail dağda tek başına avlanırken bir ceylanı takip edince Yörüklerin çadır kurduğu düzlüğe varır.

6. Ceylanın izini kaybeder, fakat karşısına Yörük çadırından çok güzel bir kız çıkar. Göz göze geldiklerinde kızın güzelliği karşısında bayılıp atından yere düşer.

7. Kız bir kocakarının tavsiyesi üzerine Şah İsmail'in yüzüne göğüslerini sürterek ayıltır. Bir birlerine nişan alıp verirler. Yörük kızı Şah İsmail'e bir tarak verir.

8. Av şevki kırılan Şah İsmail, ertesi gün ava gitmez. Yemeden içmeden kesilir. Bir koca karıya Şah İsmail'in derdini söyletirler.

9. Şah İsmail, Yörük kızı Gülizar'la nişanlanır. Yörük beyinin sözüyle kırk gün, kırk gecelik düğüne başlarlar.

10. Kırk gün sonra gelin almaya vardıklarında Yörük beyi çadırlarını söküp bilinmeyen bir yöne gitmiştir.

11. Çok üzülp evi terk etmek isteyen Şah İsmail'i sağlam duvarlarla örölü bir yere koyarlar. Şah İsmail, Kamer taya duvarlara vurdurarak yıktırır ve dışarıya çıkar.

Olağanüstü özelliklere sahip, “erişkin at” onu bilmediği bir yerde her tarafı taşlarla örülmüş kapısız bir saraya götürür.

12. Yine atın tekmeleriyle duvarı yıktırır ve içeri girer. İçerde karşılaştığı kız ağabeylerinin kendini zorla almak isteyen devlerle savaşmaya gittiğini söyler.

13. Şah İsmail kızın kardeşlerine yardıma gider ve savaştıkları devi bir darbeye öldürür. Kızın kardeşleriyle saraya dönerler. Kız kardeşlerinden saraya adam aldı zannıyla şüphelenen ağabeyleri gerçeği öğrenince kardeşlerini Şah İsmail’e verirler. Şah İsmail kabul eder, ancak Gülizar’ı bulmadan mutlu olamayacağını söyler.

14. Oradan ayrılıp giderken ovalık bir yerde boş bir çadırın içine girer. Orada, bulduğu yeni pişmiş kanlı pilavı yemek isterken ortaya çıkan Arap Özengi ile savaşır, onu mağlup eder. Arap Özengi, kendisini kavgada yenenle evlenmeyi arzu eden birisi olduğu için üstündeki nikâbı çıkarıp yüzünü Şah İsmail’e gösterir ve onunla evlenir.

15. Arap Özengi, kızın Hindistan’da olduğunu söyler ve Karabacak adlı atına atlayarak Şah İsmail’le birlikte oraya giderler.

16. Oraya vardıklarında, misafir oldukları kocakarıya bir avuç altın vererek misafir olurlar. Kocakarından Gülizar’ın Hindistan padişahının oğluna verildiğini, Gülizar’ın kırk günlük düğün istediğini, bir kalede yalnız başına kaldığını öğrenirler.

17. Şah İsmail, kocakarıya, Gülizar’ın yadigar olarak verdiği tarağı verir ve kızın yanına gönderir.

18. Kocakarının aracılığı ile Gülizar, gül bahçesinde, Şah İsmail ve Arap Özengi ile buluşarak kaçarlar.

19. Arap, yolda, dinlenme esnasında, Gülizar’la Şah İsmail uyurken üzerine gelen Hindistan askerlerinin tek başına üstesinden gelir ve kurtulurlar.

20. Oradan kalkıp Gülperi’nin yanına gelirler. Gülperi’yi de alıp Kandeher’a geri dönerler.

21. Ayrı bir eve yerleşirler. Oğlunu görmeye gelen anası, gelinlerin güzelliğini görünce, padişahı bunlardan birini alması için ikna eder.

22. Plâna göre, Şah İsmail, babasıyla “satır” (satranç) oyunu oynayacak yenilince eli kolu bağlanıp cellâda verilecektir.

23. Babasıyla satır oynarlar ve üç defasında babasını mağlup eder. Babasının kızdığını anlayınca babasına bilerek yenilir. Bunu fırsat bilen babası elini kolunu bağlayarak öldürmesi için cellâda verir.

24. Şah İsmail'in, hocası Danyal'ın itirazı üzerine dağda av esnasında kaza süsü verilerek öldürülmesini karar verilir.

25. Padişah, dağda Şah İsmail'in gözüne mil çektirip bir kuyuya ölmesi için attırır.

26. Şah İsmail'in atı, üzeri boş gelip tavlaya girer ve yanına kimseyi de yaklaştırmaz. Tazısı da her gün kendisine verilen ekmeği götürüp Şah İsmail'in bulunduğu kuyuya atar.

27. Kuyunun başındaki bir ağaca konan güvercinler aralarında "Eğer biz çırpındığımızda düşen tüyü alıp gözüne sürse gözleri açılır" diye konuşurlar.

28. Şah İsmail, güvercinlerin dilinden anlar ve tüyleri gözüne sürer ve gözleri açılır.

29. Dağda gördüğü bir çobana kuzu kestirip, kuzunun işkembesini kafasına giyip Keloğlan kıyafetine bürünür. Gidip çift süren bir adama kendisini evlâtlık almasını ister ve adam bunu kabul eder.

30. Bu arada padişah, Şah İsmail'in avda kazaen öldüğünü, gelinlerin kendi sarayına gelmesini ister. Padişahın gönderdiği kırk adamı Arap öldürür, çuvala doldurur ve geri gönderir.

31. Padişah Arap'la harbe başlar. Arap padişahın askerini her gün kırmaktadır. Padişah bunun üzerine her evden bir asker ister. Çiftçi de, yerine hizmetçisi Keloğlan'ı gönderir.

32. Keloğlan kılığında Şah İsmail, Arab'ın karşısına çıkar, savaşırlar, birbirlerini tanırlar ve kasten yenişemezler.

33. Padişahтан, şayet kılıcı ve atı iyi olsa yeneceğini söyleyerek, kendi atını ve kılıcını geri alır.

34. Gece üç karısının yanına varır. Arap'la babasını öldürmek için plan yapar.

35. Keloğlan kılığındaki Şah İsmail'le savaşıyan Arap, hile ile yere düşer. Öldürme şerefini başışlamak için çağrılan padişahı Arap, yerden kalkarak öldürür.

36. Arap padişahı öldürdükten sonra Şah İsmail kendini tanıtarak ve padişah olur.

2.2.1.3. Hikâyenin Tahlili

Şah İsmail, Köroğlu dairesine bağlı olmayan kahramanlık hikâyeleri içinde yer almaktadır. Dede Korkut hikâyelerinde olduğu gibi, çekirdeği yiğitlik olan hikâyelerle, temeli aşka dayanan Aşık Garip, Asuman ile Zeycan tipi örneklere geçişte köprü görevi görmektedir. Şah İsmail hikâyesinde, kahramanlık ve aşk iç içe ve yaklaşık aynı seviyededir.

Hikâye planının temel bölümlerinde hiçbir eksiklik yoktur. Karşılaştığımız tek eksiklik hikâyede bulunması gereken manzum parçaların neredeyse yer almayışıdır. Döşeme ve hazırlık bölümünde mucizevî doğum, dervişin isim koyması, gurbete çıkma, çeşitli engellerle mücadele, erkek kılığındaki kızı yenme, oyun oynayıp yenilme, yakınlarından zarar görme gibi motifler hikâyede tam olarak yer almaktadır.

Hikâyede, masalarda ve Köroğlu Destanı'nda⁹ gördüğümüz Keloğlan kılığına girme motifi yer almaktadır. Şah İsmail, kuyudan kurtulduktan sonra rastladığı bir çobana kuzu kestirir ve işkembesini kafasına giyerek Keloğlan kılığında savaşa katılır.

Hikâyede rastladığımız mucizevî olay sadece doğum değildir. Şah İsmail kuyunun içindeyken kuyunun başında bulunan güvercinlerin dilinden anlar, onların tüylerini mil çekilerek oyulmuş gözlerine sürer ve iyileşir. Bu bakımdan şah İsmail Hikâyesi, içinde fazlaca masal motifleri bulunduran bir hikâyedir. Bu hikayenin masallaşmaya başladığını göstermektedir.

⁹ KAPLAN, Mchmct-BALİ, Muhan-AKALIN, Mchmct: Köroğlu Destanı (Behçet Mahir Anlatması), Sevinç Matbaası, Ankara- 1973 s. 510.

Ayrıca atın hikâyede çok önemli rolleri vardır. At, Şah İsmail'in sırdaşıdır. Şah İsmail kuyuya atıldığı zaman yanına kimseyi yanaştırmaz. Büyük kale duvarlarını Şah İsmail atına tekme vurdurarak aşar. Şah İsmail'in atı Kamertay, Köroğlu'nun atına çok benzemektedir ve olağanüstü özelliklere sahip “erişkin bir at”tır.¹⁰

Hikâyede, Şah İsmail'in köpeği de önemli bir fonksiyona sahiptir. Bu köpek, Şah İsmail, babası tarafından kuyuya atıldığı zaman, her gün kendisine ekmek getirir ve yaşamasını sağlar.

Köroğlu Destanı'nda gördüğümüz kendisini yenen erkekle evlenme motifi, bu hikâyemizde de yer almaktadır. Kürt beyi Adov Bek kızı Dana Hanım'ın “Her kim beni meydan içinde yıkarsa, onu alırım” sözünü Köroğlu'nun keleşlerinden Köse Kenan işitir ve Dana Hanım'a gider. Dana Hanım'ı meydanda yener. Dana Hanım da sözünü yerine getirir ve Köse Kenan'la evlenir.¹¹ Hikâyede Kılık değiştirip yüzünü nikapla örten Arap Özengi, kendisini kavgada yenen kişi ile evlenmeyi planlar. Şah İsmail'in kendisini yenmesi üzerine onunla birlikte gidip Gülizar'ı Hindistan'dan getirerek Şah İsmail ile evlenir.

Hikâyede mekân olarak iki yer dikkati çekmektedir. Bunlardan birisi Şah İsmail'in hükmettiği Kandehar, ikincisi Yörük beyinin kaçıp saklandığı Hindistan'dır. Kandehar, bu gün, Orta Afganistan sıradağları, güney yamaçlarında ve ülkenin güneyindeki çöllerde kurulan bir kenttir. Yörük beyi, kızını Hindistan padişahının kızına nişanlar.

Şah İsmail üzerinde en etkili kişi kendisinden yerin altında yedi sene özel dersler aldığı Danyal hocadır. Şah İsmail'i bir keresinde babasının elinden o kurtarır, öldürülmesine razı olmaz. Şah İsmail'in babası da Danyal hocanın sözünü dinler ve avda yakalanıp gözlerine mil çekilerek bir kuyuya atılır.

¹⁰ KAPLAN-BALİ-AKALIN, a.g.c. s. 31.

¹¹ KAPLAN-BALİ-AKALIN, a.g.c. s.68-76.

Safevî Devleti'nin hükümdarlarından olan ve tarihi bir şahsiyete sahip olan Şah İsmail ile, hikâye kahramanının arasında nasıl bir ilişki olduğunu tespit edebilmiş değiliz. Hikâyede olduğu gibi babası ile taht mücadelesine girmemiştir. Çünkü Şah İsmail, henüz bir yaşındayken babası ölmüştür. Dedesi Uzun Hasan'ın mirasçısı olduğunu iddia ederek Akkoyunlular'ın yerine İran tahtına geçti.¹²

Danyal, tarihî bir şahsiyettir. İsrailoğulları peygamberlerinden olduğu rivayet edilen Danyal, Hirekyel'in oğludur. Ancak ikinci bir Danyal'ın da Nûh ile İbrahim peygamberlerin zamanları arasında yaşadığı rivayet edilir. Bilgeliği ve derin bilgisi ile dikkati çekmektedir. İlk zamanlardan beri Hıristiyan sanatçıların ilham kaynağı olmuştur. Bunlar Danyal'ı İsa peygamberin bir habercisi ve ilâhî merhamet timsali olarak görürler.¹³ Hayatı Babil'de geçen Hz. Danyal'ın yine orada bir kuyusu vardır. Rivayete göre bu kuyuya Hz. Adem hikmet sırlarını saklamış ve o hikmeti oradan Hz. Danyal çıkarmıştır. Onun için edebiyatta bir hikmet sembolü olarak tanınır.¹⁴ Ancak, hikâyemizin kahraman kadrosunda yer alan Danyal ile bu şahıs arasında ne derece bir ilgi olduğunu tespit edebilmiş değiliz. Bu tarihî şahsiyetle benzerlik, hikâyemizdeki Danyal'ın bilge kişiliği ve hocalık vasfıdır. Başka bir benzerlik de “kuyu” ve “yer altı” motifleridir.

Hikâyede, Şah İsmail'le babasının oynadığı “satır” oyunu, hikâyeyi anlatanın tarifine göre satranç oyunudur. Anlatıcı, satranç kelimesinin söyleyiş zorluğundan “satır” şeklinde ifade ediyor. Hikâyede, eğlence olarak satrançtan başka av ve avcılık da fonksiyonel şekliyle yer almaktadır.

Elimizdeki bu varyantta, Yakaafşar'la ve yakın çevreyle ilgili mahallîleşmeye rastlanmamaktadır.

¹² Yeni Türk Ansiklopedisi, Ötüken/Söğüt Yayını, İsmail Safevi mad., C. 4, s. 1518.

¹³ Büyük Larousse, Milliyet Yayını, C. 6, s. 2884.

¹⁴ PALA, İskender: Divân Şiiri Sözlüğü, Akçağ Yayıncı, Ankara-1989.

2.2.2. Arzu ile Kamber

Tip numarası: TTV.---

3.2.2.1. Hikâye şeması:

1. **Kahramanların Aileleri:** Arzu ile Kamber iki kardeş çocuklarıdır. Kamber küçük yaşta annesini ve babasını kaybeder ve onu Arzu'nun annesi büyütür.

2. **Kahramanların doğdukları yer:** Hikâyede kahramanların doğdukları yerin adı geçmemektedir.

3. **Kahramanların doğumu ve yetişmeleri:** Arzu ile Kamber'in doğumu Türk destanları ve halk hikâyelerinde görülen doğum motifi ile benzerlik gösterir. İki kardeşin çocuğu olmaz. Yolda karşılına çıkan bir adam onlara bir elmayı bölüştürüp verir ve yemelerini söyler. Yediklerinde doğacak erkek çocuğun adını Kamber, kız çocuğun adını Arzu vermesini ister. Ailesi ölen Kamber'i, Arzu ile birlikte annesi yetiştir.

4. **Âşık olma:** Birbirlerini kardeş sanan Arzu ile Kamber'e yaşlı bir kadın kardeş olmadıklarını söyler ve evlenmelerini ister. Bunun için bir plan düzenler. Arzu'ya bileziğini pınarın başında bıraktırır. Bileziği Kamber alır. Arzu, Kamber'e bileziğini pınarın başında bulup bulmadığını sorar. Kamber bulmadım cevabını verir. Bileziğini bulana müjdelik olarak kendini vereceğini söyleyince itiraf eder ve sevgisini açığa vurur.

5. **Sevgiliyi isteme:** Kamber, Arzu ile evlenmek istediğini kendisine şiiirle söyler.

6. **Evlenmenin engellenmesi:** Birbirlerine âşık olmalarına sebep olan kadın, evlenmenin engellenmesini de yol açar. Kamber'in yemeğine zehir kattırır, ancak kediye bir parça et verilince kedi ölür ve Kamber zehirlenmekten kurtulur.

Kamber, eşkiya olan dayısından yardım ister. Dayısının adamlarını köyün girişinde karşılayan yaşlı kötü kadın, Arzu'nun öldüğünü söyleyerek evlenmeyi engeller.

7. **Gurbete çıkma:** Kamber, Arzu'nun öldüğünü duyunca yedi sene gurbette kalır.

8. Sevgilinin başkasıyla evlendirilmek istenmesi: Gurbete giden Kamber yedi yıl dönmeyince Arzu'yu başka birine verirler ve düğün tutulur.

9. Memlekete geri dönüş: Kamber, yedi yıl sonra kendisinin unutulduğunu düşünerek gezmek amacıyla kendini bildirmeden köye gelir. Arzu'nun düğününü bu sayede öğrenir.

10. Sonuç: Arzu'nun bir başkasıyla düğünü olur. Kamberin duası ile damat gerdek gecesinde iki rekat namaz kılarken ölür. Arzu sabahleyin, bir elinde erkek gül, bir elinde dişi gülle ırmağa suya gider. Suyun öbür yakasında kamber beklemektedir. Arzu, Kamberi yanına çağırır. Kamber ırmaktan atlarken suya kapılır, bu esnada Arzu da kendisini suya atar. Su bunları bir süre götürdüktan sonra sığ bir yerde kurtulurlar. Sudan çıkıp elbiselerini kurutmaya çalışırlarken, cadı kadını görürler. Onun fitnesinden korktukları için birbirlerine sarılıp ölmeleri için dua ederler ve duaları kabul olur. Cadı kadın onların öldüklerine inanmaz ve çuvaldız batırır. Oradan geçen çoban kadını öldürür. Arzu ile Kamber'in arasına bir damla kanı düşer. Oraya Aile Kamber'in mezarını yaparlar.

Hicaz yolunun üzerinde olan bu mezarın arasında devamlı çaltı dikenini bitirmiş. Gelen giden hacılar dikenini yoldukları halde, diken tekrar büyür Arzu ile Kamber'in kavuşmasını engellemiş.

2.2.2.2. Epizot ve motif yapısı

1. Çocukları olmayan iki kardeşe, bir adamın bir elmayı ikiye bölüp verir ve onlardan doğacak çocuklardan kızın adını Arzu, erkeğin adını Kamber vermelerini ister.
2. Çocuklar doğar ve birinin adını Arzu, birinin adını Kamber verirler.
3. Kamber'in anası ve babasının ölmesi üzerine iki çocuğu da Arzu'nun annesi yetiştirir.
4. Birbirlerini kardeş sanan Arzu ile Kamber, kardeş olmadıkları gerçeğini bir kadından öğrenirler.

5. Aynı kadın, Arzu ile Kamber'in evlenmelerini ister. Arzu'nun Kamber'in kendisini sevdiğini bilmesi için pınarın başında ona bileziğini -Kamber'in alması için- bırakır.

6. Arzu'nun bileziğini onun koyduğu yerden alan Kamber, Arzu sorunca almadım der. Ancak bileziğini bulana müjdelik olarak kendisini vereceğini söyleyince itiraf eder ve sevgileri açığa çıkar.

7. Kötü niyetli cadı kadın Arzu'nun annesine Arzu ile Kamber'in birbirlerini sevdiklerini söyler.

8. Kamber'i öldürmek için kuzu kesip etini zehirleyerek Kamber'e yedirmek isterler.

9. Kamber yemeğe başlamadan önce sofranın başına gelen kediye Arzu'nun isteği üzerine bir parça et verir. Kedinin ölmesiyle durum anlaşılır ve Kamber kurtulur.

10. Kamber, eşkıya olan dayısından yardım istemeye gider.

11. Dayısının adamlarını köyün girişinde cadı karısı karşılar ve Arzu'nun öldüğünü söyleyerek onları inandırır.

12. Arzu'nun öldüğünü sanan Kamber yedi sene gurbette kalır.

13. Kamber yedi yıl köye dönmeyince, Arzu'yu başka birine verirler.

14. Yedi sene sonra Kamber köyde kendisinin unutulduğunu düşünerek köye döner. Arzu'nun düğünü olduğunu öğrenir.

15. Derviş kılığındaki Kamber'in atını gelin atı yaparlar. Kamber atına "önüne geleni ısır, ardına geleni tep" der. At böyle yapınca Arzu'nun atını Kamber'e çektirirler.

16. Arzu ile Kamber yolda birbirlerini tanırlar. Kamber, Arzu'ya, "İnşaallah kocan gerdeğe girmeden ölür" diye beddua eder.

17. Damat gerdeğe girmeden ölür.

18. Arzu sabahleyin ırmağa su doldurmaya gider, karşı kıyıda Kamber'i görür ve çağırır. Kamber, Arzu'nun yanına gelmek için suya atlayınca suya kapılır. Arkasından Arzu da kendisini suya atar.

19. İkisini de su götürmüş fakat, sığ bir yerde ölmeden kurtulmuşlardır.

20. Elbiselerini kuruturlarken bunları cadı karı görünce Allah'a canlarını alması için dua ederler. Duaları kabul olur.

21. Öldüklerine inanmayan cadı kadın onlara çuvaldız dürter. Onu gören bir çoban başına vurarak öldürür.

22. Cadı karısının bir damla kanı ikisinin arasına düşer.

23. Kan çaltı dikenini olur ve kavuşmalarını engellemiş.

24. Hicaz'a gidenler her seferinde dikenini yoldukları hâlde, diken tekrar yetişmiş.

2.2.2.3. Hikâyenin Tahlili

Arzu ile Kamber hikâyesi, geleneğin içerisinde en yaygın ve en tanınmış olanlarından biridir. Yakaafşar'dan derlediğimiz Arzu ile Kamber hikâyesinin varyantını değerlendirdiğimiz zaman yapının henüz sağlamlığını koruduğunu;

1. Kahramanın ve ailesinin tanıtımı,
2. Aşık olma,
3. Engeller (vade, gurbete gitme, gidiş ve dönüş),
4. Sonuç (Kahramanların birlikte ölmeleri).

bölmelerini etkileyecek bir bozulmanın olmadığını görüyoruz. Hikâyede döşeme bölümünde eksiklik çarpılmaktadır.. Hikâyede geniş bir yer tutması gereken ailelerin tanıtımı, çocuksuzluk motifi, çocuksuzluğa çare olacak elma motifi, "İki gardaş varımış. İki kardaşın çocuğu olmazımış. Bi yere varmışlar, bi ağacın dibine. Bi adam bi alma şaklamış ellerine vermiş" cümleleriyle oldukça kısa bir şekilde veriliyor. Hikâyenin döşeme bölümünün bu kadar kısa ve ayrıntıdan uzak olması geleneğin oldukça zayıfladığının bir göstergesidir. Hikâyenin, fonksiyonel olarak anlatılmıyor olması, anlatıcının hikâyeyi kısmen unutmalarına yol açtığını görüyoruz.

Arzu ile Kamber hikâyesinin Romanya Dobruca'dan derlenmiş üç varyantı¹⁵, epizotları bakımından Tahir ile Zühre¹⁶ hikâyesi ile karşılaştırılmıştır. Varyantların Dobruca ve çevresinde yaşayan Nogay, Kırım ve Oğuz Türkleri arasından derlendiği ifade edilmektedir. Birinci varyant, Körçeşme, ikinci varyant, Karakuyu, üçüncü varyantı ise Malçova köyünden derlenmiştir. Ayrıca Esmâ Şimşek, "Arzu ile Kamber Hikâyesi Üzerine Mukâyeseli Bir Araştırma"¹⁷ isimli çalışma yapmıştır. Yakaafşar'dan derlediğimiz varyantla bu varyantları karşılaştırdığımızda;

a. Hikâye kahramanlarının, aile yapısı ve sosyal statüsü aynıdır. Aile, köy muhitine mensuptur, yaşayış tarzları bakımından aynıdır. Bazı klâsik halk hikâyelerimizde gördüğümüz, padişah, vezir, bezirgan, paşa unvanlarına rastlanmamaktadır. Hikâyede, "Ali Bey" olarak adı geçen ve Kamber'in dayısı olan kişi, dağlarda adamlarıyla birlikte yaşayan bir eşkıyadır. Söz konusu üç varyantta kahramanların ailesi tanıtılmamaktadır. Ancak, Yakaafşar varyantında Arzu ile Kamber kardeş çocuklarıdır.

b. Doğum bölümü, söz konusu hikâyelerin Körçeşme varyantı ile benzerlik gösterir. Bu varyantta, çocuğu olmayan kederli bir baba, meyve vermeyen bir elma ağacının altında uyur. Rüyasında bir derviş ona altında yattığı ağaçta iki elma olacağını, bu elmaların birini kendisinin, birini ise karısının yemesini, kabuklarını ise ahırdaki kısraka yedirmesini ister. Adam uyanınca ağacın çiçek açtığını görür. Ağaçta yaza doğru da iki elma olduğunu görür. Elmaları alır, birini kendisi, birini karısı, kabuklarını da kısrak yer. Arzu isminde bir kızı dünyaya gelir. Kısrakta bir tay doğurur. Ona da Kambertay ismini verirler.

Körçeşme varyantı ile Yakaafşar varyantı temelde benzerlik göstermekle birlikte farklılıklar da içermektedir. Yakaafşar varyantında, çocuğu olmayan iki kardeşe

¹⁵ ERDEM, Mehmet Ali: "Arzu ile Kamber", III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, C. II s.93.

¹⁶ TÜRKMEN, Fikret: Tahir ile Zühre, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara-1998

¹⁷ ŞİMŞEK, Esmâ ; Arzu ile Kamber Hikâyesi Üzerine Mukâyeseli Bir Araştırma, Elazığ -1987 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

bir ağacın dibinde otururlarken “bir adam” bir elmayı ikiye böler, ikisine de yarımşar elma vererek, yarım elmayı da karıları ile bölüşüp yemelerini ister. Doğacak çocukların birinin adı Kamber, birinin adı Arzu olsun der.

Mucizevî elma motifinde elma, ikiye, dörde bölünebildiği gibi, iki elma, üç elma veya fidan olarak elma geçmektedir. Elmanın değerini belirtmek için renginin ve kokusunun benzersiz güzellikte olduğu çeşitli hikâyelerde yer almaktadır.¹⁸

c. Arzu ile Kamber, söz konusu varyantlarda ve Yakaafşar varyantında, kardeş olmadıklarını yetişkin bir yaşta “cadı karı” tarafından öğrenirler. Arzu ile Kamber’i evlenmeleri için teşvik eden de, ayırmak için engeller oluşturan da odur.

d. Engellemenin şekli de söz konusu varyantların hepsinde temelde benzerlik göstermektedir. Kamber’i zehirleyerek öldürmek; bu gerçekleşmeyince bir planla Kamberi köyden uzaklaştırmak. Yakaafşar varyantında Kamber yardım için eşkiya olan dayısı Ali Bey’e gider. Ali Bey ve adamları Arzu’yu alıp götürmek için köye girerlerken onların karşısına çıkan bir kocakarı, öldü diye Arzu için yas tutar. Buna inanan Ali Bey ve adamları geri döner.

e. Söz konusu varyantların hepsinde Arzu’yla evlendirilmek istenen kişinin hakkında ayrıntılı hiçbir bilgi verilmez. Aşıkların gerçek düşmanları her defasında karşılıklarına çıkan “cadı”dır. Cadı bunları öldükten sonra bile bırakmaz.

f. Yakaafşar varyantında at, Kamber’in sözlerini anlar ve etrafına kimseyi yaklaştırmaz. Bu olağan üstülüğe, Körçeşme ve Kara Kuyu varyantında da rastlamaktayız. Arzu, bu iki varyantta gelin olarak gittiği evden kaz olarak kaçır kurtulur. Kurtulduktan sonra tekrar eski hâline dönüşür. Bu olay Yakaavşar varyantında daha gerçekçi bir temele oturur. Kamber’in duasıyla damat gerdeğe girmeden ölür.

¹⁸ Geniş bilgi için bkz: CEMİLOĞLU, Mustafa: Halk Hikâyelerinde Doğum Motifi, Vipaş A.Ş. Yayını, Bursa-1999, s. 127-131.

Sonuç olarak, Arzu ile Kamber hikâyesi Dobruca ve çevresinden derlenen varyantlar ve Anadolu'dan tespit edilen varyantlarla, Yakaafşar varyantı arasında önemli sayılabilecek farklılıklar yoktur.

Hikâyede, Arzu'yu götüren gelin alayının önüne bir tavşan çıkınca, tavşanı gören ahali dağılır gider. Sadece atı çeken derviş kılığındaki Kamber'le atın üzerinde Arzu kalır. Tavşan, hikâyede uğursuz bir hayvan olarak görülmektedir.

Erken devir Türk mitolojisinde, Budist mitolojide, hatta İslâmiyet'ten sonraki Türk inanışlarında tavşan, bolluk ve bereketin sembolü yani uğurlu bir sembol olarak görülmektedir. Ancak ortaçağ Türk-İslâm dünyasında (hatta günümüzde de) bu hayvanın özellikle Alevî Türkler tarafından uğursuz bir hayvan olarak kabul edildiği anlaşılmakta, bu nedenle bazı minyatürlerde olumsuz anlamda da tasvir edildiği gözlenmektedir.¹⁹ Bu hikâyede tavşanın uğursuz görülmesi, köy halkının tamamının Sünnî olmakla birlikte, buna bağlı bir inanış olarak görülmelidir. Çünkü, Sünnî ve Alevî Türkler Anadolu'da yüzyıllardır birlikte yaşamakta ve aynı kültür kuşağında yer almaktadır. Hikâyeyi derlediğimiz Yakaafşar'ın kurucuları Afşar aileleridir. Bugün Anadolu'da Âlevî inancına sahip Afşarların olduğunu da bilmekteyiz.

Yakaafşar'dan derlediğimiz hikâyeler arasında nazım bakımından en sağlam hikâye Arzu ile Kamber hikâyesidir. Dörtlükler genelde mani tarzındadır:

Ay muştuluk muştuluk
Sular akar beş belik
Bileziğimi bulana
Ben yeterin müjdelik

Ah azili vah azili
Ak koyun gara kuzulu
Babam kâbeden getirdi
Üstü tılsım yazılı

¹⁹ ÇORUHLU, Yaşar: Türk Mitolojisinin ABC'si, Kabalıcı Yayıncı, İstanbul-1999, s.183-184.

2.2.3. Şah Senem ile Şah Velet

Tip numarası: TTV.---

2.2.3.1. Hikâye şeması:

1. **Kahramanların Aileleri:** Hikâyede, kahramanların aileleri hakkında pek fazla bilgi yoktur. Şah Velet'in gözleri görmeyen bir annesi ve bir kız kardeşi vardır.

2. **Kahramanların doğdukları yer:** Hikâyede kahramanların doğdukları yer anılmamaktadır.

3. **Kahramanların doğumu ve yetişmeleri:** Destan ve halk hikâyelerinde görülen doğum motifine bu hikâyede rastlanmamaktadır. Hikâye, Şah Velet'in Kars'a okumaya gitmesiyle başlar. Hikâyede yer ismi olarak Şah Velet'in okumak üzere gittiği Kars'tan başka yer ismi geçmez. Şah Velet, Kars'ta hocalarından ders alır. Şah Velet'in durumu ile hocaları yakından ilgilenir. Hocası yedi günlük yol için atını verir ve heybesini altınla doldurur.

4. **Âşık olma:** Şah Senem ve Şah Velet nişanlıdırlar ve birbirlerini sevmektedirler. Ancak Şah Velet'in uzun süre dönmemesi üzerine Şah Senem'i başkasıyla evlendirmek isterler.

5. **Sevgiliyi isteme:** Hikâyede isteme söz konusu değildir .

6. **Evlenmenin engellenmesi:** Birbirleriyle nişanlı olan hikâye kahramanları, Şah Velet'in Kars'a tahsil için gidip uzun süre dönmemesi üzerine, Şah Senem'i başka birisine verirler. Şah Senem'in ailesi iki gencin evlenmesine engel olmaktadır.

7. **Gurbete çıkma:** Şah Velet, tahsil için evden ayrılır. Kars'ta yedi yıl hocalarından ders alır. Şah Senem'in düğününü duyunca köye gelir ve Şah Senem'i kaçıtır.

8. **Sevgilinin başkasıyla evlendirilmek istenmesi:** Tahsil için gurbete giden Şah Velet yedi yıl dönmeyince Şah senem başka birine verirler ve düğün tutulur.

9. **Memlekete geri dönüş:** Şah Velet, gurbette iken bir köylüsü ile karşılaşır. Köyde olup bitenleri sorar. Şah Senem'in başka birisine verilip, düğününün tutulmasını öğrenince hemen geri döner.

10. **Sonuç:** Şah Velet, Kars'tan döner, kına gecesi bitmek üzereyken sazı eline alır ve bir türkü söyler. Şah Senem'le birlikte Şah Velet anasının yanına varır. Ellerini kaldırırlar, Şah Velet dua eder ve annesinin gözleri açılır. Hikâye tatlı sonla tamamlanır.

I. Epizot ve motif yapısı

1. Şah Senem'le Şah Velet nişanlıdır.
2. Şah Velet, okumak için Kars'a gider.
3. Yedi sene Şah Velet'in dönmesini bekleyen Şah Senem'in ailesi kızlarını başka birine verirler.
4. Şah Velet, tesadüfen Kars'ta karşılaştığı bir köylüsünden Şah Senem'in düğünü olduğunu öğrenir.
5. Şah Velet, hocasından izin isteyip, hocasının atıyla tebdil-i kıyafet köye döner.
6. Kız kardeşi yedi yılın arkasından ağabeyini tanıyamaz. Annesinin gözleri de kör olmuştur. Onu yabancı gibi misafir ederler.
7. Kız kardeşiyle birlikte Şah Senem'im kına gecesine giderler.
8. Kınanın bitiminde Şah Velet sazı eline alarak ve bazı göndermeler yapar ve Şah Senem Şah Velet'i tanır.
9. Beraberce kınadan kalkıp giderler.
10. Şah Velet'in duasıyla anasının gözleri açılır.
11. Şah Velet, helâllik dileyerek Şah Senem'le birlikte tekrar Kars'a döner.

2.2.3.2. Hikâyenin Tahlili

Sahadan derlediğimiz Şah Senem ile Şah Velet Hikâyesi, hikâye şeması, olay ve motifler bakımından Âşık Garip Hikâyesi ile aynıdır. Hikâye, kahramanların kadrosu bakımından farklılık arz etmektedir. Elimizdeki hikâyede Âşık Garip'in adı geçmez. Âşık Garip'in bütün fonksiyonlarını Şah Velet üstlenmiştir. Şah Velet'in rolü ise adından bahsedilmeyen bir kişiye aittir. Bu hikâyeyi, bu farklılıklara rağmen Âşık Garip Hikâyesi'nin bir varyantı olarak kabul etmek gerekir.

Âşık Garip Hikâyesi üzerine en son ve en kapsamlı çalışmayı Fikret Türkmen yapmıştır. Elindeki bütün varyantların epizotlarının mukayesesini müşterek bir şema ile vermektedir.²⁰

1. Âşık Garip, rüyasında bâde içerek, âşık olur.
2. Şah Senem'in babası, Garip'ten ödeyemeyeceği kadar bir başlık ister. O, bu parayı kazanmak için, yedi yıllık vade alarak gurbete çıkar.
3. Garip'in bir rakibi vardır. Şah Senemle evlenebilmek için Garip'in ölüm şâiyasını çıkarır. Garip'in annesinin gözleri kör olur.
4. Şah Senem, Garip'i bulması için bir bezirgâni haberci olarak gönderir.
5. Garip, Halep'ten harikulâde şahısların yardımı ile döner. Kutsal atın ayağının altından alınan toprakla ananın gözleri açılır.
6. Garip, düğünün son gününde yetişir, âşık kıyafetiyle düğün salonuna girer.

²⁰ TÜRKMEN, Fikret: a.g.c , s.29

7. Nihayet, bütün varyantlarda Âşık Garip, sevgilisine kavuşur. Şah Velet de Âşık Garip'in kız kardeşi ile evlenir.

Yakaafşar'da derlediğimiz elimizdeki varyantta, yukarıda birinci sırada verilen rüyada bâde içerek âşık olma epizodu yoktur. Hikâye, Şah Senem'le nişanlı olan Şah Velet'in tahsil için gurbete çıkması ile başlar.

Bütün hikâyede, Âşık Garip Tiflis'e giderken, Şah Velet tahsil için Kars'a gider. Yedi yıl hocasından ders alır. Tesadüfen köyünden gelen birisinden Şah Senem'in düğünü olduğunu öğrenir. Hocasına derdini açan Şah Velet'e hocası atını verir, heybeye de altın doldurup Şah Senem'e gönderir. Diğer varyantlarda olağanüstü bir şekilde bir dervişin veya Hızır'ın yardımıyla gelirken, Şah Velet, elimizdeki varyantta daha gerçekçi olan bir yolla geri döner.

Son günü âşık kıyafeti ile önce evlerine gelir ve kendisini tanıtmaz. Küçük yaşta bırakıp gittiği kız kardeşi de ağabeyini tanıyamaz Annesinin gözleri de kördür. Kız kardeşi ile birlikte akşam kınaya giden Şah Velet, sona doğru sazını eline alır ve kendini Şah Senem'e türküyle bildirir. Durum açığa çıkınca atının terkisine alır, eve gelir. Kör olan annesinin gözlerini dua ile iyi eder. Yanına Şah Senem'i de alarak Kars'a geri döner.

Hikâyede rakip olan kişinin adından bahsedilmez. Sadece kendisinden ümit kesilen Şah Velet'in dönmemesi üzerine Şah Senem'le evlendirilmek istenir.

Hikâyenin nazım bölümleri de vardır, fakat,

Sabah namazı Kars'ın yüzünde =10 hece

Öğlen namazı yolun gözünde =10 hece

İkinci namazı hanındayın yanında =13 hece

Bildirmediğim kız bacımın yanında =11 hece

dörtlüğünde görüldüğü gibi nazım düzenli ve sağlam değildir. Hikâyenin, başta isim kadrosunda olmak üzere fazlaca değişikliklere uğradığı görülmektedir.

2.2.4. Necip ile Ayşe

Tip numarası: TTV.---

2.2.4.1. Hikâye şeması:

1. **Kahramanların Aileleri:** Necip henüz çok küçükken annesi ve babası ölmüştür. Amcası onu yanına almış ve büyütülmüştür. Ayşe'nin ailesi hakkında hikâyede bilgi yoktur.

2. **Kahramanların doğdukları yer:** Belirtilmemiştir.

3. **Kahramanların doğumu ve yetişmeleri:** Necip ailenin tek çocuğudur. Küçük yaşta anne ve babası ölmüş ve onu amcası büyütülmüştür. Ayşe'nin yetişmesiyle ilgili bilgi hikâyede yoktur.

4. **Âşık olma:** Necip yetişkin bir genç olunca babasından kalan evine dönmüş ve Ayşe ile evlenmişlerdir.

5. **Sevgiliyi isteme:** Hikâyede isteme söz konusu değildir .

6. **Evlenmenin engellenmesi:** Necip ve Ayşe birbirlerini çok seven bir çifttir. Beraber büyüdükleri amcası oğlu, Necip'in karısına kötü gözle bakmış, karşılık göremeyince askerdeki amca oğluna iftira dolu bir mektup yazarak Necip'in Ayşe'yi boşamasına sebep olmuştur.

7. **Gurbete çıkma:** Necip askerlik sebebiyle gurbete çıkmıştır.

8. **Sevgilinin başkasıyla evlendirilmek istenmesi:** Necip, Ayşe'ye boş kağıdı gönderince, Ayşe bir başkasıyla evlenip de adının çıkmasının yerine, Necip'in arkadaşı ile evlenerek, arkadaşının iftirasının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

9. **Memlekete geri dönüş:** Necip, hava değişimi sebebiyle köye döner gerçeği öğrenir.

10. **Sonuç:** Arkadaşının attığı iftira ortaya çıkmıştır. Masum olduğunu öğrenince Ayşe Necip'i affetmiştir ancak, Necip yakalandığı veremden kurtulamayarak ölür.

2.2.4.2. Epizot ve motif yapısı

1. Necip, annesi ve babası ölmüş bir yetimdir.
2. Onu amcası, aynı yaştaki oğluyla birlikte büyütür.
3. Necip büyüdüğünde babasının evine döner ve Ayşe isminde bir kızla evlenir.
4. Necip, askere gider ve evinin bakımı için evini amca oğluna emanet eder.
5. Amca oğlu arkadaşının karısına kötü gözle bakar. Yüz bulamayınca Necip'e Ayşe'nin ahlâksız olduğunu bildiren bir mektup yazar.
6. Bunun üzerine Necip Ayşe'ye boş kâğıdı göndererek boşar.
7. Ayşe, Necip'in iftira oyununu bozmak için başkasıyla evlenmez ve Necip'in amca oğlu ile evlenir.
8. Necip, askerden hava değişimi sebebiyle köye döner ve karısını amca oğlunun aldığını öğrenince işin iç yüzünü anlar.
9. Necip, durumu Ayşe'den öğrenmek için yanına çağırır.
10. Ayşe, yanına kocasının kız kardeşini de alarak Necip'in evinin avlusuna gelir.
11. Ayşe, kendisi askerdeyken kimseye yan gözle bakmadığını söyler.
12. Necip, Ayşe'den af diler. Ayşe Necip'i affeder ve beraber ağlaşırlar.
13. Zaten vereme yakalanan Necip ölür.

2.2.4.3. Hikâyenin Tahlili

Necip ile Kara veya Necip ile Telli hikâyesinin sahadan derlediğimiz başka bir varyantı olan Necip ile Ayşe hikâyesinde, klâsik hikâyelerimizde gördüğümüz çocuksuzluk epizodu ve ona bağlı olan derdine çare arama, doğum ve ad koyma epizotları bu hikâyede yoktur. Hazırlık bölümündeki bu özellik hikâyeye realistik vasfını kazandırmaktadır.

Elimizdeki varyantı diğer varyantlar ile karşılaştırdığımızda²¹ epizotlarda şu eksiklikler bulunmaktadır:

1. Hikâyede âşık olma motifi yoktur. Necip henüz çocuk yaşlarda annesini ve babası kaybeder. Ancak babasının varlıklı birisi olduğu hikâyeden anlaşılmaktadır. Ailesi hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır.
2. Düğün epizodu hikâyede yer almaz. Necip'i amcası yetiştirir. Necip yetişkin bir genç olunca kendisi babasından kalma eve taşınarak evlenir.
3. Necip'e ihanet eden amca oğlundan intikam alma söz konusu değildir.

Necip ile Telli veya Necip ile Kara hikâyelerinde olduğu gibi Necip, askere gidince, karısı iftiraya, kendisi de ihanete uğrar. Kendisine yazılan karısı hakkındaki iftira dolu mektuba inanır ve karısını boşar. Hava değişimi ile memleketine gelince gerçeği öğrenir ve eski karısı Ayşe'den helâllik diler.

Necip ile Ayşe Hikâyesi, günlük hayatımızda rahatlıkla rastlayabileceğimiz türden bir hikâyedir. Bu bakımdan diğer hikâyelere nazaran daha yakın zamanda teşekkül ettiğini düşünebiliriz. Özellikle, adına "el destanları" dediğimiz gezginci kişilerce okunup dağıtılan destan türlerini de akla getirmektedir. Necip ile Ayşe hikâyesinde, klasik geleneksel halk hikâyelerinden farklı olarak bazı realist unsurları görmekteyiz.

²¹ KÖSE, Necrin: Araştırmalar I, "Necip ile Telli Hikâyecileri Üzerine", Milli Folklor Yayınları, Ankara-1996, s.125.

Necip ile Ayşe Hikâyesi'nde, diğer hikâyelerde görmediğimiz boşama olayına rastlıyoruz. Necip, askerden "Boş Kağıdı" göndererek Ayşe'yi boşar.

Halk hikâyelerinde kahraman gurbete ya para kazanmak için veya tahsil için²² gider. Bu hikâyemizde Necip vakti geldiğinde askere gider.

Necip'in amcasının oğlunun gönderdiği iftira dolu mektup, yeni bir epizottur. Hem mektup, hem de iftira motifi yeni ve realist bir unsurdur.

Halk hikâyelerimizde erkek veya kadının dost ya da akrabalarından birinin eşine âşık olması söz konusu değildir. Necip ile Ayşe Hikâyesi'nde Necip'in eşine amca oğlu âşık olur ve onu elde etmek ister.

Geleneksel türde hikâyenin sonunda âşıklar buluştuğu zaman ya ikisi de ölür veya kavuşurlar. Bu hikâyede Necip ölür fakat Ayşe "hain" kocayla beraber yaşamaya devam edecektir.

Necip ile Ayşe Hikâyesi'nde gördüğümüz yeni bir motif de veremden ölmedir. Necip, üzüntülerinin sonucu veremden ölür.

Yukarıda saydığımız realist unsurlar, Necip ile Ayşe Hikâyesi'nin romana yakınlaşmış bir hikâye olduğunu göstermektedir.

Hikâyedeki nazım parçalar, genellikle 11'li hecelerden oluşur. Ancak dörtlük sonundaki nakarat kısmı 9'lu heceden oluşmaktadır. Bazı mısraların 9, 10 veya 12 heceden oluştuğu görülmektedir. Bu bakımdan hikâyenin bu bölümlerinde sağlam bir nazım yoktur.

²² Sahadan derlediğimiz "Şah Senem ile Şah Velci" hikâyesinde Şah Velci okumak için Kars'a gider.

2.3. Hikâyelerin Genel Tahlili

Yakaafşar'dan derlenen dört hikâye ile genel bir yorum yapıldığında, şu sonuçlara varılmaktadır:

Bu hikâyelere, kaynakları açısından bakıldığında, hepsinin de Türk kaynağından geldiğini görülür. “Necip ile Ayşe” hikâyesinin dışında kalan diğer üç hikâyede geleneksel hikâye yapısı ve bu yapıyı kuran epizotlar oldukça sağlam görünmektedir. Motiflerde çok az eksiklik ve kaybolma söz konusu olmaktadır.

Halk hikâyelerinin önemli unsurlarından olan şiirler, Şah İsmail hikâyesi hariç, kaybolmamış; ancak yer yer kafiye ve mısra sayısı bakımından aksamalar bulunmaktadır. Şah İsmail, masallaşmakta olan bir hikâyedir. Şiirleri kaybolmuş, üslup ve motif bakımından masala yaklaşmıştır.

Şah İsmail hikâyesi, baba-oğul mücadelesi üzerine kurulmuş bir hikâyedir. Tarihî kişiliğe sahip olan Safevî hükümdarı Şah İsmail, henüz bir yaşındayken babası ölmüş; kendisini dedesinin mirasçısı ilân ederek, ülkenin hükümranlığını eline geçirmiştir. Hikâye kahramanı Şah İsmail’le, tarihî kişiliğe sahip olan Safevî hükümdarı Şah İsmail arasında benzerlikler olduğu gibi farklılıklar da vardır. Her ikisi de mücadele neticesinde iktidarı ele geçirmiş hükümdarlardır. Her iki kişilikte de kahramanlık ön plândadır. Diğer yandan, tarihî kişiliğe sahip Şah İsmail’in baba-oğul mücadelesi yoktur. Bu bakımdan, hikâye kahramanı Şah İsmail’le, tarihî şahsiyet sahibi Şah İsmail arasında kesin bir ilgi kurmak şimdilik mümkün görünmemektedir.

Arzu ile Kamber, endogami (aile içi evlenme yasağı); Şah Senem ile Şah Velet, “gurbet” konusu üzerine kurulmuş hikâyelerdir. Buna göre, Arzu ile Kamber, çok eski bir töreyi; Şah Senem ile Şah Velet ve Necip ile Ayşe, gurbet konusunu ele almaktadır. Necip ile Ayşe hikâyesinde, hikâye tekniği açısından, eski gelenekten uzaklaşma daha fazladır. Şah İsmail, beylik döneminin; Necip ile Ayşe, şehirleşme döneminin

hikâyeleridir. Arzu ile Kamber ise, eski bir töre olan “endogami”nin tepki gördüğü bir dönemin hikâyesidir.

Hikâyelerde genel olarak mitolojik motiflerin dışında hemen her gruptan motife rastlanmaktadır. Masalarda gördüğümüz motif incelemesini, Ali Berat Alptekin, Hikâyeleri'nin Motif Yapısı²³ isimli eserinde halk hikâyelerine uygulamıştır. Buna göre Yakaafşar'dan derlediğimiz hikâyelerde görülen önemli motifler şunlardır:

1. Padişahın çocuğu yoktur, bu sebepten veziriyle birlikte seyahate çıkar. (P10.Padişah; L111. 1. Gurbete gidiş ve dönüş).

2. Yolda, bir su başında namaza hazırlık esnasında padişah ve vezirin karşısına bir derviş çıkar. (V221. Pirin mucizeleri; K2035. Evlât sahibi olma; V223.1. Pirin nasihati; T511.1. elma yiyerek hamile kalma)

3. Çocuk büyür, savaşa katılır, ava gider. O sırada hikâyenin önemli kahramanı olan kızla karşılaşır. Hikâyede, kadın kahraman çok kuvvetlidir. (F565.2. Çok kuvvetli kız; H1233.6. Macerada yardımcı at.)

4. Padişah, kız babasına dünür olur, baba da padişahı süre ister. (T376. Dünür olma.)

5. Bu arada kızını delikanlıya vermek istemeyen bey veya padişah, belirlenen bu süreden istifade ederek memleketinden ailesi ile ayrılır.

6. Bir cadı kadın, iki sevgilinin arasını açar.

7. Kız, sevdiğinden bir başkasına verilir. Bunun üzerine kız, düğünün yapılması için kırk gün süre ister. Otuz dokuzuncu gün gurbetteki sevgili gelir ve hasret çeken sevgililer kavuşur. (T136.1. Düğün merasimi; T268. Sevgililerin birbirleriyle kavuşması).

²³ ALPTEKİN, Ali Berat: Halk Hikâyecleri'nin Motif Yapısı, Akçağ Yayınları, Ankara-1997, s. 296-400.

8. Delikanlı , ya kıyafet değiştirerek, ya da tesadüfen sevgilisinin olduğu ülkeye doğru yola çıkar. (R169.1. Sevgilisini kurtarmak için kıyafet değiştirerek gezen kimse). Bazı durumlarda kıyafet değiştiren kahraman tesadüfen sevgilisinin odasına girer. (K1343.3 Kıyafet değiştirerek sevgilisinin odasına giren adam).

9. Delikanlıya sevgilisinin memleketinde ihtiyar bir kadın yardım eder. (N825.5. Yardımcı yaşlı kadın).

10. Kahramanlar yolda olağanüstü güçlerle (dev, harami vs.) savaşırlar. Kız ve oğlan tarafı savaşı kazanır. Böylece büyük bir miras elde edilir. (B171.2.2.1. Devi öldüren kahraman; P475. Harami).

11. Âşıklar aynı anda ölürler. (T86.2. Âşıkların aynı anda ölmeleri).

II. BÖLÜM

MASALLAR

1. TANIMI, MENŞEİ VE TASNİFİ

Masal, “nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlarından bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz, anlattıklarına inandırma iddiası olmayan kısa anlatı”¹ olarak tanımlanmaktadır.

Masalın kişileri, belli bir tarih anında, belli bir yerde yaşamış olan belli bir topluluğun fertleri değil de, bir padişah, bir tüccar, bir kocakarı... gibi, yersiz, adsız kişilerdir. Bazen bir kişinin adı varsa, bu sadece anlatmayı kolaylaştırsın diye verilmiş, ya da sahibinin bir özelliğini, bir halini belirtmek için takılmıştır. İnsanların yerini bazı masallarda aslan, tilki, kedi, fare, kurt, serçe gibi hayvanlar alırken; bazı masallarda devler, ejderhalar gibi dünyamızda yaşamamış ve yaşamayacak olan tabiat üstü varlıklar maceraya katılır.

Masallarda zaman, “evvel zaman içinde, zamanın birinde” gibi belirsiz bir kavramdır. Zaman kavramındaki kayıtsızlık yer kavramında da aynıdır. Bazı masallarda maceraların geçtiği, Hindistan, Çin, Yemen, Mısır, gibi memleketler söylenmiş olsa da gerçekle ilgisi olmayan yerlerdir. Bazı masallardaki İstanbul, Bağdat gibi kavramlar da “bir büyük şehir...” anlamındadır.

Masalın kendine göre bir mantığı, peşin olarak kabul edilmiş imkanları vardır. Hayvanlar konuşur, bazı objeler kılık değiştirir insan olur; bazı insanlar kılık değiştirir hayvan veya eşya olur. Normalin dışına çıkarak aklın almayacağı kadar büyürler ve küçülürler. Masal, ilk göze çarpan bu özellikleriyle modern anlatı türü olan roman ve

¹ BORATAV, Pertev Naili: 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, Gerçek Yayıncı, İstanbul-1978, s. 75.

hikâyeden; bu özelliklerin bazılarıyla da destanlar ve menkabeler gibi ilk bakışta masala yatkın görünen türlerden ayrılır.

Bu durumda, masalın belli konusundan değil; belki genel olarak masalın konusundan bahsedilebilir. Masalarda, kötülüğü-iyiliği, eğriliği-doğruluğu, azgınlığı-alçak gönüllülüğü gibi cisimlendirmiş kişilerin savaşları veya başka alış verişleri, insanoğlunun erişilmesi güç ulaşma isteğinden doğan düşleri, kendi becerikliliği, yılmazlığı, ya da olağanüstü güçlerin yardımıyla, birbiri ardından, birbirinden çetin engelleri aşma çabaları vardır. Bütün bunlar, her ülkenin masalında yer alan temlerdir.²

Masalların temleri açısından bakılınca millî masal olmaz yargısına varılabilir. Ancak bir sanat eseri yalnızca konu değildir. Bir tem ile, bunu geliştiren adsız soyut çizgilerinden meydana gelmiş bir masal düşünülemez. Özellikle masal gibi sözlü anlatı türlerinde, konunun yanı sıra anlayıcı da çok önemlidir. Ana temi ile, onu süsleyerek genişleten, uzatan, dolgunlaştıran nakışlar ile, her biri kendi dilini konuşarak, kendi oyunlarını göstererek masalı seslendiren, canlı kılan anlatıcılar bir bütün halindedir. Kuşaktan kuşağa masalı anlatan kişilerden her birinin bir yeri, bir yurdu, bir adı vardır.³

Masalıcı bu özelliği ile, masalın kişilerini şematik birer düşünce kalıbı olmaktan kurtarır. Kendi dünya görüşü ile yüklü insan tipleri çizer. Toplumunun dilini konuşurmuş, onların dertlerini, sevinçlerini, kederlerini dile getirmiştir. Bir masal, masalcının dili ile, Türk, Fransız, Arap veya herhangi bir ülkenin masalıdır.

Masalın doğuşu ve yayılması ile ilgili uzun tartışmalar yapılmış, ancak bugün bile kesin neticelere ulaşılamamıştır.

² Geniş bilgi için bkz.:

PROPP, Viladimir: Masalın Biçimbilimi, (Çev: Mehmet Rifat-Sema Rifat), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, İstanbul-1985.

³ Geniş bilgi için bakınız:

BAŞGÖZ, İlhan: "Masalın Anlatıcısı", Masal Araştırmaları / Folktales Studies I, Haz. Nuri Taner, 1988 s. 25-30 ; AZADOWSKİ, Mark: Sibiry'a'dan Bir Masal Anası , Girişi Yazan ve İngilizce'den çeviren İlhan Başgöz, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara-1992.

Fransız folklorcusu G deon Huet, masalın menşei ile ilgili kuramları “les Contes Populaires” (Paris, 1923) adlı eserinde incelemiŐtir. Pertev Naili Boratav, bu incelemeyi özetleyerek Türkçe’ye tercüme etmiştir. Bu kuramlar: kronolojik olarak Şu sırayı takip ederler. Tarih  ncesi Kuramı, Tarihî Kuram ve Etnografik Kuram.

Tarih  ncesi Kuramını, savunanlar, masalların menŐeini Hint esatirine dayandırır. Bu ekolün temsilcisi Mark M ller (1820-1900), Rig vedalarındaki eski Hint il h tabirleri üzerinde araştırmalar yapar ve mukayeseli mitoloji ilmini kurar. Bu kurama, masalların kökeni mitlere dayandırıldığı için “Mitolojik kuram” da denmektedir.

M ller’in metodunu G. W. Cox geliŐtirmiŐ ve bazı masal araŐtırmalarında kullanmıŐtır. Cox, Aryan milletlerinin kahramanları arasındaki benzerlikleri araŐtırmıŐ ve hepsini bir tek müşterek kaynağa baĐlamıŐtır. Güneş Tanrısının mücadelesi ve mitolojik kahramanların savaşları güneşin karanlıklarla mücadele edip onu yenmesine benzetilir.⁴ George Grimm ve Dasent de bu kuramın savunucusudurlar.

Tarihî Kuram, menŐe olarak Hint’i kabul eder. Ancak masalların bu sahada tarihî devirlerde ortaya çıktıklarını ve yayıldıklarını savunur. Sylvestre ve Sacy, bilimsel çalıŐmalarında bu kuramı esas alırlar. Masalların menŐe olarak vedalar yerine Pan atantra kabul edilir. Bu alanda  alıŐan Theodor Benfey’in çalıŐmalarında, Budizm arama endiŐesi görülür.

Etnografik Kuram’a göre masallar, mitolojiler değil ilkel hayatın bakiyeleridir. Lang, Taylor, M. Lennon gibi etnograflar bu kuramın temsilcisidirler.

Bugün, masallar hiçbir kaynağa kesin olarak bağlanamamaktadır.  nk  mevcut kuramların hemen hepsinin eleŐtirilebilir yönleri vardır. Meselâ, Afrika kabilelerinin bazı masallarının benzerleri Hint’te yoktur.

⁴ SEYİDOĞLU, Bilge: Erzurum Halk Masalları  zerine Araştırmalar, Atatürk Üniversitesi Yayını, Ankara-1975, s. XXX

Sınıflandırma: Batı'da ve bizde masallarla ilgili çeşitli tasnif denemeleri yapılmıştır. Bu alanda yapılan çalışmalarda masalları tasnif etme, yapılacak işin ilk ve önemli adımıdır. Çünkü, sağlıklı bir inceleme ancak iyi bir tasniften sonra yapılabilecektir. Çalışmamızın bu bölümünde, derlediğimiz masalların özelliklerini göz önüne alarak, şu şekilde sınıflandırdık.

- a. Hayvan Masalları
- b. Realist Masallar
- c. Olağanüstü Masallar

2. YAKAAFŞAR MASALLARININ TASNİF VE TAHLİLİ

Bu bölümde önce derlenen masalların tasnifi yapılacak, sonra bunların tahliline geçilecektir. Masalların incelemesinde aşağıdaki sıra takip edilecektir.

1. Masalın adı,
2. Masalın, Eberhard-Boratav ve Aarne-Thompson kataloglarındaki tip numaraları,
3. Kaynak kişinin adı,
4. Masalın mesajı veya konusu,
5. Masalın özeti,
6. Masalın varyantları.

2.1. Tasnif

Yakaafşar'dan derlediğimiz kırk iki masalı, yukarıda yaptığımız sınıflandırmaya göre gruplandırdık.

- a. Hayvan Masalları: Dört tane, 1, 3 ve 4 numaralı masallar.
- b. Realist Masallar: 2, 5-27 numaralı masallar
- c. Olağanüstü Masallar: 28-42 numaralı masallar

2.2. Tahlil

2.2.1. Yakaafşar Masallarının Özetleri ve Varyantları

BİRİNCİ MASAL

1. Masalın Adı: Kurt ile Tilki
2. TTV. 1, AaTh. 41, 202
3. Masalı Anlatan: Mustafa Kaya
4. Masalın Mesajı veya Konusu: Kurnaz olanlar başkalarını kullanarak üzerlerine düşen sorumluluklardan ve işlerden sıyrılabilirler.
5. Masalın Özeti:
 1. Kurt ile Tilki arkadaş olup birlikte yaşamaktadırlar.
 2. Bir gün daha semiz ve gösterişli bir hayvan yemeye karar verirler ve çayırdaki otlayan bir at görürler.
 3. Atın yanına giderler. Tilki uzaktan atın çevresini dolaşır, korkar ve yanına yaklaşamaz. Kurda "Benim okumam yazmam yok, sen ata bir sor kaç yaşındaymış" diye kurdu gönderir.
 4. Kurt atın yanına yaklaşarak atın yaşını sorar. At, nalının altında yazılı olduğunu, oradan okuyabileceğini söyler. Kurt okumaya çalışırken, at bir tekmeyle kurdu öldürür.
 5. Olamı biteni az öteden izleyen tilki kurt için "Vay mübarek! Nüfus memuru mu olacaktın?" der.
6. Varyantları:-

İKİNCİ MASAL

1. Masalın Adı: Dilki ile Pekmezci
2. TTV-, AaTh-
3. Masalı Anlatan: Hüseyin Korkmaz
4. Masalın Mesajı veya Konusu: Kurnaz olanlar başkalarını birbirine düşürerek hedeflerine rahatça ulaşabilirler.

5. Masalın Özeti:

1. Tilkinin canı pekmez yemek ister. Pazara pekmez satmaya giden adamın pekmezini yemek için plan yapar.
2. Ölü numarası yaparak yolun üstüne uzanır. Köylü de ölü zannederek omzuna tilkiyi alır.
3. Tilki adamın arkasına parmak atar. Adam arkasındaki adamın şaka yaptığını zannederek ilkinde sadece uyarır.
4. Hareket tekrarlanınca tilkiyi omzundan atarak arkasındaki adamla kavgaya tutuşur.
5. Kavgeden istifade eden tilki, pekmez tuluğunu delerek pekmezi boşaltıp yer.

6.Varyantları:-

ÜÇÜNCÜ MASAL

1. Masalın Adı: Kedi ile Fare

2. TTV-, AaTh-.

3. Masalı Anlatan: Atıf Sarıkaya

4. Masalın Mesajı veya Konusu: Kurnaz ve tecrübeli olanlar bu özellikleri ile başkalarından daha üstün çıkarlar.

5. Masalın Özeti:

1. Kedi ile fare kadim birer düşmandır. Kedi yaşlanınca fareleri yakalayamaz.
2. Yaşlandığını, hacca gitmek istediğini ve herkesle helâlleşeceğini söyleyerek bütün fareleri evine davet eder.
3. Davete başta tereddütlü bakan fareler, “Nasıl olsa yaşlı, hangimizi yiyecek” derler ve kedinin davetine giderler.
4. Bütün fareler içeri girince kedi “Çuvalın altını delen kim? Ambarın ağzı dururken altından delen kim ?” diye sorgulamaya başlar.
5. Kedinin gerçek niyetini fark eden fareler aralarında “Yav, biz demedik mi?” diyerek fısıldaşırlar. Fakat iş işten geçmiştir. Kedi farelerin hepsini yer.

6.Varyantları:-

DÖRDÜNCÜ MASAL

1.Masalın Adı: Bozkurt

2. TFV-, AaTh-

3.Masalı Anlatan: Ali Korkmaz

4. Masalın Mesajı veya Konusu: Bozkurtlar arasında yardımlaşma ve vefa vardır.

5. Masalın Özeti:

1. Aç kalan yaşlı bir kurt, kendisine yardım edecek bir dost aramaya başlar.
2. Karşısından gelen kara kurtların kallesiz olduklarını düşünerek onlarla dost olmaz. Bir bozkurtu kendine dost edinir. Günlerdir aç olduğunu söyleyerek yardımcı olmasını ister.
3. Pusuya yatan bozkurt ile yaşlı kurt pazara soğan satmaya giden bir köylünün arkasındaki sıpayı yemeğe karar verirler.
4. Sıpa bazen geride kalıp bazen yetişerek oynaya zıplaya gitmektedir. Kurtlar, bir ara geride kalan sıpayı yere yıkıp parçalamaya başlarlar.
5. Durumu gören köylü sıpasını kurtarmak isterken kurtlar soğan yüklü eşeği de öldürürler.
6. Köylü, soğan yükünü pazara ulaştırmak için tekrar köye gider. Bu arada yaşlı kurt karnını doyurur, üstüne de hazmı kolaylaştırmak için soğan yer.
7. Yaşlı kurt "Dostun olsun da bozkurttan olsun" der.

6.Varyantları:-

BEŞİNCİ MASAL

1. Masalın Adı: Çolak Gız

2. TTV-, AaTh-

3. Masalı Anlatan: Ayşalı Kılınç

4. Masalın Mesajı veya Konusu: Bazı kusurları olanlara karşı iyi davranmayan kişiler günün birinde pişmanlık duyabilirler.

5. Masalın Özeti:

1. Annesi babası olmayan bir kız, evli olan ağabeyinin yanında kalmaktadır. Ancak yengesi bunu istememektedir. Kocasının kardeşini başından atmasını ısrarla ister.
2. Bu ısrarların sonunda kızın ağabeyi kızın kollarını keser, beline de azığına bağlar evden kovar.
3. Evden ayrılan kız, belindeki azığına çözüp yiyemez. Bir karpuz tarlası bulur, karpuzları kemirerek yer.
4. Karpuzlarının yendiğini gören genç adam pusus kurarak bunları yapmanı yakalamak ister.
5. Çolak kıızı orada bulan genç onu eve getirir ve onunla evlenir.
6. Çolak kızın nur topu gibi ikiz çocukları olur. Ancak baba askere gider. Annesine de karısına ve çocuklarına iyi bakması için tembihler.
7. Kocası askere giden çolak gelinin kaynanası çocuklarını heybenin birer gözüne koyar ve kovar.
8. Su içerken çocuğunun birini suya düşüren kadına ortaya çıkan bir derviş yardım eder. Çocuklarıyla birlikte bir dağ evine götürür ve orada kalmalarını söyler. Orada kendilerine yardım edecek genç bir kız vardır.
9. Askerden dönen genç adam dağlarda karısını aramaya başlar. Av avlayan bir adamla karşılaşırlar. Sohbet esnasında çolak karısını aradığını anlatır. Adam, aradığı kişinin kendisinin kız kardeşi olduğunu, kendisinin çolak ederek kovduğunu ama şimdi pişman olduğunu söyler.
10. Bir tipiye maruz kalırlar, sığınacak yer ararken dağda bir ev görürler ve sığınırlar. Kadın iki kişiden birisinin ağabeyi, birisinin de kocası olduğunu görür.
11. Kızın ağabeyi oradaki genç kızla evlenir ve hepsi birlikte yaşamaya karar verirler.

6.Varyantları:-

ALTINCI MASAL

1. Masalın Adı: Karga Yağdı Gözümüzü Oydu

2. TTV-, AaTh-.

3. Masalı Anlatan: Ayşalı Kılınç

4. Masalın Mesajı veya Konusu: Kurnazlar, aptal insanların saflığından yararlanırlar.

5. Masalın Özeti:

1. Kocasına küsüp evden ayrılan kadın yolda giderken köpek, horoz ve deve ile karşılaşır. Kadın bu hayvanları barışmalarına yardımcı olmak için kocasının gönderdiğini zanneder. Devenin davetini kabul ettiğini söyleyerek deveyle birlikte evine döner.
2. Kocası devenin üstündeki altın yükünü görür ve saklar. Kocası bir plan kurar. Karga yağacak gözümüzü oyacak deye kadını korkutarak da ambara saklar. Ambarın üstünde tavuklara yem verir. Kadın gerçekten kargaların baskınına uğradığını sanır.
3. Deve padişahın kaybolan devesidir ve devenin adamın eve geldiğini söylerler. Olay mahkemeye intikal eder.
4. Mahkemede kadın yaşadıklarını anlatır ve deveyi kendisinin eve getirdiğini söyler.
5. Kocası karısının deli olduğunu ve söylediklerinin yalan olduğunu söyler.
6. Kadın doğruluğunda ısrar eder. Bu olayın ne zaman olduğunu söyleyen kadiya "Karga yağdığı gözümüzü oyduğu gün" diye cevap verir. Bir gözü kör olan hakim "Kızım karga yağıp gözümüzü oymadı, ne zaman oldu bu" deyince kadın: "Karga yağmadı, gözümüzü oymadı da, senin gözünün hali ne?" diye cevap verir.
7. Hakim de kadının deli olduğuna karar verir ve adam cezadan kurtulur.

6.Varyantları:-

YEDİNCİ MASAL

1. Masalın Adı: Deli Oğlan ile Akıllı Oğlan

2. TTV. 323,324, AaTh. 1013,1211, 1600, 1643,1775

3. Masalı Anlatan: Aşalı Kılınç

4. Masalın Mesajı veya Konusu: Akılı başında olmayan birisine iş gördürmek çoğu zaman beklenmedik sonuçlar doğurabilir.

5. Masalın Özeti:

1. Deli Oğlan, Akıllı Oğlan ve anneleri beraber yaşamaktadır.
2. Deli Oğlan ile Akıllı Oğlan iş taksimi yaparlar. Akıllı Oğlan oduna gider, Deli Oğlan annesine bakmak için evde kalınca, annesini yıkamak için kaynar suya batırır ve annesi ölür. Annesini kaynar sudan çıkartıp ağzına yemesi için yumurta sıkıştırır.
3. Akıllı Oğlan eve geldiğinde annesinin öldüğünü görünce mezar kazmaya gider. Deli Oğlan da annesini mezara taşıyacaktı. Boğazına ip bağlayıp sürükleyerek mezara götürürken yaptığını eleştiren birisini de öldürür ve ikisini de gömerler.
4. Mirası paylaşacaklardır:
 - a. İsteyen istediği ahır alacaktır.
 - b. Akşam eve gelen sığırlar hangi ahıra girerse, sığırlar ahır sahibinin olacaktır.
5. Deli Oğlan yeni ahır alır; Akıllı Oğlan'a eski ahır düşer. Akşam köye dönen sığırlar, biri hariç Akıllı Oğlan'ın ahırına girerler.
6. Deli Oğlan, ahırına giren tek öküzü satmaya giderken karşısına çıkan bir kelere sattığını söyleyerek parasını sonra almak üzere kelerin bulunduğu taş yığımına öküzü bağlar ve döner gelir.
7. Bir zaman sonra öküzün parasını almaya gider. Öküzü kurdun yediğini görür. Keleri bulmak için çağıl(taş yığını)ın taşlarını sökmeye başlar. Bir çömlek bulur. İçindeki elma ku rusu zanneder ve ahır gelir.

8. Yine bir gün evinin kapısını sırtına aldığı gibi götürür, bir ağacın başına çıkar. Orada akşamlar. Akşam şeytanlar eğlenmeye başlarlar. O sırada küçük abdestini üstlerine yapar; daha sonra büyük abdestini yapar. Üzerlerine kapıyı salıverir. Şeytanlar dağılır gider.

6. Varyantları:

- a. Mehmet Tuğrul, Mahmutgazi Köyünde Halk Edebiyatı, s. 223, "Deli Keloğlanla Akıllı Keloğlan".
- b. Saim Sakaoğlu, Gümüşhane Masalları, s. 191, "Akıllı Kardeş, Deli Kardeş".
- c. P. Naili Boratav, Az Gittik Uz Gittik, s. 224, "Akıllı Oğlanla Deli Oğlan".
- d. Mustafa Cemiloğlu, Sorgun Köyü Halk Edebiyatı, s. 69, "Gıyımıcık Amca".
- e. Halil Altay Göde, Yalvaç Masalları Üzerine Bir İnceleme, s.61 "Deli ve Akıllı Kardeşler".

SEKİZİNCİ MASAL

1. Masalın Adı: Gerk Gerk Kadınlar

2. TTV-, AaTh-.

3. Masalı Anlatan: Ayşalı Kılınç

4. Masalın Mesajı veya Konusu: Umulmadık bir şekilde kazanılan bir şey, yine aynı şekilde elden çıkabilir.

5. Masalın Özeti:

1. Kadının biri elindeki ipleri dokutmak için giderken kurbağalara denk gelir.
2. Elindeki iplerini kurbağalara çul dokutmak için suya atar ve geri gider.
3. Birkaç gün sonra denizin kenarına gelir kurbağadan çulunu ister fakat cevap alamaz.
4. Denizin kenarında gezerken bir çömlek altın bulur ve onlarla elma kuru su zannederek evine alır gelir.
5. Kocasının sakladığı altınları bularak onu değersiz basma kumaş gibi şeyler alır ve altınları bitirir.

6. Kocası işten gelir, durumu görünce karısını döver. Kadın da tekrar denizin kenarına giderek, denize attığı ipleri kurbağalardan geri ister.

6.Varyantları:-

DOKUZUNCU MASAL

1. Masalın Adı: Değirmenci

2. FTV-, AaTh-.

3.Masalı Anlatan: Hüseyin Korkmaz

4. Masalın Mesajı veya Konusu: Yasak ilişkiye özenen kadın cezasını canıyla öder.

5. Masalın Özeti:

1. Kadının biri bir başka kadına değirmende, değirmenci ile yaptıkları gayri meşru ilişkiden bahseder ve kadını aynı ilişkiye teşvik eder.
2. Kadın eve geldiğinde kocasının değirmende unları diri öğüttüğünü söyleyerek, değirmene kendisinin gitmek istediğini söyler.
3. Karısından kuşkulanan adam eşeğe buğdayı sarar karısını değirmene gönderir. Kendisi de çabucak kadından önce değirmene gider, değirmenci ile elbiselerini değiştirerek değirmenci kılığında kadını karşılar.
4. Kadın kocasını değirmenci zannederek onunla birkaç defa sevişirler. Buğdaylar öğütülüp un olunca adam kadını yolcu eder. Kendisi de değirmenci ile tekrar elbise değiştirip kadından önce eve varır.
5. Kadının kocası, kadını evde bekliyormuş gibi karşılar ve eşeği yıkarlar.
6. Sabahleyin, adam çift sürmeye gider. Karısına da azıkla birlikte bir iki saat sonra gelmesini söyler. Yanında götürdüğü çocuğunu kazdığı bir kuyuya sokar ve sorulan sorulara “üç defa” diye cevap vermesini tembihler.
7. Adam “Değirmenci kaç defa etti” sorusuna çocuk aşağıdan “üç defa” cevabını verir. Her cevap verişte kocası karısını döver.
8. Kadın, kendi cinsel organının cevap verdiğini zannederek kendine kızar ve kasığını yaralar.

6. Varyantları:

- a. Mustafa Cemiloğlu, Sorgun Köyü Halk Edebiyatı, s. 72, “Değirmenci”.

ONUNCU MASAL

1. Masalın Adı: Allah’ın Müşadesi

2. TTV-, AaTh-.

3. Masalın Anlatan: Hüseyin Korkmaz

4. Masalın Mesajı veya Konusu: Ölümden kaçış yoktur. İnsanoğlu belli bir yaşa gelince ölümü kendisi de arzu edebilir.

5. Masalın Özeti:

1. Köyün birine kıran girer. Her gün köyde birkaç kişi ölür.
2. Köylülerden biri ölümden kurtulmak için köyden kaçmaya karar verir. Yolda giderken bir atlı ile karşılaşır.
3. Atlı atından inerek, atın başını tutmasını ve az ötede tarlada çalışan kadına bakmasını ister. Adam bakarken kadın sancılanır ve ölür. Adam ata biner ve dünyanın bir kalburun içinde olduğunu görür.
4. Atlı kendisinin Azrail olduğunu, ölümden kaçış olmadığını söyler.
5. Adam Azrail’den kendisinin ne zaman öleceğini sorar. Azrail’den “Evlendiğin gece gerdeğe girdiğinde” cevabını alır.
6. Ölmek için kırk yaşına kadar evlenmez. Çevrenin baskısından bıkarak evlenmeye karar verir.
7. Evlendiği gece Azrail canını almaya gelir. Azrail’e yalvarması çare olmaz.
8. Adam bunun üzerine Azrail’e Allah’tan kendisine İhlâs Suresi’ni okuyuncaya kadar bir müsaade vermesini ister.
9. Azrail bu isteği Allah’a bildirir. Allah bu izni verir.
10. Bunun üzerine adam bu sureyi okumaz. Allah adama izni kendisinin verdiğini, ne zaman okursa Azrail’in canını o zaman almasını emreder.

11. Adam üç yüz yaşına kadar okumaz. Artık ihtiyarlamış, eli ayağı tutmaz olmuştur. Aklının da zamanla ermeyeceğinden korkar.

12. İmamları çağırıp, mevlidini okutur, kefenini de hazırlayınca İhlâs Suresi'ni okur ve ölür.

6.Varyantları:-

ON BİRİNCİ MASAL

1. Masalın Adı: Cennetlik Adam

2. TTV-, AaTh-.

3. Masalı Anlatan: Hüseyin Korkmaz

4. Masalın Mesajı veya Konusu: Normalde şer gibi görülen bazı işlerin arkasında hayır vardır.

5. Masalın Özeti:

1. Adamın biri doksan dokuz kişiyi öldürür.
2. Hocaya giderek kendisinin cennete gidip gidemeyeceğini sorar. Hoca, bir yolun üstüne kuru kavak dikmesini, yoldan gelip geçene de hayırlı işler yapmasını söyler. Kuru kavak yeşerdiği zaman kendisinin cennete gideceğini söyler.
3. Adam hocanın dediğini yapar. Bir çeşmenin başına bir kuru kavak diker. Gelene geçene ihtiyacına göre para, ekmek gibi şeyler verir.
4. Adamın biri ne durur, ne de selâmını alır. Israrla durmasını söyler. Adam durmayınca kaldırır silâhını adamı öldürür. Bunun üzerine kuru kavak açılır. Meğer ölen adam iki topluluğu birbirine düşürmek için ispiyonculuk yapmaya gitmekteymiş.

6.Varyantları:

- a. Ömer Seyfettin, "Kurumuş Ağaçlar"Seçme Hikâyeler, Ankara 1998 s.187.

ON İKİNCİ MASAL

1. Masalın Adı: Korkak Adam

2. TTV. 162, 365, AaTh. 1049, 1051

3. Masalı Anlatan: Hüseyin Korkmaz

4. Masalın Mesajı veya Konusu: Önemli bir meziyete sahip olmayan bazı insanlar hayatta oldukça şanslı olabilirler.

5. Masalın Özeti:

1. Çok korkak bir adam karpuz tarlasından bir karpuz çalmaya karar verir.
2. Arkasına bir sopa sokar. Sopa kapıya takıldığında eve geldiğini anlayacaktır.
3. Karpuzu çalar eve gelir. Kapıdan girerken sopa takılır. Adam yakalandığını zannederek çok korkar ve bağırır. Karısı korkaklığından dolayı adamı döver. Adam kaçır ve korkusundan bir armut ağacını başına çıkar, orada uyur kalır.
4. Padişahın evden kaçan ayısı, ağaçtan armut düşmesi için bağırır. Korkusundan adam ayının üstüne düşer.
5. Ayı korkusundan sırtına sımsıkı yapışan adamla beraber padişahın sarayına gelir.
6. Padişah ayıyı adamın yakalayıp getirdiğini zannederek kızıyla evlendirir.
7. Savaş sırasında padişaha damat olan adamın da savaşa gitmesini isterler.
8. Adam eline aldığı çuvaldızla atları test eder. Sonunda tecrübeli ve iyi bir atı alarak üzerine kendini sardırır.
9. Üzerinde sarılı adamla savaşa girişen at, ayağıyla, ağzıyla düşmanı telef eder ve geri döner.
10. Herkes bunu adamın yaptığını zanneder. Ancak karısı durumu bilmektedir. Adamın korkusundan pislediği atın üstünü temizler.
11. Karısı bir gün adamdan kuyudan su getirmesini ister. Adam korkusundan gidemez. Kadın da adamı evden kovar.
12. Adam yolda giderken yolunun üstünde bir köpek leşi görür. Gözlerini yumup üzerine basıp atlar. Köpeğin karnı patlar.
13. Yine yolda pekmez kaynatan bir adama rast gelir. Adamdan pekmez ister. Yediğini yer yemediğini sonra yeme düşüncesiyle üzerine sürer.

14. Oradan kalkıp giderken yorulup bir yerde uyur kalır. Üzerindeki pekmez bulaşığına sinekler konar. Uyanınca eliyle vurarak doksan dokuz sinek öldürür.
15. Demirciye giderek bir kama yaptırır, üzerine de “Bir tekmede bir aslan, bir tokatta doksan dokuz can, benim adıma derler Deli Osman” yazdırır.
16. Bir gün yasak bir bölgeye varır. Yaptırdığı kamayı oraya saplayarak uyur kalır. Çocuklar bunu görür. Kamanın yüzündeki yazıyı okurlar ve annelerine haber verirler.
17. Etrafına biriken halk, çok belâlı biri zannederek uyandırıp enişte diye bağırırım derler.
18. Adam bağışmaya uyanır, korkar fakat bozuntuya vermez “Bağışmayın tabii ki eniştenizim” der.

6. Varyantları:

- a. Saim Sakaoğlu, Gümüşhane Masalları, s.146 “Korkak Deli”.
- b. Mehmet Özçelik, Afyon Masalları, s. 54. “Zor Mehmet Ağa”.

ON ÜÇÜNCÜ MASAL

1. Masalın Adı. Eskici Mehmet
2. TTV-, AaTh-.
3. Masalı Anlatan: İsmail Çiçek
4. Masalın Mesajı veya Konusu: Eskici Mehmet’in Maceraları
5. Masalın Özeti:
 1. Eskici Mehmet, padişahın sarayının önüne oturur ve ayakkapı tamir eder.
 2. Bir lira kazanırsa takımını denize atacağını söyler. Bunu padişahın karısı duyar. Yaptırdığı ayakkabıların bedeli olarak eskici Mehmet’e bir lira gönderir.
 3. Eskici Mehmet bir lirayı alınca İstanbul’a gelir. Lokantaya girer yemek yer. Ücretin iki buçuk lira olduğunu öğrenince, kendisinin Mısır padişahının oğlu olduğunu, ertesi gün hamamda on iki numaralı odada olacağını, kendisine

öğle yemeği getirmesini, gelip parasını da orada almasını söyler. Salepçiye gider ona da aynı şeyi söyler.

4. Ertesi gün hamama gittiğinde padişahın o gün için hamama geleceğini öğrenir. Bu yüzden hamama kimseyi almamaktadırlar. Kendisinin hemen yıkanıp çıkacağını söyleyerek hamamcıyı ikna eder. Hamama giren eskici Mehmet'in elbiselerini hamamcı çöp zannederek yakar.
5. Eskici Mehmet hamamdayken lokantacı ve salepçi gelir. Hamamcıya kendilerinin Mısır padişahının oğlu için geldiklerini söyler. Hamamcı bunu padişaha iletir.
6. Eskici Mehmet'in Mısır padişahının oğlu olduğuna padişah ikna olur. Padişah elbisesiz kalan Eskici Mehmet'e yeni elbise aldirtir, ceplerine de altın doldurtur.
7. Padişah Eskici Mehmet'i padişahın oğlu olarak ağırlar. Ancak padişah oğlu olup olmadığını vezirle birlikte test etmek isterler.
8. Padişah yollara altın ve gümüş döktürür. Eskici Mehmet'le padişah geziye çıkar. Altınları ve gümüşleri gören Eskici Mehmet, bunların ilgisini çekmediğini, babasında bunlardan tonlarcasının olduğunu söyler.
9. Osmanlı padişahı Mısır padişahına telefon açar oğlunun yanında olduğunu söyler. Çocuğu olmayan Mısır padişahı kendisiyle alay edildiğini sanarak telefonu yüzüne kapatır.
10. Osmanlı padişahı Mısır padişahına tekrar telefon açar. Bu sefer Mısır padişahı işin aslını merak eder ve oğlu olduğunu söyleyen kişiyi göndermesini ister.
11. Eskici Mehmet, Mısır'a gidince durumu olduğu gibi anlatır. "Ferman senin ister kes ister as" der.
12. Oğlu kızı olmayan Mısır padişahı vezirinin tavsiyesi üzerine eskici Mehmet'i evlâtlık edinir ve kırk gün kırk gece düğünden sonra İstanbul padişahının kızıyla düğünleri yapılır. Eskici Mehmet sonunda Mısır'a padişah olur.

6. Varyantları:-

ON DÖRDÜNCÜ MASAL

1. Masalın Adı: Yörük Mehmet
2. TTV-, AaTh-
3. Masalın Anlatan: İsmail Çiçek
4. Masalın Mesajı veya Konusu: Yörük Mehmet'in Maceraları
5. Masalın Özeti:

1. Yörüklerin zenginleri kahve döverler. Onlardan Ahmet ve Mehmet isminde iki yoksul kişi bu işten sıkılırlar. İstanbul'a para kazanmak için giderler. Para kazanıp, zenginler gibi kahve döveceklerdir.
2. İstanbul'da para kazanamazlar. Karınlarını doyuramayınca Ahmet Ağa döner. Mehmet ağa ne olursa olsun dönmemeye karar verir.
3. Mehmet Ağa, handa kalırken iki kişinin bir kız için kavga ettiğini görür. Cebindeki yirmi beş kuruşu onlara vererek kızını onlardan kurtarır ve onunla evlenir.
4. Kız sıradan biri değildir. Onun marifetleriyle zengin olur. Büyük bir mağaza açar.
5. Mağazada çalışırken karısını görmek için her saat başı eve gelir.
6. Saat başı eve gelmesine itiraz eden karısına görmeden edemediğini, hiç olmazsa fotoğrafını çektilip dükkanın duvarına asacağını söyler ve öyle yapar.
7. Dükkanında fotoğraf için kendisine çok para veren birisine fotoğrafı satar.
8. Fotoğrafı alan kızın babasıdır, fotoğrafın yardımıyla kızını bulur, alır gider.
9. Akşam eve gelen Mehmet Ağa karısını evde bulamaz. Her şeyini satar, içkiye verip harcar.
10. Elinde avcında bir şey kalmayan Mehmet Ağa yollara düşer. Uzak diyarlara gider. Bir orduya rast gelir. Bu ordu, karısının babasıdır. Buraya seyyis olur.

11. Burada seyis olarak çalışırken kız onu tanır. Bir tavuk keser kızartır, içini altınla doldurup Seyis Mehmet'e gönderir. Seyis Mehmet kızarmış tavuğu satar.
12. Kız Seyis Mehmet'e haber gönderir. Tavladan iki at çekip ormanda kençisini beklemesini söyler. Haber seyis Mehmet'e ulaşmaz. Haberi çavuşu olan Ahmet Ağa alır. İki at çeker ve ormanda beklemeye başlar. Kız Seyis Mehmet'in yerine gelen Ahmet Çavuş'u öldürür ve geri döner.
13. Tekrar haber gönderir. Bu sefer haber seyis Mehmet'e ulaşır. Birlikte yola düşüp giderler. Yolda dinlenirken kız Seyis Mehmet'in dizinde uyuyakalır. Kızın tacını bir kuş alır kaçır. Adam da tacın peşinden koşar. Kız bir tarafa oğlan bir tarafa gider.
14. Kız oğlanı bulmak için İstanbul'da limana bir otel yaptırır. Otelde kalmak bedavadır, ancak otelin sahibesine ifade vereceklerdir.
15. Adam da gidip bir belediyeye bahçıvan durur. İki yıl çalıştıktan sonra gitmek ister fakat kuruyan bir ağacı yeşertmeden belediye başkanı müsaade etmez.
16. O da önceden gözüne kestirdiği bir ağaçla değiştirir. Kuruyan ağacın dibinde bir çömlek altın bulmuştur. Ağacın kuruma nedeni de odur.
17. Adam altınları kimseye hissettirmeden alır İstanbul'a götürür. Otelde kalmak için geldiğinde karısı onu bulur.
18. Karısı bütün bunları kocası Mehmet Ağa'yı bulmak için yapmıştır. Mehmet Ağa ve karısı mutlu bir hayat yaşarlar.

6.Varyantları:-

ON BEŞİNCİ MASAL

1. Masalın Adı: Tavukçu
2. TTV-, AaTh-
3. Masahı Anlatan: İsmail Çiçek
4. Masalın Mesajı veya Konusu: Fakir bir gencin maceraları.
5. Masalın Özeti:

1. Fakir bir köylünün beş altı tane çocuğu vardır. Adam bunlara yeterince bakamaz, elbise alamaz.
2. Çocuklarından biri, arkadaşları arasında üstünden başından utandığını söyler. Babası da gücünün bu kadarına yettiğini çalışıp kazanmasını ister. Oğluna sermaye tutması için bir tavuk verir.
3. Oğlu şehre gider ve tavuğu aldığını ödemeyen bir yüzbaşıya satar. Yüzbaşı parasını alması için ertesi gün gelmesini söyler.
4. Çocuk parasını istemek için yüzbaşının evine gittiğinde karısı bölüğe gittiğini söyler. Çocuk yüzbaşının bu kadar erken çıkacağına inanmaz ve evi gözetlemeye başlar. Yüzbaşının evden ayrılırken karısına "Tavuğu kızart, tepsiye koy, yanına da çatal kaşık koyarsın. Ben bir çocuk gönderir aldırırım" dediğini işitir.
5. Çocuk öğleye doğru yüzbaşının evine gelir ve karısına kendisini yüzbaşının gönderdiğini, kızarmış tavuğu kendisine vermesini, unuttuğu para kesesini de vermesini söyler. Kadın da istediklerini verir. Tavukçu kapıya yazar: Tavuk bir, kabahat bir.
6. Tavukçu ertesi günü yine tavuk parası için gider. Yüzbaşı durumu anlamıştır. Parayı verme bahanesi ile çocuğu evine çağırır. Eşya taşımak bahanesiyle çocuğu evin bodrum katını indirip orada onu dövecektir. Bunu önceden fark eden tavukçu kurduğu tuzakla yüzbaşmayı öldüresiye döver. Kapıya yine yazar: Tavuk bir, kabahat iki.
7. Yüzbaşının evine doktor kılığında gelir. Hastanın kırıklarının iyileşmesi için hastanın alçıya çekilmesini söyler. Hamama götürür, sönmemiş kirecin içine yüzbaşmayı koyar ve ölümüne sebep olur. Kapıya yine: Tavuk bir, kabahat üç yazar.
8. Bütün bunları tavukçunun yaptığı anlaşılır ve onu yakalayabilmek için planlar yapılır. Yola fazlaca altın bırakırlar. Bu altınların çoğunu simitçi numarasıyla, ayağının altına zift sürerek yoldan geçer ve altınların toplar. Kapıya yazar: Tavuk bir, kabahat dört.

9. Oraya tavukçuya benzer kimse gelmemiştir ama bir iki kilo altın eksiktir. Bunu tavukçunun aldığına hükmedilir.
10. Tavukçuyu yakalamak için yine plan kurarlar. Deveye altın yüklerler ve bir adam bunu gezdirir. Bunu çalmak için tavukçunun geleceğini hesap etmektedirler.
11. Tavukçu bunu fark etmiştir. Deveyi çeken adamın dalgınlığından yararlanarak devenin ipini keser ve elindeki bir tutam otla deveyi peşinden evine kadar getirir. Deveyi keser altınları da saklar. Kapiya tekrar yazar: Tavuk bir, kabahat beş.
12. Padişah, bunları yapana kızını vereceğim diye ferman gönderir. Tavukçu da her şeyi göze alarak padişahın huzuruna çıkar ve yaptıklarını itiraf eder.
13. Padişah böyle yetenekli birinin öldürülmemesi gerektiğini düşünür. Padişahın kızıyla evlenen tavukçu ülkeye padişah olur.

6. Varyantları:-

ON ALTINCI MASAL

1. Masalın Adı: Kel Kafalı Padişah
2. TTV-, AaTh-.
3. Masalın Anlatan: Hüseyin Korkmaz
4. Masalın Mesajı veya Konusu: Saklanmaya çalışılan gerçekler bir gün muhakkak gün yüzüne çıkar.
5. Masalın Özeti:
 1. Padişah veziriyle otururken başından kavuğu düşer, gizlemeye çalıştığı kel görülür.
 2. Padişah, vezirine kafasının kel olduğunu kimseye söylememesini, söylediği takdirde kendisini öldüreceğini söyler.
 3. Vezir kimseye söyleyemez. Bu yüzden karnı şişer ve rahatsız olur. Şehrin dışına çıkar ve bir kör kuyu bulur. Kuyunun içine doğru eğilerek "Padişahın

kafası kel, padişahın kafası kel” diye bağırır ve temizlik için kuyuya inen iki kişiden habersiz geri döner.

4. Bu iki kişi kuyudan çıkarak “Padişahın kafası kelmiş, padişahın kafası kelmiş” diye bağırarak vezirden önce şehre gelirler.
5. Bunu duyan padişah veziri hesaba çeker. Vezir de, sadece bir kör kuyuya, rahatsızlığının geçmesi için söylediğini ifade eder.

6. Varyantları:-

ON YEDİNCİ MASAL

1. Masalın Adı: Bölüşülemeyen Kız

2. TTV-, AaTh-.

3. Masalı Anlatan: Hüseyin Korkmaz

4. Masalın Mesajı veya Konusu: a. Yapılan her işin mantıklı bir sebebi olmalıdır. b. Ne olursa olsun tedbir elden bırakılmamalıdır.

5. Masal Özeti:

1. Kızın biri iki erkeğe birden evleneceğini söyler. Erkekler ikisinden birini seçmesini söylerler. Kız ikisiyle de birlikte evlenmekte ısrar eder.
2. Erkekler kızı vazgeçirmek için bir ağaca bacaklarından bağlayıp balta ile bölüşeceklerini söylerler ama kız yine vazgeçmez.
3. Bu arada yanlarına bir atlı jandarma gelir. Hile ile kızı o iki erkeğin elinden alır, atına bindirir götürür.
4. Jandarma, kızın artık kendisinin olduğunu söyler. Kız da kabul eder görünür fakat, ilk önce banyo yapmasını söyler. Jandarma da kabul eder ve suya girer.
5. Kız, jandarmanın elbisesini giyer, silâhını alıp, atına da binip uzaklaşır.
6. Jandarma suyun içinde bakakalır. Bir elbise bulma derdine düşer.
7. Çevreyi izlerken bir kuş gelir, bir taşın üstüne konar. Kuşun yanına yaklaşan tilki kuşa: Kendisini çok sevdiğini, hele gözleri kapalıyken çok daha güzel olduğunu söyleyerek gözlerini kapatmaya ikna eder.

8. Serçe gözlerini kapatır kapatmaz kuşu kapar. Serçe tilkinin ağzındayken tilkiye: “Beni bir Müslüman tutsaydı Bismillah derdi, madem yiyeceksen bismillah de öyle ye” der.
9. Tilki bismillah demek için ağzını açtığı anda serçe tilkinin ağzından kurtulup uçar.
10. Bir dala konan serçe: “Uykusu gelmeden gözünü yumanın avradını sikeyim” der. Tilki de: “Karnı doymadan bismillah deyenin ben de avradını sikeyim” der.
11. Onları suyun içinde seyreden jandarma: “Cünüp olmadan suya girenin ben de avradını sikeyim” der.

6.Varyantları:-

ON SEKİZİNCİ MASAL

1. Masalın Adı: Eşekle Yarışan Keloğlan
2. FTV-, AaTh-.
3. Masalı Anlatan: Hüseyin Korkmaz
4. Masalın Mesajı veya Konusu: Beceriksiz zannedilen uyanık insanlar, saf insanlardan faydalanıp çıkar elde ederler.
5. Masalın Özeti:
 1. Keloğlan odun kesmeye gider. Odunu kesip eşeğe yükleyen Keloğlan eşeğe: “Sen şu yoldan git, ben bu yoldan hangimiz önce varırsa anamın pişirdiği katmeri o yesin” der ve eşeği bırakır.
 2. Keloğlan eve gelir fakat eşek eve gelmez. Anası Keloğlan’ı eşeği aramaya gönderir.
 3. Keloğlan eşeği ölmüş bulur ve eşeğin leşini yiyen bir saksağanı koynuna alır gider.
 4. Elinde saksağanla bir köye varır. Köylülere kuşun bahtı açık kuş olduğunu söyler. Bir köylünün evinde misafir olur.

5. Evine gittiği adamın karısı, kocası değirmene un öğütmeye gittiğinde ondan habersiz eve başka erkekleri alır. Aldığı erkeklerin her birisi baklava, yoğurt ve karpuz getirir. Bunların tamamını Keloğlan gizlice izler.
6. Kocasını değirmenden gelince kadın sofrayı hazırlar. Yemeğe otururlar. Yemek yerken Keloğlan koltuğunun altındaki kuşu sıkır. Kuş “çik” der. Adam ne demek istediğini sorar. Keloğlan “dolapta baklava var getir de yiyelim diyor” cevabını alır. Bu istekler yiyeceklerin hepsi için tekrar edilir.
7. Yiyeceklerin gelmesini kuşun marifeti sanan ev sahibi, beş sarı liraya Keloğlan’dan saksıyı satın alır.
8. Köyden çıkıp başka bir köye giderken yolda gördüğü bir kediyi yanına alır. Başka bir köye varır ve köy odasına misafir olur.
9. Köy odasında köylüler, yemeklerini yiyecekleri sırada ellerinde sopalarla beklemeye başlarlar.
10. Keloğlan köylülerin kendisini döveceklerini sanır fakat daha sonra fare kovalamak için yaptıklarını anlar. Keloğlan elindeki kediyi salıverince kedi fareleri birer birer toplar.
11. Köylülerin ısrarı üzerine kediyi köylülere iki sarı liraya satar. Kendisine bu paraların bir kısmıyla iyi bir eşek alan Keloğlan köyüne, anasının yanına döner.

6. Varyantları:

- a. Umay Günay, Elazığ Masalları, s.114, “Keloğlan”.

ON DOKUZUNCU MASAL

1. Masalın Adı: Üzümcü
2. TTV. 273, AaTh. 1360, 1535
3. Masalın Anlatıcısı: İsmail Çiçek
4. Masalın Mesajı veya Konusu: Bazı insanlar dindarlık kisvesi altında, kendi çıkarlarına yönelik kötü işler yapabilirler.
5. Masalın Özeti:

1. Adamın biri karısıyla mutlu bir yaşantı sürmekteyken kötü niyetli birisi kadını yoldan çıkarır.
2. Her zaman kocasını işten geldiğinde karşılayan kadın birlikte olduğu kötü niyetli adamla vakit geçirdiği için evin işlerini bitiremez, kocasını da karşılayamaz.
3. Kocasının bunun sebebini sorduğunda camide vaaz veren hocayı dinlediğini, o yüzden geç kaldığını söyler.
4. Adam hocadan ne dinlediğini sorduğunda kadın, horozun, erkek eşeğin, erkek köpeğin kadına haram olduğunu imamdan işittiğini söyler ve bunları satmasını ister.
5. Adam bunun üzerine erkek hayvanları satar, yerine dişileri alır. Dişi köpeğin dört eniği olur.
6. Karısı adamdan, bu enikleri Gülbeşehir'e götürüp satmasını ister. Adam satmaya giderken yolda üzümücü ile karşılaşır. Üzümcü adama nereye gittiğini sorduğunda Gülbeşehir'e enikleri karaları kırkara, alaları kırk beşere satmaya gittiğini söyler.
7. Üzümcü "Senin karın hayırlı bir kadın olsa seni köpeğe koşat etmez" der. Adam da karısının çok dindar olduğunu söyleyerek karşılık verir.
8. Üzümcü adamla iddialaşır. Adama kendisinin haklı olduğunu ispat edeceğini söyler. Üzüm küfesinin birini boşaltarak adamı küfeye sokar, üzerini üzümle kamufle eder. Adamın evine varırlar. İçerden eğlence ve saz sesleri gelmektedir.
9. Üzümcü gözlerinin tavuk karası hastalığı olduğunu, gece bir şey görmediğini, bir gecelik kendisini misafir etmesini ister. Kadın nasıl olsa kör diye kabul eder. Üzümcü küfeleri evin içine getirip adamın her tarafı görebileceği bir yere koyar.
10. Eğlence bittikten sonra adamın karısı başka bir erkekle birlikte. Bu arada çocuk uyanır. Çocuğunu uyutmak isteyen kadını beraber olduğu adam

bırakmaz. Kadın da üzümçünün çocuğun beşiğini sallamasını ister. Üzümçü beşiği sallarken durumu anlatan ninniler söyler. Kadın ninniden kuşkulandır.

11. Bütün bu olanların üzerine adam küfeden çıkar ve karısının sevgilisini vurur. Adam hapse düşer, karısı da başka biriyle evlenir.

6. Varyantları:

a. Halil Altay Göde, Yalvaç Masalları Üzerine Bir İnceleme, s.57, "Aptal Tüccar".

YIRMİNCİ MASAL

1. Masalın Adı: Aydın'a Giden Keloğlan

2. TTV-, AaTh-

3. Masalın Anlatarı: İsmail Çiçek

4. Masalın Mesajı veya Konusu: Beceriksiz görünen uyanık insanlar saf görünenlerden çıkar elde edebilir.

5. Masalın Özeti:

1. Keloğlan Aydın'a çalışmaya gider ve bedel durur.
2. Ağa iş esnasında vurduğu iki kuşu Keloğlan'ın çeşmede temizleyip gelmesini, gelirken de testiye su doldurmasını ister.
3. Keloğlan gider, kuşları temizler. Küçük suyunu dökmek için gittiğinde bir köpek gelir kuşları götürür. Keloğlan kuşları kurtarmak için köpeğe taş attığında testiye dokunur, testi de kırılır. Bunun üzerine Ağa, Keloğlan'ı kovar.
4. Keloğlan başka bir ağaya bedel durur. Keloğlan ağanın karısıyla başka bir adam arasında yaşanan ilişkiyi fark eder ve ağaya söyler.
5. Ağa, tabancayı Keloğlan'a verir ve adam gelirse vurmasını söyler. Fakat Keloğlan gelen adamın ağası olduğunu zannederek yol verir. Adam da eve çıkar. Az sonra ağa gelir ve durumu sorar.
6. Adam Keloğlan'ın eline adam gelirse vurması için bir balta verir ve karısının aşğını vurmak için eve çıkar. Bir iki el ateş ettikten sonra adamı kaçırtır.

7. Keloğlan elindeki baltayı sallar fakat adama bir Şey olmaz, orada bağlı öküzle denk gelir. Arakadan gelen ağa: “Öküzü kes mundar gitmesin” der. Keloğlan yanlışlıkla sağlam öküzü keser. Ağadan korkusundan oradan kaçar.
8. Keloğlan, Şehirde iş aramak için gezerken bedel tutmak isteyen adamın biri eşeğin kuyruğunun altını göstererek sorar. Keloğlan biri a., biri g. cevabını verir. Adam bu cevaptan sonra Keloğlan’ı hizmetçi olarak tutmaktan vazgeçer.
9. ÇarŐıdan bir esnaf Keloğlan’a adamın kızı olduğunu ve bedel đuran erkeklerle beraber olduğu için adamın bu işlerden anlamayan saf bir adam aradığını ve kıyafet değiştirip adamın önüne geçmesini, sorduğu soruya biri bok deliği, biri sidik deliği diye cevap vermesini söyler. Keloğlan adamın dediği gibi yapar ve bedel durur.
10. Keloğlan’ı ağası bir arpa tarlasına götürür ve biçmesini söyler. Ağanın kızı da Keloğlan’a azık getirir.
11. Keloğlan kuŐluk vakti hava iyice ısınıp üzerindeki bitler kıpırdağmaya başlayınca üzerindeki bütün elbiseleri çıkarıp arpayı öyle biçmeye başlar.
12. Keloğlan’a azık getiren ağanın kızı bunu neden yaptığını sorunca “Kışın üşümemek için içine sıcak kattığını söyler. Kız da buna uyarak soyunur ve arpayı beraber biçmeye başlarlar.
13. Susayınca ikisi de bir çeşmeye su içmeye giderler. Keloğlan içeri giren sıcak çıkmasını diye arkasını kıza tıkatırır. Kız da su içerken Keloğlan’a arkasını tıkamasını söyler. Keloğlan iki delik olduğunu bir eliyle su çektiğini, diğer eliyle deliğin birini tıkadığını, deliğin birinin boş kaldığını isterse t...delenle tıkayacağını söyler. Kız kabul eder.
14. Azığı götürdükten sonra eve geç dönen kızını ağa merak eder ve sabah erkenden gelerek arpa tarlasındaki ağacın başına çıkar.
15. Yine uygunsuz bir iş yaparlarken Keloğlan ağacın başında ağayı görür ve elbisesini aldığı gibi alıp kaçararak Aydın’dan köye yaya olarak döner gelir.

6. Varyantları:-

YİRMİ BİRİNCİ MASAL

1. Masalın Adı: Kısmetini Arayan Adam
2. TTV-, AaTh-.
3. Masalın Anlatıcı: İsmail Çiçek
4. Masalın Mesajı veya Konusu: Köyünde evlenemeyen bir adamın köyden çıkıp başka yerlerde kısmetini araması ve kurnaz birinin yardımıyla evliliği gerçekleştirmesi.
5. Masalın Özeti:
 1. Adamın biri yaşadığı köyde bir türlü evlenemez ve kısmetini aramak için gurbete çıkar.
 2. Gittiği şehirde acıkır ve bir bakkala girer. Bakkalda karnını doyururken, evlenemediğini, o yüzden kısmetini aramak için gurbete çıktığını söyler.
 3. Bakka adama, "Bir karı bulursam dokuz kere yaparın" diye yoldan yukarıya doğru gitmesini söyler.
 4. Adam bakkalın dediği gibi yapar. Kadının biri bunu çağırır. Eğer dediği gibi olmazsa yediği yemeklerin parasını alacağını söyler. Adam kabul eder.
 5. Adam ilk geceler dediği gibi yapsa da sonraları yapamaz. Derdini bakkala açar.
 6. Bakka babası rolünde adamın evine gelir ve günde dokuz kere yaptıkları için anasının hasta olduğunu doktora getireceğini söyler.
 7. Kadın bu sözü duyunca ben de hasta olurum diye kararından vazgeçer ve mutlu bir aile olurlar.
6. Varyantları:

YİRMİ İKİNCİ MASAL

1. Masalın Adı: İhtiyar Doktor
2. TTV-, AaTh-.
3. Masalın Anlatıcı: İsmail-Çiçek

4. Masalın Mesajı veya Konusu: Bazı kimseler kabahatlerini dindarlık kisvesi altında gizlemeye çalışırlar.

5. Masalın Özeti:

1. Babası oğluna “oğlum ben seni evlendirmeden ölürsem sor soruştur asaletli bir ailenin kızını al” diye nasihat eder.
2. Babası ölen genç, nasihat üzerine soruşturup asaletli zannettiği bir kızla evlenir fakat, kız gözü dışarıda birisidir.
3. Evlendiği kadın her gün bir tarafının ağrıdığından şikâyet eder durur. Hovarda olduğunu duyduğu bir doktoru kendisine getirmesini söyler.
4. Koca, doktor getirmek için yola çıkar. Yolda yaşlı bir adamla karşılaşır. Yaşlı adama, karısının her gün hastalıktan şikâyet ettiğini o yüzden doktor getirmeye gittiğini söyler.
5. Yaşlı adam, kendisinin doktorların hocası olduğunu, bunu ancak kendisinin iyileştireceğini söyler.
6. İki birden gerisin geri köye dönmeye karar verirler. İhtiyar doktorun tembihi üzerine, yolda yaşlı ve kör bir adama rastladığını, acıyıp eve getirdiğini, doktor getirinceye kadar ihtiyara bakmasını ve kendisinin sabah doktor getirmek için yola çıkacağını söyler.
7. Bunun üzerine kadın, “Madem ki bu akşam evde kaldın, değirmene git buğdayları öğüt gel” der. Adam ihtiyarı evde bırakarak değirmene gider.
8. Adam değirmene gittikten sonra, eve elinde karpuzla bir adam gelir. Kadın onunla birlikte olur. Arkasından elinde sucukla bir adam daha gelir. Kadın onunla da yatar. Kör diye umursamadıkları ihtiyar, olanları izlemektedir.
9. Adam değirmenden gelir ve ihtiyardan durumu sorar. İhtiyar gördüğü olayları hikâye ederek anlatır. Hikâyeyi dinleyen adam, karısının kırıklarını ve karısını kovar.
10. Yeniden evlenen adam ölünceye kadar ihtiyara bakacağına söz verir.

6. Varyantları:-

YİRMİ ÜÇÜNCÜ MASAL

1. Masalın Adı: Sarı Sakallı Gök Gözlü Adamla Keloğlan
2. TTV. 357, AaTh. 1012, 1029,1120,1132
3. Masalı Anlatan: İsmail Çiçek
4. Masalın Mesajı veya Konusu: Keloğlan'ın hile ile düşmanlarından intikam alması.
5. Masalın Özeti:

1. Adamın biri çocuklarına, sarı sakallı, gök gözlü hiçbir adama hizmetçi durmamalarını öğütler.
2. Adam ölür. En büyük oğlu çalışmaya gider. Karşısına çıkan sarı sakallı, gök gözlü bir adam kendisine hizmetçi durmasını ister. Oğlan babasını öğüdünü hatırlayarak kabul etmez. Aynı adam kılık değiştirerek tekrar karşısına çıkar. Çocuk, babasının nasihatini söyleyerek kabul etmez. Ancak adam bu bölgenin insanların hepsinin sarı sakallı, gök gözlü olduğunu söyleyerek hizmetçiliğine ikna eder.
3. Büyük oğlanla, sarı sakallı, gök gözlü adam şu şartlarda anlaşır:
 - a. Hiç kimse kimseye yaptığından ötürü kızmayacak,
 - b. Kızanın kafa derisi yüzülecek,
 - c. Anlaşma dokkuk (saksağan) kuşunun ötüşü ile son bulacaktır,
 - d. Vereceği ekmeği köpeklerle birlikte yiyeceklerdir.
4. Sarı sakallı, oğlana koyun güttürür. Dönüşte attığı ekmeği her defasında köpek kapar, yer. Her defasında böyle olunca oğlan açlıktan ölür.
5. Aynı adama ortanca oğlan hizmetçi durur. O da aynı muameleye uğrar ve acından ölür.
6. Sonunda küçük oğlan (Keloğlan), aynı şartlarla hizmetçi durur. Adam ekmeği attığında köpek kapacakken köpeğe vurur, öldürür. Ağaya, "Kızdın mı?" diye sorduğunda, ağa: "Kızmadım" der.
7. Koyun güden Keloğlan, ağaya koyunları yıkamak istediğini söyler ve kendince yıkar. Ancak koyunları kaynar suya batırarak ölmelerine sebep olur. Ağaya kızıp kızmadığını sorduğunda, "Kızmadım" cevabını alır.

8. Bu defa keçileri gütmektedir. Bir dağ armudunun başına çıkar ve dibine armudu indirmeye çalışırken keçiler, dökülen armutları yer. Keloğlan buna kızar ve keçi sürüsünün bulunduğu ormanı ateşe verir. Beş on keçi tüyleri yanmış şekilde kurtulur. Yine ağaya, kızıp kızmadığını sorar ve ondan “Kızmadım” cevabını alır.
9. Sarı sakallı gök gözlü adam, Keloğlan’dan kurtulmak için anasına: “Çık ağacın başına dokkuk (saksagan) kuşu gibi öt” der. Anası, oğlunun dediği gibi ağaca çıkıp öter. Keloğlan bir taş atar, taş kadına dokunur ve düşer, ölür. Tekrar sorar: “Ağa kızdın mı? “Hayır kızmadım” der.
10. Adam Keloğlan’dan kurtulmak için yiyecekler hazırlayıp yurdundan yuvasından karısıyla birlikte kaçmayı planlar. Bunu fark eden Keloğlan ekmek küfesinin dibine akşamdan yerleşir. Üzerine ekmek konulan Keloğlan onlarla birlikte yola çıkmış olur.
11. Epey uzaklaşırlar, bir denizin kenarına varırlar. Tam kurtulduk diye sevinirlerken Keloğlan küfeden çıkar ve ağaya sorar: “Kızdın mı?” Adam: “Hayır kızmadım” der.
12. Karısı ile adam, Keloğlan’dan kurtulmak için gece uyurken onu denize atmayı planlarlar. Bunu sezinleyen Keloğlan, adam uyurken onu denizin kenarına doğru itekleyerek yerine yatar.
13. Gece kadın uyanır ve kocası zannederek Keloğlan’a haydi Keloğlan’dan kurtulalım der ve Keloğlan zannettiği kocasını denize iteklerler.
14. Keloğlan, denize itilen sarı sakallı, gök gözlü adamın karısını ve malını alır.

6. Varyantları:

- a. Saim Sakaoğlu, Gümüşhane Masalları, s.195 “Keloğlan ile Köse”.
- b. Mehmet Özçelik, Afyon Masalları, s.54 “Keloğlan ile Köse”.
- c. Halil Altay Göde, Yalvaç Masalları Üzerine Bir İnceleme, s.68, “Tüysüz”.

YİRMİ DÖRDÜNCÜ MASAL

1. Masalın Adı: Köse Değirmenci

2. TTV. 358, AaTh. 1920C, 1920H, 1960D, 1960E

3. Masalı Anlatan: Hüseyin Korkmaz

4. Masalın Mesajı veya Konusu: Yalan söylemede daha usta olan çocuk yarışmayı kazanır ve malını kurtarır.

5. Masalın Özeti:

1. Baba, ölmeden önce oğullarına köse değirmencinin değirmeninde buğday öğütmemelerini vasiyet eder.
2. Oğullarından küçük olanı unu tükenince değirmene gider. İlk gittiği değirmenin sahibi kösedir. Babasının nasihatini söyler, orada ununnu öğütmez ve başka bir değirmene gider. Köse değirmenci ondan evvel kılık değiştirerek onun gideceği değirmene gider.
3. Orada da köse değirmenci ile karşılaşınca köydeki son değirmene gider. Son değirmende de köse ile karşılaşır.
4. Köse yöredeki değirmencilerin hepsinin köse olduğunu söyler. Adam buğdayını orada öğütmek zorunda kalır.
5. Köse, unu kendinden, urgası Keloğlan'dan ekmek yapmayı teklif eder. Keloğlan teklifi kabul eder.
6. Köse değirmenci, kendinden az bir miktar un koyarak suyla yoğurmaya başlar. Her su koyduğunda sıvılaştıran hamuru koyulaştırmak için Keloğlan'ın ununu kullanarak hepsini bitirir. Hamurun tamamını ekmek yaparlar.
7. Köse, yapılan ekmekleri kim daha iyi yalan söylerse onun almasını teklif eder. Keloğlan da kabul eder.
8. İlk yalanı köse söyler: Değirmen önceden bir tepenin başındaymış. Bir rüzgar esmiş değirmeni buraya getirmiş. Değirmene gelenlerin hayvanlarının pisliklerinden bir karpuz meydana gelmiş. Karpuz o kadar büyümüş ki her gelen geçen yediği halde tükenmemektedir. Keloğlan'ın da yemesini ister.
9. İkinci yalan da Keloğlan'dan: Babası arıcıdır. Kaçan arılardan birini çiftçi çifte koşup çift sürerken yaralanır. Onu iyileştirmek için ceviz içi sürerler, orada biten bir cevizi çoluk çocuk taşlarken orası koca bir tarla olur. Babası

taşını temizleyip arpa eker. Arpayı biçerken bir domuz rast gelir. Domuza orağı atar. Orağın sapı domuzun kışına gider, domuz gider orak biçer, domuz gider orak biçer. Arpa biter, domuz ölür. Domuzun karnını açarlar bir kağıt çıkar. Okurlar kağıdı: Köse'nin yapılan ekmeklerde hakkı yoktur yazılıdır deyince Keloğlan yarışmayı kazanır.

10. Ekmeğin hepsini alan Keloğlan, dilimini beş liradan Köse'ye veresiye satar ve Köse'yi kendisine borçlandırır.
11. Keloğlan, parasını Köse'den istemeye gidince, Köse, karısına öldü dedirtir. Keloğlan buna inanır görünür ve son görevi olan defin işini yapacağını söyler.
12. Köse diri diri mezara gömülür. Keloğlan da bir ağacın başına çıkarak beklemeye başlarlar. Gece haramiler gelir ve çaldıkları malı bölüşürken bir bıçağın paylaşımında anlaşmazlığa düşerler. Biri kösenin gömüldüğü taze mezarı göstererek, bir vuruşta ölüyü ikiye bölenin bıçağı almasında anlaşırlar.
13. Mezarı açınca Köse'nin canlı olduğunu gören haramilere Köse mezardakilerin hepsini canlı olduğunu söyler.
14. Ağacın başında Keloğlan'ı gören Köse ölümlere sesleniyormuş gibi bağırır. Keloğlan da bütün mezardakilerle birlikte geldiklerini söyleyince haramiler korkarak kaçarlar.
15. Haramîlerden kalan malları Köse ile Keloğlan bölüşür.

6. Varyantları:

- a. Mustafa Cemiloğlu, Sorgun Köyü Halk Edebiyatı s.72, "Köse-Kısa-Musa".
- b. Mehmet Özçelik, Afyon Masalları, s.54, "Ese ile Köse".

YİRMİ BEŞİNCİ MASAL

1. Masalın Adı: Tembelzade
2. TTV. 137 AaTh. 883 c

3. Masalı Anlatan: Ali Korkmaz

4. Masalın Mesajı veya Konusu: Bir ailede kadın tutumlu, çalışkan olursa o aile her yönüyle huzurlu ve müreffeh olur.

5. Masalın Özeti:

1. Padişah karısının “Erkek seldir, kadın benttir, erkek getirir ama onu değerlendirecek, biriktirecek kişi kadındır” sözüne katılmaz.
2. Padişah bir av sırasında dağda rastladığı tembel bir adamın karısı ile kendi karısını değiştirir.
3. Padişahın karısı tembel adamı zorlayarak çalıştırır. İyi bir konuma gelirler. Tesadüfen mağarada buldukları bir altın külçesi ile padişahı sarayının karşısına ondan bir kat yüksek bir ev yaptırırlar.
4. Padişahın yeni karısı tembel olduğundan saraydaki bütün işler kötüye gider.
5. Tembel adamın üç tane oğlu olur: Birinin adını, Ne İdik; birinin adını, Ne Olduk, diğerininkini de Ne Olacağız koyarlar.
6. Bir gün padişahı evlerine davet ederler. Padişah durumu anlayınca pişman olur ve eski karısını tekrar almak ister. Kadın da bunun mümkün olmadığını söyleyerek teklifi reddeder. Ancak padişaha “Erkek seldir, kadın benttir” sözünü doğrulattırır.

6. Varyantları:

a. Saim Sakaoğlu, Gümüşhane Masalları, s. 138, “Ne İdim, Ne Oldum Ne Olacağım”.

YİRMİ ALTINCI MASAL

1. Masalın Adı: Dünya Güzeli

2. TTV. AaTh.

3. Masalı Anlatan: Hüseyin Korkmaz

4. Masalın Mesajı veya Konusu: Bazı kadınlar, güzel görünmek uğruna olmadık işkenceye katlanırlar, hatta bazen namuslarını kaybedebilirler.

5. Masalın Özeti:

1. Adamın biri iki oğluna ölürken, bir yük bir denk haram parası, bir denk de helâl parası olduğunu, isteyenini istediğini almasını ister.
2. Adam öldükten sonra biri bir yük bir denk haram parayı, biri bir denk helâl parayı alır.
3. O sırada bir dünya güzeli ortaya çıkar. Bir defa görmek bir yük bir denk parayadır. Haram parayı alan elindeki paraları vererek bir defa görür.
4. Helâl parayı alan ben göremedim diye üzülürken adamın biri, dünya güzeline bedava her şeyi yaptırabileceğini söyler.
5. Adamın tavsiyesi üzerine, dünya güzelinin evinin önüne bir çadır kurdurur. Sabaha kadar tan tun sesleri çıkartır. Sabahleyin tezgaha iki bilezik astırır.
6. Dünya güzeli adamın ne yaptığını merak eder ve altınları satın almak ister. Usta sattığı altınları kendisi takmak şartını koşar. Kendi eliyle dünya güzelinin koluna bilezikleri takar.
7. Ertesi gün tezgaha bir kolye koyar. Almaya gelen dünya güzelinin boynuna kendi eliyle takar.
8. Ertesi gün altın tezgaha altın eteklik takar. Onu almaya gelen dünya güzeline kendi eliyle etekliği giydirir. Eteğini kaldırıp tükürür. Dünya güzeli sebebini sorunca da, kalıbının düzgün olmadığını, eğer isterse düzeltebileceğini söyler. Hemen kabul eder ve ertesi gün hamamda düzelteceğini söyler. Hamamı yarım günlüğüne kiralarlar.
9. Ertesi gün hamamda buluşurlar. Dünya güzelini aldatarak ona tecavüz eder. Adam âletlerini dükkanda unuttuğunu söyleyerek oradan kaçar. Hamamcı, vakit dolduğu için hamamın boşaltılmasını ister. Kadını uygunsuz hâlde gören hamamcı da tecavüz eder ve çırılçıplak hamamdan kovar.

6. Varyantları:-

YİRMİ YEDİNCİ MASAL

1. Masalın Adı: Yelkovan Otu

2. TTV. 141 AaTh.

3. Masalı Anlatan: Yusuf Kılınç

4. Masalın Mesajı veya Konusu: Dünyada hiçbir şey sonsuza kadar gizli kalmaz.

5. Masalın Özeti:

1. Bir köylü, karısına göz diktiği arkadaşını öldürürken arkadaşı ona rüzgarın yuvarlayarak getirdiği yelkovan otunun olaya şahitlik edeceğini söyler.
2. Köylü öldürdüğü adamın karısıyla evlenir.
3. Yıllar sonra adam karısıyla tarlada çalışırken yelkovan otu rüzgarla uçarak gelir.
4. Adam öldürdüğü arkadaşının dediğini hatırlar ve güler.
5. Karısı neden güldüğünü öğrenmek için ısrar edince, adam yaptığı işi karısına söyler.
6. Karısının şahitliği ile cezalandırılır.

6. Varyantları:-

YİRMİ SEKİZİNCİ MASAL

1. Masalın Adı: İnsan Huyu, Hayvan Huyu

2. TTV-, AaTh-

3. Masalı Anlatan: Aysel Kılınç

4. Masalın Mesajı veya Konusu: İnsan nerede olursa olsun tabiatının gereğini yapar.

5. Masalın Özeti:

1. Adamın biri kızına dünürcü gelen üç yere de söz verir.
2. Adam dişi eşeğini, dişi köpeğini ve kızını bir yere kapatıp dua okur. Daha sonra açıp baktığında, üç tane kız görür. Kendi kızının hangisi olduğunu fark edemez. Üçünü de evlendirir.
3. Evlendirdiği kızlarını ziyarete gider. İlk kızın evine varır. Nasılsın oğlum, kızım diye sorduğunda damadı, "İyiyiz, hoşuz baba fakat, kızına hizmet

buyurduğumuzda eşek gibi kalkmıyor” diyor. Adam içinden “İşte bu eşek” der.

4. Başka bir kızının evine gidiyor ve aynı soruyu soruyor. “İyiyiz, hoşuz fakat, konuşurken köpek gibi ağzımızı aliveriyor” diyor. Adam bu da köpek diyor içinden.
5. Üçüncü kızının evine gidiyor ve aynı soruyu soruyor. Damat “Allah razı olsun baba, mutluyuz” diyor. Adam yine içinden, “İşte bu benim kızım” diyor.

6.Varyanları:-

YİRMİ DOKUZUNCU MASAL

1. Masalın Adı: Yedi Kardeşin Bir Kız Kardeşi
2. TTV-, AaTh-.
3. Masalın Anlatıcı: Ayşalı Kılınc
4. Masalın Mesajı veya Konusu: Haksızlık yapanlar mutlaka bir gün cezasını görecektir.
5. Masalın Özeti:
 1. Gelinle görünce bir evde yaşamaktadır. Evin gelini görüncesinden kurtulmak istemektedir. Çamaşır yıkamadan gelince yengesi, kıza yılan, kaplumbağa yumurtasını pişirip yedirir.
 2. Yumurtayı yiyen kızın karnı şişer. Yengesi, kızın ağabeyine kardeşin hamile, başından at diye baskı yapar.
 3. Adam karısının baskılarına dayanamaz. Kardeşini bir dağ başına götürür, bir ağaç kütüğünün içine koyup yuvarlayıverir. Kızın gömleğini de kana bulayıp geri döner.
 4. Kızı bir Yörük çobanı bulur, onu iyileştirir ve onunla evlenir. Kadının üç tane çocuğu olur.
 5. Yörüklerin çadırı kızın köyünün yolu üzerindedir. Çocuklarını yoldan geçen dayılarının yanına gönderir ve “Yedi kardeşin yeğeni, hatmacığın doğanıyız, yol hakkı verin dayılar” diye seslenmesini ister.

6. Çocuklar seslenir. Adam, çocukların yeğenleri olduğunu anlar. Pişman olur ve karısını boşar.

6. Varyantları:-

OTUZUNCU MASAL

1. Masalın Adı: Gök Boncuk Çocuk
2. TTV-, AaTh-.
3. Masalı Anlatan: Ayşalı Kılınç
4. Masalın Mesajı veya Konusu: Kemiğin içinden çıkan boncuk kadar bir çocuğun maceraları.
5. Masalın Özeti:
 1. Üç erkek, bir de kız kardeş birlikte yaşamaktadırlar. Erkekler dağda avlanır, kız da yemek pişirir birlikte yer içerler.
 2. Kız bir gün odun toplarken bir kemik bulur, kemiği taşa vurunca içinden bir gök boncuk çıkar ve kıza ana diye sarılır. Kızın kardeşlerine de dayı der.
 3. Bir dağ başından üzüm almaya giderlerken dev onları yakalar. Gök boncuk çocuk devin başına vurarak onu yaralar; dev, kanı akarak baca deliği gibi bir yerden yer altına iner.
 4. Üç erkek kardeş inmek ister ama inemez. Gök boncuk çocuk iner. Orada üç kız vardır. Orada bulduğu üç bardak dolusu şerbeti dayılarının yerine içer ve kızların artık dayılarının hakkı olduğunu söyler. Kızların anası olan devi öldürür.
 5. Yer altından çıkmak için dolaşırken bir pınara rast gelir. Pınarın başında bekçi bir yılan vardır.
 6. Pınarın yanında, bir ağacın başındaki bir kuş eğer yılanı öldürürse her isteğini yerine getireceğini söyler. O da yılanı öldürür. Bütün hayvanlar oradan korkusuzca su içerler.

7. Kuş tarifi üzerine bir koç keserler. Kuşun bir tarafına et, bir tarafına su yüklerler. Kuşun üzerine de Gök Boncuk Çocuk biner ve yer yüzüne çıkarlar.
8. Gök Boncuk Çocuk, olan biteni yer yüzündekilere anlatır. Baca gibi yerden ip sarkıtırlar ve yer altındaki üç kızı iple çekerler ve dayıları o kızlarla evlenir.

6.Varyantları:-

OTUZ BİRİNCİ MASAL

1. Masalın Adı: Fatmacık'la Yusufçuk

2. TTV. 168, AaTh.450

3. Masalı Anlatan: Aysalı Kılınç

4. Masalın Mesajı veya Konusu: Üvey ananın zoruyla dağa bırakılan iki çocuğun başından geçenler.

5. Masalın Özeti:

1. Adamın birinin karısı ölür ve bir daha evlenir. Önceki karısından doğma Yusuf ve Fatma isminde iki çocuğu vardır.
2. Üvey ana, çocuklarını evden kovması için baskı yapar. Baskılara dayanamayan baba, çocuklarını bir dağ başına götürür ve orada bırakarak geri döner.
3. Çocuklar babasının kendilerini aldatıp dağda bıraktığını anlarlar. Akşam olunca, duman tüten bir yer görürler, başka bir yerden de köpek sesi gelmektedir. Onlar köpektan korktukları için duman tüten yere giderler.
4. Kendilerini yaşlı bir dev karısı karşılar. Önlere konulan yemekten bir çocuk parmağı çıkar. Çocuklar dev karısının kendilerini de yiyeceğini düşünerek plan kurarlar. "Annemiz bize kalburla su getirir, içer öyle yatardık" derler. Dev de çocukları büyük bir çuvalın içine koyup, ağzını bağlayıp kalburla su getirmeye gider.

5. Dev karısı gidince, Yusufçuk'un elindeki bıçakla hararı delip çıkarlar, içine de köpeğini, kedisini ve danasını koyup ağzını bağlayarak çatı arasına saklanırlar.
6. Dev karısı, suya gidince bir türlü kalbura su dolduramaz ve çok kızar, Eve gelerek harara vurmaya başlar, kedisi, köpeği ve danası ölür.
7. Çatı arasından Fatmacık'nın eteğini görünce yakalamaya çalışır. Onlar kaçar dev kovalar, yetişeceği sırada Fatmacık kaçarken saçını taramak için aldığı tarağı atar. Tarak koca bir dağ olur. Dev dağı tırmanarak aşar, tam yetişeceği sırada Fatmacık bu kez saçını yıkamak için aldığı çanağı atar. Çanak koca bir deniz olur. Denizi nasıl geçtiklerini çocuklara sorunca, denizin üzerine çalı koyup geçtiklerini söylerler. Dev öyle yapmaya kalkışında boğulur ölür.
8. Fatmacık ve Yusufçuk başka bir deve rast gelir. Dev karısı, Fatmacık'tan başının bitine bakmasını ister. Fatmacık bitlerinin güzel olduğunu söyleyince sevinir. Dev karısı, sonra ondan tavuklarını salıvermesini ister. Tavuk dediği, kaplumbağa yavrusu ve kedi eniği gibi hayvanlardır. Fatmacık, bunların da çok güzel olduğunu söyler.
9. Bunun üzerine dev "Ben uyurken simsiyah bir su geçer, onda kaldırma; altın sarısı su geçerken beni kaldır" der. Fatmacık uyandırınca dev, onu suyun içine ittirir, Fatmacık altın kız olur.
10. Fatmacık'ın altın kız olduğunu gören üvey anne, kendi kızının da altın suyuna batırılmasını ister. Fatmacık, dev karısının evini üvey kardeşine gösterir.
11. Dev, başına baktırır, üvey kardeş iğrenerek "Bitlerine bak kene gibi" der. Tavuklarını saldırmak isteyince de, "Bunlar tavuk mu olur?" der. Bunun üzerine, dev simsiyah su gelince kendisini uyandırmasını ister. Uyandırınca, suya ittirir ve üvey kardeş simsiyah zift olur.
12. Üvey ana, Fatmacık ile Yusufçuk'u eve hapseder. Onlar, Yusufçuk'un elindeki bıçakla duvarı delerek oradan kaçarlar

13. Aç, susuz ve yorgun düşerler. Yusufçuk, Fatmacık'ın ikazına rağmen geyik izinden su içer ve geyik olur.
14. Avcılardan korkusundan Yusufçuk dağlardan, Fatmacık yoldan bir pınarın başına varırlar. Fatmacık orada bulunan bir servinin başına çıkar. Ağa'nın oğlu atını sularken Fatmacık'ı görür. İndirmek ister, inmez. Balta ile akşama kadar ağacı keser, bitiremez; ertesi güne bırakır fakat geyik gelir ve parçaları yerine koyup yalayarak ağacın eski halini almasını sağlar.
15. Bu şekilde kızı serviden indiremeyen ağa oğlu, hileci bir kadının yardımıyla indirir ve kızla evlenir.
16. Fatmacık hamile kalır. Hile ile Fatmacık'ı ağaçtan indiren cadı kadın kızı evine davet eder ve onu kuyuya atar. Ağa oğluna da kendi kızını verir.
17. Fatmacık'ı kuyuda bir balık yutar. Geyik, eniştesinin evine gelir, oradakilerin ayağını yalar, "Şu eniştemin ayağı, şu kel kızın ayağı hani abamın ayağı" dermiş.
18. Bunun üzerine adam geyiğin arkasına düşer ve kuyunun başına varır. Geyik, "Ay gardaşım çık gel, ay gardaşım çık gel" diye ağlar. Kız da, "Gara balık garnındayın, Hasan Alı'm elimde, çıkamaycan ay gardaşım" diye ağlamış.
19. İnsanlar toplanıp, kuyunun suyunu çekerler ve kızı çıkarırlar. Cadı karısına kırk satır mı, kırk katır mı diye sorarlar. O da kırk katır ister. Kırk katırın arkasına bağlayarak cezalandırırlar.

6. Varyantları:

- a. Mehmet Tuğrul, Mahmutgazi Köyünde Halk Edebiyatı, s.262, "Danagöz karısı"
- b. Saim Sakaoğlu, Gümüşhane Masalları, s.148, "Hani ya Bacımın Ayağı".
- c. Mehmet Özçelik, Afyon Masalları, s.50, "Fatmacık ile Üvey Annesi".
- d. Halil Altay Göde, yalvaç Masalları Üzerine Bir İnceleme, s.40, "Fatma ile Yusuf".
- e. Pertev Naili Boratav, Zaman Zaman İçinde, s.87, "Bacı Bacı Can Bacı...".
- f. Umay Günay, Elazığ Masalları, s.93, "Bacı Bacı Can Bacı".

OTUZ İKİNCİ MASAL

1. Masalın Adı: Taş Kapak

2. TTV-, AaTh-

3. Masalı Anlatan: Ayşalı Kılınç

4. Masalın Mesajı veya Konusu: Bir adamın bulduğu bir taş kapağı getirip kullanması, taşın kız şekline dönüşüp, adamın onunla evlenmesi

5. Masalın Özeti:

1. Bir kasap, güzel bir taş kapak bulur ve küpün ağzına koymak için alıp eve götürür.
2. Kasap dükkandan eve geldiğinde ev temizlenmiş, yemek yapılmış ve sofrayı altın kaşık ve çatalar konarak hazırlanmış bulur.
3. Bu, her gün tekrarlanır. Adam işin sırrını çözemez ve bir gün evden çıkar gibi yapar, bir yere saklanır.
4. Taş kapak, kız olur, her tarafı temizler, yemekleri yapar, sofrayı kurar tekrar taş kapak olup yerine konuverecekken adam yakalar.
5. Kız, beni tutarsan başına türlü işler gelir der. Adam aldırılmaz, dükkana da gitmez. Adamın başına toplanırlar, sen bunu nerede buldun diye sorarlar. Ordunun askerini beslemesini yoksa öldürüleceğini söylerler.
6. Kız, adama bu şartı koşanlar için “Önce onlar beslesin” der. Onlar, padişahın askerlerini doyurmak isterler fakat, “Doydunuz mu?” sorusuna askerler: “Doymadık” cevabını veririler.
7. Kız kalkar elleriyle bir şeyler yapar, ortaya bir şemsiye çıkar. Askerler gelir ancak o şemsiyenin yarısını doldurur. Bütün askerleri doyurur. Doydunuz mu diye sorduklarında, herkes doyduk der ve kız ile adam böylece kurtulurlar.

6. Varyantları:-

UZ ÜÇÜNCÜ MASAL

1. Masalın Adı: Üç Kardeş

2. TTV. 86, 248, AaTh. 402, 513

3. Masalı Anlatan: Aşalı Kılınç

4. Masalın Mesajı veya Konusu: Kısmetine razı olan kişi ödüllendirilir.

5. Masalın Özeti:

1. Baba, üç oğlunun bir tepeye çıkıp ok atmalarını, okun düştüğü evin kızını almalarını ister.
2. Adamın oğulları babasının dediği gibi yaparlar. Büyük ve ortanca oğlanların oku birer evin üstüne, küçük oğlunun oku bir denizin kenarına düşer.
3. Adam, büyük ve ortanca oğullarının oklarının düştüğü evin kızları oğullarıyla düğün yaparak evlendirir.
4. Küçük oğlu için gelin alayı davulla zurnayla birlikte denizin kenarına varırlar. Gelin arabasına bir kurbağa biner. Oğlan demek ki benim nasibim bu der ve kurbağayı gelin olarak oğlanın evine getirirler.
5. Baba, oğullarını ziyarete gider. Küçük oğlunun evine geldiğinde dünya güzeli bir kız bulur. Eve döner ne yapıp edip bu kızı elinden almaya karar verir.
6. Oğlundan Zemheride dalından kopma on kiloluk karpuz isterler. Kızın yardımıyla, denizin kenarına giderek Meryem ana diye seslenir ve verdikleri karpuzu getirir. İkinciye dalından kopma bir sepet üzüm ister. Onu da aynı şekilde getirir.
7. Üçüncüye göbeği kesilmedik bir çocuk ister. Onu da aynı şekilde isteyip kundağın içinde getirirler.
8. Bebek adama: “Ne buyurdun, bacaklarına kadar taş olasıca” der. Adam, bacaklarına kadar taş olur. “Ne buyurdun, beline kadar taş olasıca” der. Beline kadar taş olur. Üçüncü defa: “Ne buyurdun, binit daşı olup da yolun kıranda herkes ata binesice” der, adam tamamen taş olur ve yolun kenarına binit taşı olsun diye atarlar.
9. Kadın, kocasına konuşan bebeği artık götürüp yerine vermesini ister.

6. Varyantları:

- a. Saim Sakaoğlu, Gümüşhane Masalları, s.117 “Konuşan Bebek”
- b. Halil Altay Göde, Yalvaç Masalları Üzerine Bir İnceleme, s.28, “Kurbağa Kız”.

OTUZ DÖRDÜNCÜ MASAL

1. Masalın Adı: Altın Perçemli Oğlanla, Altın Perçemli Kız

2. TTV. 239 AaTh.707

3. Masalı Anlatan: Aysalı Kılınc

4. Masalın Mesajı veya Konusu: Üvey ananın baskısıyla babası tarafından dağa bırakılan iki çocuğun başından geçenler ve üvey ananın cezalandırılması.

5. Masalın Özeti:

1. Üç kız bir araya gelip konuşurken biri evlenip çul çuval dokumak istediğini, biri kilim dokumak istediğini, biri de evlenip altın perçemli oğlanla, altın perçemli kız doğurmak istediğini söyler.
2. Bu kızların konuşmalarını dinleyen Beyoğlu, bunların üçünü de alır.
3. Altın perçemli oğlan ve altın perçemli kız doğurmak isteyen kız, evlendikten sonra hamile kalır. Diğer iki kadın bunu kıskanırlar.
4. Doğum yaptıktan sonra, bir yaşlı kadının yardımıyla kadının altına iki köpek yavrusu koyarlar, doğan çocukları da bir sandığa koyup denize atarlar. Anneyi de kuru bir derinin içine hapsederler. Ona sadece kuru ekmek ve su verirler.
5. Denize atılan çocuklar, deniz kenarında odun toplayan bir karı koca tarafından bulunur, büyütülür.
6. Çocuklar okula gidince, diğer çocukların kendilerine “buluntu” demeleri üzerine evden ayrılırlar ve dağ başında bir saraya giderler. Sarayda bir tüfek ve bir un çuvalı vardır. Oğlan kuş avlar, kız da ekmek pişirir, beraber yerler.
7. Bir cadı karısı çocukların yanına gelerek, bir yerde büyük bir karpuz olduğunu, eğer getirirlerse kendilerine on gün yeteceğini söyler.

8. Oğlan düldüle binerek gider, karpuzun bekçisi olan devi öldürür ve karpuzu getirir. Kadın tekrar gelerek, bir yerde bir üzüm salkımı olduğunu eğer getirirlerse on gün yeteceğini söyler. Oğlan yine gidip bekçisi devi öldürerek üzümü getirir.
9. Kadın tekrar gelir ve bir yerde bir Dudu Hanım olduğunu eğer getirirlerse kendilerini her beldan kurtaracağını söyler.
10. Yine oğlan düldüle biner, gider. Yolda köpeğin önünde gördüğü otu koyunun önüne, koyunun önünde gördüğü eti köpeğin önüne koyar. Karşıısına çıkan bir pınarın yarısından kan, yarısından irin akar. Ortasından içerek: “Zemzem mişin hay mübarek” der. İki kapı görür; biri yerde, biri gökte. Yerdeki göğe asar, gktekini yere indirir.
11. Oraların sahibi devle karşıılaşıır ve selâm verir. Dev, oğlana: “Şu taşın başına ık, Dudu Hanım diye seslen, çıktığında saından kap” der. Oğlan yle yapar ve Dudu Hanım’ı alır düldüle koyar, döner. Medet istenen köpek, koyun ve pınar Dudu Hanım’a yardım etmez.
12. Dudu hanım, iki kadının gönderdiği kötü kadını kovar, dağda karşıılaşıacakları Beyoğlu’nu eve davet etmelerini söyler.
13. Altım perçemli oğlan, Bey oğlunu eve davet eder. Davete karşıılık, Beyoğlu da onları davet eder.
14. Dudu Hanım heybeye yiyeceklerle beraber bir de çiğ tavuk koyar. Vardıklarında iğ tavuğu Beyoğlu’nun sofrasına koyar. Beyoğlu: “Her şey yenir de, çiğ tavuk da yenir mi Dudu Hanım?” deyince, Dudu Hanım da: “Her şey it köpek doğurur da şı domuz derisinin içindeki it köpek doğurur mu?” der.
15. Bunun zerine durumu anlayan Beyoğlu, iki karısını da kovar, çocukların anasını deriden çıkartırlar, Dudu Hanım’ı da gelin olarak alır.

6. Varyantları:

- a. Mehmet Tuğrul, Mahmutgazi Köyünde Halk Edebiyatı, s.291, “vey Kızla z Kız”.
- b Mehmet zelik, Afyon Masalları, s.46, “Altın Saçlı Oğlanla Altın saçlı Kız”.

- c. Tuncer Gülensoy-Ahmet Buran, Tunceli Yöresi Ağızlarından Derlemeler, s. 121.
- d. Umay Günay, Elazığ Masalları, s.172, “Gülükân”.

OTUZ BEŞİNCİ MASAL

1. Masalın Adı: Altın Başlı Oğlanla, Altın Saçlı Kız
2. TTV. 239 AaTh.707
3. Masalı Anlatan: İsmail Çiçek
4. Masalın Mesajı veya Konusu: Üvey ananın baskısıyla babası tarafından dağa bırakılan iki çocuğun başından geçenler ve üvey ananın cezalandırılması.
5. Masalın Özeti:
 1. Padişahın birinci ve ikinci karısından çocuğu olmaz. Üç kızı olan bir adam padişahlı evine davet eder.
 2. Kızın biri, bu padişah beni alsa, bir yemek yaparım, askerin hepsi doyar, yemek artar demiş. İkinci kız, bu padişah beni alsa ona bir halı dokurum, askerin hepsi otursa bir yarısı boş kalır der. Üçüncü kız, bu padişah beni alsa ona altın saçlı oğlanla sırma saçlı kız doğururum demiş.
 3. Padişah üçüncü kızla evlenir. Hamile kalır, doğum yapar. Padişahın diğer iki karısı çocukları alır sandığa koyar, denize atar. Onun yerine iki köpek eniği bulur gelirler kadının yanına koyarlar. Padişah çocuk yerine köpek eniği bulunca kadını zindana atar.
 4. Çocukların bulunduğu sandık, deniz kenarına vurur. Bir geyik sandığı açarak çocukları çıkarır ve emzirir. Bebekler emekleme devresinde denizin kenarında oynarken iki denizci, çocukları altın gibi parlayan başından fark ederler ve onlardan biri çocukları alır. alır.
 5. Denizci çocukları alıp evine götürür, büyütür. Mahalledeki diğer çocuklar, buluntusunuz siz deyince, gerçeği öğrenirler ve oradan ayrılırlar. Bir dağ başına giderler. Birisi ağladığında gözünden elmas, biri ağladığında inci dökülen çocuklar oraya bir saray yaparlar.

6. Altın başlı oğlanla padişah avda karşılaşır. Sohbetten sonra padişah oğlanı evine davet eder. Oğlanın kardeşi zehir mührünü yiyeceği yemeklerin üzerinde gezdirdikten sonra yemesini, atına başkasının yemini yedirmemesini öğütler.
7. Çocuk saraya varınca, padişahın eşleri, çocuğun kendilerinin denize attıkları çocuklardan biri olduğunu anlarlar ve çocukların yanına yaşlı bir kadını gönderirler.
8. Yaşlı kadın, oğlan avdayken kızın yanına varır ve bir yerde bir Çenkız olduğunu, eğer kardeşinin onu bulup getirirse türlü çalgılarla kendisini eğlendireceğini söyler.
9. Oğlan kardeş Çenkız'ı getirmeye gider. Karşısına çıkan Hızır, ilk önce tehlikeden bahsederek vazgeçirmeye çalışır. Kararlı olduğunu anlayınca, karşısına çıkan köpeğin önündeki otu koyuna, koyunun önündeki eti köpeğin önüne atmasını söyler. Kan ve irin akan pınardan iğrenmeden içeceksin, yedi memeli devin memesinden iç, devlere kardeş ol, ya Çenkız diye bağır, çıkınca saçlarından yakala, o artık sana itaat eder diye tembih eder.
10. Oğlan, Hızır'ın dediği gibi yapar ve kızını getirir. Çenkız'ın isteği üzerine altın başlı oğlan, padişahı davet eder. Padişah ve vezir daveti kabul ederler ve gelirler.
11. Padişah ve vezir gördüğü muamele ve manzara karşısında şaşırırlar. Sarayda her şeyolağan üstü güzelliكتedir. Eğlenceli bir hava çalmaktadır. Çenkız kıllı bir elbise giyerek hizmet etmektedir. O sırada vezir sofradaki altın tabaklardan birisini alır ve saklar.
12. Yemekler yenilip kahveler içildikten sonra padişah Kılılı Barak'ın kendilerine bir hikâye anlatmasını ister. Kılılı barak kılığındaki Çenkız, padişahın ve çocuklarının yaşadığı olayları anlatır. İnandırıcılığını pekiştirmek için de vezirin çaldığı tabağı gösterir.

13. Olayların gerçek yüzünü anlayan padişah, zindandan ikizlerin anası çıkartır, diğer iki karısını da kırk katırın kuyruğuna bağlayıp sürüklettirerek cezalandırır.

6. Varyantları:

- a. Mehmet Tuğrul, Mahmutgazi Köyünde Halk Edebiyatı, s.291, “Üvey Kızla Öz Kız”.
- b. Mehmet Özçelik, Afyon Masalları, s.46, “Altın Saçlı Oğlanla Altın saçlı Kız”.
- c. Tuncer Gülensoy-Ahmet Buran, Tunceli Yöresi Ağızlarından Derlemeler, s. 121.
- d. Umay Günay, Elazığ Masalları, s.172, “Gülükân”.

OTUZ ALTINCI MASAL

1. Masalın Adı: Keloğlan ile Anası

2. TTV. 176, AaTh. 563

3. Masalı Anlatan: Hüseyin Korkmaz

4. Masalın Mesajı veya Konusu: Keloğlan'ın maceraları

5. Masalın Özeti:

1. Keloğlan ile anası beraber yaşamaktadır. Ekim zamanı geldiğinde anası Keloğlan'a, bir çift öküz bulup tarlayı ekmesini ister. Keloğlan her defasında anasını başından savar.
2. Keloğlan eline çapasını alır tarlayı çapalamaya gider. Yolda bir mısır taneşi bulur ve onu tarlaya eker. Eve gelir, anasına tarlayı ektiğini söyler.
3. Epey zaman geçtikten sonra bakmaya gider. Mısır büyüyerek gök yüzüne çıkmıştır. Keloğlan yapraklarına ve koçanlarına basarak gök yüzüne varır.
4. Orada Gün ve Ay'ı kavga ederken bulur. Keloğlan'a sorarlar kim güzel diye. Keloğlan Gün'e sen güzelsin der. Gün ona bir tavuk verir ve yeryüzüne indiği zaman “Yumurtla tavuğum” demesini ister.
5. Keloğlan yere iner ve “Yumurtla tavuğum” der. Tavuk altın yumurtlamaya başlar. Keloğlan tavuğa altın bir kümes yaptırmak ister. Kuyumcuya gider

altın kümes siparişi verir ve yumurtla tavuğum dememesini ister. Tavuğun marifetini keşfeden kuyumcu kümesi yapar ve yerine başka bir tavuk koyar.

6. Tavuğun kendi tavuğu olmadığını anlayan Keloğlan tekrar aynı yoldan gök yüzüne varır. Ay ile Gün kavga etmektedir. Gün'e sen güzelsin der. Gün de ona bir sofraya verir. Yere indiğinde, "Dol sofram dol" demesini söyler.
7. Yere inen Keloğlan, "Dol sofram dol" der, her türlü yemekle sofraya dolar. Eskimesin diye sofrayı saraca giderek kaplattırmak ister. Dönüşte sofranın değiştirilmiş olduğunu anlar.
8. Tekrar Gün ile Ay'ın yanına varır. Gün'e sen güzelsin der. Bu sefer Gün, bir sopa verir. Yere ininceye kadar "Vur sopam vur" deme der. Yere inince, "Vur sopam vur" der ve sopa Keloğlan'a vurmaya başlar.
9. Keloğlan, herkesi mevlidim var diye evine çağırır. Üstlerine kapıyı çeker ve vur sopam vur deyince sopa herkese vurmaya başlar. Dayaktan canı yanan ahali Keloğlan'ın Altın yumurtlayan tavukla sofrasını bulup geri verirler.

6. Varyantları:

- a. Pertev Naili Boratav, Az Gittik Uz Gittik, s.181, "Tık Sopam".

OTUZ YEDİNCİ MASAL

1. Masalın Adı: Tozlu Bey
2. FTV.34, AaTh. 545 B
3. Masalı Anlatan: Hüseyin Korkmaz
4. Masalın Mesajı veya Konusu: İyiliğin takdir görmemesi.
5. Masalın Özeti:

1. Bir değirmencinin tavuklarını tilki yer. Değirmenci tilkiye tuzak kurar ve yakalar. Değirmenci tilkiyi öldürmek isteyince, tilki, "Padişahın kızını sana alıvereyim sen beni bırak" der ve anlaşılır.
2. Tilki değirmenciye, "Ne dersem yapacaksın" diye söz alır. Tilki padişaha gider kızını ister. Tilkiyi olumlu karşılırlar. Bu arada bir altın ölçeği ister. Padişah altın ölçeğinin altına katran yapıştırır. Tilki ölçeği alır, katrana bir

altın parçası yapıştırıp geri verir ve gümüş ölçeğini ister. Aynı muamele yine yapılır. Padişah kızını isteyen adamın çok zengin birisi olduğuna karar verir.

3. Tilki siz burada düğüne başlayın, biz de orada başlayalım, der. Kırk gün kırk gece düğün devam eder.
4. Kırkıncı gün tilki ile değirmenci gelin almak için yola çıkarlar. Bir derenin yanına gelince değirmenciye soyar elbiselerini suya atar. Değirmenciye beklemesini söyleyerek, kendisi gider ve padişahın sarayına varır.
5. Padişaha, “Şevketlim, Tozlu bey gelirken köprüye tenezzül etmedi, çaya atını sürdü. Çay da çok coşkun akıyormuş, atı su götürdü, elbisesini de su aldı. Kendisi iyi bir yüzücü olduğu için kurtuldu, gelecek diye şimdi beni bekliyor” der.
6. Padişah atını, elbisesini ve silâhını tilkinin eline verir. Tilki de Tozlu Bey’i giydirir, silâhı eline verir, ata bindirir, yola çıkarlar. Tilki önden gider ve karşılaştığı devleri hile ile ekin tayasının içine doldurur yakar. Dev kemiğinden, fil dışından evleri boş kalır.
7. Tilki, Tozlu Bey’e sıradan yere oturmamasını, kendini ağırdan satmasını ister. Tilkini talimatına Tozlu Bey uyar ve gelini alır gelirler. Devlerin, dev kemiğinden ve fil dışından yapılmış evleri boş kalır. Boş kalan devlerin sarayına yerleşirler.
8. Tilki, Tozlu Bey’den öldükten sonra türbe yaptırması ricasında bulunur. Tozlu Bey de memnuniyetle karşılır.
9. Tilki bir gün ölmüş numarası yapar. Tozlu Bey, karısının sözüyle tilkiyi dereye attırır. Tilki oradan kalkar, ertesi gün sabahleyin tuvaletteyken Tozlu Bey’i erkeklik organından yakalar. Adam çok pişman olduğunu, karısının lâfına baktığını, bir daha böyle bir şey yapmayacağını söyleyince tilki bırakır.
10. Bir gün gerçekten ölen tilkiye Tozlu Bey türbe yaptırır.

6. Varyantları:

- a. Saim Sakaoğlu, Gümüşhane Masalları, s.106, “Değirmenci ile Tilki”

- b. Halil Altay Göde, Yalvaç Masalları üzerine Bir İnceleme, s. 19, "Tilki ile Değirmenci".
- c. Tuncer Gülensoy-Ahmet Buran, Tunceli Yöresi Ağızlarından Derlemeler, s.58.
- d. Umay Günay, Elazığ Masalları, s59, "Keloğlan Sarmısaki Beyoğlu".

OTUZ SEKİZİNCİ MAŞAL

1. Masalın Adı: İyiliğe İyilik Haramdır

2. TTV. 48, AaTh.155

3. Masalı Anlatan: Hüseyin Korkmaz

4. Masalın Mesajı veya Konusu: İyilik yapmanın karşılığı her zaman iyilik değildir.

5. Masalın Özeti:

1. Oduncu Mehmet, oduna giderken dağda tenekenin içine hapsedilmiş bir yılanı kurtarır. Yılan çıkınca Oduncu Mehmet'e "Ben seni yiyeceğim" der.
2. Oduncu Mehmet, "Ben seni kurtardım, sen beni neden yiyeceksin" derse de yılanı ikna edemez. "Üç kişiye danışalım, onlar yesin derse, sen beni yersin" der. Yılan da kabul eder.
3. a. İlk önce bir ata rast gelip sorarlar. At, "Yesin, insan oğlu nankördür, beni kullandı, yaşlandığımı anlayınca beni dağlara bıraktı" der.
b. İkinci olarak rast geldikleri bir öküze sorarlar. O da atın söylediğini söyler.
c. Üçüncü olarak bir tilkiye rastlarlar. Tilki hile ile yılanı tenekeye tekrar sokar ve bu iyiliğinin karşısında Oduncu Mehmet'ten tavuk ister. O da kabul eder.
4. Oduncu Mehmet olanları karısına anlatır ve sabah çuvalı tavuklarla doldurmasını ister. Karısı tavuklarına kıyamaz ve onun yerine çuvala tazıları doldurur.
5. Adam tavuk zannettiği tazıları oraya boşaltır. Tilki kaçır zor kurtulur.

6. Tilki daha sonra adamın karşısına çıkar ve neden böyle yaptığını sorar. Adam, kendinden habersiz tazıları çuvala karısının doldurduğunu, bir dahaki sefer kendi eliyle doldurup getireceğine söz verir ve sözünü gerçekleştirir.

6. Varyantları:

- a. Mehmet Tuğrul, Mahmutgazi Köyünde Halk Edebiyatı, s.212, “Tilkinin Yardımı ile Yılandan Kurtulan Adam”.
- e. Mustafa Cemiloğlu, Sorgun Köyü Halk Edebiyatı s.65, “İnsanoğluna İyilik Haramdır”.
- f. Halil Altay Göde, Yalvaç Masalları Üzerine Bir İnceleme, s.20, “Yılan ve Adam”.
- g. Pertev Naili Boratav, Az gittik Uz Gittik, s.39, “Yolcu ile Yılan”.

OTUZ DOKUZUNCU MASAL

1. Masalı Anlatan: Masum Kızla Oğlu

2. TTV-, AaTh-.

3. Masalı Anlatan: Hüseyin Korkmaz

4. Masalın Mesajı veya Konusu: Olağan üstü bir şekilde dünyaya gelen bir çocuğun başarılı maceraları

5. Masalın Özeti:

1. Üç kardeş babalarından kalan borcu ödeyemeyince dağa çıkar ve bir mağarada yaşamaya başlarlar. Anneleri de hamiledir ve bir kız kardeşleri dünyaya gelir.
2. Kız büyüyüp okula gidince, senin ağabeylerin yok mu, diye sorarlar. Kız da gelir annesine sorar. Annesi kardeşlerinin olduğunu fakat dağda yaşadıklarını söyler.
3. Kız, evin köpeğinin yardımıyla, ağabeylerinin yaşadıkları mağaraya gider. Mağarada yemeklik her şeyin hazır olduğunu görür. Oranın temizliğini ve yemekleri yapıp ve bir yere gizlenir.

4. Ağabeyleri eve gelince şaşırır ve yemeklerin zehirli olabileceğini düşünerek, köpeğe bir parça yemek verirler. Sonra da kendileri yer. Kız diğer günlerde de ağabeyleri mağaradan gidince aynı şekilde yemek ve temizlik yapar.
5. En küçük oğlan nöbetçi kalır ve kızı yakalar. Kızın kendi kardeşleri olduğunu öğrenir.
6. Kız, bulduğu bir kemiği kırmaya çalışırken içinden bir boncuk çıkar. Boncukla oynarken yutar. Kızın günden güne karnı şişer.
7. Bunu fark eden kardeşleri kızı sıkıştırırken, ağzından bir çocuk çıkar ve annesinin masum olduğunu, kendisinin annesinin ağzından girip yine ağzından çıktığını, kendisinin bir zamanlar bu mağaranın padişahı olduğunu ve annesinin kendisini tekrar dünyaya getirdiğini söyler. Kardeşleri durumu kabullenir.
8. Üç kardeş ava gidince çocuk gezmeye gider ve devlere rast gelir. Devlerin ocaktan indiremediği kazanı tek eliyle indirir.
9. Devler, kendilerinin padişahla savaştıklarını ve kendilerine yardım etmelerini isterler. Çocuk kabul eder ve padişahın sarayına, işareti üzerine teker teker gelmelerini ister.
10. Çocuk gidip padişahın cephaneliğinden bir silâh alır.
 - a. Nöbetçileri öldürür ve padişahın odasına varır. Padişahın bebeğini bir ejderha beşikten alıp götürürken kılıçla onu ikiye böler, kılıcın bir parçası da mermere saplanır kalır.
 - b. Oradan büyük kızın odasına gider ve büyük dayısının yerine büyük kızın şerbetini içer. Ortanca dayısının yerine ortanca kızın şerbetini içer. Küçük dayısının yerine küçük kızın şerbetini içer.
 - c. Ardından devleri teker teker öldürür.
11. Padişah sabah olduğunda çok şaşırır. Ülkenin her tarafına adam gönderip, tellal bağırtır. Bunları kim yaptıysa kızını vereceğini ilân ettirir.
12. Padişaha, yaptığıı iddia eden çok kişi gelir, padişah bunun önünü alamaz ve yalan söyleyenleri idam ettirir.

13. Padişaha bunu ancak dağda mağarada yaşayan üç kardeşin yapabileceğini söylerler. Padişah adamlarını göndererek üç kardeşi ve yeğenlerini getirir.
14. Çocuk yaptıklarını anlatır, ispat etmek için herkesin sökmeye çalıştığı mermere saplanmış kılıç parçasını rahatlıkla çıkarır. Padişaha kendisini vezir yapmasını, dayılarına kızlarını vermesini, annesini de oğluna gelin almasını ister, padişah da kabul eder.

6. Varyantları:-

KIRKINCI MASAL

1. Masalın Adı: Sihirli Kutu

2. TTV. AaTh.

3. Masalı Anlatan: Hüseyin Korkmaz

4. Masalın Mesajı veya Konusu: Gayrimeşru doğan bir çocuğun beyaz yılanı kara yilandan kurtarması sonucu sihirli kutuyu elde etmesi ve kutudan çıkan cine isteklerini emrederek yaptırması.

5. Masalın Özeti:

1. Keçi çobanı bir kadın gayri meşru bir çocuk doğurur ve dağda bir ardıc ağacının dibine bırakır.
2. Kadının bıraktığı çocuğu, sürünün içinden bir keçi, sürüden ayrılarak gidip emzirir.
3. Keçi yaşlı bir kadınıdır. Her gün sütü sağılmış halde gelen keçinin sahibi, çobana çıkarır. Çoban da keçiye takip ederek durumdan haberdar olur. Kadına keçisinin bir çocuğu emzirdiğini söyler. Yaşlı kadın çocuğu alır ve büyütür.
4. Çocuk bir gün odun keserken baltası kırılır. Baltayı yaptırmak için şehre giderken karşılaştığı çiftçiye baltayı altı erkek karşılığı yaptırır.
5. Geri dönerken kavga eden biri beyaz. biri siyah iki yılanla karşılaşır. Siyah yılanı öldürür. Beyaz yılan, beyaz yılanların padişahının kızı; siyah yılan, siyah yılanların padişahının kızıdır. Beyaz yılan, bir kız olur ve ona korkmamasını söyleyerek babasına götürür.

6. Yılan padişahı yaptığı iyiliğe karşılık ne dilerse yapacağını söyler. O, yılan kızın tavsiyesiyle padişahın elindeki kutuyu ister. Vermek istemez ama kızının ısrarı ile verir.
7. Yılanlar padişahının kızı, kutu kaybetmemesini, açtığı zaman ne dilekte bulunursa içinden çıkan cinin yerine getireceğini söyler.
8. Yılanlar ülkesinden dönüp şehirde gezerken, padişahın kızını görür ve onu beğenir.
9. Eve gelince, kutuyu açar, içinden çıkan cine oraya bir saray yaptırmasını, daha sonra saraya padişahın kızını getirmesini emreder. Cin oğlanın dediklerini yapar ve yaptığı saraya padişahın kızını getirir.
10. Padişah kaybolan kızını arar, fakat bulamaz. Sihirli bir seccadeye sahip olan yaşlı bir kadın seccadesine biner ve kızın bulunduğu saraya gelir.
11. Kadın, padişahın kızına kocası olan adamdan sihirli kutuyu ister. Sihirli kutuya sahip olan yaşlı kadın, kızı da alarak padişahın sarayına geri döner.
12. İçinden çıkan cine Akdeniz ile Karadeniz'in ortasına fil dışından, dev kemiğinden bir saray yapmasını emreder. Cin emri yerine getirir. Kadın, kutuyu muska şeklinde yaptırır ve boynuna asar.
13. Eve dönen adam, karısını ve kutuyu bulamayan adam onları aramaya gider. Şehre varır, harabe bir yerde kalırken bir kedi bulur ve yanına alır. Padişah, kızını kaçıran bu adamı bulur ve zindana attırır. Adam yanına kedisini de almıştır.
14. Adam zindandayken yanındaki kedisi, fareleri yemeye başlar. Fareler bunu padişahlara iletirler. Padişah adama elçi olarak bir fare gönderir ve farelerden ne istediğini sordurur.
15. Adam, benim kutumu bulduysanız buldunuz, yoksa soyunuzu kediye bitirtirim, der. Fareler padişahı kutuyu bulmaları karşılığında kediyi öldürmesini isterler. Adam kabul eder.
16. Fareler her tarafı ararlar ve yaşlı bir kadının boynunda asılı kutuyu bulurlar. İpini kesip kutuyu getirirler.

17. Kutusuna kavuşan adam, cinden kendisini padişahın kızının yanına götürmesini ister. Gittiğinde padişahın adamlarına yakalanır.
18. Padişah, adamın dev kemiğinden, fil dişinden bir saray yaptırmayı, sarayın kendi sarayından iki kat yüksek olması ve kırk deveyi altın yükü ile sarayın önünden geçirmesi halinde kızını vereceğini söyler.
19. Adam kutuyu açar ve cine padişahın dediklerini yaptırarak kızı alır.

6. Varyantları:-

KIRK BİRİNCİ MASAL

1. Masalın Adı: Padişahın Üç Oğlu
2. TTV. 81 AaTh. 551
3. Masalı Anlatan: Hüseyin Korkmaz
4. Masalın Mesajı veya Konusu: Padişahın üç oğlundan küçük oğlunun, gözleri görmeyen babasının gözlerinin açılması için atının ayak basmadığı yerden toprak getirmesiyle gözlerinin açılması.
5. Masalın Özeti:
 1. Gözleri kör olan padişaha rüyasında, “Eğer atının ayak basmadığı yerden toprak getirir gözlerine sürersen gözlerin açılır”, derler.
 2. Büyük oğlu gümüş köprüye, ortanca oğlu altın köprüye kadar gider ve toprak getirirler. Getirdikleri toprak atının ayak basmadığı toprak değildir ve padişahın gözleri iyileşmez.
 3. Padişahın küçük oğlu gider. Gümüş ve altın köprüyü geçtikten sonra at daha fazla gitmemelerini, eğer giderlerse başlarına türlü belâlar geleceğini söyler. Oğlan gitmekte ısrar eder.
 4. At, yum gözünü der. Gözlerini yumar, giderken gözlerini açtığı anda gök yüzünde gittiklerini anlar. Bir daha yumup açtığı anda, bir gül bahçesi görür ve oradan bir tomurcuk kopararak kulağının arkasına sokar. At, oğlanı devlerin

padişahının yaşadığı yere getirir. Başı sıkıştığı zaman kullanmak üzere tüyünden bir tüy verir ve gözden kaybolur.

5. Devlerin padişahının hizmetini gören kırk kişiden biri ölür ve onun yerine padişahın küçük oğlunu alırlar. Padişahın ona ilgisini diğerleri kıskanırlar ve padişahın sevdiği kızın gülüne sahip olduğunu, güle sahip olanın kızı da getirebileceğini söylerler.
6. Bunun üzerine padişah oğlana, eğer kızı getirmezse öldüreceğini söyler.
7. Başı dar da kalınca atın verdiği tüyleri birbirine dokundurarak atı çağırır.
8. At oğlana, devlerin padişahına altından bir gemi yaptırmasını söyler. Gemi yaptırılır ve yola çıkarlar.
9. Denizde giderken büyük bir balık gelir, gemiye sürtünür, sürtünür ve oğlana başı dar da kaldığı zaman birbirine dokundurması için pulundan pul vererek gider.
10. Gemiyle giderlerken gemiye doğru bir leylek sürüsü gelir, geminin direğine sürtünür ve başa dar da geldiğinde birbirine sürmesi için bir tüy vererek uzaklaşırlar.
11. Üçüncü defa bir sıvrisinek gelir ve çocuğun kanını emer ve başı dar da kaldığı zaman birbirine sürmesi için kanadından bir kısmını kopartıp verir.
12. Oğlan gemiyle giderken, altı aylık mesafeden uzağı gören o ülkenin padişahın kızı, oğlanı görür ve gelen insanın kendisi için geldiğini söyler.
13. Oğlan gelince kıza kendisini götürceğini söyler. Kız da üç şart ileri sürer. Birinci şart olarak, yarın sabah kendisini görürse öldüreceğini söyler.
14. Başı dar da düşen oğlan, atı çağırır. At da balığı çağırmasını söyler. Balığı çağırır ve balık onu karnına alır, denizin yedi kat dibine gider. Üstüne de küçük balıkları çıkartır.
15. Kız balığın karnında oğlanı görür ve böyle bir marifetinden sonra bir fırsat daha verir. Yarın sabah görürsem seni öldürürüm der.
16. Oğlan bu defa tüyleri birbirine sürterek leyleği çağırır. Leylek oğlanı üstüne bindirerek yedi kat göğe çıkartır.

17. Kız sabah oğlanı yedi kat gökte, leyleğin üstünde görür ve marifetinden dolayı ertesi sabaha kadar mühlet verir.
18. Oğlan bu kez de sivrisineği çağırır. Sivrisinek, oğlana kızın gül bahçesinin güllerini bir gül kalıncaya kadar kazdırır ve kalan bir gülün yanına yaklaştırarak oğlana bir tokat vurur. Çocuk, bir darı tanesi olur. Sivri sinek darı tanesini gülün ortasına koyar.
19. Padişahın kızı, her tarafı arar, seyreder bulamaz. Canı sıkılan kız gül bahçesine gzmeye gider ve bahçedeki güllerin biri hariç kazıldığını görür. O gülü de koparıp başına sokar. Oğlan gülün içindedir.
20. Kız babasıyla konuşurken babası, oğlanın kızı götürmeyi hak ettiğini söyler. O anda oğlan bunları duyunca kızın başından iner ve kızı yanına alır.
21. Oğlan atı tekrar çağırır. At, oğlana kızın elini gözetmesini, kız eliindeki yüzüğü atıp da deniz dalgalandığı sırada kendisinin verdiği elması denize atmasını söyler. Kız yüzüğü atınca dalgalanan denize oğlan da elması atar ve deniz durulur. Kız oğlana tamamen teslim olur.
22. Oğlan kızı alıp devlerin padişahına götürür. Kız, devlerin padişahından yanındaki oğlanın kendisini on beş yaşına indirmesini ister.
23. Oğlan da, atı çağırır. At, bunun Kaf dağındaki devlerin sütünün sağılıp banyo yapılırsa olabileceğini söyler.
24. Atın dediği gibi yaparlar ve devlerin sütünü sağlarlar. İlk önce oğlan banyo yapar ve on beş yaşında yakışıklı bir delikanlı olur. Daha sonra bunu gören devlerin padişahı ve otuz dokuz adamı banyo yapar ve banyo yaparken erir yok olurlar.
25. Oğlan, oradan toprak alarak kızla birlikte babasının ülkesine döner. Getirdiği toprağı babasının gözlerine sürerler ve babasını gözleri tamamen iyileşir.

6.Varyantları:-

KIRK İKİNCİ MAŞAL

1. Masalın Adı: Kılılı Barak

2. TTV. AaTh.

3. Masalı Anlatan: Aysalı Kılınç

4. Masalın Mesajı veya Konusu: Ayının hile ile bir kızla evlenmesi, kızın kardeşlerinin ayıyı bulup öldürmesi.

5. Masalın Özeti:

1. Üç kız süpürge otu toplamaya giderler.
2. Bir ayı kızlardan birinin çuvalının içine girer, diğer iki kız çuvallarını sırtlayıp gittiği halde üçüncü kız defalarca denemesine rağmen çuvalı kaldıramaz ve diğer kızlardan geride kalır.
3. Ayı çuvalın içinden çıkar ve bu kızı inine götürerek onunla evlenir.
4. Ayıdan Emiren, Kömüren ve Kulak isminde üç çocuğu olur.
5. Kızın kardeşleri kızı aramaya çıkarlar ve sonunda bulurlar. Ayıyı ve çocuklarını öldürürler. Fakat kız kocası Kılı Barak'ın ve çocuklarının öldürülmesine üzülür.

6. Varyantları:

- a. Mehmet Tuğrul, Mahmutgazi Köyünde Halk Edebiyatı, s.209, "Ayıya Varan Kız".

2.2.2. Yakaafşar Masallarının Motif Yapısı

2.2.2.1. Genel Bilgiler

Motiflerle ilgili en önemli çalışma, Stith Thompson'un **Motif-Index of Folk-literature** adlı altı ciltlik eseridir. Bu eserde motifler konularına göre sınıflandırılarak her konuya bir harf verilmiştir. Böylece ortaya 23 konu çıkmıştır.

Eserde her konunun başında "Detailed Synopsis" (Detaylı Özet) adlı bölüm yer almaktadır. Bu bölümde 100' lü ve 10'lu tasnifler hâlinde konunun alt başlıkları verilmiştir. Ayrıca, ilk beş cilt sistematik olarak motifleri, altıncı cilt de bu motiflerin alfabetik sıra ile indeksini ihtiva etmektedir.

Eserdeki ana başlıklar aşağıda gösterilmiştir:

- A. Mitolojik motifler
- B. Hayvanlar
- C. Yasak
- D. Sihir
- E. Ölüm
- F. Olağanüstülükler
- G. Devler
- H. İmtihanlar
- J. Akıllılar ve Aptallar
- K. Aldatmalar
- L. Kaderin ters dönmesi
- M. Geleceğin tayini
- N. Şans ve talih
- P. Cemiyet
- Q. Mükâfatlar ve cezalar
- R. Esirler ve kaçaklar

- S. Anormal zulümler
- T. Cinsiyet
- U. Hayatın tabiatı
- V. Din
- W. Karakterin özellikleri
- X. Mizah
- Z. Çeşitli motif gurupları

Bu bölümde, Yakaafşar masallarında tespit ettiğimiz motifler, **Motif-İndex of Folk-literature**'deki sıraya göre tasnif edilerek oradaki motif numaraları verilmiştir. Bizim masallarımızda olup, Motif İndex'te bulunmayan motifler de uygun yerlere konularak, başına "T" (Türlere ait) harfi eklenmiştir. Bu motiflerin sayısı 19'dur. Harflere göre dağılımı ise şöyledir: B-2, D-3, F-3, H-1, K-2, L-1, P-2, Q-1, T-3, V-1.

"A. Mitolojik motifler" başlıklı motifin örneklerine masallarımızda rastlanmamıştır. Bunun yanında B, D, F, H, K, N, P, T harfleri ile ifade edilen motif gruplarının örneklerine daha çok rastlanmıştır.

2.2.2.2. Yakaafşar Masallarında Tespit Edilen Motiflerin Motif-Index Of Folk- Literature'a Göre Tasnifi

A MİTOLOJİK MOTİFLER (Yakaafşar Masallarında rastlanılmamıştır.)

A0 - A99 YARATICI (TANRI)

A100-A499 TANRILAR

A100-A199 GENELDE TANRILAR

A200-A299 ÜST DÜNYANIN TANRILARI

A300-A399 YERALTI TANRILARI

A400-A499 YERYÜZÜNÜN TANRILARI

A500-A599 YARI TANRI VE EFSANEVÎ KAHRAMANLAR

A600-A899 KÂİNATIN YARATILIŞ TEORİSİ VE KÂİNAT BİLİMİ

A600-A699 KÂİNAT

A650-A699 KÂİNATIN TABİATI

A700-A799 GÖK CİSİMLERİ

A800-A899 YERYÜZÜ

A900-A999 YERYÜZÜ ŞEKİLLERİNİN TOPOGRAFYASI

A1000-A1099 DÜNYEVÎ FELÂKETLER

A1100-A1199 TABİAT DÜZENİNİN KURULUŞU

A1200-1699 İNSAN HAYATININ YARATILIŞI VE DÜZENİ

A1200-A1299 İNSANIN YARATILIŞI

A1300-A1399 İNSAN HAYATININ DÜZENİ

A1400-A1499 KÜLTÜRÜN BOZULMASI

A1500-A1599 GELENEKLERİN MENŞEİ

A1600-A1699 İNSANLARIN FARKLILAŞMASI VE BOZULMA

A1700-A2199 HAYVANLARIN YARATILIŞI

A1700-A1799 HAYVANLARIN YARATILIŞI - GENEL

A1800-A1899 MEMELİLERİN YARATILIŞI

A1900-A1999 KUŞLARIN YARATILIŞI

A2000-A2099 BÖCEKLERİN YARATILIŞI

A2100-A2199 BALIKLARIN VE DİĞER HAYVANLARIN YARATILIŞI

A2200-A2599 HAYVANLARIN KARAKTERİSTİKLERİ

A2200-A2299 HAYVAN KARAKTERİSTİKLERİNİN ÇEŞİTLİ

SEBEPLERİ

A2300-A2399 HAYVAN KARAKTERİSTİKLERİNİN (ÖZELLİK)

SEBEPLERİ: VÜCUT

A2400-A2499 HAYVAN KARAKTERİSTİĞİNİN (ÖZELLİK)

SEBEPLERİ: GÖRÜNÜŞ VE ALIŞKANLIKLAR

A2500-A2599 HAYVAN KARAKTERİSTİKLERİ - ÇEŞİTLİ

A2600-A2699 BİTKİLERİN VE AĞAÇLARIN MENŞEİ

A2700-A2799 BİTKİ KARAKTERİSTİKLERİNİN MENŞEİ

A2800-A2899 ÇEŞİTLİ AÇIKLAMALAR

B. HAYVANLAR

B0- B99 MİTOLOJİK HAYVANLAR

B100-B199 SİHİRLİ HAYVANLAR

B200-B299 İNSAN ÖZELLİĞİ GÖSTEREN HAYVANLAR

B300-B399 DOST HAYVANLAR

B400-B499 YARDIMCI HAYVANLARIN CİNSLERİ

B500-B599 YARDIMCI HAYVANLARIN HİZMETLERİ

B600-B699 HAYVANLA İNSANIN EVLENMESİ

B700-B799 HAYVANLARIN TUHAF FİZİKİ ÖZELLİKLERİ

B800-B899 ÇEŞİTLİ HAYVAN MOTİFLERİ

B870 Büyük hayvanlar

B11. Ejderha

B11.10. Kızın ağzından doğan çocuk padişahın sarayına gider, padişahın beşikteki bebeğini ejderha kaçırdığında onu kılıç darbesi ile öldürür. (39)

Gök boncuktan olma çocuk, devî takip eder ve onu yer altında bularak yaralar. (30)

Gök boncuktan olma çocuk, pınarın başını tutan yılanı öldürerek bütün hayvanların sudan istifasını sağlar. (30)

B39. Diğer mitolojik kuşlar

(T)B39.3. Kuş

Gök Boncuktan olma çocuğu kuş yer altından yer üstüne çıkarır, (30)

B463. 4. Yardımcı Leylek

Padişahın küçük oğluna leylek yardım eder, (41)

B211.1.3 konuşan At

Padişahın küçük oğluna atı, ne zaman başı sıkışsa yardım eder.(41)

B103. Mücevher veren hayvanlar

B103.1.?. Tavuk tarafından altın üretilmesi

Güneş'in, Keloğlan'a hediye ettiği tavuk "yumurtla tavuğum" dediği zaman altın yumurtlar. (36)

B163. Diğer hayvanlardan öğrenilen akıl

B163.1. Tilkiden öğrenilen akıl

Tozlu Bey tilkinin dediklerini yaparak padişah kızı ile evlenir. (37)

B175. Sihirli balık

Kuyuya düşen Fatmacık'ı orada bir balık yutar. Fatmacık balığın karında çocuğunu doğurur. (31)

B177. Hem karada hem suda yaşayan sihirli hayvanlar

B177.2. Sihirli kurbağa

Üç kardeşin en küçüğünün evlendiği kurbağa, silkinince dünya güzeli bir kız olur. (33)

B182. Sihirli dört ayaklı hayvanlar - Köpekgiller

B182.1.0.2. İnsan kılığına giren köpek

İstemeye gelen üç kişiye de kızını veren baba, kızını köpeği ve eşeği ile bir yere kapatınca köpeği ve eşeği de kız olur. Kendisinin kızının hangisi olduğunu bilemez. (28)

B184. Sihirli dört ayaklı hayvanlar - Toynaqlılar

B184.1. Sihirli at

Padişahın oğlunun atı, kıllar birbirine sürtülünce meydana çıkan sihirli bir attır. (41)

B184.1.6. Sihirli atla uğma

Padişahın oğluna atı, "yum gözünü" der ve onu istediği yere götürür. (41)

B211. İnsan gibi konuşan hayvanlar

B211.1.3. Konuşan at

Padişahın oğlunun atı, kendisiyle konuşur. (41)

B211.1.8. Konuşan kedi

Kedi, fare ile konuşur. (3)

B211.2.1. Konuşan geyik

Geyik dile gelerek, kuyudaki Yunus balığının karnındaki ablası ile konuşur. (31)

B211.2.3. Konuşan Ayı

Dağda, odun toplayan kızı, bir ayı hile ile kağırarak evlenmek istediğini söyler. (42)

B211.2.4. Konuşan kurt

Kurt, tilki ile konuşur. (1)

Kurtlar birbiriyle konuşur. (4)

B211.2.5. Konuşan tilki

Tilki, Tozlu Bey ile konuşur. Tilki, Tozlu Bey'e "Beni affedersen, sana padişahın kızının altırım, seni zengin ederim diye konuşur. (37)

B211.2.8. Konuşan fare

Fare, insanla konuşur. (40)

Fareler kendi aralarında konuşur. (3)

B211.3. Konuşan kuş

Kuş, gök boncuktan olma çocuğa, “Ejderhadan bizi kurtarırsan her muradına eriştiririm” diye konuşur. (30)

B211.3.2. Konuşan horoz

Horoz, üvey anneye kızın geldiğini haber verir. (31)

Horoz, üvey anneye Fatmacık'ın geldiğini söyler. (31)

B211.4. Konuşan böcekler

Sivrisinek, padişahın oğlu ile konuşur. (41)

B211.5. Konuşan balık

Balık, padişahın oğluna pulundan vererek “Başın darda kalınca pulları birbirine sürt, gelirim” diye konuşur. (41)

B211.6. Konuşan sürüngenler

B211.6.1. Konuşan yılan

Beyaz yılan kahramanla konuşur. (40)

Oduncu Mehmet’e kurtardığı yılan yiyeceğini söyler. (38)

B211.7.1. Konuşan kurbağa

Kurbağa gelin, kocası ile konuşur. (33)

B216. Hayvan dilleri hakkında bilgi: Şahıs onların konuşmalarını anlar

Padişahın oğlu atın, leyleğin, balığın ve sivrisineğin dilinden anlar. (41)

B241. Vahşi hayvanların krallığı

B244. Sürüngenler kralı

B244.1. Yılanların kralı

Beyaz yılan, yılanlar padişahının kızıdır. (40)

B296. Hayvanlarla beraber seyahat

Padişahın küçük oğlu ak gemiye atıyla birlikte binerek seyahat eder. (41)

B350. Müteşekkir hayvanlar

At ile köpek, önlerindeki yiyecekleri değiştiren kahramanın devler ülkesinden kaçmasına yardım ederler. (41)

Sivrisinek padişahın oğlunun kanını emerek karnını doğurduğu için ona iyilikler yapar.(41)

Leylek, geminin direğine sürtünerek kaçtığı için padişahın oğluna iyilik yapar. (41)

Balık, padişahın oğluna iyilik yapar. (41)

B401. Yardımcı at

Oğlan, atının yardımı ile padişahın olağanüstü isteklerini yerine getirir. (41)

B435. Yardımcı vahşi hayvanlar - Köpekçiller

B435.1. Yardımcı tilki

Tilki, Tozlu Bey'i padişah kızı ile evlenmesine yardım eder, (37)

B437. Yardımcı vahşi hayvanlar - Kemirgenler

B437.1. Yardımcı fare

Fare, sihirli kutuyu koca karıdan alır. (40)

B443. Yardımcı vahşi hayvanlar - Toynaqlılar

B450. Yardımcı kuş

Leylek, padişahın oğluna yardım eder. (41)

B451. Yardımcı kuşlar - Tüneyen ötücü

Kuş, suyun başını tutan yılanı öldüren kahramanı sırtında yeryüzüne taşır, (30)

B470. Yardımcı balık

Kuyuya düşen Fatmacık'ı bir balık yutar ve orada yaşamasını sağlar. (31)

B480. Yardımcı böcekler

B480.1. Yardımcı karınca

B483. Yardımcı böcek - Çiftkanatlılar

(T)B483.1. Yardımcı sivrişinek

Sivrisinek, padişahın oğluna yardım eder. (41)

B491. Yardımcı sürüngenler

B491.1. Yardımcı yılan

Yılanlar padişahı, kızını kurtaran adama sihirli bir kutu verir. (40)

B493. Hem karada hem suda yaşayan yardımcı hayvanlar**B493.1. Yardımcı kurbağa**

Padişahın oğlu, babasının istediği olağanüstü işleri göldeki kurbağaların yardımını ile yapar. (33)

B505. Hayvandan sihirli obje elde edilir

Yılanlar padişahı, kızını kurtaran adama bir kutu hediye eder. (40)

Güneş, Keloğlan'a sihirli bir tavuk, sihirli bir sofraya ve sihirli bir tokmak hediye eder. (36)

Padişahın oğlunun atı, oğlana iki kıl vererek, darıda kaldığında birbirine sürtmesini söyler. (41)

B531. İnsanlara yiyecek temin eden hayvanlar**B560. Hayvanlar insanlara nasihat eder**

Beyaz yılan, kendisini kurtaran adama babasından sihirli kutuyu istemesini söyler. (40)

B562.2. Hayvanlar davetler hakkında nasihat eder

Tilki, Tozlu Bey'e saraya varınca nasıl davranması gerektiği hakkında nasihat eder. (37)

B581. Hayvan insanı zengin eder

Tilki, Tozlu Bey'e yardım ederek hem padişah kızı ile evlenmesini sağlar, hem de zengin eder. (37)

B599. Yardımcı hayvanların diğer hizmetleri

B599.2. İnsanın imtihanı geçmesinde hayvanlar yardımcı olur

Padişahın oğlu, devlerin sütünü sağmaya giderken köpek ve at yardımcı olur. (41)

B601. Vahşi hayvanlarla insanın evlenmesi

B601. 1. Ayı ile evlenme

Kız kendisini kaçıran ayı ile evlenir, (42)

B601.2. Köpekle evlenme

Baba, köpektен dönme kızını evlendirir. (28)

B604. Sürüngenle evlenme

B604.5. Kurbağa ile evlenme

Padişahın küçük oğlu, babasının attığı ok bir kurbağanın üstüne düşünce, onunla evlenir. (33)

7B640. Hayvan biçimindeki insan ile yapılan evlilik

B640.1. Gece insan gündüz hayvan olan kahramanla evlenme

Padişahın küçük oğlunun evlendiği kurbağa gece dünya güzeli bir kız olur. (33)

C. YASAK

C0- C99 TABİATÜSTÜ VARLIKLARA BAĞLANMIŞ YASAKLAR

C100-C199 CİNSEL YASAK

C200-C299 YEME VE İÇME İLE İLGİLİ YASAKLAR

C300-C399 BAKMA YASAĞI

C400-C499 KONUŞMA YASAĞI

C500-C549 DOKUNMA YASAĞI

C600-C699 TEK ÖRNEĞİ OLAN YASAK VE MECBURİYETLER

C700-C899 ÇEŞİTLİ YASAKLAR

C900-C999 YASAĞIN İHLALİ İLE İLGİLİ CEZALANDIRMA

C273. Su içme yasağı

Kız, kardeşine hayvan izlerindeki suları içmemesini, içerse o hayvana dönüşeceğini söyler. (31)

C420. Sırları açıklama yasağı

Kurbağadan güzel bir kıza dönüşen kişi, kocasına sırrını kimseye açmamasını söyler. (33)

C423. Olağanüstülüklerin ifşâ edilmesi

Yılanlar padişahı, kızını kurtaran gence sihirli kutuyu vererek şöyle der: "Bu kutu sihirlidir. İstedğin zaman içinden bir cin çıkar ve dilediğini yapar" der. (40)

At, padişahın oğluna kılları vererek, birbirine sürtülünce kendisinin ortaya çıkacağını söyler. (41)

Sivrisinek, kanadından bir parça vererek darda kaldığı zaman birbirine sürtmesini söyler. (41)

Balık, pulundan vererek darda kaldığı zaman pulundan vermesini ister. (41)

C735. Uyuma yasağı**C735.2. Belirli yerde uyuma yasağı**

Korkak adam yasak bir bölgeye girmiş ve orda uyumuştur. (12)

C751. Belirli zamanlarda bazı şeyleri yapma yasağı

Keloğlan, annesine, “vur sopam vur” dememesini tembih eder. (36)

C755. İşi muayyen bir zamanda yerine getirme

Padişah, kızı ile evlenmek isteyen gençten kendisinin sarayından büyük bir saray yaptırtmasını, kırk deveyi altın yükü ile önünden geçirmesini ister. (40)

Baba oğlundan, kışın dalından koparılmış karpuz, üzüm getirmesini ister. (33)

Baba oğlundan, henüz göbeği kesilmedik taze bebek getirmesini ister. (33)

Taştan güzel bir kıza dönüşen adamın kocasına, ülkenin askerlerini besleyeceksin, derler. (38)

C920. İhlal editen yasak sonucu ölüm

Kızı kaçırp onunla evlenen ayıyı, kızın kardeşleri öldürür. (42)

D. SİHİR**DO- D99 ŞEKİL DEĞİŞTİRMELER****D100-D199 İNSANIN HAYVANA DÖNÜŞMESİ****D200-D299 İNSANIN NESNEYE DÖNÜŞMESİ****D300-D399 HAYVANIN İNSANA DÖNÜŞMESİ****D400-D499 DEĞİŞMENİN DİĞER ŞEKİLLERİ****D500-D599 DEĞİŞMENİN ARAÇLARI**

D600-D699 ÇEŞİTLİ DEĞİŞİM OLAYLARI

D700-D799 SİHİR BOZMA

D800-D1699 SİHİRLİ OBJELER

D900-D1299 SİHİRLİ NESNELERİN ÇEŞİTLERİ

D1300-D1599 SİHİRLİ NESNELERİN FONKSİYONLARI

D1600-D1699 SİHİRLİ NESNELERİN ÖZELLİKLERİ

D1700-D2199 SİHİRLİ GÜÇLER VE BELİRTİLERİ

D1710-D1799 SİHİRLİ GÜÇLERİN HAKİMİYETİ VE İŞ YAPMA YÖNTEMLERİ

D1800-D2199 SİHİRLİ ÖZELLİKLERİN BELİRTİLERİ

D1800-D1949 SİHİRLİ ÖZELLİKLERİN SON BULMASI

D1950-D2049 GEÇİCİ SİHİRLİ ÖZELLİKLER

D231. İnsanın taşa dönüşmesi

Oğlundan yapılamayacak şeyler isteyen baba, henüz göbeği kesilmedik çocuğun bedduası ile binek taşına dönüşür. (33)

D314. İnek veya at gibi toynaklı hayvanların insana dönüşmesi

Geyik , geyik izinden su içince tekrar insana dönüşür. (31)

D391. Yılanın insana dönüşmesi

Beyaz yılan kendisini kara yilandan kurtaran adama insan suretinde görünür, (40)

D395. Kurbağanın insana dönüşmesi

Padişahın oğlunun evlendiği kurbağa, silkinince kabuğundan çıkıp dünya güzeli bir kız olur. (33)

D414. Vahşi hayvanlara dönüşme**D414.1. İnsanın geyiğe dönüşmesi**

Geyik izindeki suyu için çocuk, geyik olur. (31)

D435. Heykelin insana dönüşmesi**D435.1.1. Heykelin canlı hale gelmesi**

Bir kasabın bulduğu taş güzel bir kıza dönüşür, (32)

D457. İnsan ve hayvanın bir kısmının nesneye dönüşmesi**D555.1. Hayvan izindeki suyu içme ile değişme**

Babası tarafından dağa terk edilen oğlan, geyik izinden su içince, geyik olur. (31)

D610. Dönüşümün tekrarlanması

Geyik izinden su içerek geyik olan oğlan, tekrar geyik izinden su içince, insana dönüşür. (31)

D810. Sihirli nesnelere hediye edilmesi

Yılanlar padişahı, kızını kurtaran adama sihirli bir kutu hediye eder. (40)

Güneş, Keloğlan'a altın yumurtlayan bir tavuk, sofrası ve sopa hediye eder. (36)

D812. Sihirli nesne olağanüstü varlıktan alınır

Yılanlar padişahı, kızını kurtaran adama sihirli bir kutu hediye eder. (40)

Oğlan, kışın göldeki perilerden getirdiği bir üzüm ve karpuz getirir. (33)

Sivrisinek padişahın oğluna kanadından, darda kaldığı zaman kullanmak üzere bir parça hediye eder. (41)

At, padişahın oğluna iki tane kıl hediye eder. (41)

Leylek, padişahın oğluna iki tüy hediye eder. (841)

D838. Çalma ile sihirli nesnenin elde edilmesi

Koca karı, yılanlar padişahının kızına kurtaran adama hediye ettiği kutuyu çalar. (40)

D881. İkinci bir sihirli nesnenin kullanılması ile sihirli nesnenin elde edilmesi

Keloğlan, Güneşin verdiği sihirli tokmak ile sofrasını ve tavağını çalan adamlardan geri alır. (36)

D882. Sihirli nesne çalma ile geri alınır

D882.1.1. Yardımcı fare sayesinde çalınan sihirli kutu tekrar elde edilir. 40

D925. Sihirli çeşme

Dev karısının bahçesindeki çeşmenin bir oluğundan kan, bir oluğundan irin akmaktadır. (31)

D926. Sihirli kuyu

Fatmacık'ın içine düştüğü kuyu sihirli bir kuyudur, (31)

D931. Sihirli kaya (taş)

Kasabın bulup eve getirdiği taş güzel bir kıza dönüşür. (32)

D981. Sihirli meyve**D981.8. Sihirli üzüm**

Oğlan, kışın gölden perilerin verdiği getirdiği üzümü getirir, (33)

D991. Sihirli kıl

Padişahın oğluna at, kılından iki tane kıl verir. (41)

D1004. Sihirli göz yaşı

İkizlerden biri ağlayınca gözünden elmas dökülür, diğeri ağlayınca inci dökülür.
(35)

D1018. Hayvanın sihirli sütü

Padişahın oğlu, devlerden sağdığı sütle banyo yapınca on beş yaşında bembeyaz yakışıklı bir delikanlı olur. (41)

D1021. Sihirli tüy

Padişahın oğlu, leyleğin verdiği tüyü başı darda kaldığı zaman birbirine sürterek imdat ister. (41)

D1071. Sihirli mücevherler**D1031.1. Sihirli kutu**

Yılanlar padişahı, kızını kurtaran adama sihirli bir kutu hediye eder, (40)

D1072.1. Sihirli tarak

Sihirli tarak yere atılınca, bir dağ olur. (31)

Fatmacık tacı atınca büyük bir deniz olur. (31)

D1076. Sihirli Yüzük

Cenkızı, Yusufçuk'a bir zehir yüzüğü vererek, kendisine ikram edilen yemekleri yemeden önce, üzerinde yüzüğü gezdirmesini, ondan sonra yemesini söyler. (35)

D1132. Sihirli saraylar**D1132.1. Sihir ile saray yapma**

Sihirli kutudan çıkan cine emrederek bir saray yaptırılır, (40)

D1153. Sihirli masa (sofra)

Güneşin, Keloğlan'a hediye ettikleri sofraya, 'Açıl sofram açıl' denilince üzerinde türlü yemeklerin olduğu bir sofraya haline gelir. (36)

D1171. Sihirli kap

Fatmacık elindeki taşı atınca koca bir deniz olur, (31)

D1240. Sihirli su ve ilaçlar**D1240.1. Sihirli su**

Babası tarafından ablası ile birlikte dağa terk edilen çocuk, geyik izinden su içinde geyik olur. İkinci defa aynı izden su içince tekrar insan olur. (31)

D1246. Sihirli toprak

Padişahın oğlu, Altın Köprü'den getirdiği toprağı babası gözüne sürünce kör olan gözleri açılır. (41)

(T)D1279.1. Sihirli söz

Sofraya "Dol sofram dol" denilince, türlü yemeklerle dolu bir sofraya çıkar.
(36)

Sopa, "Vur sopam" denilince harekete geçmektedir. (36)

D1401. Sihirli nesne ile şahsın dövülmesi

D1401.1. Sihirli sopa ile şahsın dövülmesi

Keloğan, Güneş'in verdiği sihirli sopa ile tavuğunu ve sofrasını alanları döverek geri alır. (36)

D1470.1. Sihirli objenin istenmesi

Yılanlar padişahının kızı, kendisini kurtaran adama babasından sihirli kutuyu istemesini söyler. (40)

D1470.1.20. Sihirli kutunun istenmesi

Yılanlar padişahının kızı, kendisini kurtaran adama babasından sihirli kutuyu istemesini söyler. (40)

D1505. Körlüğü gideren sihirli objeler

Padişah, Altın Köprü'den oğlunun getirdiği toprağı gözüne sürünce gözleri açılır.
(41)

D1601. Otomatik olarak çalşan nesnelere

D1601.5. Otomatik sopa

Güneş'in, Keloğan'a hediye ettiği sopa, "Vur sopam vur" denilince harekete geçmektedir. (36)

(F)D1610.37. Konuşan ay

Ay, Keloğlan'a "Ben mi güzelin güneş mi güzel" diye sorar. (36)

(T)D1610.38. Konuşan güneş

Güneş, Keloğlan'a "Ben mi güzelin güneş mi güzel" diye sorar. (36)

D1651. Sihirli nesne yalnız sahibine itaat eder

D1651.2. Sihirli sopa sadece sahibi için çalışır

Güneş'in verdiği sihirli sopa sadece Keloğlan'ın emriyle çalışmakta veya durmaktadır.(36)

D1866.1. Banyo yaparak güzelleşme

Devlerin padişahı Arap, Kafdağı'ndaki devlerin sütü ile banyo yapınca güzelleşecektir, (41)

D1866.2. Derinin çıkarılması ile güzelleşme

Kurbağa, derisinden çıkınca, dünya güzeli bir kız olur. (33)

Yılan, kabuğundan çıkınca, yakışıklı bir delikanlı olur. (40)

E. ÖLÜM

E0 - E99 DİRİLTME

E11. Dönüşme ile tekrar dirilme

Cenkız'ın taşa dönüştürdüğü insanlar, Altın Başlı Oğlan'ın su serpmesi sonucu tekrar canlanırlar. (35)

Kemiğinin içinden çıkan boncuğu yutarak hamile kalan kızın ağzından çıkan çocuk bir zamanlar mağaranın padişahı olduğunu söyler. (39)

F. OLAĞANÜSTÜLÜKLER

F0 - F199 DİĞER DÜNYALARA SEYAHATLAR

F110-F199 ÇEŞİTLİ DİĞER DÜNYALAR

F200-F699 ÇEŞİTLİ YARATMALAR

F200-F399 PERİLER VE CİNLER

F300-F399 PERİLER VE ÖLÜMLÜLER

F500-F599 OLAĞANÜSTÜ İNSANLAR

F600-F699 İNSANLAR VE OLAĞANÜSTÜ GÜÇLER

F700-F899 OLAĞANÜSTÜ YERLER VE EŞYALAR

F80. Alt seyahat dünyaya

Kara yılanı öldürerek, beyaz yılanı kurtaran oğlan, insan kılığında gözükken beyaz yılanla birlikte yılanlar padişahının ülkesine gider. (40)

Kan izlerini takip ederek alt dünyaya giden küçük oğlan, devi öldürür, (30)

Padişahın oğlu balığın karnında denizin derinliklerine gider. (41)

F101. Alt dünyadan dönüş

F101.3. Kartal üzerinde alt dünyadan dönüş

Devi öldüren ve Gök Boncuk Çocuk, kuşun üzerinde yer yüzüne çıkar. (30)

F101.6. Alt dünyadan hayvan sırtında dönüş

F102. Kazaen alt dünyaya gidiş

F102.1. Canavarı veya hayvanı alt dünyada takip eden kahraman, onu vurarak öldürür

Devin arkasından yer altına inen Gök Boncuk Çocuk, devi öldürdüktan sonra pınarın başını tutan ejderhayı öldürür. (30)

F212. Periler su altında yaşarlar

Kurbağa şeklindeki peri dere kenarında yaşar. (33)

Padişahın küçük oğlunun karısının akrabaları su altında yaşamaktadır. (33)

F220. Perilerin yaşadığı yer

Cenkızı'nın evi Kafdağı'nın arkasındadır, (41)

F234. Periye dönüşme

F234.1.6. Kurbağa şeklindeki peri

Peri kızı kurbağa şeklinde, padişahın küçük oğlu ile evlenir. (33)

F234.1.7. Yılan şeklindeki peri

Yılan padişahının kızı, insan suretine de girebilen bir peridir. (40)

F234.2. İnsan şeklindeki peri

Yılan padişahının kızı, insan suretine de girebilen bir peridir.(40)

Gök Boncuk Çocuk, kırılan kemiğin içinden çıkar ve ana diye kıza sarılır, (30)

F253. Perilerin olağanüstü gücü

Baba, kurbağa kılığındaki peri ,ile evlenen oğlundan, kış günü karpuz, üzüm ve daha göbeği kesilmemiş bebek isteyince bunları deniz kenarındaki periler yerine getirir. (33)

Henüz göbeği kesilmemiş bir bebek şeklindeki perinin bedduası ile baba,

Binek taşına dönüşür. (33)

F300. Perilerle evlenme veya irtibat kurma

Üç kardeşin en küçüğünün attığı ok denizin kenarına düşünce kurbağa ile evlenir. (33)

F347 Perilerin naşihati

Kurbağa şeklindeki peri kızı, kocasına sırtını kimseye söylememesini tembih eder. (33)

Padişahın küçük oğlunun perili atı, gümüş köprüden daha ileriye gider3se başına türlü işler geleceğini söyler. (41)

F451. Cüce

Kırılan kemiğin içinden çıkan çocuk çok küçük bir cücedir. (30)

Kırılan kemiğin içinden çıkan boncuğun kızın yutması sonucu dünyaya gelen çocuk cücedir. (39)

F451.3.8. Cücenin kuvveti

Gök Boncuk Çocuk, olağanüstü güce sahiptir, (30)

F530. Olağanüstü büyük ve küçük kişiler

Kırılan kemiğin içinden çıkan çocuk olağanüstü küçüktür. (29)

Padişahın küçük, oğlu sivrisineğin tokadıyla nohut tanesi kadar olur ve gülün ortasına düşer. (41)

Gök Boncuk Çocuk, olağanüstü güce sahiptir, (30)

F531. Dev**F531.0.4. Kadın şeklindeki dev**

Fatmacık ve Yusufçuk, yanlışlıkla dev karısının evine giderler, kaçınca kendilerini takip eden devi hile ile öldürürler. (31)

Fatmacık'ı altın suyuna batırarak altın kız yapan bir dev karısıdır. (31)

F531.5.1. İnsan ve devin dostluğu

Fatmacık'ı altın suyuna batırarak altın kız yapan bir dev karısıdır. (31)

F531.2.1. Devler dağlarda veya mağaralarda yaşarlar

Fatmacık ve Yusufçuk, dağ başında kalınca, ışığını görüp gittikleri ev devin evidir. (31)

F531.6.3. Devlerin evleri

Fatmacık ve Yusufçuk, dağ başında kalınca, ışığını görüp gittikleri ev devin evidir. (31)

Tilki, devleri yakarak, fil dişinden, dev kemiğinden evlere Tozlu Bey'i yerleştirir. (37)

(T)F536. Çok küçük insanlar

Padişahın küçük oğlu sivrisineğin tokadıyla nohut kadar bir çocuk olur ve gül goncasının içine düşer. (41)

F575. Olağanüstü güzellik

Bir yük bir denk altın vererek görülen kız dünya güzeldir. (26)

F575.1. Olağanüstü güzel kadın

Fatmacık altın suyuna batırılınca çok güzel bir kız olur. (31)

Kurbağa silkinerek kabuğundan çıkar ve olağanüstü güzeli bir kız olur. (33)

Yılanlar padişahının kızı çok güzel bir kızdır. (40)

F575.2. Yakışıklı erkek

Padişahın küçük oğlu devlerden sağılan süt ile banyo yapınca on beş yaşında çok yakışıklı bir genç olur. (41)

F575.3. Olağanüstü güzel çocuk

Beyoğlu'nun karısının doğurduğu ikizler, olağan üstü güzelliktedir, ağlayınca gözlerinden inci elmas dökülür. (35)

F601. Olağanüstü arkadaşlar

F601.7. Hayvanların olağanüstü arkadaşlığı

Tozlu Bey'e ile arkadaş olan tilki, Keloğlan'ı padişah kızı ile evlendirir. (37)
Padişahın küçük oğluna yardım eden leylek, balık ve sivrisinek onunla iyi arkadaşlırlar.
(41)

F610. Çok kuvvetli adam

Yutulan boncuk sonucun da doğan çocuk kırk devin kaldıramadığı kazanı tek eliyle ocaktan indirir. (39)

F628.2.3. Kuvvetli adam devi öldürür

Gök Boncuk Çocuk, pınarın başını tutan devi öldürür. (23)

Padişahın savaştığı devleri, yutulan boncuk sonucun da doğan çocuk teker teker öldürür. (39)

F713. Olağanüstü göl

Fatmacık, dev karısının evinden aldığı taşı atınca arkasında koca bir göl olur, (31)

F715. Olağanüstü ırmak (su)

Dev, Fatmacık'ı kızıl suya ittirince altın kız olur, (31)

Dev, Fatmacık'ın üvey kardeşini ittirince simsiyah bir kıza döner. (31)

Oğlan geyik izindeki sudan içince geyik olur. (31)

F718. Olağanüstü kuyu

Fatmacık'ı, düştü kuyuda bir balık yutar ve kız balığın karnında yaşamaya devam eder, orada çocuğunu doğurur. (31)

F752. Dağın hazinesi

Padişah'tan boşanıp tembel adamla dağ başında yaşayan tembel adamla evlenen kadın dağda altınla dolu bir mağara keşfeder. (25)

F755. Dağda yaşama

Babasından kalan borçlarını ödeyemeyen üç kardeş kaçarak dağda bir mağarada yaşamaya başlarlar. (39)

Kocası askere gidince, kaynanası tarafından çocuklarıyla birlikte kovulan çolak kadına ihtiyar bir adam rast gelerek onu dağ başında bir eve götürür ve orada yaşamasını söyler. (5)

F771. Olağanüstü kale (saray, ev)

Sihirli kutuya sahip olan genç, onun sayesinde padişahın sarayından bir kat daha yüksek bir saray yaptırır. (40)

F771.4.1. Devlin ikâmet ettiği saray

Tilki devi, ekin tayasının içine doldurarak yakar ve onların sarayını Tozlu Bey'e verir. (37)

F776. Olağanüstü kapı

Açık ve kapalı kapılar devler sultanı ile konuşur. (34)

F784. Olağanüstü masa (sofra)

Keloğlan “dol sofram dol” deyince üzeri yemeklerle dolan bir sofraya sahiptir.
(36)

F813. Olağanüstü meyveler

Kurbağa kılığındaki kızla evlenen genç, denizden kış zamanı perilerin yardımı ile dalından kopma on kiloluk karpuz getirir. (33)

Kurbağa kılığındaki kızla evlenen genç, denizden kış zamanı perilerin yardımı ile dalından kopma on kiloluk karpuz getirir. (33)

Kurbağa kılığındaki kızla evlenen genç, denizden kış zamanı perilerin yardımı ile dalından kopma taze üzüm getirir. (33)

F827. Olağanüstü mücevherler

Padişahın karısının doğum yaptıktan sonra denize atılan çocukları, denizden çıkarıldıktan sonra ağlayınca gözünden inci ve elmas dökülür. (34)

F961. Gökyüzü cisimlerinin olağanüstü davranışları

F961.1. Güneşin olağanüstü davranışları

Keloğlan ektiği mısırın yapraklarına koçanlarına basarak gök yüzüne çıkar ve ay ile güneşi kavga ederken bulur. (36)

(T)F961.1.11. Konuşan güneş

Güneş Keloğlan’a “Ay mı güzel, ben mi güzelim diye sorar. (36)

F961.3. Ayın olağanüstü davranışları

Keloğlan ektiği mısırın yapraklarına, koçanlarına basarak gök yüzüne çıkar ve ay ile güneşi kavga ederken bulur. (36)

(T)F961.3.4. Konuşan ay

Ay, Keloğlan'a "Güneş mi güzel, ben mi güzelim diye sorar, (36)

F1045. Geceyi ağaçta geçirme

Kardeşi geyik olan kız, korkusundan kavak ağacına çıkar ve geceyi orada geçirir.
(31)

Korkak Adam, korkusundan geceyi ağaçta geçirmeye karar verir. (12)

F1088. Olağanüstü kaçışlar

Fatmacık ile Yusufçuk, devin evinden yanlarına aldıkları tarağı atınca büyük bir dağ olur. (31)

Fatmacık ile Yusufçuk, devin evinden yanlarına aldıkları çanağı atınca deniz olur ve dev güç belâ dağı aşar. (31)

G. DEVLER

G0 - Devler

G10- G399 DEVLERİN ÇEŞİTLERİ

G10- G99 YAMYAMLAR VE YAMYAMLIK

G100-G199 ÇOK BÜYÜK DEVLER

G200-G299 CADILAR (Büyücüler)

G300-G399 DİĞER DEYLER

G400-G499 DEVLERİN HAKİMİYETİNE GİRMEK

G500-G599 MAĞLUP EDİLEN DEV

G600-G699 DİĞER DEV MOTİFLERİ

G11. Yamyamlığın çeşitleri

G11.2. İnsan eti yiyen dev

Fatmacık'la Yusufçuk devin önlerinde koyduğu yemeği yerlerken içinden bir çocuk parmağı çıkar. (31)

G156. Devler kralı

Padişah devlerin padişahı ile savaş eder. (39)

G210.0.1. Cadı karısının görünüşü

Cadı karısı yaşlıdır. (36), (40)

G241. Binen cadı

G241.4. Objeye binen cadı

Cadı karısı halısına binerek padişahın kızını bulur, sihirli kutuyla birlikte kızı da alarak gider. (40)

G302. Cinler

G303.12.?. Sihirli kutudan çıkan cin, sahibinin her isteğini yerine getirir. (40)

G410. Devin hakimiyetini kıran insan

Gök Boncuk Çocuk, yaraladığı devin peşinden giderek onu öldürür, (30)

Küçük oğlan, devi öldürerek kızları kurtarır. (39)

G501. Aptal dev

Fatmacık ve Yusufçuk , çeşitli hilelerle dev ve karısını öldürürler. (31)

Kızın ağzından doğan çocuk devlerin saflığından yararlanır ve teker teker hepsini öldürür, (39)

Tilki, devlerin saflığından yararlanarak hepsini yakarak öldürür, (37)

G512. Devin öldürülmesi

Fatmacık ve Yusufçuk , çeşitli hilelerle dev ve karısını öldürürler. (31)

Kızın ağzından doğan çocuk devlerin saflığından yararlanır ve teker teker hepsini kılıçla öldürür. (29)

Tilki, devlerin saflığından yararlanarak hepsini yakarak öldürür, (37)

G512.1. Devin kılıçla öldürülmesi

Kızın ağzından doğan çocuk devlerin saflığından yararlanır ve teker teker hepsini kılıçla öldürür. (39)

G530.2. Devin kızları kahramana yardım eder

Yer altındaki devin kızları Gök Boncuk Çocuk'u uyararak yardımcı olur. (30)

G550. Devden kurtulma

Fatmacık'la Yusufçuk devin evinden aldıkları tarak ve çanak sayesinde kurtulurlar. (31)

Gök Boncuk Çocuk devi öldürerek kızları kurtarır. (30)

H. İMTİHANLAR

H0 - H199 TANIMA (Kimlik) İMTİHANLARI

H200-H299 DOĞRULUK İMTİHANLARI

EVLENME İMTİHANLARI**H500-H899 ZEKA TESTLERİ****H900-H999 CESARET İSTEYEN İŞLERLE İLGİLİ İMTİHANLAR:
VAZİFE****H1000-H1199 VAZİFELERİN ÖZELLİĞİ****H1200-H1399 KAHRAMANLIK İMTİHANLARI: ARAŞTIRMA****H1400-H1499 DİĞER İMTİHANLAR****H11. Hikâye anlatarak tanıma****H11.1. Hayat hikâyesi anlatarak tanıma**

Kıllı Barak'ın anlattığı hikâye sonucu padişah, karısının kedi ve köpek doğurmadığını, Altın başlı oğlanla sırma saçlı kız doğurduğunu öğrenir. (35)

Dudu hanımın anlattığı hikaye ile Beyoğlu altın perçemli oğlan ile altın perçemli çocukların kendisinin olduğunu öğrenir. (34)

Kızın yuttuğu boncuk sonucu dünyaya gelen çocuk yaptıklarını padişaha anlatır. (29)

Eskici Mehmet, bütün yaptıklarını açık yüreklilikle anlatınca, çocuğu olmayan padişah onu evlatlık olarak alır ve tahtına varis yapar. (13)

Tavukçu bütün yaptıklarını padişaha anlatınca, padişah onu kendisine vezir yapar. (15)

Öldürdüğü adamın karısı ile evlenen adam yıllar sonra olayı bir vesile ile anlatınca cezalandırılır, (27)

Üzümcü, kör numarası yaparak eve yabancı erkek alan kadının yaptıklarını hikâye şeklinde anlatınca kocası olanların farkına varır. (19)

H18. Parola ile tanıma

Kısmet arayan adam bakkalın, "Bir gecede dokuz kere yaparım" diye bağıarak sokağı dolaş sözünü kadın parola gibi anlayarak adamı evine çağırır. (21)

Tavukçu, yüzbaşıya yaptıklarını, "tavuk bir, kabahat bir; tavuk iki, kabahat iki...." şeklinde yazarak kendisinin yaptıklarını anlatır. (19)

Korkak adam, bıçağının üzerine, "Bir tekmede bir aslan, bir tokatta doksan dokuz can, benim adıma derler Deli Osman " diye yazdırır. (12)

H21. Resimle tanıma

Padişah, dükkanda gördüğü bir resimden kızını tanır. (17)

H75. Saç vasıtasıyla tanıma

H75.4. Altın saç ile tanıma

Çocukların yaşadığını öğrenen ebe kadın, kızı altın saçlarından tanır. (34)

H80. İşaretle tanıma

Karısının baskısı sonucu kardeşini öldürmeye giden adam yanında götürdüğü köpeği kızın gömleğine sürerek öldürdüğünün kanıtı olarak kullanır. (31)

Küçük oğlan, yaptıklarını ispat etmek için önceden bıraktığı işaretlerle olayı ispat eder. (29)

Eskici Mehmet'in padişahın oğlun olup olmadığını yolunun üstüne altın dökerek tanımak isterler. (13)

H359. Diğer evlilik imtihanları

(T)H359.3. Padişah kızıyla evlenebilme şartları

a) Bir gecede büyük bir sarayın yapılması

b) Padişahın sarayının önünden altın yükü ile kırk devenin geçirilmesi. (40)

H506. Beceriklilik imtihanı

Sarı sakallı gök gözlü adama hizmetçi duran Keloğlan sonunda adamı alt eder.
(23)

H1010. Yerine getirilmesi mümkün olmayan vazifeler

Babası oğlundan, kış gününde dalından yeni koparılmış on kiloluk karpuz, taze yaş üzüm ve henüz göbeği kesilmemiş bebek ister. (33)

H1104. Bir gecede saray inşa etmek

Padişah kızını isteyen oğlundan bir gecede sarayının yanına kendi sarayından yüksek bir saray yapmasını ve önünden kırk deve yükü ile geçirmesini ister. (40)

H1210.1. Araştırma baba tarafından kararlaştırılır

Padişah gördüğü rüya üzerine, oğullarını derdine çare aramaları için gönderir.
(41)

H1242. En küçük kardeş araştırmayı tek başına başarır

Padişahın en küçük oğlu altın köprüyü de geçerek şifalı toprağı getirir. (41)

H1301. Çok güzel kadının araştırılması

Padişah, güzel kızını bulmak için araştırma yapar. (17)

H1320.1. Sihirli nesneyi araştırma

Keloğlan, kendisine güneşin hediye ettiği altın yumurtlayan tavuğu ve şhirli sofrasını araştırır. (36)

H1381. Bilinmeyen kahramanın araştırılması

Padişah, ejderhayı öldürerek, çocuğunu kurtaran, ve düşmanları olan devleri öldüren kişiyi araştırır. (39)

H1385. Kaybolan insanların araştırılması**H1385.3.1. Kaybolan karı veya çocuğun araştırılması. (5)**

Padişah, kaybolan kızını arar. (14)

Genç adam, askere gidince annesini kovduğu karısını ve çocuğunu aramaya çıkar. (5)

H1385.4. Kaybolan kocanın araştırılması

Yörük Mehmet'in karısı kaybolan kocasını araştırır. (14)

H1385.5. Kaybolan sevgilinin araştırılması

Yörük Mehmet'in karısı kaybolan kocasını araştırır. (14)

H1388. Muayyen sorulara cevap araştırma

Ölümden kaçan adam Azrail'i tanıyınca kendisinin ne zaman öleceğini sorar.(10)

İstanbul padişahı, kendisini Mısır padişahını oğlu olarak tanıtan adamın doğru söyleyip söylemediğini öğrenmek için Mısır padişahına telefon ederek sorar. (13)

H1400. Korku imtihanı

Padişahın oğulları eniştelерinin korkak olup olmadığını denemek için onu, savaşa göndeririler. (12)

H1471. En genç oğlan canavarı öldürmek için bekler ve başarılı olur

Gök boncuktan olma çocuk, dayılarının yapamadığı işi yapar ve başarılı olur. (30)

Kızın ağzından doğan küçük çocuk kimsenin yapamadığı işi yapar ve başarılı olur. (39)

H1545. Hızlılık imtihanı

Altın Köprü'nün ötesinde bulunan ülkenin padişahının kızı, altı aylık mesafeyi görür. Oraya gelen başka bir padişahın oğluna yarına kadar buradan gitmezsen seni öldürürüm" der. (41)

H1553. Sabır imtihanı

Padişahın küçük oğlu, babasının kendisinden istediği zor işleri büyük bir sabırla yerine getirir. (41)

Üvey annenin eziyetlerine katlanan kız sonunda padişahın oğlu ile evlenir. (31)

H1553. Doğruluk imtihanı

Padişah, bebeğini ejderhadan kurtaran küçük adamı imtihan eder. (39)

H1556. Sadakat imtihanı

Tilki, padişahın kızıyla evlendirdiği Tozlu Bey'in sadakatini denemek için yalancılıktan ölür. (37)

J AKILLILAR VE APTALLAR

J0 - J199 KAZANILAN VEYA MALEDİLEN AKIL (Bilgi)

J200-J499 SEÇİMLER

J500-J599 İHTİYAT VE TEDBİR

J600-J799 ÖNCE DEN DÜŞÜNME

J900-J999 MÜTEVAZİLİK

J1000-J1099 AKLIN DİĞER GÖRÜNÜŞLERİ

J1100-J1699 ZEKİLİK

J1100-J1249 ZEKİ İNSANLAR VE HAREKETLERİ

J1250-J1499 ZEKİCE KARŞILIK VERMELER (HAZIRCEVAPLILIK)

J1500-J1649 ZEKİCE PRATİK CEVAPLAR

J1850-J1999 GERÇEKLERE KARŞI MANTIKSIZ İLGİSİZLİK

J2050-J2199 MANTIKSIZCA DAR GÖRÜŞLÜLÜK

J21. Deney ile verilen öğüdün makul olduğu ispat edilir

Babasının nasihatine uygun davranmayan üç erkek kardeşten ikisi ölür. (23)

Karısı tarafından aldatılan kocaya karşılaştığı üzümcü öğüt verir. Adam üzümcüye inanmayınca, kör satıcı kılığına giren üzümcü olayı ispat eder. (19)

J120. Çocuktan öğrenilen akıl

Ağızdan doğan çocuk, dayılarına korkmamalarını söyler. (39)

J130. Hayvanlardan öğrenilen bilgi

Yılanlar padişahının kızı, kendisini kurtaran adama, babasından sihirli kutuyu istemesini söyler. (40)

Padişahın küçük oğlu, darda kaldığı zaman atını çağırır ve ondan akıl alır. (41)

Kurtardığı yılan tarafından yenmek istenen adam, karşımıza kim çıkarsa onun sözüne göre hareket edelim, diye yılanı teklif getirir. Karşılıklarına çıkan öküz, eşek ve tilkiden akıl sorarlar. (38)

Jandarmanın kurtardığı kız, onun atını, silâhını ve elbisesine alıp kaçınca, suyun içinde çırılçıplak kalan jandarma Tilki ile serçenin arasında geçen konuşmayı dinler ve onlardan akıl alır. (17)

Babası oğullarına, köse değirmencinin değirmeninde, buğday öğütmeyin diye nasihat eder. (24)

Tozlu Bey, tilkiden bilgiler alır. (37)

J151. Yaşlı insandan öğrenilen akıl

J151.4. Yaşlı adamdan öğrenilen akıl

Yaşlı üzümçü, karısı tarafından aldatılan kocaya akıl verir. (19)

Kocası tarafından aldatılan adama karşılaştığı bir ihtiyar tarafından akıl verilir. (22)

J152. Akıllı kişilerden öğrenilen bilgi

Bakkal, kısmetini arayan adama akıl verir. (21)

Doksan dokuz adam öldürdükten sonra “Ben cennete gidebilir miyim” diyen adama hoca akıl verir. (11)

Ancak bir yük bir denk altın yükü ile görülebilen dünya güzelini, akıllı bir adamdan aldığı bilgilerle ücretsiz elde eder. (26)

J152.2. Dervişten alınan nasihat

Derviş, çolak kıza dağ başında gösterdiği evde kalmasını söyler. (5)

J153. Kutsal adamdan akıl

Doksan dokuz adam öldürdükten sonra “Ben cennete gidebilir miyim” diyen adama hoca akıl verir. (11)

J154. Ölmek üzere olan babanın nasihati

Baba, ölmek üzere iken oğullarını başına toplar ve köse değirmencide buğday öğütmeyin diye nasihat eder. (24)

Baba, ölmek üzere iken üç oğlunu başına toplar ve sarı sakallı gök gözlü adama hizmetçi durmayın diye nasihat eder. (23)

Padişah, kör olan gözlerine altın köprünün ötesindeki ülkeden toprak getirmelerini söyler. (41)

J155. Kadından öğrenilen akıl

Padişahın karısı, “Erkek seldir kadın benttir” der ve tartışır. Padişah kadının haklı olduğunu deneyerek öğrenir. (25)

İhtiyar kadın, kendi, büyüttüğü buluntu oğlana akıl verir. (40)

J1111. Akıllı kız

Fatmacık, akıllı bir kızdır. Çoğu zaman kardeşi Yusufçuk’u o yönlendirir.(31)

Jandarmanın iki kişinin elinden kurtardığı kız, akli sayesinde jandarmadan kurtulur. (17)

J1113. Akıllı oğlan

Gök boncuktan çocuk, akıllı bir çocuktur. Akli sayesinde devî mağlup eder. (30)

Padişahın beşikteki oğlunu ejderhadan kurtaran ve devleri yenen çocuk akıllı bir çocuktur, (39)

Favukçu akıllı bir oğlandır. (15)

Eskici Mehmet, akıllı bir kişidir. Aklı sayesinde Mısır'ın padişahı olur. (13)

Aydın'a giden keloğlan akıllı bir kişidir. (20)

Keloğlan, kurnazlığı ile Köse'yi alt etmeyi başarır. (23)

Keloğlan, aklı ve becerikliliği ile Köse'yi mağlup eder ve malına mülküne sahip olur. (24)

J1701. Aptal karı

Kocasını küsüp evi terk eden aptal kadın, devenin kocası ile kendisi arasında aracı olduğunu sanır ve deveyle birlikte eve gelir. (6)

J2600. Korkak Aptal

Korkak adam, korkusundan gece kuyudan su çekmeye gidemez, (12)

K. ALDATMALAR

K0 - K99 ALDATMA İLE KAZANILAN MÜSABAKALAR

K100-K299 ALDATICI ANLAŞMALAR

K300-K499 ÇALINTILAR VE HİLELER

K500-K699 ALDATMA YOLUYLA KAÇMA

K700-K799 ALDATMA YOLUYLA YAKALANMA

K800-K999 TEHLİKELİ ALDATMALAR

K1000-K1199 KENDİ KENDİNİ YARALAYARAK ALDATMA

K1200-K1299 ŞAHSİYETİNİ RENCİDE ETME POZİSYONUNDA ALDATMA

K1300-K1399 İĞFAL ETME VEYA ALDATILMIŞ EVLİLİK
K1400-K1499 ALDATILMIŞIN MÜLKİYETİ TAHRİP EDİLİR
K1500-K1599 ZİNA İLE İLGİLİ ALDATMALAR
K1600-K1699 ALDATICI KENDİ TUZAĞINA DÜŞER
K1700-K2099 YALANLAR YOLUYLA ALDATMA
K1700-K1799 BLÖF YOLUYLA ALDATMA
K1800-K1899 TEBDİL-İ KIYAFET VEYA HAYAL ŞEKLİNDE
ALDATMA

K1900-K1999 HİLELER, SAHTEKARLIKLAR

K2000-K2099 İKİYÜZLÜLÜKLER

K2100-K2199 SAHTE İTHAMLAR

K2200-K2299 ALÇAKLAR VE İHANET EDENLER

K2300-K2399 DİĞER ALDATMALAR

K112. Sahte sihirli hazine üreten objelerin satışı

K112.?. Yiyecek ürettiği iddia edilen hayvan satışı

Keloğlan, yolda bulduğu saksaganı, öttüğü zaman istenilen yemeği getiriyor diyerek misafir olduğu evin sahibine satar. (18)

K140. Değersiz nesnelere satışı

K140.1. Hileli değiştirme

Keloğlan, altın yumurtlayan tavuğuna kafes yaptırmak için gittiği zaman tavuk başka bir tavukla değiştirilir. (36)

Keloğlan, sihirli sofrasına koruyucu örtü diktirmek için gittiğinde sofrası usta tarafından değiştirilir. (36)

K301. Usta hırsız

Keloğlan, altın yumurtlayan tavuğuna kafes yaptırmak için gittiği zaman tavuk başka bir tavukla değiştirilir. (36)

Keloğlan, sihirli sofrasına koruyucu örtü diktirmek için gittiğinde sofrası usta tarafından değiştirilir. (36)

K335. Hırsız, sahibini mallarının başından korkutarak kaçıtır

Keloğlan ile köse değirmenci hile ile korkutarak mezarlıkta çaldıkları malı bölüşen hırsızları kaçıtır ve kalan malı köse ile bölüşürler. (24)

K700. Aldatma vasıtasıyla kaçma

Fatmacık ve Yusufçuk dev karısını aldatarak kaçarlar. (31)

K940. Hayvan veya kendi ailesini hile ile öldürme

Kızı kaçıtırıp evlenen ayı, kızın kardeşleri tarafından öldürülür. (42)

K955. Yakma ile öldürme

Filki, hile ile devleri yakarak öldürür. (37)

K958. Suda boğarak öldürme

Fatmacık, çanağı atarak deniz oluşur. Denizi geçmeye çalışan dev karısı denizde boğularak ölür. (31)

K1011. Göz ilacı

K1011.1. Görmeyen gözün ilacı topraktır.

Padişahın gözü, Altın Köprü'nün ötesindeki ülkenin toprağını getirtip gözlerine sürünce gözleri iyileşir, (41)

K1310. Baştan çıkarma ve kıyafet değiştirme ile evlenme

Fatmacık'ı ağaçtan indiren cadı kadın, Fatmacık Beyoğlu ile evlenince evine davet eder ve hile ile kuyuya düşürür. Kızını Beyoğlu'na verir, (31)

K1350. Kadın hile ile ikna eder ve kur yapar

K1357. Kaybedilen sevgilinin yeniden elde edilmesi

Beyoğlu, geyiği takip ederek kuyuya düşen karısına oradan çıkarır. (31)

Yörük Mehmet'in karısı, kaybettiği kocasını bulur ve onunla tekrar evlenir. (14)

K1571. Zinanın hile ile keşfedilmesi

Karısı tarafından aldatılan adam; üzümcü sayesinde gerçeği öğrenir, (19)

Değirmenci ile yasak sekse özenen kadın, kocası tarafından fark edilerek cezalandırılır. (9)

K1700. Blöf vasıtasıyla aldatma

Tilki, kediyi Kürklü Bey diye tanıtarak diğer hayvanları aldatır. (1)

Keloğlan, yolda bulduğu saksığanı bahtın açık kuş diye satar. (18)

Keloğlan, yolda bulduğu kediyi köylülere iki liraya satar. (18)

K1810. Hile ile kıyafet değiştirme

Tilki, değirmenciyi çok zengin gibi tanıtarak padişahın kızı ile evlendirir. (37)

K1812. Tebdili kıyafet gezen padişah

Padişah, kılık değiştirerek kızını aramaya çıkar. (14)

K1817. Gezici kimse kılığına girme**K1817.4.1. Satıcı kılığına girme**

Üzümcü kör satıcı kılığında karısını kocasını aldatan kadının foyasını ortaya çıkarır. (19)

K1822. İnsan kılığına giren hayvanlar

Padişahın oğlunun evlendiği kurbağa üzerindeki kurbağa derisini atarak insan olur. (33)

K1825. Meslek sahibi insanların kılığına girme**K1825.1. Doktor gibi kıyafet değiştirme**

Tavukçu, doktor kılığına girerek yüzbaşıyı tedavi etmeye gelir. (15)

K1834. Bir insan sırayla değişik insanların kılığına girer

Tavukçu, sırasıyla asker, doktor ve simitçi kılığına girer. (15)

K1836.5. Erkeğin başka bir erkek kılığına girmesi

Sarı sakallı gök gözlü bir adam her seferinde kılık değiştirerek Keloğlan'ın karşısına çıkar. (23)

K1837. Kadın, kıyafet değiştirerek erkek kılığına girer

Jandarmanın iki kişinin elinden kurtardığı kız, jandarmanın atını, silâhını ve elbisesini giyerek asker kılığına girer. (17)

K1839. Diğer hileli kıyafet değiştirmeler**K1840. Bir başkasının yerine geçerek aldatma**

Ahmet çavuş, Yörük Mehmet'in yerine geçerek padişahın kızı ile kaçmayı plânlar. (14)

Keloğlan, gece Köse'nin karısının yerine yatarak, kadının denize atılmasına sebep olur. (23)

K1860. Ölüm veya uyku taklidi yaparak aldatma

Tilki ölü numarası yaparak, Tozlu Bey'i aldatır. (37)

Tilki ölü numarası yaparak köylüyü aldatır. (2)

K1911. Sahte gelin (Bir başkasının yerine geçme)

Cadının kızı, Fatmacık'ın yerine geçerek Beyoğlu ile evlenir. (31)

K1911.3. Gerçek gelinin eski haline gelmesi**K2212.1. Hain üvey kız kardeş**

Üvey kız, diğer kız kiskanınca annesi onu da dev karısının evine gönderir. Kız itaat etmeyince katran suyuna batırılır. (31)

K2213. Hain eş (kadın)

Adam karısı tarafından başka erkekler aldatılır. (22)

Beyin ilk iki karısı, üçüncü hanımın çocuk doğurmasını kiskanarak çocukları denize atarlar. (34)

(T)K2215.1. Hain üvey anne

Üvey anne, Fatmacık ve Yusufcuk'tan kurtulmak için, onları babasına öldürtmek ister. (31)

(T)K2216. Hain baba

Baba gelinine sahip olmak için oğluna yapılması mümkün olmayan vazifeler verir. (33)

K2248. Hain vezir

Padişah, vezire kendisinin kel olduğunu hiç kimseye söylememesini emreder. Vezir padişahın kafasının kel olduğunu kör bir kuyuya bağırır. (16)

L. KADERİN TERS DÖNMESİ

L0 - L99 EN GENÇ ÇOCUĞUN ZAFERLERİ

L100-L199 TALİHİ YAVER GİTMEYEN KAHRAMAN (kadın)

L200-L299 ALÇAK GÖNÜLLÜLÜK MÜKAFAT GETİRİR

L300-L399 ZAYIF (GÜÇSÜZ) OLANIN ZAFERİ

L400-L499 KIBİR AŞAĞILIK GETİRİR

L10. En genç oğlun zaferleri

Padişahın küçük oğlu, altın köpründen ötedeki ülkeye giderek engelleri aşar ve o ülkeden toprak getirip babasının gözlerine sürerek iyi eder. (41)

Sarı sakallı gök gözlü adamla baş edip onu yenerek malına sahip olan Keloğlan, üç kardeşin en küçüğüdür. (23)

L12. Sevilen en genç oğul

Gözleri kör olan padişah, şifalı toprak getiren oğlunu daha çok sevmektedir. (41)

L31. En küçük kardeş, büyüklerine yardım eder

Küçük kardeş, yemeklerin tadına önce kendisi bakarak ağabeylerine yardım eder.
(29)

Keloğlan sarı sakallı gök gözlü adamdan kardeşlerinin intikamını alır. (23)

L50. Muzaffer en genç kız

Fatmacık, bütün engelleri aşarak Beyoğlu ile evlenir. (31)

L55. Üvey kız kahraman

L55.1. Kötü üvey kız

Fatmacık'ın üvey kız kardeşi cadı karısının dediklerini yapmadığı için katran suyuna batırılarak cezalandırılır. (31)

L111. Ümit vermeyen kahramanın tabiatı

L111.1. Gurbete çıkma ve başarılı bir şekilde dönme

Padişahın küçük oğlu gittiği ülkeden, ülkenin padişahının kızı ile evlenerek geri döner. (41)

Devi takip ederek yer altındaki ülkede onu öldüren Gök Boncuk Çocuk, pınarın başındaki yılanı da öldürerek bir kuşun sırtında yer yüzüne geri döner. (30)

L111.4. Öksüz kahraman

L111.4.2. Öksüz kahraman (kız)

Üvey annesinin eziyetlerine sabreden kız, sonunda bir Beyoğlu ile evlenir. (31)

Ağabeyinin kollarını keserek dağa bıraktığı çolak kız genç bir oğlan ile evlenir.

(5)

L112.2. Çok küçük kahraman

Padişahın küçük oğlu sivrisineğin tokadı ile nohut kadar bir küçülür ve gül goncasının içine girer. (41)

Bir kemik parçasının içinden çıkan Gök Boncuk Çocuk çok küçüktür. (30)

Bir mağarada kemiğin içinden çıkan boncuğun bir kız tarafından yutulması ile ağızdan doğan çocuk çok küçüktür. (39)

L114. Ümit vermeyen kahramanın huyları

L114.1. Tembel kahraman

Korkak Adam, kuyudan su getirmek için bile dışarı çıkmaz. (12)

L121. Aptal kahraman

Korkak Adam, şanssı sayesinde kahraman olur. (12)

L160. Ümit vermeyen kahramanın başarıları

Köyde evlenemeyen Keloğlan, gurbete çıkar ve orada evlenir ve mutlu olur. (21)

Korkak Adan, bıçağına yazdırdığı yazı ile kahraman olur. (12)

L161. Aşağı seviyeden kahraman prensesle evlenir

Eskici Mehmet, padişahın kızı ile evlenir. (13)

Yörük Mehmet, padişahın kızıyla evlenir. (14)

Gayri meşru ilişkiden doğan ve dağa bırakılan çocuk büyür ve padişahın kızı ile evlenir. (40)

L162. Prens (kral) sevdiği kız ile evlenir.

Beyoğlu, Fatmacık ile evlenir. (31)

L165. Fakir oğlan kral olur

Eskici Mehmet, Mısır padişahının evlatlığı daha sonrada varisi olur. (13)

(T)L165.1. Fakir oğlan vezir olur

Mağaradan kızın ağzından doğan çocuk, başarılarından sonra vezir tarafından ödüllendirilir. (29)

L221. Seyahat esnasında mütevazı bir hediye isteme

Siyah yılanı öldürerek, beyaz yılanı kurtaran adam, yılanlar padişahının kızının ısrarı üzerine mavi boncuğu ister. (40)

L303. Zayıfın başarısı

Korkak Adam, tesadüfen padişahın aslanını yakalayıp gelir. Padişahın düşman askerlerini esir. (12)

L312. Küçük, kuvvetli adam devi mağlup eder

Ağızdan doğan çocuk, ejderhayı ve devleri öldürerek, padişah ile karısını kurtarır. (39)

M. GELECEĞİN TAYİNİ

M0 - M99 HÜKÜMLER VE KARARLAR

M100-M199 AND VE YEMİNLER**M200-M299 ANLAŞMALAR VE SÖZ VERMELER****M300-M399 KEHANETLER****M400-M499 BEDDUALAR****M201. Söz ve anlaşmanın yapılması**

Tilki, Tozlu Bey'in kendisine öldükten sonra türbe yaptırma sözü alır. (37)

Padişah, kaybolan ayısını bulup gelene kızını vereceğini ilân eder. (12)

Padişah, karısının "Erkek seldir kadın benttir" sözüne katılmayınca, oduncu tembel adamla kadınları değiştirme konusunda anlaşırlar. (25)

Keloğlan ile sarı sakallı gök gözlü adam anlaşırlar. Anlaşmada tek şart darılanın kafa derisi yüzülecektir. (23)

Eskici Mehmet, "Bir liram olsa bu mesleği bırakırım" diye kendi kendine söz verir. (13)

Karısı tarafından aldatılan adam, ihtiyar bir adamla karşılaşınca, ihtiyar adama karısının iyi bir kadın olmadığını ispat etme konusunda anlaşırlar. (22)

Keloğlan ile Köse, en güzel yalanı anlatanın bütün unları alması hususunda anlaşma yaparlar. (24)

M244. İnsan ile hayvan arasındaki anlaşma

Yılan, kendisini kurtaran adama "Ben seni yiyeceğim" deyince adam, "Üç kişiye soralım, üçe de yesin derse, o zaman yersin" teklifi getirir ve bu teklifte anlaşırlar. (38)

Tozlu Bey'in tavuklarını yiyen tilki yakalanınca "Beni öldürme sana padişahın kızını alıvereyim" diye söz verir ve anlaşırlar. (37)

M246. Dostluk anlaşması

M246.1. Hayvanlar arasındaki dostluk anlaşması

Kurt ile tilki, her gün bir hayvan yeme konusunda anlaşır. (1)

M300. Kerametler

Çolak kız, kaynanası tarafından evden kovulduktan sonra, ortaya çıkan bir derviş ona yardım eder, dağ başında bir eve götürür. (5)

M361. Geleceği önceden takdir edilen kahraman

Ölümden kurtulmak için köyünden kaçan adama Azrail, evlendiği gün gerdeğe girmeden öleceğini söyler, (10)

N. ŞANS VE TALİH**N0 - N99 BAHİSLER VE KUMARLAR****N100-N299 ŞANS VE TALİHİN YOLLARI****N100-N169 ŞANS VE TALİHİN TABİATI (ÖZELLİKLERİ)****N300-N399 ŞANSSIZCA KAZALAR****N400-N499 ŞANSLI KAZALAR****N500-N599 MEYDANA ÇIKARILAN SAHİPSİZ HAZİNE****N600-N699 DİĞER ŞANSLI KAZALAR****N700-N799 TESADÜFİ KARŞILAŞMALAR****N800-N899 YARDIMCILAR**

N111.2.2. İki yüzlü kader

Babaları tarafından dağa terke ilen Fatmacıkla Yusufcuk, cadı karısının elinden kurtulur. Üvey annelerinin üst üste kötülüğüne uğrarlar, fakat sonunda Fatmacık Beyoğlu ile evlenir. (31)

Yengesinin iftirası ile ağabeyi tarafından kolları kesilerek dağa terk edilen kız, kendisini bulan bir gençle evlenir. Genç askere gittikten sonra kaynanası tarafından çocukları tarafından kovulur. Sonunda kocası tarafından bulunur ve tekrar mutlu yaşantısına döner. (5)

Bir bey ile evlenen kadın, altın saçlı oğlanla, altın saçlı bir kız dünyaya getirince eşlerinin ihanetine uğrar. Yıllar sonra gerçekler anlaşılır ve tekrar kocası ve çocuklarına kavuşur. (35)

N122. Şanslı veya şanssız yerler

Fatmacık ile Yusufcuk babaları tarafından dağda bırakılınca, ışık yanan yer ile köpek üren yer arasında ışık yanan yeri tercih ederler. (31)

Padişah kör olan gözlerinin iyileşmesi için Altın Köprü'nün ötesindeki ülkenin toprağının gözlerine iyi geleceğini söyleyerek oğullarının oraya gitmesini ister. (41)

N122.1. Şanssız yerler

Fatmacık ve Yusufcuk, ışık yanan yere vardıklarında dev anası ile karşılaşırlar. (31)

Keloğlan, gittiği değirmencilerin hepsinin köse olması dolayısıyla, babasının nasihatine rağmen kösenin değirmeninde buğdayını öğütmeye karar verir. (24)

N130. Şans ve kaderin değişmesi

Ölümden kaçan adam, Azrail ile karşılaşınca, Allah'tan İhlâs Suresi'ni okuyuncaya kadar müsaade alır. Bunun üzerine kaderi değişir. (10)

Eskici Mehmet, yaptıklarını Mısır padişahına itiraf edince, padişah onu evlatlığa kabul ederek varisi yapar. (13)

N131. Şansın değişmesini sağlayan faktörler

N131.4. Adın değişmesi ile şansın değişmesi

Korkak Adam, bıçağına "Bir tekmede bir aslan, bir tokatta yüz can, benim adıma derler Deli Osman" yazdırınca şansı açılır. Tesadüfi başarılarla padişaha damat olur. (12)

N131.5. Yerin değişmesi ile şansın değişmesi

Yörük Mehmet, yaylayı terk edip İstanbul'a gelince padişahın kızı ile evlenir ve zengin olur. (14)

Eskici Mehmet, eline bir lira geçince işini ve yerini değiştirdiğinde, padişahın kızı ile evlenir zengin olur. (13)

Çok fakir bir ailenin oğlu, babasının sermaye olarak verdiği tavuğu alır gider ve sonunda padişaha vezir olur. (15)

Dağa terk edilen oduncunun kızı, Beyoğlu ile evlenir. (31)

Padişahın küçük oğlu, geldiği ülkenin padişahın kızının dediklerini yerini getirince padişahın kızı ile evlenme hakkını elde eder. (41)

Evden kovulan Fatmacık, dev karısının dediklerini yapınca, altın suyuna batırılır. (31)

Korkak adam, köyü terk edince şansının ve tesadüflerin sonucu padişaha damat olur. (12)

Adam, köyde kısmetim kalmadı diyerek köyü terk edip başka bir köye gidince orada evlenir. (21)

N134. Şansın değişmesi şahısların tesiriyledir

Babası tarafından öldürülmeyerek dağa terk edilen Fatmacık Beyoğlu ile evlenir. (31)

Kısmetini arayan adam bakkalın dediklerini tutunca bir kadın bulur ve onunla evlenir. (21)

Eğer bir liram olsa, işi bırakırım diyen eskici Mehmet'e padişahın karısı işini ve yerini terk eder, sonunda padişahın varisi olur. (13)

N135. Şansın değişmesi nesnelere tesiriyledir

N135.2.1. Şansın verilmesi ile hazinenin keşfi

Bir taş kapağı dağda bulup eve getiren adam, taş kapağın güzel bir kıza dönmesi ile onunla evlenir ve mutlu olur. (32)

Kara yılanı öldürerek beyaz yılanı kurtaran adam, yılanlar padişahının kendisine sihirli bir kutu vermesi sonucu padişahın kızıyla evlenerek zengin olur. (40)

Oduncunun mağaraya depoladığı odunları çobanların ateşe vermesi sonucu, mağaradaki altınlar eriyerek ortaya çıkar. Oduncu ve karısı altınlarla zengin olur. (25)

N141. Şans ve zekâ

Mağarada annesinin ağzından doğan küçük çocuk, zekâsı ve şansı sayesinde padişaha vezir olur. (39)

Keloğlan zekâsı sayesinde değirmenci ile girdiği yalan yarışını kazanır. (24)

Tavukçu, şansı ve zekâsı sayesinde padişaha vezir olur. (15)

N203. Şanslı insan

Tozlu Bey, tilkinin yardımıyla padişah kızı ile evlenir ve zengin olur. (37)

Kasabın biri bulduğu bir kapak taşın güzel bir kıza dönüşmesi sonucu onunla evlenir ve mutlu olur. (32)

Yörük Mehmet, şansı sayesinde padişahın kızı ile evlenir. (14)

Padişahın küçük oğlu şansı ve zekâsı sayesinde hem babasının gözlerini iyileştirecek toprağı getirir, hem de o ülkenin padişahının kızı ile evlenir. (41)

Korkak Adam, şansı sayesinde düşman askerlerini esir alır, devi öldürür ve padişahın kızı ile evlenir. (12)

N400. Şanslı kazalar

Kız bulduğu bir kemiği taşa vurunca içinden boncuk kadar bir çocuk çıkar ve kıza “anne” diye sarılır. (30)

Şehirden köyüne dönerken kavga eden iki yılandan birini öldürünce, kendisini sihirli bir kutu hediye edilir ve bu kutu sayesinde padişahın kızı ile evlenerek zengin olur. (40)

N450. Sırlara kulak misafiri olma

Bey oğlu, bir evde konuşan kızları dinleyince onların evlenmek istediğini öğrenir ve onların üçünü de alır. (34)

Keloğlan, sarı sakallı gök gözlü adam ile karısının konuşmalarından, gece kendisini öldüreceklerini anlar. Gece yarısı, kadını kendi yerine yatırır. Köse de bilmeden karısını denize atar. (23)

Üzümcü, kör satıcı kılığında bir eve misafir olunca kocasını aldatan kadının sırlarına vâkıf olur. (19)

N519. Hazine mağarada bulunur

Oduncunun mağaraya depoladığı odunu çobanlar ateşe verince mağarada bulunan altın eriyerek ortaya çıkar. (25)

N538. Olağanüstü varlıklardan alınan hazine**N538.2. Devlin mağlup edilmesiyle elde edilen hazine**

Tilki, devleri ekin tayasının içinde yakarak sarayına ve hazinesine el koyar. (37)

N711. Kral (prens) tesadüfen kızı bulur ve onunla evlenir

Beyoğlu, ağacın başında gördüğü kızı cadı karısına indirtirerek onunla evlenir. (31)

N732. Kız ve babanın tesadüfi karşılaşmaları

Padişah kaybolan kızını araştırırken tesadüfen bir mağazada kızını fotoğrafını görür. (14)

N733.4. Kız ve erkek kardeşlerin tesadüfi karşılaşmaları

Kız kardeşini karısının iftira ve baskısı ile dağ başına bırakan adam ve kardeşleri yıllar sonra karşılaşırlar. (29)

N741. Karı ve kocanın tesadüfi karşılaşmaları

Padişah, sarayının yanına ev yapan kişilerin eski karısı ve onun kocası olduğunu kendisi için verilen bir davette öğrenir. (25)

N812. Yardımcı devler veya büyük hayvanlar

Sihirli kutuya sahip olan, kutuyu açarak içinden çıkan cine isteğini yaptırır. (40)

Dev karası, Fatmacık'ı sarı suyu ittirerek altın suyuna batırır. (31)

N815. Yardımcı peri

Babanın, küçük oğlunun karısının peri kardeşleri, eniştelere olağanüstü işlerde yardımcı olurlar. (33)

Altın Köprü'nün ötesindeki ülkenin padişahının kızı perilidir. Kendisini götürmeye gelen padişahın küçük oğluna yardım eder. (41)

N818. Yardımcı gökyüzü

N818.1. Yardımcı güneş

Keloğlan, diktiği mısırın olağanüstü büyümesiyle ona basarak güneşe kadar çıkar. Ay'la Gün'nün kavgasında hakemlik yapar. Bunun karşılığı Güneş Keloğlan'a altın yumurtlayan tavuk, sihirli bir sofraya ve sihirli bir değnek verir. (36)

N825. Yardımcı ihtiyar insan

N825.1. Çocuğu olmayan ihtiyarlar kahramanı evlat edinirler

Yaşlı kadın, keçisinin sütünü emenin dağa terk edilmiş bir çocuk olduğunu öğrenince onu evlât edinir. (39)

N825.2. Yardımcı yaşlı adam

Kaynanasının evden kovduğu iki çocuklu çolak kadına, karşılaştığı ihtiyar yardım eder ve onu ihtiyaçları karşılanan bir eve yerleştirir. (5)

Karısı tarafından aldatılan adama, yolda karşılaştığı yaşlı bir adam yardım eder. (22)

N825.3. Yardımcı yaşlı kadın

Yaşlı kadın, Beyoğlu'nun kızı kavaktan indirmesine yardım eder. (31)

N827. Yardımcı çocuklar

Kırılan kemikten çıkan boncuğun bir kız tarafından yutulması ile doğan çocuk, dayılarını padişahın kızları ile evlendirir. (39)

N831. Yardımcı kız

Yılanlar padişahının kızı, kahramana sihirli bir kutu verdirerek istediğini elde etmesini sağlar. (40)

Yörük Mehmet'in yirmi beş kuruş karşılığında kurtardığı kız ona yardımcı olur, zengin eder ve evlenir. (14)

N832. Yardımcı erkek çocuk

Padişahın küçük oğlu, babasının gözü için gerekli olan toprağı bulup getirir. (41)

N835. Yardımcı güçlü adam

Kırılan kemikten çıkan boncuğun bir kız tarafından yutulması ile doğan çocuk, olağanüstü güçlü biridir. Kırk devin ocaktan indiremediği kazanı tek eliyle indirip koyar. (39)

N836. Yardımcı Kral

Padişah, devi öldürüp kızını kurtaran gencin isteklerini yerine getirir. (39)

Yılanlar padişahın kızını kurtaran gence sihirli bir kutu hediye eder. (40)

N838. Yardımcı kahraman

Gök Boncuk Çocuk, pınarın başını tutan yılanı öldürerek kurdun kuşun oradan su içmesini sağlar. (30)

Gök Boncuk Çocuk, devi öldürerek üç kız kardeşi kurtarır. (30)

N841. Yardımcı koyun çobanı

Ormana terk edilen kızı bir Yörük çoban alıp evine götürür. (5)

N844. Yardımcı derviş

Evden kovulan çolak kıza rastladığı bir derviş yardım eder. (5)

P. CEMİYET

P0 - P99 KRALLIK VE ASİLZADELİK

P100-P199 DİĞER SOSYAL SINIFLAR

P200-P299 AİLE

P300-P399 DİĞER SOSYAL AKRABALIKLAR

P400-P499 İŞLER VE MESLEKLER

P500-P599 HÜKÜMET İDARE ETME**P600-P699 ADETLER****P700-P799 CEMİYET (ÇEŞİTLİ MOTİFLER)****P10. Krallar (padişah)**

Tilkinin, Tozlu Bey diye tanıttığı değirmenciye padişah kızını verir, (37)

gönderir. (41)

Mısır padişahı, eskici Mehmet'i evlatlık olarak alır, (13)

Padişah tavukçuyu kendisine vezir yapar. (15)

Padişah vezirini, kafasının kel olduğunu kimseye söylememesi için tehdit eder. (16)

Ayısını bulup getiren adama padişah kızını verir. (12)

Padişahı kızını aramaya çıkar. (14)

Kırılan kemiğin içinden çıkan boncuğun bir kız tarafından yutulması sonucu doğan çocuk eskiden mağaranın padişahı olduğunu söyler. (39)

Padişah oğullarını derdine çare bulmaları için gönderir. (41)

P12. Kralın karakteri

Mısır padişahı, merhametli ve yardımseverdir. Yaptıklarını itiraf eden Eskici Mehmet'i hem af eder, hem de onu kendisine varis yapar. (13)

Padişah tehdit edicidir. (16)

P20. Kraliçeler (sultan)

Padişahın karısı padişahla tartışır. (25)

P30. Prensler (şehzâdeler)

Beyoğlu, âşık olduğu Fatmacık ile evlenir. (31)

Padişahın üç oğlu da babasının kör olan gözlerine

At sulamak için çeşmeye giden Beyoğlu ağaçtan bulduğu kız ile evlenir. (31)

Padişahın küçük oğlu, gittiği ülkenin padişahının kızı ile evlenir. (41)

P40. Prensesler (Padişah kızları)

Padişahın kızı, ülkesine gelen başka bir ülkenin padişahının kızı ile evlenir. (41)

Padişahın kızını, korkak adamla evlendirir. (12)

Padişah kaybolan kızını aramaya çıkar. (14)

Padişahın kızını, tilkinin Tozlu Bey olarak tanıttığı değirmenci ile evlendirir. (37)

P110. Kralın vezirleri

Padişah vezirine kafasındaki kelliği kimseye söylememesi için ölümle tehdit eder.
(16)

Tavukçu'yu padişah vezir yapar. (15)

P150. Zengin adamlar

Yörüklerin zenginleri sabah kalktıklarında kahve döver. (14)

Keloğlan'ın kendisine hizmetçi durduğu adam zengin bir adamdır. (23)

P160. Dilenciler

Dilenci bir kadın padişahın kızını bulup getirir. (40)

P210. Karı-koca

Padişah, karısının “Erkek seldir kadın benttir” sözüne katılmayınca sözün doğruluğunu test etmek için birbirlerinden ayrılarak başkalarıyla evlenirler. (25)

P230. Çocuklar ve ebeveynler

Fakir adam çocuğuna sermaye yapması için bir tavuk verir. (15)

Adam, karısı ölüp iki çocuğu ile ortada kalınca yeniden evlenir. (31)

Oduncu ile karısının, Ne İdik, Ne Olduk, Ne Olacağız isminde üç tane çocukları olur. (25)

P231. Anne ve oğlu

Keloğlan, yaşlı annesi ile birlikte yaşar. (36)

P232. Anne ve kız

Üvey anne, üvey kızından olmayacak işler yapmasını ister. (31)

P233. Baba ve oğul

Babası, ölmeden önce oğluna nasihat eder. (24)

Baba üç bekar oğluna artık evlenmeleri gerektiğini söyler. (33)

Baba üç oğluna sarı sakallı gök gözlü adama hizmetçi durmayın diye nasihat eder. (23)

P234. Baba ve kız

Babası, üvey annesinin ısrarı üzerine kızını dağda terk eder. (31)

Yılanlar padişahı, kızını kurtaran adama sihirli kutu hediye eder. (40)

P251. Erkek kardeşler

P251.6.1. Üç erkek kardeş

Padişahın kör olan gözünün iyileşmesi için gerekli olan toprağı üç oğlu en küçüğü bulup getirir. (41)

Üç erkek kardeş babalarından kalan borcu ödeyemeyince dağda yaşamaya başlarlar. (39)

P251.6.3. Altı ve yedi erkek kardeş

Yengesi tarafından iftiraya uğrayan kız yedi erkek kardeşin bir kız kardeşidir. (5)

P252. Kız kardeşler

P252.2. Üç kız kardeş

Devin esareti altındaki üç kız, kardeşler. (30), (39)

P253. Erkek ve kız kardeşler

P253.6.5. Bir kız kardeş ve altı (yedi, on bir, on iki) erkek kardeş

Üç erkek kardeşin sonradan bir de kız kardeşleri dünyaya gelir. (39)

P264. Görümce, yenge, baldız

Kurbağa şeklindeki peri kızı ile evlenen padişahın oğluna baldızı olan kurbağalar, babasının istediği yapılması mümkün olmayan vazifeleri başarmasına yardım ederler. (33)

Kızın yengesi görümcesine iftira atarak kocasına öldürtmek ister. (29)

P282. Üvey anne

Üvey anne, eve geldikten sonra kızı kıskanır. (31)

Üvey anne, çocukları ormana attırır. (31)

Üvey anne, evdeki bütün işleri Fatmacık'a yaptırır. (31)

P284. Üvey kız kardeş

Fatmacık'ın üvey kardeşi, cadı karısının dediklerini yapmadığı için katran suyuna batırılır. (31)

P297. Erkek yeğen

Yedi kardeşin bacası kuyuda balığın karnında oğlan dünyaya getirir. (29)

P310. Dostluk, arkadaşlık

Değirmenci ile tilki arkadaş olurlar. (37)

Karısı tarafından aldatılan adam, yolda karşılaştığı yaşlı adam kendisine gerçeği gösterince ölesiye dost olur. (22)

P320. Misafirperverlik

Keloğlan gittiği köylerde köy odalarında kalır. Köylüler onun yemeğini köy odasına getirirler. (18)

Eskici Mehmet, padişah ve adamları tarafından ağırlanır. (13)

Evin kadını kör zannettiği adamı evine misafir olarak alır. (22)

P322. Sahte isim altında veya hile ile misafirlik

Üzümcü, kör satıcı kılığında bir eve misafir olur. (19)

P360. Ağa ve hizmetçisi

Aydın'a giden Keloğlan orada hizmetçi durur. (20)

Sarı sakallı gök gözlü adam ile Keloğlan, kızanın derisinin yüzülmesi şartıyla birlikte çalışma konusunda anlaşır. (23)

P411. Çiftçilik

Çolak kızı bir çiftçi bularak onunla evlenir. (5)

Keloğlan ve anasının geçim kaynağı çiftçiliktir. (36)

P412. Çoban

Keloğlan, sarı sakallı gök gözlü adama çoban durur. (23)

P414. Avcılık

Çolak kızın kocası ve kardeşi avda karşılaşır. (31)

Derviş, çolak kızı bir dağ evine götürür. Orada ev işlerini yapan bir genç kız ile avcılık yapan bir erkek çocuk vardır. (5)

P424. Doktor

Adam karısının bitmeyen şikâyetleri yüzünden şehre doktor getirmeye gider. (22)

(T)P424.6. Ebe

Altın saçlı oğlanla, altın saçlı kızı dünyaya getiren ebe, çocukları kedi ve köpek eniği ile değiştirir. (34),(35)

(T)P431. Tüccar

Üzümcü, köylere üzüm satmaya giden bir satıcıdır. (19)

P443. Değirmenci

Köse, hilekâr bir değirmencidir. (30)

Tilkinin Tozlu Bey, diye padişaha tanıyıp evlendirdiği kişi bir değirmencidir. (37)

P453. Kunduracı

Eskici Mehmet, kundura tamiri yapmaktadır. (13)

P461. Aşker

Tavukçu'nun tavuğunu alıp parasını vermeyen bir yüzbaşıdır. (15)

P475. Hırsız, haydut

Dilenci kılığındaki kadın, genç adamın sihirli kutusunu çalar. (40)

P486. Hamamcı

Eskici Mehmet kendini hamamda Mısır padişahının oğlu olarak tanıtır. (13)

Dünya Güzeli hamama gider, orada kendisini güzelleştireceğini söyleyen adamın ve hamamcının tecavüzüne uğrar. (26)

P634. Ziyafetler

Keloğlan, mevlidim var diye bütün ahaliyi evine toplar. (36)

Kedi hacca gideceğim diye bütün fareleri evine davet eder. (3)

Altın perçemli oğlan ile altın perçemli kız, bey oğlunu çağırarak ziyafet verir. (34),(35)

Tilkinin, Tozlu Bey'e istediği kızın babası olan padişah kırk gün düğün hazırlığı yapar. (37)

P715. Belirli milliyetler

İstanbul padişahı, Mısır padişahına, oğlunun İstanbul'da olduğunu söylemek için telefon eder. (41)

Q. MÜKAFATLAR VE CEZALAR**Q10- Q99 MÜKAFATLANDIRILMIŞ İŞLER****Q100-Q199 MÜKAFATLANDIRMANIN ÖZELLİKLERİ****Q200-Q399 CEZALANDIRILMIŞ İŞLER****Q400-Q599 CEZALARIN ÇEŞİTLERİ**

Tilki, kendisini affeden Tozlu Bey'i padişah kızı ile evlendirir. (37)

Yılanlar sultanı, kızını kurtaran adama sihirli bir kutu işle mükâfatlandırır. (41)

Padişah, ayısını bulup getiren adama kızını verir. (12)

Büyük bir kuş, pınarın başını bekleyen yılanı öldüren genci, mükâfat olarak yeryüzüne çıkarır. (30)

Koyun, köpek ve kapılar, yaptığı iyilikler sonucu kahramanın devler ülkesinden kaçmasına yardım ederler. (31)

Padişah, düşmanı olan devleri ve çocuğunu kaçıran ejderhayı öldüren genci kendisine vezir yapar. (39)

Kahramana, kız kardeşlerini verdiği devler ve periler olağanüstü işlerde yardım ederler. (33)

Kız, cadı karısının her dediğini yapınca, altın suyuna batırılır. (31)

Q45. Misafirperverlikle mükâfatlandırma

Yılanlar padişahı, kızını kurtaran adamı evinde misafir eder. (40)

Q64. Sabır mükâfatlandırılır

Üvey annesinin eziyetlerine katlanan kız, sonunda padişahın oğlu ile evlenir. (31)

İftiralara sabreden kız, gerçeklerin anlaşılmasıyla tekrar ailesine kavuşur. (29)

Q80 Korkusuzluk mükâfatlandırılır

Pınarın başını tutan yılanı öldüren kahramanı bir kuş kanatlarının üstünde yer yüzüne çıkartır. (30)

Devi öldüren ve askerleri esir alan korkak adam, mükâfatlandırılır. (12)

Q91. Akıllılık mükâfatlandırılır

Tavukçu üstün meziyetler sahip olan Yörük Mehmet'i kendisine vezir yapar. (15)

Padişah, çocuğunu yılandan kurtarıp, düşmanı olan devi öldüren kahramanı ödüllendirir. (39)

Q93. Olağanüstü yardımla mükâfatlandırma

Pınarın başını tutan yılanı öldüren kahramanı bir kuş kanatlarının üstünde yer yüzüne çıkartır. (30)

Padişah, çocuğunu yılandan kurtarıp, düşmanı olan devi öldüren kahramanı ödüllendirir. (39)

Q111. Zenginlikle mükâfatlandırma

Tilki kendisini affeden değirmenciği padişahın kızı ile evlendirerek zengin eder.
(37)

Padişah, korkak adama mal mülk verir. (12)

Q111.7. Mücevher vererek mükâfatlandırma

Cadı karısı, kendisine iyilik yapan kızı, altın suyuna batırarak evine yollar. (31)

T)Q112.0.8. Vezirlik vererek mükâfatlandırma

Tavukçu üstün meziyetler sahip olan Yörük Mehmet'i kendisine vezir yapar. (15)

Padişah, düşmanları olan devleri öldüren, çocuğunu kurtaran kahramanı kendine vezir yapar. (39)

Q114. Hediye vererek mükâfatlandırma

Yılanlar padişahı kızını kurtaran adama sihirli bir kutu vererek mükafatlandırır.
(40)

Q211. Ölümle cezalandırma

Üvey kızına her türlü kötülüğü yapan üvey anne, kırk katır kuyruğuna bağlanarak öldürülür. (31)

Su başını tutan yılan kahraman tarafından öldürülür. (30)

Gelinine göz koyan baba, oğlundan getirmesini istediği bir bebeğin bedduası sonucu taş olur. (33)

Gök boncuk çocuk devi öldürerek kızları kurtarır. (30)

Altın perçemli kız ve altın perçemli oğlan doğuran kadına iftira atan kadınlar atın kuyruğuna bağlanarak öldürülür. (34), (35)

Q235. Beddua ile cezalandırma

Oğlunun karısına göz diken baba, beddua ile taşa dönüşür. (33)

Q241. Zina cezalandırılır

Kocasını aldatmaya kalkışan kadın kocası tarafından cezalandırılır. (9)

Q242. Akraba ile ilişkinin cezalandırılması

Gelinine göz koyan baba, oğlundan, bulmasını istediği bebek tarafından taşa döndürülür. (33)

Q262. Sahtekârlık cezalandırılır

Beyoğlu ile evli olan üvey kızının yerine, kendi kızını evlendirmeye kalkması ölümle cezalandırılır. (31)

Padişah, devleri ve yılanı ben öldürdüm diye yalan söyleyenleri ölümle cezalandırır. (39)

Q285. Zalimlik cezalandırılır

Kızı öldürmek isteyen üvey anne cezalandırılır. (31)

Görümcesine iftira atan yengesi kocası tarafından boşanarak cezalandırılır. (29)

Üçüncü hanımın çocuklarını denize atan, beyin diğer hanımlar cezalandırılır. (34), (35)

Q331.2. Kibirlilik cezalandırılır

Üvey annesinin kendi kızı, cadı karısına iyi davranmadığı için katran suyuna batırılır. (31)

Q411. Öldürerek cezalandırma

Q411.0.1.2. Adam karısının sevgilisini öldürür

Adam, karısının âşığı öldürür. (19)

Q414. Cezalandırma: Diri diri yakma

Tilki, devleri hile ile ekin tayasının içine sokar ve yakarak öldürür. (37)

Tavukçu, aldığı tavuğun parasını vermeyen yüzbaşığı sönmemiş kirecin içinde yakarak cezalandırır. (15)

Q416. At kuyruğuna bağlayarak cezalandırma

Q416.2.1. Atın kuyruğuna bağlayarak sürüklemek

Beyoğlu, kızın üvey annesini kırk katır kuyruğuna bağlatarak cezalandırır. (31)

Beyoğlu, altın perçemli oğlan ile altın perçemli kız doğuran karısına iftira atan diğer karılarını at kuyruğuna bağlayarak cezalandırır. (34), (35)

Q433. Hapsederek cezalandırma

Karısının kedi ve köpek doğurduğuna inanan Beyoğlu karısını kötü ve pis bir yere kapatarak cezalandırır. (34), (35)

Q451.8. Sırtından deri parçası keserek cezalandırma

Keloğlan ile Sarı Sakallı Gök Gözlü Adam, kızının derisinin yüzülmesi şartıyla birlikte çalışmak üzere anlaşırlar. (23)

Q458. Döverek (kamçılıyarak) cezalandırma

Keloğlan, sihirli nesnelere değiştirenleri sihirli tokmak ile döverek geri alır. (36)

Tavukçu, parasını vermeyen yüzbaşıyı döve döve hastanelik eder. Doktor kılığına girerek kırılan kemiklerini alçıya çekme bahanesi ile kirecin içine koyarak öldürür. (15)

Q551. Sihir tezahürü ile cezalandırma**Q551.3.4. Taşa çevirerek cezalandırma**

Oğlunun karısına göz diken baba, taşa beddua sunucu taşa dönüşerek cezalandırılır. (33)

Q570. Ceza ve affetme

Padişah, oldukça çok suç işleyen Tavukçu'yu cezalandırmak ister. Ancak çok akıllı bulduğu adamı affeder ve kendisine vezir yapar. (14)

R. ESİRLER VE KAÇAKLAR**R0 - R99 ESİRLİK****R100-R199 KURTULMALAR (Kaçma)****R200-R299 FİRARLAR VE TAKİPLER****R300-R399 SİĞİNAKLAR VE TEKRAR ELE GEÇMELER****R11.2. Cin, şeytan veya peri tarafından kaçırılma**

Genç adam, padişahın kızını sihirli kutudan çıkan cin sayesinde kaçıtır. (40)

R11.3. Dev tarafından kaçırılma

Odun toplamaya giden kızı ayı kaçıtır ve onunla evlenir. (42)

R39. Çeşitli kaçırmalar

R39.2. Yaşlı kadın vasıtasıyla kaçıtırma

Elindeki sihirli kutu sayesinde padişahın kızını kaçıtırıp evlenen genç adamın karısı, padişahın görevlendiği koca karı tarafından kaçıtırılarak padişaha teslim edilir. (40)

R41. Kule (Hisar hapishane)'ye hapsetme

R41.3. Zindana hapsetme

Altın başlı oğlan ile sırma saçlı oğlan doğuran kadın, çocukları saklamış, kedi ve köpek doğurdu diye iftiraya uğrayan kadın kocası tarafın kötü ve pis kokulu gübrelige hapsedilir. (35)

R41.3.4. Kuyuya hapsetme

Cadı karısı, Fatmacık'ı kuyuya düşürerek orada hapseder. (31)

R111. Genç kızların esaretten kurtarılması

R111.1. Prensesin (genç kızın) esaretten kurtarılması

R111.1.1. Prensesin devden kurtarılması

Kahraman, devi öldürerek üç kızı kurtarır. (30), (39)

R111.1.3. Ejderhadan prensesin kurtarılması

Kahraman, padişahın beşikteki oğlunu ejderhadan kurtarır. (39).

R111.2.1.1. Çalınan kadının alt dünyadan kurtarılması

Küçük oğlan devi öldürerek üç kız kardeşi kurtarıp yeryüzüne çıkarır. (39), (30)

R111.2.2. Prensesin dağdan kurtarılması

Beyoğlu, çeşme başında bir ağaçta bulduğu kızı evine götürerek onunla evlenir.
(31)

R131. Kaybolan veya terk edilen çocuğun kurtarılması

Denize terk edilen çocuklar yaşlı bir çift tarafından bulunarak büyütülür. (34)

Bir sandığa konularak denize terk edilen çocukları dalgalar sahile getirir. Sandığı bir geyik ağzıyla ve ayaklarıyla açarak çocukları emzirir. Çocuklar yaşını doldurup emeklemeye ve yürümeye başlayınca denizciler tarafından bulunup büyütülür, (35)

R141. Kuyudan kurtulma

Kuyuya inen kahraman, alt dünyada devi öldürdüktan sonra kuşun sırtında yeryüzüne çıkar. (30)

R151. Karısını kurtaran koca

Beyoğlu, üvey anneyi öldürerek karısını ve kaynını kurtarır. (31)

R152. Kocasını kurtaran kadın

Peri kızı, padişahın oğlundan istediği her işi yapmasına yardım ederek kocasını ölümden kurtarır. (33)

R213. Evden kaçma

Kocasına küsen kadın evden kaçar. Yolda önünden kavuşan altın yüklü deveyi kocası ile kendisi arasında aracı zannederek deveyle eve gelir. (7)

Üvey annenin yaptıklarına dayanamayan kız evden kaçar. (31)

Fatmacık ve Yusufçuk, dev karısının evinden kaçarlar. (31)

R311. Ağaca sığınma

Korkak adam, gece korkusundan ağacın başına sığınır. (12)

Babası tarafından ormana terk edilen kız, bir ağacın başına çıkar. geyik olan kardeşi de başını bekler. (31)

S. ANORMAL ZULÜMLER

S0 - S99 ZALİM AKRABALAR

S100-S199 KORKUNÇ KATLIAMLAR VEYA SAKAT BIRAKMALAR

S200-S299 ZALİMCE KURBAN ETMELER

S300-S399 TERK EDİLMİŞ VEYA ÖLDÜRÜLMÜŞ ÇOCUKLAR

S400-S499 ZALİM İŞKENCELER

S11. Zâlim baba

S11.4. Baba çocuğunu öldürmeyi planlar

Baba, gelinine sahip olabilmek için oğlunu öldürmeye karar verir. (33)

S12. Zâlim anne

Oğlan askere gidince, annesin iki kolu kesilmiş çolak gelinini evden kovar. (5)

S31. Zâlim üvey anne

Üvey anne, Fatmacı ve Yusufçuk'u babalarına dağa bırakır. (31)

Kızın yaşadığını ve şehzâde ile evlendiğini öğrenen üvey anne, hile ile cadı karısına kuyuya attırır. (31)

S62. Zâlim kayınpeder

Gelinine âşık olan padişah, oğlunu öldürmek için ondan yapılması mümkün olmayan işleri yapmasını ister. (33)

S62. Zâlim koca

Beyoğlu, öbür hanımlarının iftirasına inanarak, çocuk doğuran karısını hayvan derisinin içine hapseder. (34)

Padişah, öbür hanımlarının iftirasına inanarak, çocuk doğuran karısını mezbelelik bir yere içine hapseder. (35)

S112. Yakma ile öldürme

Tilki devleri, ekin tayasının içine doldurup yakar. (37)

S117. Atın arkasına bağlayarak cezalandırma

Padişah, çocuk doğuran karısına iftira atan diğer iki karısını, kırk katır kuyruğuna bağlayarak cezalandırır. (35)

Fatmacık'a türlü eziyetler eden cadı karısı kırk katırın kuyruğuna bağlanarak cezalandırılır. (31)

S131. Suda boğarak öldürme

Fatmacık, elindeki çanağı atmasıyla çanak koca bir deniz olur. Dev karısı denizden geçmeye çalışırken boğularak ölür. (31)

Sarı sakallı gök gözlü adam, Keloğlan'ı denize atmak için plan yaparken, Keloğlan onu denize atar. (23)

S143. Ormana terk etme

Gayrı meşru ilişki sonucu doğan çocuk ormana terk edilir. (40)

S146. Çukura terk etme**S146.1. Kuyuya terk etme**

Fatmacık, cadı karı tarafından hile ile bahçedeki kuyuya düşürülür. (31)

S147. Dağa terk etme

Üvey annenin baskıları sonucu Fatmacık ve Yusufçuk babaları tarafından dağa bırakılır. (31)

Adam, karısının baskısı sonucu, kardeşinin kollarını keserek dağa bırakır. (5)

S352. Terk edilen çocuklara hayvan yardım eder

Dağa terk edilen çocuk, bir keçi tarafından emzirilir. (40)

Geyik, dalgaların sepetin içinde denize sürüklediği çocuk bir geyik tarafından sandıktan çıkarıldıktan sonra emzirilir. (35)

T. CİNSİYET**T0 - T99 AŞK****T100-T199 EVLİLİK****T200-T299 EVLİLİK HAYATI****T300-T399 NAMUS VE BAKİRELİK****T400-T499 UYGUN OLMAYAN EVLİLİK İLİŞKİLERİ****T500-T599 HAMİLE KALMA VE DOĞUM****T600-T699 ÇOCUKLARIN BAKIMI**

T10. Âşık olma

Beyoğlu, ağacın başındaki kızı görür ve âşık olur. (31)

T11. Görmeden âşık olma

Padişahın oğlu, uzak bir ülkedeki kıza âşık olur. (41)

T15. İlk görüşte âşık olma

Beyoğlu, ağaçta gördüğü kıza âşık olur. (31)

T35. Sevgililerin randevuları

Tilki, Tozlu Bey'e padişahın kızını istedikten kırk gün düğün tutmalarını, Kırk gün sonra kendilerinin geleceklerini söyler. (37)

Padişahın kızı, babasının sarayında gördüğü Yörük Mehmet'e birlikte kaçmaları için randevu verir. (14)

T57. Aşkın ilân edilmesi

Padişahın küçük oğlu, Altın Köprü'nün ötesindeki kıza âşık olduğunu söyler. (41)

T68. Armağan olarak prensesin teklif edilmesi

Padişah, devi öldüren kahramana kızını vermek ister. (39)

Padişah, ayısını bulana kızını vereceğini söyler. (12)

T91. Aşkta eşitsizlik**T91.5.1. Aşkta kız zengin erkek fakirdir**

Fakir bir delikanlı, padişahın kızına âşık olur. (14)

T91.6.4. Prenses aşağı seviyeden bir gence âşık olur

Padişahın kızı Yörük Mehmet'e âşık olur. (14)

T92. Aşkta rakip

T110. Olağanüstü evlilik

Padişahın küçük oğlu, kurbağa şeklindeki peri kızı ile evlenir. (33)

Ayı, dağda odun toplayan bir kızı kaçıırarak onunla evlenir. (42)

T111. Ölü veya tabiatüstü bir varlıkla evlenme

Kasap, bulduğu bir kapak taşı kullanmak için eve getirir. Taşın çok güzel bir kız olduğunu fark edince onunla evlenir. (32)

T121. Evlilikte eşitsizlik

T121.1. Asil bir erkek aşağı seviyeden bir kızla evlenir

Beyoğlu, ağaçta bulduğu kız ile evlenir. (31)

T121.2. Asil bir kadın çobanla evlenir

Padişahın karısı kocasıyla girdiği bir iddia yüzünden oduncu ile evlenir. (25)

T121.3.1. Prenses aşağı seviyeden bir erkekle evlenir

Padişahın kızı, korkak adamla evlenir. (12)

Padişah, kızını isteyen adama, kendi sarayından bir kat daha yüksek saray yaptıran ve kırk deve yüküyle önünden geçirene kızını vereceğini söyler. (40)

Osmanlı padişahı, Mısır padişahının oğlu zannederek kızını eskici Mehmet'e verir. (13)

T130. Evlenme adetleri

(T)T130.1. Dünür olma

Tilki, ülkenin padişahına Tozlu Bey için dünürçü olur. (37)

Evdeki bir kızını isteye gelen üç kişiye kızını ayrı ayrı verdiğini söyleyen adam, kızını, köpeğini ve eşeğini bir yere kapatır ve bir dua okur. Açınca, aynı kızdan üç tane olduğunu görür ve üçünü de söz verdiği adamlara verir. (28)

Padişahın beşikteki oğlunu ve düşmanları olan devleri öldüren küçük adam, padişahın üç kızına dayıları için dünürçü olur. (39)

Devi takip ederek kuyuda yaralayan küçük adam, dayıları adına kızlara dünürçü olur. (30)

T131. Evlenme şartları

(T)T131.10. Ok atarak evlenme

Bir babanın üç oğlu attıkları okların düştüğü yerlerdeki kızlarla evlenirler. (33)

T145. Çok eşle evlenme

T145.0.1. Birden fazla hanımla evlilik

Beyoğlu, üç kızın konuşmalarını dinler. Üçünün de evlenmek istediğini işitince üçü ile de evlenir. (31)

T162. Zorla evlilik

Odun toplayan kızı kaçıran ayı onunla evlenir. (42)

T210.1. Sadık kadın

Padişah, Yörük Mehmet'le evlenen kızını sarayına götürür. Fakat Yörük Mehmet'in karısı onu arar ve bulur. (14)

T230. Evlilikte sadakatsizlik

Kadın kocasını dindarlık kisvesi altında aldatmaktadır. (19)

Kadın, ününü duyduğu hovarda doktoru çağırması için hasta rolünü oynar. (22)

Kadın kocasını değirmenci ile aldatmak ister. (9)

T511. Bir şeyler yiyerek hamile kalma**T511.8.6. Boncuk (İnci) yutarak hamile kalma**

Kız yuttuğu boncuk sonucu hamile kalır. (39)

T526. Duâ neticesi hamile kalma

Kız evlenip altın perçemli kızılı altın perçemli kız doğurmak için dua eder. (34)

T541. İnsan vücudunun bir kısmının uygunsuz olarak doğması

Ayı ile evlenen kız, Emiren, Kömüren ve Kulak isminde yarı insan, yarı ayı üç tane çocuk doğurur. (42)

T541.4.1. Ağızdan doğma

Üç kardeşin bacısı yuttuğu boncuktan küçük bir çocuk dünyaya getirir. Kız hapşırınca çocuk ağızından yere düşer. (39)

T551. Çocuk ve olağanüstü organları

(F)T551.16. Yarı yarı insan, yarı yarı ayı çocuk

Ayı ile evlenen kız, yarı ayı, yarı insan şeklinde bir çocuk dünyaya getirir. (42)

T581. Doğumun şartları ve yeri

Kızın yengesi kıza, yılan, kaplumbağa yumurtasını yedirir. Evden kovulan genç kızı Yörük çobanı ayaklarından asar, altına da süt koyar. Kızın ağzından yıla, yılan ve kaplumbağa boşalır. (5)

T583. Doğumda eşlik etme

Padişahın karısına doğum esnasında üvey annenin gönderdiği cadı kadın yardımcı olur. (34)

T587. İkizlerin doğumu

Beyin üçüncü karısı altın saçlı oğlanla, altın saçlı bir kız dünyaya getirir. (34)

T596. Çocuklara ad verme

Padişahın eski karısı olan oduncunun karısı, çocuklarına Ne İdim, Ne Oldum ve Ne Olacağım adlarını koyar. (25)

T685. İkizler

T685.1. İkizlerin maceraları

Beyoğlu'nun, üçüncü hanımının dünyaya getirdiği altın saçlı oğlanla altın saçlı kız, diğer hanımlar tarafından denize atılır. Çocukları yaşlı bir karı koca kurtararak büyütür. (34)

Padişahın, üçüncü hanımının dünyaya getirdiği altın saçlı oğlanla sırma saçlı kız, diğer hanımlar tarafından denize atılır. Çocukları önce bir geyik bulup emzirerek büyütür. Daha sonra bir balıkçı alarak büyütür. (35)

T685.2. İkizlerin düşmanı

Altın saçlı oğlanla, altın saçlı kızı kıskanan beyin diğer hanımları çocukları denize atarak kadının kucağına kedi ile köpek yavrusunu verirler. (34), (35)

U. HAYATIN TABİATI

U0 - U99 HAYATIN EŞİTSİZLİKLERİ

U100-U299 HAYATIN TABİATI İLE İLGİLİ ÇEŞİTLİ MOTİFLER

U110 Aldatmanın ortaya çıkması

Padişahın diğer eşleri ile ebe, yaptıkları kötülük anlaşılınca cezalandırılırlar. (35)

V. DİN

V0 - V99 MERASİMLER

V100-V199 DİNİ BİNALAR VE NESNELER

V200-V299 MUKADDES ŞAHISLAR

V300-V399 DİNİ İNANIŞLAR

V400-V499 DİNİ KUVVETLER

V500-V599 ÇEŞİTLİ DİNİ MOTİFLER

V530 Hacılar

Kedi, hacca gideceğini söyleyerek, farelerle helâlleşmek istediğini söyler. (3)

V52. Duânın esrarengiz gücü

Adam, kızını, köpeğini, eşeğini bir yere kapatıp dua eder. Açınca birbirinden fark edilmeyen üç kızla karşılaşır. (28)

V57. Duânın maksadı**(T)V57.4. Çocuk sahibi olmak için duâ**

Kız, altın başlı bir oğlan ile sırma saçlı bir oğlan doğurmak için dua eder. (35)

Kız, altın perçemli bir oğlan ile altın perçemli kız doğurmak için dua eder. (34)

V60. Cenaze merasimleri

Keloğlan, ölü numarası yapan Köse değirmencinin cenazesini kaldırır. (24)

V112. Tapınaklar**V113. Türbeler**

Tozlu Bey, tilki ölünce başına türbe yaptırır. (37)

V132. Kutsal su

Padişahın küçük oğlunun Kafdağı'ndaki devlerden sağdığı sütle yıkanan kişi on beş yaşında yakışıklı bir delikanlı olur. (41)

V254. Selamlaşma

Padişahın oğlu, devlere selam verir. (41)

Adam, yolda karşılaştığı ihtiyar üzümcüye selam verir. (19)

W. KARAKTERİN ÖZELLİKLERİ

W0 - W99 KARAKTERİN GÜZEL ÖZELLİKLERİ

100-W199 KARAKTERİN ÇİRKİN ÖZELLİKLERİ

W200-W299 ÇEŞİTLİ KARAKTER ÖZELLİKLERİ

W200 Karakterin özellikleri - Çeşitli

W26. Tahammül/Sabır

Üvey annenin her türlü eziyetine katlanan Fatmacık sonunda Beyoğlu ile evlenir. (31)

Sarı sakallı gök gözlü adama hizmetçi duran Keloğlan Onun yaptığı bütün muamelelere tahammül eder ve sonunda adamdan intikamını alır. (23)

Beyoğlu ile evlenip altın başlı oğlanla, sırma saçlı kız doğuran kadına köpek doğurdu diye iftira edilir. Kadın sabreder ve gerçek ortaya çıkar. (35)

Attığı okun deniz kenarına düşmesi sonucu Kurbağa ile evlenen adamın karısı güzel bir kıza dönünce, oğlanın babası hile ve zorbalıkla kıızı almak ister. Babasının yaptıklarına sabrederler ve babası sonunda binek taş olur. (33)

Taş kapakken güzel bir kıza dönüşen kadını kocasının elinden almak için olmadık şartları yerine getirmesini isterler. Karısının yardımıyla hasımlarından kurtulur. (33)

W27. Minnettarlık

Fozlu Bey, tilkiye minnet borcunu ödemek için tilki ölünce başına türbe yaptırır. (37)

Yılanlar padişahı, kızını kurtaran adama minnettarlığını göstermek için sihirli bir kutu verir. (40)

Padişahın düşmanı olan devleri ve çocuğunu kaçıran ejderhayı öldüren çocuğu vezir yapar, üç dayısına üç kızını verir. Bakire olan annesini de oğlu ile evlendirir. (29)

Denizde yolculuk eden padişahın küçük oğlunun gemisine balık sürtünerak kaşınır, kuş konup dinlenir, sivrisinek kanını emerek açlığını giderir. Bu hayvanlar

minnettarlık için vücutlarından bir parça vererek darda kaldı zaman imdadına yetişirler.
(41)

Aldatılan koca, kendisini aldatan karısının foyasını ortaya çıkararak ihtiyar adama ölünceye kadar bakacağını söyler. (22)

W28. Fedakarlık

Güçten kuvvetten düşen boz kurda, genç boz kurtlar fedakârlığını gösterirler ve aç karnını doyururlar. (4)

W31. İtaat

Ayının kaçırdığı kız kendisini kaçıran ayıya itaat eder. (42)

W32. Cesaret

Padişahın küçük oğlu cesareti sonucu bütün düşmanlarını yenerek Cenkiz'i alır.
(51)

Kemiğin içinden çıkan Gök Boncuk çocuk devleri yenerek kızlarını dayılarına alıverir. (35)

Tavukçu, sattığı tavuğun parasını vermeyen yüzbaşığı kemiklerini kırıncaya kadar döver. (18)

W33. Kahramanlık

Kemiğin içinden çıkan çocuk, cesareti ile bütün devleri ve ejderhayı öldürür. (40)

Baltasını yaptırmaktan dönen adam karayılan padişahının kızını öldürür. (40)

Kemiğin içinden çıkan Gök Boncuk çocuk devleri yenerek kızlarını dayılarına alıverir. (30)

Keloğlan mezarlıkta soydukları malları bölüŖen eŖkıyaları korkutarak, bırakıp kaçtıkları malları Köse ile bölüŖür, (24)

W34. Bağlılık

Yörük Mehmet'in yirmi beŖ kuruŖ vererek aldığı kız, padiŖah kızı olmasına rağmen kocasına çok bağlıdır. (14)

W37. Vicdan sahibi olma

Kendisini kaçırın ayı ile evlenen kız, kardeŖleri tarafından öldürölünce ayı onun ölümüne üzüölür. (42)

W121. Korkaklık

Ŗansının yaver gitmesi ile padiŖahın kızını alan adam, çok korkak birisidir. (14)

W126. İtaat etmeme

Kocasına itaat etmeyen kadın yasak sekse özenir. (9), (22)

Yollarını ŖaŖırarak devin evine giden Fatmacık ve Yusufcuk deve itaat etmezler ve oradan kaçarlar. (36)

W136. Sahtekârlık/Yalancılık

Tilki, padiŖaha Tozlu Bey hakkında yalan söyler. (37)

Korkak adam, atın yaptığı kendisi yapmış gibi yalan söyler (12)

Yörük Mehmet, doktor kılığına girerek sahtekârlık yapar. (14)

Dev karısı Fatmacık ve Yusufcuk'a yalan söyler. (31)

Fatmacık ve Yusufcuk'u ağacın dalına kabak asarak kandırır. (31)

Başka bir erkekle gönül ilişkisine giren kadın, camideki hocaların vaazını dinledim diye yalan söyler. (19)

Köse, sahtekâr ve yalancı birisidir. (30)

W154. Nankörlük

Tozlu Bey, kendisini vezir yapan tilkiyi sokağa atarak nankörlük eder. (37)

W161. Çapkınlık

Gelinine göz koyan baba çapkın birisidir. (33)

Değirmenci ile cinsel ilişkiye giren kadın çapkın bir tiptir. (9)

W181. Kıskançlık

Baba, gelininin marifetlerini görünce oğlunu kıskanır. (33)

Altın başlı oğlanla sırma saçlı kız doğuran kadını, Beyoğlu'nun diğer karıları kıskanır. (40)

Altın suyuna batırılmış kızı üvey annesi kıskanır. (31)

Keloğlanın altın yumurtlayan tavuğunu ve “dol sofram dol” deyince kurulan sofrasını kıskanarak çalarlar. (36)

W185. Zor kullanma

Ayı, kızı zor kullanarak kaçıtır. (42)

Hocanın tavsiyesine uyararak hayır yapan adam, dur deyince durmayan adamı öldürür. (13)

W193. Zorla alma

Tilki canı pekmez isteyince köylünün eşiğindeki pekmezi hile ile parçalar yer. (2)

Keloğlan hile ile altın yumurtlayan tavuğu ile sihirli sofrasını alanları, sihirli sopası ile döve döve geri alır. (36)

Yılanlar padişahının verdiği sihirli kutuyu büyücü koca karı hile ile alır. (40)

Yörük Mehmet, tavuğunun parasını vermeyen beyden yüzbaşından çeşitli hileler yaparak parasını kat kat alır. (18)

X. MİZAH**X0 - X99 YENİLGİNİN MİZAHİ****X100-X199 KABİLİYETSİZLİĞİN MİZAHİ****X200-X599 SOSYAL SINIFLARIN MİZAHİ****X200-X299 ESNAF İLE ALIŞVERİŞİN MİZAHİ****X300-X499 İŞ SAHİPLERİ İLE ALIŞ VERİŞİN MİZAHİ****X500-X599 DİĞER SOSYAL SINIFLARLA İLGİLİ MİZAH****X520 Fahişeler hakkında nükteler**

Dünya güzeli, giyimine ve süse olan düşkünlüğünden, bir adamın elinde maskara olur, iffetini kaybeder, gülünç duruma düşer. 26

X600-X699 MİLLİYET VE İRKLARLA İLGİLİ MİZAH**X700-X799 CİNSİYETLE İLGİLİ MİZAH****X700 Cinsiyetle ilgili mizah**

Karısının değirmenci ile yasak ilişki isteğini fark eden koca, değirmenci kılığında karısıyla sevişir. (9)

X800-899 SARHOŞLUK ÜZERİNE YAPILAN NÜKTELER**X900-X1899 MÜBALAĞA VE YALANIN MİZAHİ****X1100-X1199 BÜYÜK AVCILAR VE BALIKÇILAR HAKKINDA YALAN****X1200-X1399 HAYVANLAR HAKKINDA YALANLAR****X1200 Olağanüstü hayvanlar hakkında yalan****X1210 Memeli hayvanlar hakkında yalanlar**

Değirmenci ve Keloğlan'ın yalan yarışında Keloğlan, domuza fırlattığı orağın, hayvanın kıcına gittiğini, o şekilde kaçarken ekinlerinin hepsini biçtiği yalanını söyler.

(25)

X1280 Böcekler hakkında yalanlar

Keloğlan'ın arıcı olan babasının arılarından biri kaçır. Arıyı tutan bir adam onu çifte koşar. (24)

X1400-X1499 BİTKİLER, MEYVELER, SEBZELER VE AĞAÇLAR HAKKINDA YALANLAR**X1400 Bitkiler,meyveler,sebzeler ve ağaçlar hakkında yalanlar****X1410 Meyveler hakkında yalanlar**

Arının yaralı ayağına iyileşmesi için sürülen ceviz içinden, orada çok büyük bir ceviz ağacı yetişir. Çocuklar ceviz ağacını taşlarken orası taşlı bir tarla olur. (24)

Değirmencinin yalanında, hayvanların pisliklerinden yetişen karpuz o kadar büyüktür ki yoldan gelen geçen herkes yer, yine de bitiremezler. (24)

X1500-X1599 COĞRAFYA VE TOPOĞRAFYA HAKKINDA YALANLAR

X1530 Olağanüstü toprak hakkında yalanlar

Yaralı arının, yarasına sürülen cevizden ceviz ağacı, ceviz ağacının çocuklar tarafından taşlanması orada büyük bir tarla oluşur. (24)

X1600-X1699 HAVA VE İKLİM HAKKINDA YALANLAR**X1700-X1799 MANTIKİ MASKARALIKLAR HAKKINDA YALANLAR****X1800-X1899 ÇEŞİTLİ YALANLAR VE MÜBALAĞALAR****Z. ÇEŞİTLİ MOTİF GRUPLARI****Z0 - Z99 FORMÜLLER****Z100-Z199 SEMBOLİZM****Z200-Z299 KAHRAMANLAR****Z300-Z399 EŞSİZ İSTİSNAALAR****Z64. Atasözleri**

Erkek seldir, kadın benttir. (25)

Marifet azdan çok yapmaktır. (15)

Z71. Formülistik sayılar**Z71.1. Formülistik sayı: 3**

3 oğul 30	3 kız 31
3 soru 41	3 kardeş 33
3 erkek kardeş 39	3 oğul 33
3 karşılaşma 6	3 erkek kardeş 39
3 kız 30	3 kız kardeş 34

3 defa seslenmek 34

3 kız 28

3 kız 31

3 hediye 36

Z71.3. Formulistik sayı: 5

5 kabahat 15

Z71.4. Formulistik sayı: 6

6 aylık mesafe 41

Z71.5. Formulistik sayı: 7

7 kat yerin altı 41

7 kat yeraltı 41

7 erkek kardeş

7 memeli dev

Z71.5.1. Yedi erkek ve bir kız kardeş

Yedi erkek ve bir kız kardeş (5)

Z71.6. Formulistik sayı: 9

Z71.12. Formulistik sayı: 40

40 gün 40 gece düğün: 37

40 yaş 10

40 gün 37

40 katır, kırk satır 34,35

Z71.12.0.2. Kırk gün mühlet isteme

Tilki, padiahtan kızını Tozlu Bey'e istedikten sonra, kırk gün kırk gece düğün tutmalarını, kırk günün sonunda geleceklerini söyleyerek geri döner. (37)

Z143. Sembolik renk: Siyah

Kahraman, kavga ederken gördüğü beyaz yılan ve siyah yılandan siyahını öldürür. (40)

Z183. Sembolik isimler

Tilki, değrmenciye padişaha Tozlu Bey diye tanıtır. (37)

Padiahtan boanıp oduncu ile evlenen kadın, doğan çocuklarına Ne İdim, Ne Oldum, Ne Olacağım adlarını koyar. (25)

Z254. Takdir edilen kahraman

Yılanlar padişahı, kızını kurtaran genci takdir ederek ona sihirli bir kutu verir. (40)

Ku, pınarın başını tutan yılanı öldürerek bütün canlıların suya kavuşmasını sağlayan kahramanı yeryüzüne çıkarır. (30)

Babasının kr olan gözlerini iyileştirmek için gittiği ülkenin padişahı kahramanın yaptıklarını takdir eder ve kızını götürebileceğini söyler. (41)

Yzbaıyı tavuğunun parasını vermediği için öldüren, padişahın altın yüklü devesini çalan Tavukçu, padişah tarafından takdir edilerek vezir ilân edilir. (18)

Z293. Kahramanın dönüşü

Yaraladığı devin arkasından yer altına inen Gök Boncuk Çocuk, yeraltı ülkesinde devi öldürdükten sonra bir kuşun sırtında yeryüzüne çıkar. (30)

Babasının kör olan gözlerini iyileştirmek için Altın Köprü'nün ötesindeki ülkeye giden padişahın küçük oğlu, toprakla birlikte o ülkenin padişahının kızını da kendisine eş olarak getirir. (41)

Babalarından kalan borçlarını ödeyemeyen ve dağda yaşamaya karar veren üç erkek kardeş yanlarına gelen kardeşlerinin olağan üstü bir şekilde doğurduğu çocuğun başarıları ile tekrar şehre dönerler ve padişahın kızları ile evlenirler. (39)

Kırılan bir kemiğin içinden çıkan boncuğun bir kız tarafından yutulması ile kızın ağzından doğan çocuk bir zamanlar yaşadıkları inin padişahı olduğunu söylemektedir. (39)

2.3. Masallarla İlgili Genel Değerlendirme

Yakaafşar Masalları üzerinde yaptığımız çalışmaların sonuçlarını şöyle açıklayabiliriz:

İncelemeye esas alınan kırk iki masal metni, 1998 ve 2000 yılları arasında Yakaafşar'dan derlenmiştir. Daha önce köyden masal dahil herhangi bir anlatı türü ve folklorik malzeme derlenmemiştir. Bu bakımdan, bu kırk iki masal metninin ilim âlemine kazandırılması çok önemlidir.

Bu bölümde, derlenen kırk iki masalın, ilk önce tip yapısı incelenmiş, masalların tip tasnifi yapılarak Türk ve dünya masalları arasındaki yeri araştırılmıştır. Önce, Türk masal katalogu olan Eberhard-Boratav katalogu (TTV) ile mukayeseleri yapılmış ve oradaki tip numaraları verilmiştir. Daha sonra dünya masalları katalogu olan Aarne-Thompson (AaTh) katalogundaki tip numaraları da eklenmiştir.

Eberhard-Boratav katalogunda yirmi dört Yakaafşar masalının tip numarası tespit edilememiştir. Bulunamayan yirmi dört masal için, yeni bulunan tipler demek mümkündür.

Eberhard-Boratav katalogunda 378 masal tipi vardır. Bu katalogun hazırlanmasından sonraki yıllarda, masallar üzerine yapılan çalışmalarda pek çok yeni masal tipi tespit edilmiştir. Bu yüzden bu katalogun, yeni tiplerle genişletilmesi gerekliliği, yapılan her yeni çalışmadan sonra bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Çalışmanın daha sonraki bölümünde, Yakaafşar masallarının motif yapısı incelendi. Tespit edilen motifler, dünya halk edebiyatı mahsullerinin motif katalogu olan "**Motif-Index of Folk-Literature**" adlı eserdeki motif tasnifi esas alınarak tasnif edildikten sonra, oradaki motif numaraları verildi. Masallarda olduğu halde **Motif-Index**'te bulunmayan motifler de olmaları gereken yerlerine konularak başlarına bir "T" (Türlere ait) harfi getirilmiştir. Bu tür motiflerin sayısı on dokuzdur. Bu çalışma, **Motif Index**'te olmayan bu motifleri de kazandırmış olmaktadır.

Motif-Index'te, "A" harfi ile gösterilen "Mitolojik Motifler" in örneklerine Yakaafşar masallarında rastlanmamıştır. "E" ile gösterilen "Ölüm" motifleri ve "J" harfi ile gösterilen "Akıllılar ve Aptallar" başlıklı motiflerden "Aptallar" bölümüne giren masal motiflerinin de masallarımızda çok az olduğu görülmüştür.

Masallarda, "Mitolojik Motifler" e rastlanamamasının, Türk insanının inanç sistemiyle ilgili olduğu kanaatindeyiz. "Tek Tanrı" inancı ve "Tanrı'nın ezeli ve ebedi sıfatlar" a sahip olduğu inancı, halkın mitolojik motiflere itibar etmemesinin nedenidir.

Genel olarak bakılınca, Yakaafşar masalları içerisinde Keloğlan ve Keloğlan tipi masalların önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Keloğlan masallarını, Asıl Keloğlan Tipi ve Düzmece Keloğlan Tipi⁵ olarak iki ana grupta ele alırsak, Asıl Keloğlan Tipi Masalları: Keloğlan'la Anası, Eşekle Yarışan Keloğlan, Sarı Sakallı Gök Gözlü Adam ile Keloğlan, Köse Değirmenci ile Keloğlan; Düzmece Keloğlan Tipi Masalları: Aydın'a Giden Keloğlan, Eskici Mehmet, Yörük Mehmet ve Tavukçu masallarıdır.

Genelde masal kahramanı, seçkin, soylu, üstün nitelikli olan, sevimli ve talihli bir kişidir. Başından geçen birçok olaydan ve engellerden sonra amacına ulaşır. Karşısına çıkan, çoğu zaman olağanüstü güçler ve olağanüstü engellerdir. Kahraman, cesur, iyi kalpli ve becerikli bir gençtir. Meselâ, "Padişahın Üç Oğlu" isimli masalın kahramanı bütün bu özelliklere sahiptir. Bu kahraman padişah babasının isteği doğrultusunda hareket ederek, olağanüstü engelleri aşır amacına ulaşır. Bu masal kahramanı, içinden çıktığı toplumun özlemlerini ve ideallerini yansıtan bir tiptir. Bu tip, saydığımız vasıflarıyla destan tipinin de özelliklerini taşır. Bu tipte, Keloğlan masallarındaki tip arasında açık bir farklılık görülmektedir.

Keloğlan tipinin kahramanı, "ideal moral" değerleriyle bağdaşmayabilir. Toplumca pek kabul görmeyen, davranış biçimiyle de "ahlâksız" bir tip olarak görülür.

⁵ Geniş bilgi için bkz. ALANGU, Tahir, Keloğlan Masalları, "Keloğlan Masalları Üstüne Bir İnceleme" İstanbul-1967, s. 199-219

Köse Değirmenci'yle Keloğlan ve Aydın'a Giden Keloğlan masallarında bunu açıkça görebiliriz. Aydın'a Giden Keloğlan masalında, işinde çalıştığı kişinin kızını hile ile elde eder. Yine, Köse Değirmenci'yle Keloğlan masalında, Keloğlan, kurnazlık ve hile ile Köse'yi kandırıp, malına sahip olur. Bu masalarda, açık bir şekilde görülüyor ki, Keloğlan, yeri geldiğinde düşmanlarına, onların tasvip edilmeyecek davranışlarıyla cevap verir.

Sahadan derlenen, Keloğlan masal tiplerine sırasıyla bakarsak; Keloğlan ve Anası adlı masalda, Keloğlan, “tembel, şanslı ve kurnaz”; Eşekle Yarışan Keloğlan masalında, “Çocuksu, hilekâr ve kurnaz”; Aydın'a Giden Keloğlan'da “kurnaz, sakar ve kötü”; Sarı Sakallı ve Gök Gözlü Adam'la Keloğlan ve Köse Değirmenci ile Keloğlan masallarında, “zeki, kurnaz, her işin üstesinden gelebilen ve mücadelecı” tipi göze çarpmaktadır.

Düzmece Keloğlan masal tipi diyebileceğimiz, Eskici Mehmet ve Yörük Mehmet masallarında kahramanlar, “saf, olağanüstü şanslı” bir tip; Tavukçu masalında ise, “uyanık, acımasız ve affetmeyen” bir tip olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Bu masallardaki Keloğlan tipine genel olarak baktığımızda, “zeki, kurnaz, sakar ve aşırı derecede şanslı olma” özelliği vardır. Bu tip, bizim yabancısı olmadığımız, aktör Kemal Sunal'ın canlandığı “Şaban tipi”yle büyük benzerlik göstermektedir. “Şaban tipi” de Keloğlan tipi gibi, “zeki, kurnaz, sakar ve şanslı”dır. Bu özellikleri sayesinde bütün güçlüklerin üstesinden gelir.

Bu tür filmlerin, televizyonlarda yayınlandığında her zaman izleyici bulabilmesinin sebebi, halkın Kemal Sunal'ın canlandığı bu tipi, yabancısı olmadığı Keloğlan tipine benzetmesinden kaynaklandığı düşüncesindeyiz.

Yakaafşar'dan derlenen masallarının üç tanesi, hayvan masalıdır. Hayvan masallarının en ayırt edici yönü, kısalığıdır. Olağanüstü masalarda olduğu gibi, başlama ve bitiş formelleri görülmemektedir. Hayvan masalları, aynen fıkralarda olduğu

gibi, “bir düşünceyi güçlendirmek, örnek getirmek, ibret dersi vermek... gibi gerekli hâllerde, yeri gelmişken anlatılır.”⁶ Hayvan masalları bu yönleriyle fıkralara benzerler.

Hayvan masallarında hayvanlar, genellikle kendilerine özgü nitelikleri kaybetmiş, kılık değiştirmiş, insana has özellikleri almışlardır. Meselâ, Kedi ile Fare masalında, hem kedi, hem de fare insan kılığındadır. Kedi hastalanınca fareleri yakalayamaz. Hacca gideceğini söyleyerek, helâlleşmek için fareleri evine davet eder. İlk önce şüphe ile karşılayan fareler daha sonra, kedinin davetine uyarak giderler. Kedi de hepsine bir bahane uydurarak fareleri yer. Bu masal, dinleyiciye; “Eski dost düşman olmaz; eski düşman dost olmaz” mesajını vermektedir. Bu tür masallarda, masalı anlatanlar, hayvanlara insanî özellikler vererek, onları kişileştirmektedirler.

Kurt ile Tilki ve Bozkurt masalında da aynı özellikleri görmekteyiz. Kahramanı tamamen hayvan olan masalların yanında, kahramanı hem hayvan hem de insan olan masallar da vardır. Tilki ile Pekmezci, Kılılı Barak, Gerk Gerk Kadınlar masalları bu gruptadır.

Bunlardan, Kılılı Barak masalı, masal ile gerçek maceraların “masallaşmış biçimleri” olarak tanımlanan bu tip masallar, anlatıların sınırında dururlar. Bu tür anlatılar, masalların ve efsanelerin oluşum basamaklarını izleyip onların doğuşlarında ve gelişmelerindeki türlü etkenleri meydana çıkarmak bakımından önemlidir.⁷

Yakaafşar’dan derlenen masallar içinde, olağanüstü masallar önemli bir yer tutar. Hacim olarak en uzun masallar bunlardır. Uzun bir macera silsilesi göze çarpar. Olağanüstü destanların çoğunda atın rolü, halk hikâyeleri ve destanlarda olduğu gibidir. At, binit olarak kullanılmasının yanında, sahibinin sırdaşdır. Çoğu zaman da onun akıl hocasıdır. “Padişahın Üç Oğlu” isimli masalda da kahramanın engelleri aşmasında en önemli rol, atındır.

⁶ Geniş bilgi için bkz. BORATAV, Pertev Naili: 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, Gerçek Yayıncı, İstanbul-1982, s. 79.

⁷ BORATAV: a.g.c., s. 80

Yukarıda ele alınan Keloğlan masalları, realist masalların güzel örnekleridir. Bu tür masalarda en çok göze çarpan unsur, kahramanın maceraları ve hedefe ulaşırken gösterdikleri gayretlerdir.

Olağanüstü masalarda olsun, realist masalarda olsun, masalın diğer türlerden en önemli farkı, her zaman “hayal yaratması oldukları izlenimini”⁸ vermesidir. Bu yönüyle masallar, hikâye ve efsaneden tamamen ayrılırlar.

⁸ BORATAV: a.g.c., s. 75.

III. BÖLÜM

FIKRALAR

1. TANIMI VE TASNİFİ

Fıkra, lâtife, nükte, şaka, bazen de hikâye adı verilen, belli biçim özellikleri olan bir halk edebiyatı ürünüdür. Sözlü olarak doğup gelişen fıkraların diğer anlatı türlerinden ayrılan en önemli özelliği biçimsel olarak kısa olmasıdır. Fıkra bir çırpıda söylenir ve bize vermek istediği fikri, anlatımın sonunda keskin bir ifadeyle verir. Fıkra anlatmanın şekil olarak belli bir düzeni yoktur. Doğal hayatın her safhasında insanlar bir araya geldiklerinde birbirlerine fıkra anlatabilirler. Bunun için iki insanın bir araya gelmesi yeterlidir. Fıkra, hangi konu olursa olsun, o konu üzerinde dikkati toplar ve açık ve net bir dille bir mesaj verir. Bunun içindir ki, özellikler gazete yazarlarının yazılarına başlarken sıkça bir fıkra ile başladıkları görülür. Hatiplerin de konuşmalarında bu tarzı kullandıklarını görmekteyiz.

Halk edebiyatında destan, halk hikâyesi, masal gibi türler kahraman yaratırken fıkralar kahraman yaratmaz, kahramanı alaya alır, bizleri onlara güldürür. Nasreddin Hoca ile Timur fıkraları buna güzel bir örnektir.

Fıkra türü ve fıkra tipleri üzerinde önemli çalışmalar yapan bilim adamlarımız vardır. Bunlardan öncelikle bahsedeceğimiz Pertev Naili Boratav¹, Dursun Yıldırım², Saim Sakaoglu³, İlhan Başgöz⁴ gibi isimlerdir. Bu isimler, fıkra türü, tipi ve tasnifi üzerinde önemli çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmaların birçoğu, dünyaca ünlü

¹ BORATAV, Pertev Naili: 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1982; Folklor ve Edebiyat 2, Adam Yayınları, İstanbul -1991.

² YILDIRIM, Dursun: Türk Edebiyatında Bektaşî Fıkraları, Akçağ Yayınları, Ankara-1999.

³ SAKAOĞLU, Saim: Türk Fıkraları ve Nasreddin Hoca, Selçuk Üniversitesi Basımevi Konya-1992.

⁴ BAŞGÖZ, İlhan, : Geçmişten Günümüze Nasreddin Hoca, Indiana Üniversitesi Türkçe Programı Yayınları, İstanbul-1999.

Nasreddin Hoca ve Türk dünyasında tanınmış İncili Çavuş, Bekri Mustafa gibi fıkra ustalarının üzerinde yoğunlaşmaktadır. Diğer fıkra tipleriyle ilgili önemli çalışmalar⁵ olmakla birlikte bu çalışmaların yeterli olduğu kanaatinde değiliz. Türk halk kültürünün, önemli ve hâlâ en fonksiyonel olan fıkralar üzerinde yeni derleme ve inceleme çalışmaları yapılmalıdır görüşünü taşıyoruz.

Sınıflandırma: Fıkralarla ilgili sınıflandırmalar genellikle kolaylığı ve pratikliği açısından “tip”e bağlı olarak yapılmıştır.⁶ Fıkralarda tip, halkın kendisini temsil etme gücünü verdiği şahıstır. Fıkra türünde tipleşme temayülü gösteren kişilerle gündelik hayatın çeşitli sahnelerinde karşılaştığımız ikinci dereceden tiplere de “alt tip” denmektedir.⁷

Fıkra tipleri, yaşamış kişiler olabileceği gibi, çeşitli zümrelerin, azınlıkların, bölge ve yörelerin, kültürlerin ortak hususiyetlerinin bir araya gelmesinden meydana gelen, fizikî ve ruhî bir portre kazanmış, ortak yapı hususiyetlerini belli bir şahsiyet hâlinde ortaya koymuş tipler de olabilir.⁸

Fıkra tipi, doğduğu ve yaşadığı toplumun ortak yönlerini temsil ettiği ölçüde, yayılma, tanınma alanı bulabilmiştir. Tipin temsil ettiği şahsiyeti onlara halk kazandırmıştır. Bu yönüyle onlar halkın gözü, kulağı, zekâsı ve sesi olma görevini üstlenmiştir.

Yakaafşar’dan derlediğimiz fıkraları, Saim Sakaoğlu’nun fıkra tipini esas alarak yapmış olduğu sınıflandırmaya göre ele alacağız.

⁵ ALTUNEL, İbrahim: Anadolu Mahallî Fıkra Tipleri Üzerine Bir Araştırma (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya-1991.

⁶ YILDIRIM : a.g.c., s.18; SAKAOĞLU; a.g.c, s.7.

⁷ YILDIRIM :a.g.c., s.18.

⁸ YILDIRIM :a.g.c., s.18.

1. Ortak şahsiyeti temsil yeteneği kazanan ferdi tipler.
 - a. Türkçe'nin konuşulduğu coğrafi alan içinde ve dünyada ünü kabul edilen tipler: Nasreddin Hoca.
 - b. Türk boyları arasında tanınan ünlü tipler: İncili Çavuş, Bekri Mustafa, Esenpulat, Ahmet Akay, Kemine.
 - c. Türk boyları arasında halkın veya zümrelerin ortak unsurlarının birleştirilmesinden doğan tipler: Bektaşî, Aldar Köse.
 - d. Aydınlar arasından çıkan tipler: Haşmet, Koca Ragıp Paşa, Mirali, Nasrettin Tûsî, Keçecizade İzzet Molla.
 - e. Belli bir devrin kültürü içinde yaşatılan tipler: Karagöz.
2. Zümre Tipleri: Karadenizli, Karatepeli, Kayserili, Yörük vb.
3. Azınlık Tipleri: Ermeni, Yahudi vb.
4. Bölge ve Yöre Tipleri: Tayyip Ağa, "Konya"; Niyazi Dede "Sivas"; Murtaza "Kastamonu"; İbik Dayı "Elazığ" vb.
5. Yabancı Fıkra Tipleri
6. Gündelik Fıkra Tipleri
 - a. Aile fertleri ile alâkalı tipler: Ana-baba, karı-koca, kaynana-gelin, baba-çocuk, anne-çocuk
 - a. Mariz ve kötü tipler: Deli, haris, cimri, kör, topal, sağır, dilsiz, hırsız, dolandırıcı, eşkıya, yankesici, bıçkın.
 - b. Sanat ve mesleği temsil eden tipler: Ressam, şair, doktor, avukat, bezirgan, bakkal, kasap, molla, imam, kadı, asker.
7. Moda Tipler.

2.YAKAAFŞAR FIKRALARININ TASNİF VE TAHLİLİ

2. 1. Tasnif

Yakaafşar'dan derlediğimiz otuz fıkrayı, yukarıdaki sınıflandırmaya göre gruplandırırsak:

1. Ortak şahsiyeti temsil yeteneği kazanan ferdî tipler.
 - a. İncili Çavuş fıkrası: 25 numaralı fıkra.
2. Belli bir zümreyi, topluluğu konu alan fıkralar
 - a. Yörük fıkraları: On bir tane. 10, 11, 12, 13, 20, 21, 22, 23, 24, 29,30 numaralı fıkralar.
 - b. Köylü ve şehirli fıkrası: İki tane. 19 ve 30 numaralı fıkra.
3. Bölge ve Yöre (Mahallî) Tipleri: 9 tane. 1, 2, 4, 5, 6, 8, 9, 14, 15 numaralı fıkralar.
4. Gündelik fıkra tipleri.
 - a. Aile fertleri ile alâkalı tipler: İki tane.16 ve 31 numaralı fıkralar.
 - b. Mariz ve kötü tipler: Bir tane. 18 numaralı fıkra.
 - c. Sanat ve mesleği temsil eden fıkralar. İki tane. 7 ve 27 numaralı fıkralar.
 - d. Özellik taşımayan genel fıkralar: Üç tane. 3, 26, 28 numaralı fıkralar.

2. 2. Tahlil

Derlenen fıkraların yarısından fazlasının iki grupta toplandığını görmekteyiz. Bunlardan on bir tanesi Yörük fıkraları, dokuz tanesi de yöresel fıkra tipleri ile ilgili anlatılan fıkralardır. Geriye kalan on fıkra ise, değişik alanlara yayılmış (gündelik fıkra tipleri) vaziyettedir. Bu fıkraları değerlendirdiğimiz zaman aşağıdaki sonuçları elde ederiz.

2.2.1. Yörük Fıkraları

Köylülerle Yörükler yıllardır içi içe yaşamaktadır. Zaman zaman kurdukları dostlukların yanında, aralarında ciddi problemler de yaşamışlardır. Özellikle mera sorunu zaman zaman kavga sebebi olmuştur. Antalya yöresinden Yakaafşar'ın çevresinde bulunan yaylalara sürüleri ile birlikte gelen Yörükler, üç-dört ay yaylada

kalmakta; bu arada, tuz, şeker, çay gibi temel gıda ihtiyaçlarını genellikle Yakaafşar'dan karşılamaktaydılar. Hatta, develerle hasat zamanında köylünün tahılını ve samanını belli bir ücret karşılığında evlere taşıma işini onlar üstlenmişlerdi. Bu kadar içli dışlı yaşamının sonucunda köylüler ve Yörüklerle ilgili çeşitli fıkralar doğmuştur.

Şimdilerde ise, Yörüklerin bu yaşantı düzeni değişmiştir. Yörüklerin çok azı aynı amaçla yaylaya gelmekte; bir kısmı da, eskinin alışkanlığı olarak yaylaya dinlenme amaçlı gelip belli bir süre kalmaktadırlar. Son yıllarda Yörükler, Yakaafşar'ın çevresinde bulunan Çayır yaylasında, bir derneğin organize ettiği, bir günlük Yörük festivaline katılmaktadırlar.

Bunun yanında Yörüklerin köylülerle ilgili anlattığı fıkraların varlığı da söz konusudur. Ancak, bunu tespit etmek, yöreye gelen Yörükler arasında yapılacak derleme çalışmasına bağlıdır. Bu, şimdilik çalışma sahamızın dışındadır.

Yörük fıkraları arasında “müstehcenlik” yaygın bir özellik olarak fark edilmektedir. Derlediğimiz fıkraların tamamı erkek kaynaklardandır. Erkek meclislerinde, erkeklerin kendi aralarında yaptıkları sohbetlerin konularından birisinin de cinsellik ve müstehcenlik olduğu bu fıkralarda görülmektedir.

2.2.2. Mahallî Fıkra Tipleri

2.2.2.1. Avara

Asıl adı Rıza Kılınç olan Avara, hâlen Isparta Aksu ilçesi, Yakaafşar kasabasında yaşamaktadır. Doğum tarihi 1925'tir. Avara lâkabının konuşkanlığı, çevresindekileri lâfa tutup işten alıkoyması sebebiyle verildiğini bilmekteyiz. Bu kelime Farsça “avare” kelimesinin köy dilinde aldığı şekildir. Avara ile ilgili derlediğimiz fıkralar, 1, 2, 4, 5, 6, 8 ve 9 numaralı fıkralardır.

Fıkra, atasözü, bilmece, masal gibi folklor ürünlerinin oluşumunu incelerken içinde yaşanılan dönemden geçmişe de gitmek gerekir. Çünkü bu ürünlerin doğuşu bu geçmişte yatmaktadır. Köyün şimdiki yaşam tarzı ile, 20-30 yıl öncesi oldukça farklıydı. Şimdi en çok 5-10 gün süren harman zamanı, o zaman bir-bir buçuk ay

sürüyordu. Yine şimdi birkaç saat içinde halledilen değirmen işi günler almaktaydı. Sürüleri otlatmak için kışın, köyün dışında olan ve yatak adı verilen yerde insanlar keşik sırasına göre günlerce kalıyorlardı. Tarladan ve bahçeden kaldırdığı ürünler kendisine yetmeyen insanlar, kışın iş imkanı bulabildiği Aydın iline gündelik işçi olarak çalışmaya gidiyordu.

Köy hayatının yukarıda saydığımız uğraşları esnasında insanlar, sohbetten ve eğlenceden de geri kalmıyordu. Sabaha kadar dönen su değirmenin çıkardığı sese koyu sohbetler eşlik ediyordu. Aylar süren harman zamanında akşam toplanan insanlar birbirlerine fıkralar anlatıyor, bilmeceler soruyor, kendilerince yarışmalar yapıyorlardı.

Böyle sosyal bir ortamda yaşayan insanlar gülmeyi ve güldürmeyi de biliyor, hayatın ağır yüklerini bu şekilde hafifletiyordu. Örneklerini verdiğimiz fıkraların bir kısmı geçmişte yaşanan bu hayat tarzından doğmuştur. Bir kısmı da günümüzden örneklerdir. Bu fıkraların seyrine bakılırsa folklorun değişim süreci ve canlılığı da görülecektir.

Rıza Kılınç (Avara), böyle bir sosyal ortamın insanıdır. “Keşik”te sürü otlatmış, Aydın’a işçi olarak gitmiş, harman zamanında akşam sohbetleri yapmış, buğdayını öğütmek için değirmende sabahladığı günler olmuştur. Bütün bu haliyle tamamen halktan birisidir.

Fıkra Tipi İçindeki Yeri: Avara, Anadolu’nun muhtelif yerlerinde tespit edilen bölge tiplerinin karakteristik örneklerinden biridir. Onun fıkralarına muhatap olarak hem halk, hem de aydın tabakasını görebiliriz. Bunlar, dışarıdan Yakaafşar’a ziyarete gelen kaymakam, müftü, siyasetçi gibi aydınlar olabildiği gibi; yine aynı köyden yetişmiş “okumuşlar” da olabilmektedir. Çoğu zamanda yöre halkı, komşu köylüler ve Yörüklerdir. Onun tavrı genellikle alaylı bir eleştiridir. Bu eleştiriler, köylüden ayrıcalıklı bir şekilde işlerini halletmeye çalışanlara, özü sözü bir olmayan kişilerdir.

Onun fıkraları, günlük hayatın her safhasıyla ilgilidir. Sürü otlatırken muhatap arkadaşıdır, cami çıkışında takıldığı cami cemaatinden biridir, zeytin işi yaparken ağası, yani işverenidir veya ekmek almak için gittiği kasaba bakkalıdır.

Avara'nın her zaman üstün geldiği söylenemez. Çünkü Avara'nın muhatapları da zaman zaman Avara'dan üstün çıkar. Karşı tarafın üstün çıkması ortamı daha da hareketlendirir. Bu yönüyle bakıldığında Avara güldürme konusunda tek değildir. Rakipleri de onu zaman zaman köşeye sıkıştırır. Fıkraları bu yönüyle rakibin ve Avara'nın üstün geldiği fıkralar diye ikiye ayırmak mümkündür.

2.2.2.2. Acar Ağa

Asıl adı Mehmet Uzun'dur. Avara'nın yaşadığı sosyal ortamda doğmuş ve yaşamıştır. Doğum tarihi 1918'dir. 1990'da vefat eden fıkra tipimize ait tespit ettiğimiz fıkra iki tanedir. Bu fıkralar 15 ve 16 numaralı fıkralardır.

Acar Ağa da, Avara gibi hazır cevap ve nüktedandır. Bu tipimizde Avara'nın sahip olduğu mizah yeteneğinin seviyesini göremiyoruz. Ancak, tespit ettiğimiz fıkralar bile, yörede adının sıkça anılmasına sebep olmaktadır. Özellikle "Koçularlı'nın Yemini" isimli fıkra, yörede sıkça anlatılan fıkralardandır.

2.2.2.3. Diğer Fıkralar

İki grubun dışında kalan fıkraları, genellikle günlük hayatta karşılaştığımız olayların içerisine serpiştirilmiş mizahî unsurlar olarak görebiliriz. Bunlar, gelin-kaynana, köylü-şehirli, ormancı-köylü gibi ilişkiler neticesinde doğmuş fıkralardır. Meselâ, kayınvalide sofrayı gelininin kaldırmasını istemektedir. Ancak bunu açık söylemek yerine, kocası ile sofrayı kaldırma konusunda tartışmaya girer. Amaç, gelinin araya girip sofrayı kaldırmasıdır. Ancak, mesaj yerine ulaşmaz ve gelin beklenmedik bir cevap verir: Siz en iyisi sıraya koyun. Bir gün biriniz, başka bir gün biriniz kaldırsın, der.

Fıkralardan ikisi köylü ve şehirli ilişkisini konu alır. Her iki fıkrada da köylü kendisini üstün gören şehirliye mizahî bir üslûpla ders verir niteliktedir.

Derlediğimiz hemen bütün fıkralar, günlük hayatın içinde doğan, hayat yükünü hafifleten, olaylara mizahî yönüyle de bakılabileceğini gösteren kısa anlatılardır. Ele aldığımız masal ve halk hikâyeleri anlatı türlerinden farklı olarak fonksiyonelliğini her zaman aynı şekilde devam ettiren bir anlatı türüdür. Ve her an, bu anlatı türüne yenileri eklenmekte, eskiler tekrar tekrar hatırlanmaktadır.

2.2.1. Modern Gülme Kuramlarına Göre Yakaafşar Fıkralarının Yorumu

Fıkraların diğer anlatı türlerinden en farklı yönü, hiç kuşkusuz bu türün bir mizah unsuruna bağlı olmasıdır. Fıkrayı mizahî yapan gülmenin ne olduğu sorusu felsefe, psikoloji, sosyal psikoloji, kimya, fizyoloji gibi bilim dallarına konu olmuş ve bu bilim dalları kendi alanları ile ilgili açıklamalar getirmeye çalışmışlardır. Ancak, “gülme nedir ve neden güleriz?” sorusuna kesin bir açıklama getirilememiştir.

Bunun sebebinin, insanın kompleks yapısı ve algılama farklılıkları olduğunu düşünüyoruz. Çünkü, “İnsanlık dışında hiçbir şey gülünç değildir”. Bu sebepten ki, bazı filozoflar insanı gülmesini bilen bir canlı olarak kabul etmektedirler. İnsandan başka bir hayvanın yahut cansız bir şeyin gülünç olması mutlaka bize benzer tarafı olmasından, bizim ona verdiğimiz bir kılıktan, yahut bizim onu kullanma tarzımızdan gelmektedir.⁹

“Gülme”nin pek çok sebepleri bulunmaktadır. Bütün bu sebepleri içine alacak bir tarifi yapılamamış olması, ancak birkaç tane kuramın ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Bu bölümde, genel kabul gören, üstünlük, rahatlama ve uyumsuzluk kuramını ele alıp, bu kuramlara göre Yakaafşar’dan derlediğimiz fıkraları tahlil etmeye çalışacağız.

⁹ BERKSON, H:Gülme (Çev. Mustafa Şekip Tunç), MEB Yayınevi, İstanbul-1997, s. 14.

2.2.1.1. Üstünlük Kuramı

En eski ve hâlâ en yaygın gülme kuramı, “gülme”nin bir kişinin diğer insanlar üzerindeki üstünlük duygularının bir ifadesi olduğudur.¹⁰ Bu kuram, Platon’dan beri münakaşa edilmektedir. Platon’a göre, gülme, zayıf ve zararsız olmak şartıyla, bir kişinin diğerleri üzerinde üstünlük kurma isteğinin ifadesidir. Platon, “gülmenin temelinde kendini bilmeme yatar. Kişi kendini olduğundan daha akıllı, daha zengin, daha namuslu sandığı sürece komiktir” demektedir. Aristoteles de aynı görüşe katılır (peotics’de) ve “gülünçlük alt düzeyden olan insanlarda görülür. Eğer insanlar gerçek hayatlarından daha iyi olarak tanıtılırsa onların hataları tragedyanın konusu olur” demektedir.¹¹

Hobbes’e göre mizah, bazılarının veya bizim daha önceki halimizle ve başkalarıyla kendimizi kıyasladıktan sonra kendimizi aniden daha üstün görmemizden doğar. Dolayısıyla insan ırkı birbirleriyle sürekli savaşan fertlerin bir koleksiyonudur. Bir kavgayı kazandığımızda gülme işin içine karışır. Bir bakıma biz bu durumda kendi kendimizi kutlarız. Kendisindeki bazı yetenekleri kavrayan insanın davranışı mizah olarak kendini gösterir.¹²

Yakaafşar fıkraların arasında önemli bir yer tutan Yörük fıkralarında üstünlük duygusunu açık olarak görürüz. Meselâ, ceviz ağacına, erik ağacı zannederek çıkan ve yeşil ceviz kabuklarını erik zannederek yiyen kişiye karşı güleriz. Bu, kendimizi ondan daha üstün gördüğümüz ifadesidir. Yine, ayakkabının ıslatılmış simsiyah suyunu pekmez zannederek içen kişiye gülmekten kendimizi alamayız. Çünkü, o kişiye göre kendimizi daha üstün görürüz. Yine, köy camisini, imamın kendi özel evi zanneden

¹⁰ MORREALL, John: *Gülmeyi Ciddiye Almak* (Çev. Kubilay Ayscencer-Şenay Soyçer), İris Yayını, İstanbul-1997.

¹¹ TÜRKMEN, Fikret: “Mizahta Üstünlük Teorisi ve Nasrettin Hoca Fıkraları” V. Milletlerarası Nasreddin Hoca Sektör Bildirileri, 24-25 Haziran 1996, Ankara-1996, s. 263-270, Naklen BERLYNE, D. E. ; Lauter, *Humor and Play Handbook of Social Psychology*. Berlync, (Ed. Lindray-Aranson) Uni. Of Toronto, 1968.

¹² TÜRKMEN: a.g.b., s. 265.

Yörük'e karşı kendimizi üstün görürüz ve üstünlük duygusunun verdiği hazla o kişiye güleriz.

“Ağanın Aklı” isimli fıkrada, öküzün kafasının küpün içine girmesi ve çıkmaması karşısında, kendisinin bilgisine ve aklına güvenilen ağaya, ne yapılması gerektiği sorulunca ilk önce “öküzü kesin” der. Öküzün kafası bu sefer iyice küpün içine girmiştir. Tekrar ne yapılması gerektiğini soranlara: “Küpü kırın” cevabını verir. Ağanın önerdiği aptalca çözüm yolu karşısında kendimizi gülmekten alamayız. Biz, o durumda kendimizi ağadan üstün bir pozisyonda görürüz. Bu noktada, rahatlama kuramının alanına da girilmektedir. Köylü, bir şekilde ağaya gülerik ondan intikam almaktadır. Sırası geldiğinde bu kurama göre fıkraları yorumlamaya çalışacağız.

Avara, ağasının mevlidine birkaç arkadaşını da alıp gidince orada umduğundan çok daha az insanla karşılaşır ve ağaya: “Her halde yanlış geldik” der. Ağa, doğru geldiklerini söyleyince Avara: “Beş altı kişiyle mevlit mi okutulur, biz bütün köyü çağdırdıktan sonra, çevre köylerden de eşimizi dostumuzu davet ederiz” diye karşılık verir. Bunun üzerine ağa, Avara ve köylüleri hakkında, “Demek, kazandığınızı millete yedirip güzlükte buraya dökülüveriyorsunuz” diye bir yorum yapar. Avara'nın ağa hakkında yorumu da peşinden gelir: “Tamam, ben de senin nasıl ağa olduğunu şimdi anladım” der ve ağanın cimriliği sayesinde zengin olduğunu ifade ederek ağadan kendilerinin, bu yönüyle üstün olduklarını ifade eder.

Köylü, yağmurlu bir havada şehirli dostundan ödünç bir şemsiye ister ve o şemsiye sayesinde yağmurda ıslanmaktan kurtulur. Şehirlinin iki de bir yaptığı bu iyilikten bahsetmesi üzerine köylü suya atlayıp “Bundan daha beter olmazdım herhalde” diyerek olayı sonuçlandırır. Burada, köylünün şehirliye göre daha çok iyiliksever, daha çok misafirperver olduğunu ima etmesi, üstünlük kuramını akla getirmektedir.

Yakaafşar fıkralarında, üstünlük kuramı ile açıklanabilecek fıkralar yer almakta birlikte, üstünlük duygularıyla ilgili olmayan mizahî durumlar da söz konusudur.

2.2.1.2. Uyumsuzluk Kuramı

Bu kuram, gülmenin duygusal yönünden çok, düşünce ve mantık yönüne ağırlık vermektedir. Eğlence, üstünlük kuramı için birinci derecede etkili iken –burada söz konusu olan zafer kazanma ya da zafer duygusudur- uyumsuzluk kuramı için, umulmadık, mantıksız veya uygunsuz olan bir şeye karşı gösterilen zihinsel bir tepkidir. Her iki kuramda da gülmeyi başlatan, belli bir ikilik ve karşıtlık vardır. Ancak üstünlük kuramı, bu ikiliğin gülmenin kendini değerlendirmesiyle, başka birini (ya da daha önceki kendini) değerlendirmesi arasında olması gerektiği yolunda fazlasıyla kısıtlı bir iddiada bulunur.¹³

Her iki kuramda, gülmeyi başlatan bir ikilik, bir zıtlık olmasına rağmen, üstünlük kuramındaki, gülmenin, kendini üstün görmesi, kendi öneminin farkına varması durumu, uyumsuzluk kuramında dikkate alınmamaktadır.

Uyumsuzluk kuramında temel düşünce, hem daha genel, hem daha basittir. Tabiatın yer alan her şeyin, nesnelere, nesnelere özelliklerinin ve olayların alışla gelmiş belli kalıpları, belli düzenleri vardır. Biz bu düzenli dünyada yaşamaktayız. Bu kalıplara uymayan herhangi bir şey başımıza geldiğinde güleriz. Paskal'a göre, "Kişiyi, umduğu ile bulduğu arasındaki şaşkınlıktan başka hiçbir şey daha fazla güldüremez."¹⁴

Uyumsuzluk kuramı, ilk defa Aristoteles tarafından ele alınmıştır. Ancak Aristoteles, üstünlük kuramını esas aldığından uyumsuzluk üzerinde fazla durmamış ve sadece, "insanlar üzerinde belli bir beklenti yaratıp, sonra beklenmedik başka bir sonuçla karşılaştırmak onları güldürmüştür" şeklinde temas etmiştir.¹⁵

¹³ MORREALL: a.g.c., s. 24.

¹⁴ MORREALL: a.g.c., s. 25.

¹⁵ TÜRKMEN, Fikret: "Modern Mizah Teorilerinc Göre Nasreddin Hoca Fıkralarının Yorumu", Uluslararası Nasreddin Hoca Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri, İzmir 24-26 Aralık 1996, Baskı: Ankara-1997, s. 48.

Bu kuramın en meşhur savunucuları Kant ve Schopenhauer, XVII. ve XIX. yüzyılda ayrıntılı bir şekilde işleyerek kuramı sistemli hale getirdi. Kant'ın gülme kuramı yalnızca uyumsuzluğu içermiyordu; o duygusal boşalma düşüncesini de içermekteydi. Bu, rahatlama kuramını akla getirmektedir. Ancak, uyumsuzluk düşüncesi Kant'ın gülmeye ilişkin açıklamalarında merkezî bir rol oynar, bu nedenle bizim bunu göz önüne almamız gerekir. Ona göre gülme, "yıkılan bir umudun hiçliğe doğru ani değişiminden doğan bir duygudur".¹⁶

Schopenhauer'in uyumsuzluk kuramı, Kant'inkinden biraz farklıdır. Schopenhauer, bir fıkranın can alıcı son cümlesinden veya başka gülme durumlarından edindiğimiz duygulanımın, Kant'ın hiçbir şey diye öne sürdüğü gibi olamayacağını söyler: "Beklentilerimiz yıkılmış falan değildir ve bu da konuyu sona erdirir. Biz aslında beklemediğimiz bir doğrultuda duygulanım ediniriz".¹⁷

J. Priestley (1803-1882), gülüncü gülen kişi açısından açıklamaya çalışır. Ona göre gülme, karşıtlığın algılanmasından doğmaktadır.¹⁸

"William Hazlitt'e (1733-1804) göre gülünç, uyumsuz olanın özüdür. Hazlitt iki türlü gülünç tanımlar. Nesne ile ümit etme arasındaki çelişkinin artması "ludicrous" diye ayırdığı gülüncü doğurur. Bu gülünçlük, alışkanlıklara ve töreye olduğu kadar akla ve duyumlara da aykırı ise ridiculous dediği gülüncü oluşturur. Hazlitt, bu ayırımlardan sonra ridiculous olarak tanımladığı gülüncün yergiye uygun olduğuna, ludicrous'un gösterdiği gülüncün de mizahta bulunduğu işaret eder".¹⁹

¹⁶MORREALL: a.g.c. s. 26, Naklen KANT, Immanuel: Critic of Judgment. Çev. J.H. Bernard (London: Macmillan, 1982), S. 223.

¹⁷MORREALL, : a.g.c. s. 26. SCHOPENHAUER, Arthur; The World as Will and Idea, Çev. R.B. Haldane ve J. Kemp (London: Routledge & Kegan Paul, 1964), Sayı I, Bölüm 13.

¹⁸SOKULLU, Sevinç: Türk Tiyatrosunda Komedyanın Evrimi, Ankara 1997, s.13, Naklen GRİEG, "Theories of Laughter and Comedy" s. 259.

¹⁹SOKULLU, Sevinç: Türk Tiyatrosunda Komedyanın Evrimi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997, s.13, Naklen GRİEG, "On Wit and Humor, English Comic Writers", s.251.

Uyumsuzluk kuramı ile ilgili bu görüşlerden hareketle Yakaafşar'dan derlediğimiz fıkraların bir çoğunda uyumsuzluğun oluşturduğu mizaha göre yorumlamaya çalışacağız. Buna göre, 3, 5, 7, 9, 13, 14, 15, 16, 17, 21, 23, 27, 28 numaralı fıkralar uyumsuzluk kuramına göre izah edilebilir.

Çul Emanet isimli, 3 numaralı fıkrada, rüzgârın, kuruması için üzerine fasulye serilmiş çulu havalandırıldığını gören köylü, “Allah’ım, tamam fasulye senin al, ama çulu bırak, çul bir lâfı ile bir adam öldüren komşu kadının” der. Burada köylü, normal sayılabilecek bir olaya beklenmedik bir cevap verir. Bu cevabın oluşturduğu uyumsuzluk, mizahî bir unsur olarak kendini gösterir.

Avara, 4 numaralı fıkrada, sohbet esnasında göz kapağı olmadığı için, gözü açık olarak uyuyan arkadaşının çoktan uyumuş ve kendini dinlemediğini fark edince, “Yarenliğimi şuraya koy” diye bağıır. Burada bizi güldüren şey Avara’nın arkadaşının uyumasından çok sakatlığıdır. Sakatlık sıra dışı bir olaydır. Bu yüzden fikra uyumsuzluk kuramı ile açıklanabilir. Çünkü, Avara’nın arkadaşının göz kapağının olmaması tabiatta sıra dışı bir olaydır.

“Sıraya Koyun” isimli, 16 numaralı fıkrada, kayınbaba ve kaynana gelinin yanında, sofranın kaldırılması konusunda kavga ederler. Gelinden bekledikleri, sofrayı onun kaldırmasıdır, ancak bunu doğrudan söylemek yerine bu şekilde geline mesaj vermek isterler. Evin gelini sofrayı kaldırmak yerine, kendisini aileden hariç tutarak: “Siz en iyisi sıraya koyun, bir gün biriniz, bir gün biriniz kaldırsın” der. Biz bu beklenmedik cevaba güleriz.

“Ben de Attım” isimli 21 numaralı fıkrada, Yörük çadırına misafir olan köylü, ateşte pişmekte olan yemeğe birkaç kişinin ayrı ayrı zamanlarda tuz koyduğunu görür. Bunun üzerine, o da yemeğe bir kaşık tuz atar. Akşam yemek sofraya gelince, yemeğin gereğinden fazla tuzlu olduğu anlaşılır. Evin hanımı, gelini ve kızı sırasıyla “Ben atmıştım”, “Ben de atmıştım” deyince misafir “Ben de attım” der. Misafirin yaptığı iş sıra dışı bir olaydır. Yanlışlıkla ev sahiplerinin yemeğe fazlaca tuz atmasında mizahî bir

özellik olabilir. Ancak asıl mizah, misafirin de yemeğe tuz atmasıdır. Aslında misafirden beklenen şey, tuzun yemeğe iki kez konulduğunu gördüğünde, yemeğin tuzunun önceden konulduğunu hatırlatması, en azından yemeğe bir de kendisinin tuz koymamasıdır. Misafirin sıra dışı durumu uyumsuzluk kuramı ile izah edilebilir.

Netice olarak, “gülme”nin uyumsuzluğa karşı bir tepki olduğu evrensel bir doğru olarak kabul edilmemekle birlikte, uyumsuzluk, bütün mizahî durumlarda rahatlıkla söz konusu olabilir.

2.2.1.3. Rahatlama Kuramı

Rahatlama kuramı ile ilgili yapılan değişik yorumlardan ortaya çıkan sonuç, “gülme”nin, sinirsel enerjinin ortaya çıkışı olarak görüldüğü şeklindeki, fizyolojik bakış açısidir. Üstünlük kuramı gülmeyle ilgili duygular üzerinde, uyumsuzluk kuramı da gülmeye yol açan nesnelere ya da düşünceler üzerinde yoğunlaşırken, rahatlama kuramı gülmenin fizyolojik ve biyolojik işlevi üzerinedir.

Kişinin gülmeye başlamadan önce birikmiş olan sinirsel enerjisinin açığa çıkması olarak açıklanan bu kuram, üstünlük ve uyumsuzluk kuramları ile birleşen bir alana sahiptir. Meselâ, tehlikenin ortadan kalkması ile duyulan rahatlama veya önceki durumdan daha iyi bir hâlde bulunmanın verdiği duygu “gülme” sebebidir diyen üstünlük kuramı ile rahatlama kuramı aynı alanda birleşmektedir.

Bu kuramın temsilcilerinden, Shaftesbury, 1711 yılında yayınladığı “The Freedom of Wit and Humor” adlı makalesinde şöyle der:

“Açık yürekli insanların doğal ve rahat ruh halleri kısıtlandığında ya da denetim altına alındığında, içinde buldukları sıkıntılı durumdan kurtulmak için başka hareket yolları arayacaktır; ister taşlamayla, öykünmeyle, ister soytarılıkla olsun, bu insanlar az ya da çok kendilerini

gösterdikleri için bu durumdan hoşnut olup, üzerindeki baskılardan öç almış olacaktır.”²⁰

Gregory, J. İse, 1924’te bu kuramla ilgili görüşleri toplamış ve sistemleştirerek, gülmeye sebep olan durumların hepsinde rahatlama unsurunun bulunduğunu ileri sürmüştür. Ona göre, bir mücadeleden galip çıkmanın veya düşmanın etkisizliğinin farkına varmanın verdiği rahatlık, gülme sebebidir. ²¹

Yapmış olduğum bir gözlemi anlattıktan sonra aşağıda rahatlama kuramına göre Yakaafşar fıkralarının yorumunu yapacağım. Derleme yaptığım bir günün akşamı, kasabanın kahvesinde oturup konuşuyorduk. Hemen yanımdaki masadan müthiş bir kahkaha sesi geldi. Meraklı gözlerle baktığımızda “okey oyunu” oynayanlardan biri merakımızı giderdi: “Son eli oynuyorduk, neredeyse yenilmek üzereydim. Beklemediğim anda arkadaşın bana attığı taşla oyunu bitirdim”. Dört oyuncudan biri olan ve yüksek sesle gülen adam, zafer sevinciyle rahatlamıştı.

Üstünlük kuramına göre ele aldığımız fıkraların hemen hepsini rahatlama kuramı ile de izah etmek mümkündür. Özellikle Yörüklerle ilgili anlatılan fıkralarda bir rahatlama duygusunun olduğunu görmekteyiz. Yörüklerle yıllardır mücadele hâlinde olan –özellikle mera konusunda- Yakaafşarlılar, fıkralarla bir nevi intikam almakta, üstünlük duygusunun verdiği rahatlama ile onlara gülmektedir.

Avara, bakkaldan istediği ekmeğin sert ve bayat olduğunu görünce bir de testere ister. Bakkalın: “Testereyi ne yapacaksın?” sorusuna: “Bu ekmeği testereden başka bir şey kesmez, bende de testere yok, ondan istiyorum” der. Bununla yetinmeyen Avara, “Herhalde bu ekmek senden önce burada bakkallık yapan adamdan kalma” diye de ilâve eder. Avara, bayat ekmek satan bakkalı böylelikle kıyasıya eleştirir. Ona hak ettiği sözü

²⁰MORREALL: a.g.c. s. 332 Naklen, SHAFTESBURY, Lord, “The Freedom of Wit and Humor”, Characteristicks’inde Kısım I, Bölüm 4, 4 Baskı (London, 1727, s. 71).

²¹ TÜRKMEN, Fıkret: “Modern Mizah Teorilerinc Görc Nasreddin Hoca Fıkralarının Yorumu”, Uluslararası Nasreddin Hoca Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri, İzmir 24-26 Aralık 1996, Baskı Ankara-1997 s. 51.

söylemenin rahatlığını yaşar. Kendilerini seyreden diğer müşterilerin gülmesine sebep olur ve aynı zamanda onların da tercümanı olur.

Yörüklerle ilgili, 23 numaralı fıkrada, bilgiçlik taslayan iki mollaya Yörük'ün verdiği cevap da bu kurama göre izah edilebilir. İki molla yolda karşılaştıkları bir Yörük'e ne kadar bilgili olduklarını, Yörüklerin de ne kadar cahil olduklarını göstermek için: "İslâm'ın şartı kaç?" sorusunu sorar. Yörük de: "Valla, ben yaylaya çıkmadan önce beşti, siz değiştirmediyse" der. Yörük, soruyu bilmekle kalmaz, mollaları da dini yozlaştırmakla eleştirir. Onlara karşı üstünlük sağlayarak rahatlar.

Sonuç olarak, bir tek kuramla fıkraları açıklamak mutlaka eksik kalır. Bu sebeple, genel kabul gören üç kurama göre Yakaafşar'dan derlediğimiz fıkraların yorumunu yapmaya çalıştık.

2.3. Yakaafşar Fıkraları ile ilgili Genel Değerlendirme

Çalışma sahamız olan Yakaafşar kasabasından söz konusu süre içinde derlediğimiz otuz fıkradan yedisi kasabada yetişmiş fikra tiplerinden Avara lâkaplı Rıza Kılınç'a; ikisi de aynı yerden Acar Ağa lâkaplı Mehmet Uzun'a aittir. Belli bir zümreyi ve topluluğu temsil eden fıkralar ise, on üç tanedir. Fıkralardan on bir tanesi kasabalıların Yörüklerle ilgili anlattıklarından; iki tanesi ise köylü-şehirli çatışmasının ürünü olan fıkralardan oluşmaktadır. Ortak şahsiyeti temsil eden fikra, bir tanedir. İncili Çavuş fikrası olan bu fikranın dışında kalan sekiz fikra da gündelik fikra tipleridir.

Bu fıkralar modern gülme kuramlarına göre (üstünlük, rahatlama ve uyumsuzluk) tahlil edildiğinde fıkraların çoğunluğunu oluşturan Yörük fıkraları, üstünlük kuramıyla ve aynı zamanda buna bağlı olarak da rahatlama kuramıyla izah edilebilirken; fıkralardan on üçünün uyumsuzluk kuramıyla ilişkili olduğu görülmüştür.

Fikra derlediğimiz kişilerin tahsil seviyesi, masal ve hikâye derlediğimiz kaynaklara göre daha yüksektir.

SONUÇ

Yakaafşar Kasabası'nda 1998-2000 tarihleri arasında, özellikle yaz tatilleri ve şubat tatillerinde yaptığımız saha çalışmalarından elde ettiğimiz anlatı türlerini incelemeye ve değerlendirmeye tabi tuttuk ve şu sonuçları elde ettik:

Giriş'te, anlatı türleri üzerinde çalışma yaparken yararlı olduğu düşünüldüğünden, bölgenin tarihî, coğrafi ve ekonomik yapısının yanında sosyal ve kültürel yapısı konusunda da araştırma yapılmış, ilginç sonuçlar elde edilmiştir. Özellikle, 'Yakaafşar köy odaları' ile ilgili yapılan araştırma neticesinde, köy odalarının iletişim, yardımlaşma gibi fonksiyonlarının yanında anlatı türlerinin yaşamasını sağlayan önemli bir unsur olduğu ortaya konmuştur. Köy odalarının devrini doldurup yok olmasının ardından, bir zamanlar uzun kış gecelerinin vazgeçilmez eğlence unsuru anlatılar, ancak hafızalarda kalmıştır.

Masallarımızın ve hikâyelerimizin yok olmasının sebeplerinin başında, radyo ve televizyon gibi iletişim ve eğlence araçlarının yaygınlaşması sonucu eğlence kültürümüzün değişmesi gelmektedir. Artık köylerimizde kahve ve köy odaları toplantıları yapılmamakta, uzun kış gecelerinde yaşlılar çocuklara hikâyeye, masal, efsane, anlatmamaktadır. Bu sebeple, sahadan tespit ettiğimiz ve incelediğimiz bu anlatı türlerinin kültürümüze kazandırılması, çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Başka sahalarda da, henüz halkımızın hafızasında olan anlatı türleri ve yaşattıkları folklor malzemelerinin vakit geçirilmeden tespit edilmesi bu açıdan önem arz etmektedir.

Masal ve halk hikâyesi derlediğimiz kaynak kişilerin ya hiç okuma yazma bilmiyor olması, ya da kendi gayretleri ile okumayı öğrenmiş olmaları, hikâyeye ve masal anlatma geleneğinin zayıflamasına ve yeni nesillere yeterince aktarılmamasına yol açmıştır. Ürünlerde gördüğümüz bozulma, geleneğin bozulması hatta yok olmaya yüz tutmasıyla ilgilidir. Masal ve hikâyelerdeki giriş formellerinin kısalığı, tekerlemelerin ise,

Hiç yer almaması, bunu açık olarak göstermektedir. Belki üç-beş yıl sonra sahadan aldığımız masal ve hikâyelere de ulaşamayacağız. Sahadan derlenen dört halk hikâyesinden üçünde manzum, kısmen bozulmuş da olsa, mevcuttur. Ancak, Şah İsmail hikâyesinde manzum kısımlar kaybolmuş; hikâye masallaşmaya yüz tutmuştur.

Sahadan derlenen fıkraların yarısından fazlasını iki grupta toplayabiliriz. Derlediğimiz otuz fikradan on bir tanesi Yörük fıkraları, dokuz tanesi yöresel fıkra tipleriyle ilgili olup, geriye kalan on fıkra ise, değişik alanlara (gündelik fıkra tipleri) yayılmış durumdadır. Ayrıca bu fıkralar modern gülme kuramlarına göre (üstünlük, rahatlama ve uyumsuzluk) tahlil edildiğinde fıkraların çoğunluğunu oluşturan Yörük fıkraları, üstünlük kuramıyla ve aynı zamanda buna bağlı olarak da rahatlama kuramıyla izah edilebilirken; fıkralardan on üçünün uyumsuzluk kuramıyla ilişkili olduğu görülmüştür.

Özetle, Yakaafşar'da sözlü anlatının -aktif bir şekilde olmasa bile- bulunuyor olması, geleneksel kültürümüz yönünden oldukça zengin sayılabileceği folklor, etnografya ve etnolojinin konuları bakımından da incelemeye ve araştırılmaya değer bir saha olduğu görülmektedir.

KAYNAK KİŞİLER

Adı, soyadı : İsmail Çiçek
Yaşı : 85
Baba adı : Mehmet
Okuma-yazma : Okumasını biliyor, askerde öğrenmiş.
Nereden öğrendiği : Askerde öğrenmiş.

Adı, soyadı : Hüseyin Korkmaz
Yaşı : 72
Baba adı : Kadir
Okuma-yazma : Bilmiyor.
Nereden öğrendiği : Babasından öğrenmiş.

Adı, soyadı : Ali Korkmaz
Yaşı : 55
Baba adı : Veli
Okuma-yazma : İlkokul mezunu.
Nereden öğrendiği : Halasından öğrenmiş.

Adı, soyadı : Aysel Kılınç
Yaşı : 68
Baba adı : Mehmet
Okuma-yazma : Bilmiyor.
Nereden öğrendiği : Annesinden öğrenmiş.

Adı, soyadı : Yusuf Kılınç
Yaşı : 73
Baba adı : Ramazan
Okuma-yazma : Okumasını biliyor, askerde öğrenmiş.
Nereden öğrendiği : Arkadaşlarından öğrenmiş.

Adı, soyadı : Atıf Sarıkaya
Yaşı :37
Baba adı : Mustafa
Okuma-yazma : Lise mezunu
Nereden öğrendiği : Hatırlamıyor.

Adı, Soyadı : Mustafa Kaya
Yaşı :56
Baba adı : Ali Osman
Okuma-yazma : İlkokul Mezunu
Nereden öğrendiği : Arkadaşlarından öğrenmiş.

Adı, soyadı : Ali Eryılmaz
Yaşı : 40
Baba adı : Ahmet
Okuma-yazma : Lise mezunu
Nereden öğrendiği : Arkadaşlarından öğrenmiş.

Adı, soyadı : İsmail Çiçek
Yaşı : 37
Baba adı : İbrahim
Okuma-yazma : Ortaokul mezunu
Nereden öğrendiği : Arkadaşlarından öğrenmiş.

Adı, soyadı : Emin Kaya
Yaşı : 60
Baba adı : Ali
Okuma-yazma : İlkokul mezunu.
Nereden öğrendiği : Arkadaşlarından öğrenmiş.

Adı, soyadı : Özler Sarıkaya
Yaşı : 32
Baba adı : Yusuf
Okuma-yazma : İlkokul mezunu
Nereden öğrendiği : Annesinden öğrenmiş.

Adı, Soyadı : Ali Çiçek
Yaşı : 69
Baba adı : Rasih
Okuma-yazma : Biliyor.
Nereden öğrendiği : Arkadaşlarından öğrenmiş.

Adı, Soyadı : Ahmet Acaoğlu
Yaşı : 47
Baba adı : Mehmet
Okuma-yazma : İlkokul mezunu
Nereden öğrendiği : Yörüklerden.

Adı, Soyadı : Ömer Uysal
Yaşı : 54
Baba adı : Fazlı
Okuma-yazma : Lise mezunu
Nereden öğrendiği : Arkadaşlarından öğrenmiş.

1. HİKÂYELELER

Derleme tarihi: 30.06.2000

Anlatan: İsmail Çiçek

1.1. ŞAH İSMAIL

Eveli, zamanında Kandehar halkının bi hökümdarı varmış. O hökümdarın çoru çocuğu olmamış. Ondan sona duruyka duruyka almış vezirini:

-Haydi ziyarete çıkalım, demiş vezirine.

Ziyarete çıkmışlar. Gezerike gezerike bi çeşmenin başına varmışlar. Çeşmenin başında oturmuşlar, bi yemek yemişler, bi namaz gılmışlar. Selamı vercende, böyle bi sakallı devrüş durupduru. Selam vermiş gakmışlar.

-Selam aleyküm baba.

-Aleyküm selam, demişler.

-Padışahla vezirim, demiş.

-Ne bildin devrüş baba, sen bizim padışahla vezir olduğumuzu, demiş.

-Benim devrüşlüğüm kaç para adınızı bilmezsem, demiş.

-Bizim adımızı bildin, derdimizi de bilcesin devrüş baba, demiş.

-Sizin derdiniz, çorunuz çocuğunuz olmayrı. Derdiniz çocuk aramak filân demiş.

-Al sana bi alma vercen demiş. Bu almayı söy, gabiğını kısırağına yedir, gerisini de bölüş ailenile ye, demiş. Bi oğlan olucak, demiş. Kısırağın da bi tayı olucak, demiş. Ben varmayınca bunların adını gomat yok, demiş.

-Almış padişah, soymuş gabiğını, kısırağına yedirmiş. Kendisi de bölüşmüş ailesi ile yemiş. Vakti saati gelmiş, oğlan çocuğu olmuş. Bu dutmuş, bi hoca bulmuş. Danyal isminde bi hoca. Yer altında bi mağara, dersane yapmış. Oraya gomuş çocuğunu, hocayı da başına gomuş. Yemeğini de orda yer içermiş. Dünyayı hiç görmek yok. Hiç dünyayı görmezimiş. Hoca bunu okut bakalım, okut bakalım. Okumuş uslanmış delânlı olmuş.

-Hoca, buvama söyle de, ben dünyayı bi kere görüyün, çığıvrin de, demiş. Dünya şöyle deyrısın böyle deyrısın bilmen ne. Hadi çıkarıvi dünyaya, demiş.

Dünyaya çıkarmışlar. Böyle her yakayı seyrederiye seyrederiye oturmuş selbinin üstüne. Aşşadan bi avcu çıkmış, elinde bi şahin, arkasında bi tazı. Ondan sona böle avcu çıkmış yani ona marak etmiş.

-Hoca buvama söyle bana bi tazı alıvsın, bi de şahin alıvsın, demiş. Bi de ok gılıfı örsün. Ben ava çıkıcan, demiş.

Buvası bunları almış eylemiş.

-Ee.. buna biz dağda ne deycez?

Toplanmışlar, adını Hasan goyalım, Mehmet goyalım deriye devrüş gapıdan giriymiş.

-Bunun adı Şah İsmail, demiş. Tayın adı da Kamer tay, demiş gayboşiymiş.

-Hadi bakalım, tamam adı Şah İsmail, demiş.

Köyden bi sürü oğlan toplanmışlar yanına, gaffle ava çıkmışlar. Getmişler, dağlarda avlanırık avlanırık şöyle bi çayırık çimenlik meşe ağacı varımış. Bi çeşme varımış. Bu çeşmenin başında hepimiz ağşam oldu mu, bu çeşmenin başında birleşcez, herkes istediği yerde avlancak, demişler.

Şah İsmail:

-Ben şura doğru gidiyin, demiş.

-Oldu.

Şöyle getmiş getmiş. Bi çay varımış yüzün guyu. Bi ceylan su içipduru. Ceylana bi söyleyi. Ceylan burunu aşırıyır. O da arkasından gidiyır. O burunun arkasında ova gibi düz bi yer varımış. Bi sürü yörük çadırı var, ceylan yok. Gayboliymiş öñünden. Oraya buraya bakıyır, yok. Çadırın birinin gapısında bi kız var dinelipduru. Ayın ondördü gibi. O gızı görünsüre, bakarık bayılmış. Attan aşşa düşmüş. Gız bakarımış bakarımış gakcak yok. Bakarımış bakarımış gakcak yok. Orda duruyku yaşlı bi gocarı varımış, ona varmış:

-Ay deyze.

-Ey.

Oraya bi delânlı geldiydi. Atından düşdü aşşa gakmayır. Anamgil buvamgil gelirse şindi bana bi lâf gelir. Şuna bi bak, demiş.

Varmış gocarı:

-Gızım, bu sana âşık olmuş, demiş. Bunu senden başkası ayıldamaz. Bunu sen ayıldırısın. Onu dizinin üstüne al, gafasını goy. Yüzüne sürt memelerini, ağzına yüzüne sürt o ayılır, demiş.

Öyle böyle sürterike, dizine alırıka ayılmış. Bi bakmış Şah İsmail, gız seyredipduru. O zaman işde buna bi beyit söylemiş ama unuttum. Neyse beyiti boşlayahm, hikâyesine gidelim. Ördan gakmışlar biribirine söylemişler. İki bi biribirine bi söz vermiş. O ona bi darak vermiş. Şah İsmail de ona üzerinden bi nişan vermişler. Tamam. Ayrılmışlar, getmişler.

Avcular, çeşmenin başında birleşmişler. O gece yatmışlar, sabalayı garkarkan Şah İsmail:

-Ben avdan vazgeçtim, demiş.

Döndükleri gibi, haydı bakalım gelmişler. Gelmiş odasına gapanıymış, yeme yok, içme yok. Sararmış solmuş. Padişah sorarımış:

-N'öldün oğlum, derdin ney?

Arkadaşlarına sorarımış:

-Bu n'oldu? Yollarda bişi mi gördü, bişi mi etti bu.

-Biz bişi görmedik. Herkes ayrı ayrı ava getti. Yörük çadırlarına doğru gettiydi, gıza mıza âşık olduysa bilmeyrız, demişler.

Buna bi garı dutmuşlar. Bi gocarı, onun içini alırıka alırıka anlatmış ona. O da padişaha söylemiş:

-Yörük beyinin gızına âşık olmuş bu, demiş.

-Çağırın gelin bakalım yörük beyini.

Çağırılmışlar yörük beyini:

-Arkadaş, gızına benim oğlan âşık olmuş, gızını benim oğlana Allah'ın emri vericesin, demiş.

Yörük beyi:

-Tamam tamam veriyin fakat, kırk gün düğün isterin, senden ben.

-Peki kırk gün ben düğünü yaparın.

-Tamam, demiş.

Dönmüş getmiş bunlar, düğüne başlamış. Kırk gün kırk gece bunlar düğünü bitirmişler, gelin alıcısıyla varmışlar. Ne çadır var, ne yörük var, ne bişi var. O gün, vardığı gün gızını almış kaçmış getmiş. Gelin alıcısı dönmüş gelmiş.

-Gızım, bu sana âşık olmuş, demiş. Bunu senden başkası ayıldamaz. Bunu sen ayıldırın. Onu dizinin üstüne al, gafasını goy. Yüzüne sürt memelerini, ağzına yüzüne sürt o ayılır, demiş.

Öyle böyle sürterike, dizine alırık ayılmış. Bi bakmış Şah İsmail, gız seyredipduru. O zaman işde buna bi beyit söylemiş ama unuttum. Neyse beyiti boşlayalım, hikâyesine gidelim. Ordan garkmışlar biribirine söylemişler. İkisi biribirine bi söz vermiş. O ona bi darak vermiş. Şah İsmail de ona üzerinden bi nişan vermişler. Tamam. Ayrılmışlar, getmişler.

Aveular, çeşmenin başında birleşmişler. O gece yatmışlar, sabalayı garkarkan Şah İsmail:

-Ben avdan vazgeçtim, demiş.

Döndükleri gibi, haydı bakalım gelmişler. Gelmiş odasına gapanıymiş, yeme yok, içme yok. Sararmış solmuş. Padişah sorarımış:

-N'öldun oğlum, derdin ney?

Arkadaşlarına sorarımış:

-Bu n'oldu? Yollarda bişi mi gördü, bişi mi etti bu.

-Biz bişi görmedik. Herkes ayrı ayrı ava getti. Yörük çadırlarına doğru gettiydi, gıza mıza âşık olduysa bilmeyiriz, demişler.

Buna bi garı dutmuşlar. Bi gocarı, onun içini alırık alırık anlatmış ona. O da padişaha söylemiş:

-Yörük beyinin gızına âşık olmuş bu, demiş.

-Çağırın gelin bakalım yörük beyini.

Çağırmışlar yörük beyini:

-Arkadaş, gızına benim oğlan âşık olmuş, gızını benim oğlana Allah'ın emri vericesin, demiş.

Yörük beyi:

-Tamam tamam veriyin fakat, kırk gün düğün isterin, senden ben.

-Peki kırk gün ben düğünü yaparım.

-Tamam, demiş.

Dönmüş getmiş bunlar, düğüne başlamış. Kırk gün kırk gece bunlar düğünü bitirmişler, gelin alıcısıyla varmışlar. Ne çadır var, ne yörük var, ne bişi var. O gün, vardıği gün gızını almış kaçmış getmiş. Gelin alıcısı dönmüş gelmiş.

-Oğlum yok, kaçmış bu yörük.

-Ben, demiş, hökmettiğim yerin kızlarını bütün indirip çağırırım. Şu gül bahçasına toplayın. Hangisini beğenirsen onu alıvcen, bırak yörük kızını.

Şah İsmail:

-Ben yörük kızından başkasıyla evlenmen, demiş.

O kızlar gelmiş, o kızlara birez beyit söylemiş. Bahçadan uzaklaşmış, getmiş.

Sona:

-Ben gidicen, demiş.

-Nere getcen, nerde bulcan?

Gapıları, bacaları, her yakayı demirlemişler. Şah İsmail, çekmiş Kameş tayı.

Binmiş üstüne, gılıcını çekmiş. Haydı bakalım.

Ata vurduruyuyru. Vurduruyka vurduruyka, duvarın bi yerini yıkdıuyru ata. Varıuyru aynı çeşmeye, ordan ceylanın su içdiği yere. Ceylanı gine buluyru. Ceylanıla barabır aşıp, yörük çadırının olduğu yere varıuyru. Yok, tamam. Orda söyleyru birez beyit. At bindiği yere götürüuyru gayrı. Kendi başına nere gettiğini bilmeyru. At da erişkinimiş zaten. Haydı bakalım, get bakalım, get bakalım, ormandan dağdan daşdan, bi ovaya iniuyru. Bi saray var, tek saray. Her tarafını dolaşuyru, gapısı yok. Örmüşler gapısını, sıvamışlar. Üç gardaş varımış. Onların bi kız gardaşı varımış. Devler alıcaz, demişler. Onlar da vermeycez, deye harbedellerimiş o üç gardaş. Şah İsmail vurduruyka vurduruyka duvarın bi köşesini yıkdıuyru giriuyru. Bi kız var. Hem ağlarımış, hem gergef işlerimiş. Ona söyleyru:

-Senin derdin ne, deye.

-Benim üç gardaşım var, deyru. Bu gece rüyamda birisini sönük gördüm ona ağlarım, deyru. Devlerle harp ediyru, devler beni alcak olduydu, deyru.

-Nerde bana kestirim yolunu tarif et, deyru.

-Şurdan şurdan dağın arkasında.

Atına bindiği gibi, haydı bakalım gidiuyru. Varıuyru bi ovanın yüzünde iki gardaş, bi yanda bi sürü dev harbedip durular.

-Ben şimdi bir ağ atıyın hangısı gabıl ederse oraya varıyım, deyru.

Bu orda bir ağ atıuyru. Hemen iki gardaş gabıl ediyru.

-İmdat, deyru.

-Oturun bakıyın şuraya, deyru.

Oturduyru. Dayanıvriyru, çeyrek saata gomadan devleri gırıyru.

İki gardaşdan biri deyru kı:

-Gardaşım bugün bizi bu gurtardı. Bugün bizi eve davet edelim. Bi gavemizi içsin.

-Haydı bakalım.

Varıylar:

-Böyle böyle bi gavemizi iç.

-Tamam, deyru, gidelim arkadaşlar, içelim.

Haydı bakalım, geliylar. Önden geliyru gayrı biri:

-Len gahbe orasbı, deyru, biz senin için harp ediyru. Bu sarayı kim yıktı, kim girdi.

-Gardaşım, deyru. Buraya bi yeyit geldi. Altında bi atı var. O yıkdı burayı, deyru. Ben sizin yanınızı tarif ettim. Varmadı mı, deyru.

-Ha, deyru, tamam.

Yeyip içtikten sonra:

-Gardaşımıza sana verdik, enişte, deyillar. Bundan sona eniştemizsin, deyillar.

-Tamam ben de aldım gabıl ettim amma, deyru. Ben yörük gızını bulmayınca kimseye faydam olmayacaktır, deyru. Ben onu aramak için çıktım, burda buna teşadüf ettim. Ben onu arayıp bulucan. Benim kimseye faydam olmayacak. Ya bulcan, ya ölceñ, deyru, sağ olursam, bulursam dönüşümde tamam, aldım gabıl ettim, deyru.

Üç beş gün onlarla gahıyru, onlarla vedalaşıyru. Haydı bakalım, giderike giderike, bi ovanın düzünde bi çadır var. Çadıra varıyru bakıyru içinde kimse yok. Orda bi tabak pilav var. Ganlı bi pilav, gan içinde gıpkırmızı. Yanaşmış yemeye. Yerike Arap Özengi varımış orda. Arap Özengi gelenin geçenin kellesini alırmış. İmtan ederimiş. Kendimden üstün kim gelirse onunla evlencen, derimiş gız, Arap şeklindeymiş. Her gelenile ceng ederimiş.

-Hey hey, deyru, benimle bi hamlet de ondan sona ye endeki pilavı, deyru.

-Acıkdım ben, yeycen, deyru.

Şöyle bi beyit söyleyru

Bi geyik gelmiş düşmüş duzağa

Gorkusundan gakamayru ayağa

Bilmem ne diye. O sölerike o da söyleyru. Hemen bunu cenge hazırlayru.

-Hadi çık aınacıma, deyrı. Gılcıma cevap ver.

Şah İsmail çıkıyrı, o da çıkıyrı.

-İlk hamle senin, deyrı.

Arap gürzü bi atıyrı. Arkasında goea-bi çukur gaziymiş, guyu.

-Hadi tamam, bi de ben ediyin.

Şah İsmail bi nara atıyrı. Arap bayılcak şekile geliyrı. Bi da hamlediyrı. Arap Özengi tap yıkıyrı. Varıp üstüne çöküvriyrı.

-Binlerce öldürdüğün adamın intikamını senden alcan, deyrı.

Çekiyrı gılcı, vuruca zaman, üstünden nikabı sıyrıvriyrı, pambık gibi, dünya gözeli bi gız. Şah İsmail onun üstünden de bayılıp düşüvriyrı yere. Onu ayıldıyrı, galdırıyrı:

-Tamam, ben seninle evleneen, deyrı.

-Benimle evlenirsin amma, ben bi yörük beyinin gızını arayın, deyrı. Ben onu bulmadıkça kimseye hayrım olmaz, ben onu bulucan.

-Tamam bulcaz onu, buluruz, deyrı.

Orda iki üç gün duruylar, gahıylar. Ordan haydı bakalım. Garabacak isminde bi atı varımış, Arap Özengi'nin. Arap gıyafetine giriyrı biniyrı ata, o da biniyrı. Haydı bakalım.

-Bu gız Hindistan'dadır, deyrı.

Arap sırlıymış.

-Hindistan'da bu haydı gidelim.

Doğru Hindistan'a varıylar. Hindistan'da bi eve böyle ağşamıla varıylar. Bi eve tak tak ediylar. Bi gocarı çıkıyrı.

-Ne oğlum, deyrı.

-Deyze bizi müsevürlüğe alırmın, deyrı.

-Ay oğlum, deyrı, yatırcak yerim yok, önüñüze goycak yemek yok, fakirin ben, deyrı.

-Al sana bi avuç altın, deyrı gocarıya.

Bi avuç altın veriyri:

-Geliñ oğlum, geliñ bakalım gelin.

Giriylar. Bi gün orda gahıylar. Gariya deyrı:

-Burda yörük beyinin gızı varımış, Hindistan'da, sen bilimiyrin onu, habarın var mı?

-Var oğlum habarım, onu Hindistan padişahının oğluna verdiler de, deyri. O gız kırk gün düğün istedi, bi galenin başına çıktı, oturdu, deyri. Yemeğini oraya iletiylar, suyunu da oraya iletiylar. Yanına kimseyi getirtmeyri, deyri. Galenin başında, boyna orda duruyru, deyri. Yol gözleyri böyle, orayı burayı tanıyri, deyri.

-Tamam deyze, deyri. Şu darağı sen o gıza gösterebilirmin?

-Götürü gösterin, deyri.

Gocarıya sabalayı darağı veriylar. Gocarı gidiyri, varıyri galenin dibine. Darağı eline alıyri. Sallayrı, sallayrı. Gız ordan darağı görüyru.

-Bu gocarıyı benim yanıma bi getirivrin, deyri.

Gocarıyı onuñ yanına iletivriylar. Gocarının elini şapur, şapur öpüyru.

-Nerde bu darağın sahabı.

-Benim evde, deyri. Senin için gelmiş seni arayrı, deyri.

-Tamam, bu akşam gülbahçasında beni beklesin, deyri. Ben bu gece gülbahçasına varın, deyri.

Geliyri cevap veriyrı. Arabıla ikisi gidiylar, gülbahçasına oturuylar. Duruyka duruyka gız geliyri. Biribirlerine bi beyit söyleşiyrlar orda. Gakıylar. Arap Özengi:

-Çok uzatman, haydın yörün. Atlarına bindikleri gibi, Şah İsmail'le gız biniylar. Biri terkisine, biri eğerine. Ha bakalım, get bakalım, get bakalım. Şöyle bi dağın dibine varıylar. Orda oturuylar bi yemek yeyillar. Şah İsmail gızın dizine yatıp üğüvriyri, gız üstüne yatıp o da üğüvriyri. Arap öyle tanırıka, toz duman dikilip galıyri. Hindistan padişahının askeri bütün arkadan geliyri.

-Ee.. şindi bunları galdırısam, gıyamayrın. Ben bi dayanıyın bakıyın, galdırmayın, deyri. Bu bi dayanıyri, ha bakalım, de bakalım askerin yarısını gırıyri. Yarısı gerisingeri dönüp gaçıyri. Geliyri Arap bunlara bi **beyit söyleyri**.

Şah İsmail:

-Yemek yeyelim, namaz gılalım, gidelim.

-Vakit yok, deyri Arap.

-Ben şurda iki üç keklik vurduğum, onu alalım gelem de, şurda bi ataş yakalım, gızartalım, öyle gidelim, deyri.

Şah ismail gakıp bi bakıyri. Allah! sökelenipduru Hindistan'ın askeri.

-Hadin hadin, bindikleri gibi, caz. Ha bakalım, ha bakalım, Gülperi'nin yanı. Oaraya geliyar Gülperi'yi de alıylar ordan. Birinci garı Gülperi oluyru gayrı. Eveli onu görmüş. Söz vermiş onu da alıyrı. Arap'ıla Gülperi biniyrı ata, yörük beyinin gızı. Haydı bakalım doğru Kandehar'a geliylar. Onları padişaha müjde ediylar. Padişah. Allah! paldır küldür varıyrı ediyrı.

-Bi ev dutun ayrıyetten.

Ayrıyetten bi ev dutuylar. Anası geliyrı:

-Allah! Oğlum , öpüyrü.

Padışahın garı gelıyrı padişaha:

-Bu garılar sana lâyıık, deyri. Bunun birini sana versin, deyri.

-Len get, matuh garı, sen şaşdın mı, deyri.

-Sen get de bi gör, deyri, nasıl gızlar.

Padışah, gidiyrı görüyrü.

-Garının dediği haklıymış, deyri. Bunu ver desek olmaz. Bunu ava götürelim.

Bununla bi satır oynayalım. Hangımız yenerse, eli golu bağlanacak deye şart goşuyru, plan guruyru.

-Oğlum ikimiz bi satır oynayalım mı?

-Oynayalım buva, deyri.

Satır oynamışlar buvasını yenmiş. Bi da oynamışlar, bi da yenmiş buvasını.

Bi da oynamışlar, buvasının gızdığını bilmiş gayrı. Yıkılıymış Şah İsmail.

-Tamam bağlan bunun elini golunu, aşşa atın, deyri.

Bağlayıllar Şah İsmail'in elini golunu Şah İsmail'in. Celletciye:

-Hadi bakalım, cellet edin bunu.

O zamanadak Danyal Hoca geliyrı.

-Burda bu cellet olmaz. Eveli beni cellet et. Benim gözüm görmesin.

-Ne yapıcaz.

-Alın gidin bi dağa, varın, orda avda öldürün gelin gidin, deyri.

-Tamam o da münasip.

Haydı bakalım, ava gidiylar. Şah İsmail de ata binırı, salıyrı elini golunu. Şah İsmail bilmeyrı celletçi istediğini ya. Gidiylar dağa ava. Dağda avlanırken, Şah İsmail'in gözüne bi mil çekiylar. Bi delik varımış, guyu. Şah İsmail'i oraya atıylar.

Gelip gidiyar. Şah İsmail'in atı ordan galdığı gibi tangıdik tunguduk gelip tavlaya giriyri. Yanına kimseyi getirtmeyri. Yemini samanını yokardan sallayıllar.

Şah İsmail orda öyle duruyka, tazısı ekmek alırmış, ekmek götürüymüş. Ekmek ayın oyun, delikten atarımış. El çalarımış, bulurmuş onu yerimış. Kaç gün orda galdıktan sona gövercinler gelmiş, ağacın başına gonmuşlar çırpınmışlar.

-Vay, demişler. Bu yeyide yazık olmuş gözlerini çıkarmışlar, mil çekmişler. Şimdi, biz çırpınıp uçduğumuzda, tüy düşer. O tüyü bulsa da gözlerine sürtvse bunun gözleri iyi olur amma, demiş. tüyü bulabilse demiş. Çakır olur amma, varsın çakır olsun.

Gövercinler uçup gidinsire, Şah İsmail, el çalarıka el çalarıka tüyler eline geçmiş.

-Allah'ım ferma sende, demiş. Allah'a orda boyna, Allah'a yakarıymış. Gözlerine sürtüyru, gözleri açılıyri. Haydı bakalım guyudan çıkıyri bu. Susuz ölmüş, bet beniz galmamış. Giderike giderike bi su buluyru, oluk. Dayanıvıyri orda bi su içiyri. Adamakıllı doyuyru.

Haydı bakalım. Bi ağacın depesine çıkıyri. Bi bakıyri bi adam çift sürüyru.

-Varıyın şu adamın yanına iniyin, deyri.

Oraya getmeden önce yolda bi şobana guzu kestirmiş. Garnını gafasına geçirmiş, Keloğlan şekline girmiş. İnmiş, o çiftçinin yanına.

-Amca beni evlâtlığa alırmıñ, demiş.

-Alıyın oğlum, demiş.

Haydı bakalım çiftciyle barabır getmişler çiftçinin evüne. Onlar orda duruyka yatarıka. Onlar öyle duradursun gelelim biz padişaha.

Padişah, Şah İsmail'in atı gelinsire adam yollamış gelinlere.

-Şah İsmail yok, dağda gayboldu. Gelinler gelsin getsin benim eve.

-Biz böyle getmeyiz, demiş Arap Özengi.

-Gırk çuval bulcak gırk da hambal bulcak. Gırk hamballa gırk çuval buraya gelecek, biz o zaman gideriz, demiş.

Gırk çuval bulmuş, gırk hambal bulmuş, gırk hambalın eline çuvalı vermiş. Hadı bakalım gırk hambalı yollamış. Arap Özengi gırk hambalı kesmiş, çuvala doldurmuş. Haydın bunu götürün padişaha verin.

-Allah Allah! Ne demek bu?

Bi çağrılı, bi bağrılı.

-Haydi bakalım öldürün.

Bi hücum ediyolar. Arap gıyafetine girmiş oturmuş. Orda olduğu gibi askere bi hücum. Harp harp harp... Arap gırarıka gırarıka. Padişah asker toplamak için her tarafa ilân etmiş. Asker toplayır. Her köye emir salmış. Oraya, o çiftçinin köyün de varmış emir. O adam için.

-Baba, ben senin yerine gidiyin, demiş Şah İsmail, evlâtlık olduğu adama.

-Sen bana bi at bul. Bi de iyi kötü bi gılış bul, senin yerine ben gidiyin.

-Olur oğlum, demiş.

Buna bi at buliymiş. Bi de gılış vermiş. Haydi bakalım o köyden geleceklerle gelmişler harp yerine. Sabah olmuş harbe başlamışlar. Şah İsmail bi nara tamış.

-Ben bu narayı şah İsmail'de duyduydum. Acaba neci bu, demiş.

Ha bakalım, de bakalım Arap'ı tamamıyla şaşırtnmış. Padişah demiş:

-Hah, bu keloğlan geleek hakkından.

Ağşam olmuş, harbi boşlamış.

-Oğlum, sen bunun hakkından geliceşin.

-Ah, gılcım gılıç olsa, atım at olsa, ben onu bi saat sürdürmeycen ya, demiş.

At da iyi değil, gılış da iyi değil.

-Ah oğlum, benim oğlumun atı gılcı yerinde sokulupduru amam at yanaşdırmayrı, demiş.

-Ben yanaşırım ona, demiş.

-Yanaşabilirsen, daha at, bin.

-Olur padişahım.

-Len, bi keloğlan geleek bunun hakkından.

Sabala varmış, tavlaya girmiş. At, ıha haa kişnemek, bilmen ne yapmak. Çezmiş atı ordan, çekmiş, binmiş üstüne. Gılcı da eline almış. Haydi bakalım harp yerine. Öte baş beri baş bi nara ta. Ha, ağşamdan varmış garıların yanına. Arap baş uçta oturmuş, biri o bucakta biri bu bucakta. Ağlaya ağlaya sararmış solmuşlar. Arap da böyle dizinin üstünde düşünürümüş. Bu adam benim hakkımdan gelecek, yarın sabah n'işlerin acaba deye düşünürümüş. Gece varmış Şah İsmail, gapıyı tak tak etmiş.

-Ben Şah İsmail'in aç gapıyı.

Arap bi açmış gapıyı. Eñit yañıt olmuşlar. Allah! Sarmak dürmek.

-Bugünkü senin aınacında benidim, demiş. Ben gine senin aınacına çıkıcan, demiş.

-Tamam, demiş. At okunu vur, yere yatırt, üstüme çık, öldürcek gibi. Pağışah aman oğlum, vur oğlum, vur oğlum, derse "Pağışahım gel sen kendi elinle öldür, intikamını al de, demiş. Buvan gelince benim üstümden çekil.

-Oldu, tamam.

Gavilleşmişler. Hadi bakalım harp yerine.

Öte baş, beri baş derike, nara atarıkı Arap'ı düşürtmüş yere. Varmış hemen bağrının üstüne çökmüş, çekmiş gılıcı.

-Oğlum vur, oğlum vur, derike pağışah.

-Pağışahım, ben vurmışuyun gıymeti yok. Sen gel intikamını al. Gılıcını çek kendin vur, demiş

-Tamam, demiş pağışah. Çekmiş gılıcı, Arap'ın yanına varyıka barabır şah İsmail çekilivriyır. Arap doğruhuviyırı bi vuruyru, pağışahı iki şak edip yatırdıvriyır.

Asker Arap gaktı, direldi deye, bi püskürüp gaçışıyır. şah İsmail:

-Arkadaşlar, askerler, getmen, gaçman, benin, şah İsmail'in ben, deyrı. Bundan sona pağışahınız benin,deyrı.

O zamanadak dönüylar. Allah! şah İsmail'e sarılıylar. Hoş peş ediylar. Orda dutuyru şah İsmail, yeniden bi düğün yapıyır, şah İsmail üçünü de alıyır, geçine gidiyır.

1.2. şAH SENEM İLE şAH VELET

Derleme tarihi: 24.06.2000

Anlatan: Ayşalı Kılınç

şah Senem ile şah Veled nişanlıymış. şah veled demişi ki:

-Ben okuya gidiyırın, demiş.

Kars'a okuya gitmiş. şah Senem yedi sene beklemiş, şah Veled gelmemiş. şah Senem'i bi yere vermişler, düğün dutulmuş.

O köyden birisi Kars'a gelmiş.

şah Veled:

-Ne var, ne yok köyünde, demiş.

-Şah Veled derler bi oğlan vardı, yitti getti de Şah Senem'i bi yere verdiler.

Onun düğünü var, demiş.

Hocasına varmış.

-Hocam, atını bana verimin yirmi dört saat, demiş.

Atı çekmiş, hazırlamış, binmiş. Şakır, şakır, şakır köylerindeki geyunun başına gelmiş. Geyunun başında gız bacısı su dolduruyormuş.

-Gardaşlık, bi su ver de, bi abdes alıyın, namaz kılıyın, demiş.

-Bizim işim acele, getcen ben, demiş.

Gardaşını bilememiş.

Sana bir avuç altın vercen, demiş.

Bi avuç altın vermiş heybeden. Yola çıkarken hocası heybeye altın goymuş.

Namazı gılmış.

-Gardaşlık, demiş, beni müsavirliğe alır mısınız, demiş.

-Anama bi danışayın, ananın gözleri kör de, demiş. Ha bi danışayın, demiş.

Anasının gözleri ağlaya ağlaya kör olmuş, gitti gelmedi, deye. Varmışlar.

Anası kör. Bucakta oturubadır.

-Ay ana, demiş, bi müsavir geldi, bi avuç altın verdi, demiş. Hayvanı da var.

-Hayvanın pirinç yer mi yavrum, demiş.

-Yer yer ne olsa yer, demiş.

Yemek yemişler.

-Sen nereye gidiyrsn, demiş gardaşına.

-Bizim oğlan yitti getti de Şah Senem'i birine verdiler de onun düğününe gidiyrsn, demiş.

-Beni de götürümün?

-Haydı, demiş.

Varmış. Doğru geçmiş oturmuş. Gına yakılmış. Biteriken sazı verin de bi de ben söyleyin, demiş.

Sabah namazı Kars'ın içinde

Öğlen namazı yolun gözünde

İkinci namazı hanındayın hanında

Bildirmediğim gız bacımın yanında

Şah Senem'i Şah Veled'e vermişler
Ak eline gızıl gına yakmışlar
Şah Senem'i bensiz gelin etmişler,

Ayşamla ikindinin arası
Sağ gözünün üstü hatem yüzük yarası
Şah Senem'i bensiz gelin etmişler,

demiş.

Gız bi bakmış, Şah Veled. Galkmış yürüiymiş, gız da galkmış onunla yürüiymiş. Düğün orda galmış. Varmış.

-Amin den, demiş anasına.

Bi dua etmiş, bi üfürmüş anasının gözü açılıymış.

Hakkımızı halal edin, demiş. Atın götüne godulayı, hadi yallah.

1.3. ARZU İLE KAMBER

Derleme tarihi: 24.06.2000

Anlatan: Ayşalı Kılınc

İki gardaş varıymış. İki gardaşın çocuğu olmazıymış. Bi yere varmışlar, bi ağacın dibine. Bi adam bi alma şaklamış ellerine vermiş.

-Birinizin gızı olacak, birinizin oğlu olacak, birini Arzı veriñ, birini Gamber veriñ, demiş.

Varmışlar. Gamber'in anası buvası ölmüş. İkisini de Gamber'in anası beslemiş böyütmüş. Arzı ile Gamber birbirlerini gardaş bilirlermiş. Biri demiş ki, bi garı:

-Ay Arzı, ay Gamber siz Gardaş değilsiniz.. Gamber'in anası babası öldü de, Arzı'nın anası besledi, siz birbirinize varsanıza, demiş.

O cazı garısıymış. Arzı'ya:

-Munarı başına yüzünü koyvi bakalım, Gamber ağan alcak mı, demiş.

Arzı bileziğini gomuş. Varmışımış Arzı'nın bileziği. Almış cebine gomuş.

-Gamber ağana bilezini bi sorsana bileziğini almış mı, demiş o cazı garısı.

Arzı Gamber'e bileziğini buldun mu, deye sormuş. Gamber de:

Arzım ben munara varmadım

Elimi yüzümü yümedim

Arzım ben bilezik görmedim

demiş.

Ahazili vahazili

Ak goyun gara-guzulu

Babam kabeden getirdi

Üstü tılısım yazılı

Ay muştuluk muştuluk

Sular akar beş belik

Bileziğini bulana,

Ben yeterin müjdelik

demiş.

Gamber, Arzı bana varcak deye gayrı.

Ay doğar dorişandan

Gün doğar ne nişandan

Arzı'm bileziğin ne nişandan

demiş.

Cazı garısı:

-Allah! Ay gelin, ay gelin Arzı'yla Gamber biribirleriyle yanıp gavrulup gider, demiş.

Guzuyu kesmişler. Ordan cazı garısı zehir gibi bişi vermiş. İçine gatmışlar.

Arzı'nın anası:

-Gamber ağana guzuyu gavur da yedir, demiş.

Saçta gavurmuş da önüne gomuş.

Hergün Gamber'in hayvanını alır gezdirmiş, o gün inmemiş. Gara gara oturuyrumuş. Gelmiş Gamber, önüne eti gomuş o garı. Arzı orda oturuyrumuş. Kedi miyav miyav miyav dolanırımış.

Ay mediye mediye

Saat geldi yediye

Gamber ağam Allah'ını bilersen

Bir topak et ver kediye.

Demiş. Yemeden önce Arzı, kediye etin bir topağını atıymışımış kedi "miyav" demiş öliymiş.

Arzım gara tasalara batmışsın

Gaşını gözünü yıkmışsın

Önümdeki guzu etinin içine

Bildim ağılar gatmışsın

demiş.

Arzım gara tasalara batmadım

Gaşımı gözünü yıkmadım

Önündeki guzu etinin içine

Ben ağılar gatmadım

-Anam biciğinden süt sağdı, gardaş olsunlar deye, demiş.

Yememiş hayvanına binmiş getmiş.

Ali bey dayısı varımış bi yerlerde. Dayısının eşkiyaları varımış. Varmış Ali bey dayısına:

-Böyle böyle, demiş

Dayısı:

-Biz o gızı alır geliriz, demiş.

Yedi sekiz hayvana binmiş, Ali beyin eşkiyaları yola düşmüş.

Cazı garısı demişi ki:

-Ben, demiş bisel ekmek gevrediyin, bisel üzüm gatiyin, Ay Arzı'm, Ay Gamber'im; Ay Arzı'm, Ay Gamber'im deye ağlayın, demiş.

Gabirliğe varmış:

- Ay Arzı'm, Ay Gamber'im, derimış. Uşağa ekmek dağıdımış.

Ali beyin adamları köye gelmişler.

Gadına:

-N'oldun ebe, demişler.

-Gamber dellere bi oğlan varıda, Arzı dellere bi kız varıda, birbirlerine âşıklandı. Gamber darıldı Ali bey dayısına gettiydi Arzı ölüvdi, demiş.

Eşkıya dönüymüş. Gamber yitmiş getmiş. Yedi sene, sekiz sene, on sene kız onu beklemiş. Gamber gelecek deye.

Gamber bi gün demiş ki:

-Köy beni unutmuşdur, gidip köyü bi dolanıp geliyin, demiş.

Gelmiş köyün odasına hayvanıyla. Düğün dutulmuş Arzı gelin olurumuş.

Dervişe:

-Senin ata bindirelim gelini, demişler.

Sabalayın olmuş hayvanı iki gözünden öpmüş:

-Gelin binesiye dur atım, demiş. Gelin bindiğinde önüne geleni ısır, ardına geleni dep, demiş.

Gelin bindikten sona, önüne geleni ısırılmış, ardına geleni depmiş, halkı yanaşdırmamış o hayvan.

-Derviş hayvanını kendisi çeksın, demişler.

Gelin bi yerden, bi yere giderimış, gurbete. Çekmiş şöyle giderike bi davşan çıkmış. Davşan davşan, deye gelin alıcısı dağılıymış. Acık getmişler.

Ay ibikler ibikler

İpte öter ibibikler

Arzı'm bezirgan mı oldun

Nedir bu çeşitlilikler,

Demiş Gamber.

Ay ibikler ibikler
 İpte öter ibibikler
 Gamber ağam sen olmadıktan ker
 Dökülsün galsın bu yükler

Demiş Arzı.

Ay fengiler fengiler
 Biriyin gelin eengiler
 Arzı'mın ak topuğunu
 Sıkın altın özengiler

Özengiler bi sıkışdırmış Arzı ağlamaya başlamış.

Ay fengiler fengiler
 Biriyin gelin eengiler
 Ak topuğun işi bitti
 Salınn altın özengiler

Salmış, acık daha getmişler.

Garlar yağar savrulur
 Dünya dünyaya devrilir
 Eğil Arzı'm bi öpeyin
 Yolumuz burdan ayrılır

Demiş Gamber.

-Acık ta öteden ayrılalım, demiş gelin.

Acık ta getmişler, ayrılmışlar. Eveli damat getmezimiş gelin ala. Gelin varmış

oraya.

-İnşallah, demiş Gamber, gerda girmeden gocañ ölsün, demiş ayrılırkan.

Varmışlar, gerda gircende iker kiyat namaz kılarıka büğü sokmuş, damat ölmüş. Sabala gakmış Arzı, bi elinde erkek gül, bi elinde gancık gül, suya giderimiş. Gayrı damat öldü ya. Gamber de ırmağın öte yakasında oturuymuş.

Suya giden allı gelin

Kemar sıkmış ince belin

Yeni yarden mi ayrıldın

Niye sallamın ay gelin

Demiş gamber.

-Atla buraya, demiş Gamber'e. Sudan atlarıka su almış yürüyümiş. Bi de Arzı atıymiş ardından. Su götürüke götürüke, şöyle suyun dağınık yerine çıkmışlar, ölmemişler de oturmuşlar da gurunubatırlarımı, Cazı garısını görmüşler. Gucaklaşmışlar:

-Allah burda bizim canımızı alsın, deye yatıymişler.

O Cazı garısı gelmiş de yalandan ediylar deye cuvaldızı kakı kakıymiş.

Orda bi çoban varımış:

-Dünyada gün göstermedin de, ahretde de mi çuvaldızlayrın, deye goca buça gafaya bi vurmuş.

O garının bi damla ganı düşüymüş. Hicaz yolunun üstündeymiş onların mezeri. Goca bi çaltı dikenini olur ara yerlerine gerilivriymiş. Gelen geçen hacılar yolarımı, gine bi çaltı dikenini olur gerilivriymiş Arzı'yla gamber'in.

1.4. NECİP İLE AYŞE

Derleme tarihi: 30.06.2000

Anlatan: İsmail Çiçek

Eveli bi adam varımış. Bi çocuğu varımış. Necip'imiş adı. Anası ölmüş, buvası da ölmüş. Ufacık bi yetim galmış. Emmisi almış getmiş evüne. Onuñ da varımış bi oğlu, çocuğu. Bunu beslemiş böyütmüş. Necip'in buvasının ölmeden önce durumu iyiymiş, saray gibi evleri varımış. Necip büyüdüğünde evüne getmiş. Necip getmiş ondan sona evlenmiş. Ayşa isminde kızıla evlenmiş. Duruyka Necip'in askerliği gelmiş. Necip askere getmiş. Kadın evde.

Ona demişi ki, amcasını oğluna:

-Gardaşım sen benim hem arkadaşımın, hem gardaşımın. Bu kadın, benim evüm, sana emanet.

O oğlanın anası besledi ikisini gayrı ya.

-Tamam, tamam.

-Sen askere gettiğin zaman ben de gözlerin seni, demiş.

-Tamam arkadaşım, tamam.

Gomuş getmiş.

O adam mal işine bakıvriyken, vazifelere bakıvriyken, evüne girip çıkarıka, işini görüvrüye, gariya yanmış. Bi gün garının sol golunu almış:

-Bana yakın ol.

-O nasıl lâf , demiş garı.

Kakalayarak, bağından kakalayarak zingadak gapıyı da vurmuş.

-Senin gardaşın sana emanet etti ya, demiş.

Bu sefer adam bi mektup yazıyır: "Necip, gardaşım, deyri. Senin evün kerhane gibi, meyhana gibi bişi oldu, deyri. Bütün delikanlılar senin evde yatıp gakıyır. Senin garı beni sikdir etti. N'etcen bak, deyri. Sikdir ediyır, deyri"

Eveli boş kiyadı olurmuş. Dutmuş bi boş kiyadı yazıyımış. Bu benden boşdur, çıksın evümden, deye boş kiyadı yollamış. Yolladıktan sona Necip orda düşünürümüş. Nasıl olur, şöyle olur, böyle olur.

O garı çıkdıktan sora, ben şindi başkasına goya gocaya varısam, benim adım gahbe olur, ben bunun arkadaşına varıyın da, o zaman bilsin ne öldüğünü. Getmiş arkadaşına varmış onun.

Necip düşününe düşününe iyice kötüleşmiş, verem hastası olmuş. Getmişler buna hava değişimi vermişler, altı ay. Çıkmış Necip ordan gelmiş eve. Evde o yok, bu yok. Bucağa bi ataş yakmış. Gonşuları gelmiş.

-Arkadaşlar benim garı nerde şindi.

-Senin garıyı, senin arkadaşın aldı, demişler.

Bu sefer gafasına vurmuş. Bana oyun etti deye.

-Arkadaşlar, bu garının hakkını aldım, bunun suçu yok. Bunu başa bi çığırvırın, demiş.

Varmışlar.

-Seni Necip görmek isteyrı. Ölüp gider, halallaşcan, deyrı.

Yanma oğlanın gız gardaşını da gatmışlar.

-Varıvi gör gel bakalım, demişler.

Gelmiş dışarıya, garıyı açmış, hayata.

İşde geldim Necip galk bi gonuşak

Ash Kerem gibi yanıp dutuşak

Evelde küsüdük şimdi barışak

Küsmez gönül, dargın söylemez

Demiş.

.....

Yine çevresini sokmuş beline

Taze görümcesini gatmış önüne

Küsmez gönül, dargın söylemez

Necip sen gideli konağında çıkmadım

Ak elime gızıl kına yakmadım

Necip yarım diye kimselere bakmadım

Küsmez gönül, dargın söylemez

Demiş.

Karşıdan çıkınca ağrıdı belim
 Yanına gelince lâl oldu dilim
 Bildim gabetimi af eyle suçum
 Kúsmez gönül, dargın söylemez

Demiş.

Kaldır nikâbını göreyim seni
 Sil gözlerin yaşını ağlatma beni
 Yakındır gıyametim beklerim seni
 Kúsmez gönül, dargın söylemez

Demiş Necip. Ağlaşılarmış böyle söyleşirike.

Yüksekten götürün Necip'in salını
 Üstüne örtün Acem şalını
 Necip kime emanet ettik, nazlı gelini
 Kúsmez gönül, dargın söylemez

Deyrı gözlerini gapayıp ölüvriyri.

2. MASALLAR

2.1. KURT İLE TİLKİ

Derleme tarihi: 03.02.2001

Anlatan: Mustafa Kaya

Kurt ile tilki arkadaş olmuşlar. Her gün bi mal, hayvan yellerimiş. Tilki:

-Bu gün hiç olmazsa iyicesinden birini bulalımda onu yeyelim, demiş.

Düzde genç bi at yayılıyormuş, varmışlar. Tilki atın etrafını bi dolanıyır. İşine gelmeyir. Geliyir kurda:

-Ben cahilin, benim okur yazarlığım yok deyir, sen bi sor bakalım, kaç yaşında, deyir.

Kurt varıyır ata:

-Kaç yaşındasın, deyir.

Ayağımın altında yazılı, nüfus memuru yazıvdi, oku, deyir.

At ayağını galdırıyır. Kurt okumak için yanaşıvdiğinde, tekmeyi alınının çatına bi goyviriyır. Kurt, pat yere düşüp ölüvriyır.

Tilki varıyır da:

-Vay namussuz vay, nüfus memuru mu olcaktın, deyir.

2.2. TİLKİ İLE PEKMEZCİ

Derleme tarihi: 25.07.2000

Anlatan: Hüseyin Korkmaz

Eveli bi dilkinin pekmez yeyesi gelmiş. Adamın biri de pekmez tuluğu sarmış eşşeğe, gidiyirmiş köyün birine satmaya. Dilki, acaba nasıl yesek bunun eşşeğinden, nasıl alsak deye düşünürümüş. Yolun üstünde ölmüş galmış, kendisi yalandan. Adam gelmiş, dilkinin ölüsünü umuzuna umuzlamış giderimiş. Arkasından da bi adam gelirmiş. Dilki, adamın götünü bi ellemiş. Adam arkasına dönmüş:

-Arkadaş doğru dur, demiş.

Elleyenin adam o olduğunu sanırmış. Dilki, bi da ellemiş adamın götünü.

-Len amına goduğum, ne var da elleyip durun, demiş.

Dilkiyi attırıymış oraya, adamın gucağına getmiş. Oyunsura arkasında adamın habarı yok. İkisi döğüş güleş derike, çekişirike. Dilki hemen ordan gakıyır, tuluğu parçalavviriyır. Lak lak lak garnını doyurmuş, bi dengini eşşeğın yıkmış, çekmiş getmiş.

2.3. KEDİ İLE FARE

Derleme tarihi: 25.07.2000

Anlatan: Atıf Sarıkaya

Eskiden de kedi ile fare düşmanımış. Kedi gocayınca eli ayağı dutmaz olmuş. Farelere bi ferman gönderiyor.

-Ben hacca gidicen, herkes toplansın halallaşcan.

Fareler toplanmış, kendi arasında:

-Bundan bize dost olmaz, en iyisi biz bunu yanına getmeyelim, demişler.

İçinden biri demiş ki:

-Len getsek birimizi ikimizi yer, hepimizi yeyemez.

Biri de demiş ki:

-Len yaşlı yav, hangımızı yeycek yeyemez, kaçırız filân, demişler.

Neyse, karar gılmışlar kedinin yanına getmeye. Varmışlar. Kedi gapının arkasına durmuş.

-Buyurun, buyurun.

Bütün fareleri toplamış. Hepisi içeri girdikten sona gapıyı gapatmış. Demişi ki farelere:

-Buğday ambarının ağzı duruykan, ambarın altını delen hangınız? Çuvalın ağzı duruykan götünden delen hangınız? Deriken fareler birbirine fısılđaşmaya başlamış:

-Len demedim mi ben size bizim düşmanımız dost olur mu, deye. Ama iş işden geçmiş, farelerin cezasını kedi bir bir vermiş.

2.4. BOZKURT

Derleme tarihi: 25.07.2000

Anlatan: Ali Korkmaz

Zamanın birinde yaşlı kurdun biri aç galmış, bi arkadaş bulamamış, güçsüz düşmüş. Derike öteden gara gurt çıkmış. Bakmış bunlar gara gurtlar. Bunlar galleşdir adamı yer demiş. Bunları arkadaş edinmemiş. Bi bakmış öteden tek bi bozkurt çıkmış. Bozkurt gelmiş zıp zıp.

-Selâmün aleyküm,

-Aleyküm selâm.

-N'oldu arkadaş?

-Arkadaş ben yaşlandım, gücüm yok, bi av yakalayamadım, benim garnımı doyur, demiş.

-Böğün filân köyün bazar günü, soğancılar gider ora, eşşeğe sarar. Hadi bazarcı yolu keselim, demiş.

Şöyle bi görünün içinden yol geçerimş, balkanlık. Orayı kesmişler. Adamın biri gancık eşşeğe bi yük soğan sarmış. Eşşegin de bi zıpası varımış. Zıpa eşşeğe bi çatarımış, bi geride kalırmış. Geri galınca hemen bozkurt yere vurmuş, öldürüye adam görmüş. Vay zıpam derike, zıpamı gurtarcan derike öte yanda bi de eşşeği öldürmüş. Adamın soğan çuvalları dikelmiş galmış. Adam mecbur galmış köye eşşek bulmaya getmeye. Köye eşşek bula getmiş. Bozkurt yaşlı kurdu getirmiş hemen.

-Adam gelesiye hemen garnını doyur hemen kaçalım.

Soğan çuvalını çevürmüş de:

-Soğandan da ye miden açılısın, demiş.

Garnını doyurmuş adam gelesiye.

-Olsun da bozkurttan olsun, adamı aç gomaz, demiş.

Bozkurtlar arkadaşına çok sadık bakar, gurtarlarımış. Ama garalar aç galdımı birbirini yerimş.

2.5. ÇOLAK KIZ

Derleme tarihi: 28.07.1999

Anlatan: Ayşalı Kılınç

Eveli evün birinde bi gelinile bi gız varımış. Yengesi gızın agasına: “At bu gızı başından, at bu gızı başından”, deye durutmazımış. Gızın bileklerinden gollarını kesmiş, beline azığına guşatmış da salıymış agası.

Belinde azık, yanmış, gavrulmuş, belinde azık çezememiş. Bi garpız tarlası varımış, su deliğinden sokulurmuş, garpızı kemiri kemiri giderimiş, garpızı kemiri kemiri giderimiş. Varıllarımış garpızların birer şakı kemirik. N’ederiki bunu, n’ederiki bunu deye o garpız tarlasının adamı önmüş. Duruyrumuş, garpız tarlasına su deliğinden sokulmuş kemirmeye başlamış.

-Ihıcık azığım belimde, kollarımı kesdi agam da, demiş. Azığına çezip de yeyemeyrin, demiş.

Adam onu ardına dakmış, eve iletmiş. Davar güdüvriyrimiş onlara. Sar öyle tokmak, mokbak yeyri mıydı?

Almış onu, o oğlan:

-Ana bunu ben esgerden gelesiye erezil etmen, demiş.

Esgere getmiş oğlan. Gız hamile galmışımış. İki ekiz çocuk doğurmuş, iki çolak goluyla.

Gayınnası:

-Uy ben buna nasıl bakıyın, demiş.

Boynuna dakıymış çocukları heybeye gatmış da:

-Varıvi get, nereye getçesen get, demiş geline.

Gidiyrimış, gidiyrimış, yanmış, gavrulmuş. Çayın gırana gelmiş de, su içip batırmış, çocuğun biri suyun içine düşüymüş.

-Ay çocuğum, ay çocuğum, deye ağlarıka.

Ak sakallı bi herif çıkmış da:

-N’oldun gızım, demiş.

-Çocuğum suya düşüvdi, demiş.

Almış, çocuğu heybeye gatmış.

-Yörü bakıyın gızım, demiş.

Götüre, götüre, bi garanın içinde bi evün içine gatmış. Bi gız çocuğu varımış o evün içinde. Un çuvalı, yeycek işcek varımış. Canabı Hak değıl mi? Hepsi varımış.

-Şu gız bişircek, sen yeycesin, çocuklar yeycek. Burda dur gızım, demiş.

O gız bişiriymiş, yellerimiş. Çocuklar goca goca olmuş. (On dört yaşıda erkek torununu göstererek) Şöyle böyümüşler.

Esgerden gelmiş dağlarda ağlarımış o adam. Nere gettiyki deye. Ölüsünü dirisini ararımış. Gızın agası da avlanırımış saldığı yerde. Öyle ederike..

-Sen ne arayrın, demiş.

-Ben dertliyin, demiş. İki golu kesik bi gız varıdı da, garpız tarlasına giriyrdı, götürdüm de, aldımıdı. Ben esgere getdim de iki çocuk doğum yapmış, hamileymiş de. Anam çocukları heybeye gatmış da boynuna dakıymış de, gaybolmuş da. Nere getti, deye ona tasalıyın, demiş esgerden gelen.

O demişiki.

-O gız benim gardaşımıdı, ben saldıımıdı. Garı dirlik vermedi de, deye, lâf ederike, lâf ederike, dağı bi buran çevürmüş, göz gözü görmezimiş. İki tappuk tappuk giderike giderike... Bi yerde bi ataş ışımış. Ataşın ışığına vara vara varsalar kı... Bi gız, iki çocuk, oğlan çocuğu... Çolak gız orda durupduru.

Varmış.

-Ben kimin, demiş gocası.

Bilmiş. Bu da agam demiş.

Allah! Sarmak, dürmek... ağlaşa zızılaşa. O, yanında bekleyen gızı gardaşı almış. Ora duromuşlar.

2.6. KARGA YAĞACAK GÖZÜMÜZÜ OYACAK

Derleme tarihi: 28.07.1999

Anlatan: Aşalı Kılınç

Garısı gocasına küsmüş giderimiş. Önünden hav hav deye köpek kavuşmuş. Ondan sona gıygıdı gıkkk deye horaz kavuşmuş. Azcık ta getmiş önünden deve kavuşmuş. Deveye:

-Hav hav bey geldi getmedim, Zerdeli bey geldi getmedim, gıygılı bey geldi getmedim. Uzun boylu leyle gadın seniñile giderin, demiş. O kötü herif mi yolladı seni, demiş.

Deveyi çekmiş, varmış eve.

-Herif herif!

-Ey!

-Hav hav bey geldi getmedim, zerdeli bey geldi getmedim, gıygılı bey geldi getmedim. Uzun boylu leyle gadınıla geldim, demiş.

İnmiş, herif bi bakmış. Padışahın devesi altın yükü. Hemen yıkmış. Padışahın devesini salıymış. O altın çuvallarını gömmüş. Ordan gariya:

-Garga yağcak, gözümüzü oycak; garga yağcak, gözümüzü oycak, demiş.

Gariyı ambara kapatmış. Bi yem atmış tavuğa. Tak tak tak tak... Gadın:

-Garga yağdı gözümüzü oydu; garga yağdı gözümüzü oydu, demiş ambarın içinde. Gadın az deliymiş.

Gadını makemeye çığırmişlar.

-Darıldım da getdimidi, demiş.

-Hav hav bey geldi getmedim, Zerdeli bey geldi getmedim, gıygılı bey geldi getmedim. Uzun boylu leyle gadınıla geldim, demiş.

-Ne zaman geldin, demiş.

-Garga yağdığı gün, gözümüzü oyduğu gün, demiş.

-Hiç garga yağmadı gözümüzü oymadı ya, demiş.

-Garga yağmadı, gözümüzü oymadı da gözün bu hâli ney, demiş.

Bu delidir deye salıymışler. Adama bi deve yükü altın galmış getmiş

2.7. DELİ OĞLAN İLE AKILLI OĞLAN

Derleme tarihi: 28.07.1999

Anlatan: Aysel Kılıç

Bi Del' oğlan'la Akıllı oğlan varımış. Anaları varımış.

-Ben anama bakıyın da, sen de oduna get, demiş akıllı oğlan.

Del' oğlan demiş ki:

-Ben bakıyında sen oduna get, demiş.

-Ee.. bak, demiş.

Bi gazan su gaynatmış, anasını içine batırmış. Suyun içinde gırdıymış. Bi dığan yumurta pişirmiş, anasının ağzına sıkıştırmış.

-Anam n'ediyri, demiş Akıllı oğlan odundan gelmiş de.

-Banyo yaptırdım da, yumurta yeyri, demiş.

Girmiş de bakmışımış, anası ölmüş. Ağzına yumurta sıkıştırılmış.

-Sen mezer gaz da ben anamı yıkattırıyın da, iletiyin, demiş Del'oğlan'a

-Sen get de ben iletiyin anamı, demiş.

Anasının boynundan bi ip bağlamış, sürüyelek götürürümüş. Akılı oğlan da mezer gaza getmişimış.

Gideriken birisi demişi ki:

Ananın hiç biciğinden süt emmedin mi? Ne boynundan sürün, demiş.

Bi koyuymuş, öldürmüş onu da.

-Aga aga ölü birike iki oldu, iki gaz mezeri, demiş.

Onları mezere gomuşlar gelmişler, meres belişceklerimış.

-Yeni damı ben ahıyın da, eski damı sen al, demiş Deloğlan.

Yeni damı almış. Sığırın geleni eski dama dolmuş. Bi kel goca öküz varmış, yeni dama gelmiş.

-Ee.., ben, demiş, goca öküz geldi dama, bunu n'ediyin, demiş. Varıyın satıyın, demiş.

Çekmiş gidiyrimış bi çalının içinden bi keler çıkmış da (Başını sallayarak) şöyle şöyle şöyle etmiş.

-Keler öküz alacakmı, demiş.

Şöyle şöyle etmiş. Çağla dakıymış de gelmiş getmiş. Orda canavar öküzü yemiş. Sabah olmuş varmışımış, ileşi serilibatır. Bu, öküzümü alıp da ne canavara yedircek deye çağılı sökübatırımış goca bi çölmek bulmuş.

-Aga aga!

-Ey!

-Ben öküzü sattım.

-Neye sattın.

-Bana bi çölmek alma kakı verdiler yerine, demiş

Allah! Bi bakmış altın. Ondan sona saklamış altını. Eski gapıyı umuzlamış getmiş. Söğüdün başına gomuş, üstüne yatmış. Bi şeytan birikmiş, bi şeytan birikmiş, heng edellerimiş. Biri demişi ki:

-İnsanoğlu kokuyru, demiş.

Biri demişi ki:

-Kokmayrı, demiş.

Oynayıllarımış, oynayıllarımış. Bi sidik işeyimiş.

-Allah Allah! Yer pakır gök pakır, bu yağmır nerden geliyri, demişler.

Bi de bokunu işeyimiş, bi de gapıyı saltıymış. Dağılıymışler.

-Nerdeydin Deloğlan?

-Hiç, demiş. Heng ediyleridi, üslerine işeyvidim, gapıyı salıvdım, demiş.

2.8. GERK GERK KADINLAR

Derleme tarihi: 28.07.1999

Anlatan: Ayşalı Kılınç

Bi gadının, bisel ipi varımış.

-Varıyın ay herif, şu ipleri dokutduruyun geliyin, demiş.

İpi guşanmış, denizin gırana varmış.

-Gerk gerk gerk ederimiş gurbağalar.

-Gız! Gerk gerk kadınlar, benim ipi dokuyviri misiz, demiş

-Gerk gerk gerk, demişler.

-İyi dokun, sık dokun, pek dokun, tez dokun, demiş, ipi atıymış.

İki gün durmuş, varmış.

-Gız! Gerk gerk kadınlar, benim ipi dokuduñuz mu, demiş.

Denizin gıranda dolanıyırımış, şöyle bi altın çölmek bulmuş. Varmış eve.

-Varıvdım, çekişdim, dögüşdüm, altın çölmeklerini aldım geldim, demiş.

-Ay garı ver endeni, demiş.

Saklamış, oduna getmiş.

Çıkarıymış ordan, bisel basma kesme almış, bisel gelin yapmış, duvarlara sıralamış.

-Eşşegi yıkalım gız, demiş.

-Gaynatanız geldi, eşşegi yıkın deye, deyneği bi goyviriymiş, tapır tapır dökülürüyümüştü o gelinler.

Çıkmış da bi bakmışımıştı o para yok. Almış ollara bullara vermiş. Bi döğmüş bi döğmüş.

Gakmış giderimiştü. Varmış ollara.

-İpimi verin, gerek gerek kadınlar ipimi verin deye...

2.9. DEĞİRMENCI

Derleme tarihi: 25.07.2000

Anlatan: Hüseyin Korkmaz

Eveli bi dermenci varımıştı. Dermende duruymuş, dermen beklerimiştü. Garının biri demişiki başka bi gariya:

-Ay dosdum, filân dermene vardımıdı. Un üğüde, bi ettik demiş. Valla iki saat ağzı gavuşmadı.

-İyi.

Eve varıyır, deyvidi garı ya.

-Unu diri üğütmüşsüz de, şöyle böyle.

Unu oraya buraya telef etmiş, tüketmiş. Hemen dutmuş:

-Ben dermene getcen, demiş.

Garının gocası havardaymış.

-Garı ben seni dermene yollamayırımyın, get yav!

Hemen ikindine kadar işi bitirmişler, hazırlamışlar, yükü sarmışlar, yollamış gariyü getmiş.

Hemen herif çıkiymiştü arkasından. Yolun kenarından, kenarından ha bakalım, de bakalım. Ağşam garannı olmuş dermencinin yanına varmış.

-Dermenci dayı.

-Ey!

-Senin bu gece kaç para yögmen.

-Beş okka zere.

-İşde, tamam. Bende beş okka zere. Sen get evüne, garının yanında yat. Bu gece ben bekleyvicen dermeni.

-İyi.

Dermencinin sırtını soymuş kendi geymiş. Duruyka, cık cık cık garı gelmiş.

-Hey dermenci dayı! Dermenci dayı!

-Ey!

-Aç dermeni.

-Bu vakıt dermenemi gelinir de, demiş herif.

Gapının yanına gelmiş de:

-Olcak mı, olcak mı, demiş.

-Olcak olcak, demiş garı.

Hemen gapıyı açıymış, eşşeğe yıkmadan garıyı yıkmış güldürtüye, garanlıkda. Eşşeği yıkmışlar. Yüzüne gözüne bişi geymiş, belli etmeyecek gayrı. Hemen dökmüşler zereyi yarıya varyıka bi da etmişler. Neyse, un bitmiş, eşşeğe sarıp yollaycaklarında yıkmış bi da etmiş garıyı.

Ettikten sora sarıymış yükünü.

-Haydı uğurlar olsun sana.

-Eyvallah. Ben unu tükettiğimde gine gelirin, demiş garı.

Adam hemen çıkmış:

-Dermenci dayı! Dermenci dayı! Dermenin başına gel, ben gidiyırın.

Sırtını değışdirmiş ordan. Geymiş sırtını. Eve gelmiş, bucağın başına oturuymuş.

-Ben dermene getcemişiyin de, bu evde oturcakmış da. Gece garı dermene mi gider de...

Garı bi zehir dışarda, çalım.

-Len garı, ben sana dermene get mi dedim. Sen kendi keyfine gettin. Ben zaten seni yok deye evde hiç uyku üğümedim. İşde ocak başında ataş yanık böyle oturubtatırın.

Neyse eşşeği yıkmışlar. Yatmışlar. Sabalayt olmuş. Şöyle ufak bi çocuk varımış.

-Garı ben çocuğu çifte götürcen bu gün, demiş.

-Ha götür ay herif, demiş.

-Emme azığı arkamızdan getirivi. Tarlayı temizleycen çocukla, arkamdan gel, demiş.

-Olur olur.

Çocuğu götürmüş getmiş. Çift tarlasında öküzü goşmuş. Dönek başını bi gazmış. Çocuğu içine oturtmuş, demişi ki:

-Bak! Gülmeycesin, ağlamaycasın. Ben ne dersem onu deycesin. Dermenci kaç kere etti dersem. Üç kere etti deycesin, başka bişi demeycesin.

-Olur.

Çocuğu gazdığı geyunun içine oturtmuş, üstünü örtmüş odunlarla, çayraklarla. Topraklamış, yapraklamış. Garı gelmiş köyden.

-Herif, getirdim azığı. Çocuk nereye getti, demiş.

-Şura doğru gettiydi, herhalda mantar mı arayır, bilmeyrın, demiş.

-Gel bakıym buraya, şuraya-otur bakıym, demiş. Çıkar bakıym doğunu.

-Neye?

-Sen çıkar çıkar.

Çıkarmış. Oraya baltanın sapını hazırlamışmış. Eğilmiş:

-Dermenci kaç kere etti, demiş

-Üç kere etti, demiş.

Eline alıymış gariya bi zopa atmış, bi zopa atmış.

-Otur gine bakıym, otur.

-Dermenci kaç ker etti, demiş.

Çocuk gine alttan:

-Üç kere etti, demiş.

Gariya öldüresiye dayak atmış. Gariyi orda goyiymış. Garı yavaçça çalıyı dolanıymış. Varmış garı:

-Dermenci kaç kere-etti, dermiş.

Ses yok.

-Dermenci kaç kere-etti, dermiş.

Ses yok.

-Demin bülbül gibi gonuşuyrudun ya, deye ağacı kaka kaka gasığını gan, yara etmiş

2.10. ALLAH'IN MÜSAADESİ

Derleme tarihi: 25.07.2000

Anlatan: Hüseyin Korkmaz

Eveli bi köye ölet gelmiş. Ölet gelinsire, ağşamadar oynaşrlarımış, yan gelirlerimış, muhabbet yapallarımış. Sabah galksalar baksalar üç dene beş dene ölmüş galmış. Onu ağşamadak defnedellerimış, defnettikten sona, ağşam oldumu oyun eğlence bi da. Nasıl olsa ölcez, deye. Sabalayı gaksalar gine aynı. Altı yedi dene gine ölmüş. Biri demişi ki:

-Ben kaçıp getcen bu köyden, demiş.

Çekdiği bileyi giderike yolda önünden bi atlı gavuşmuş. Atlı selâm verdikten sona:

-Atı dut bakıyın sen, demiş. Nere gidiyırn sen?

-Ölet geldi bu köye de, bu yana kaçırırn, demiş.

-Şu garıyı tanı bakıyın, demiş.

Garının yanına ta varmadan, "Vay garnım getti, vay garnım getti", deye sancılaşmış, ölmüş. O adam ata binme demişimış. Ata binmiş bi bakmış dünya bi galbırın içinde. Hemen aşşağı inmiş. Adam gelmiş:

-Ata bindin mi, demiş.

-Binmedim, demiş.

-Doğru söyle.

-Bindim.

-Dünya nasıl, demiş.

-Bi galbırın içinde.

-Ee.. sen nereye kaçırırn, dünya bi galbırın içinde. Can alıcı olan benim, emir benim. Emir bana geliyri. Sen nere gidersen get başındayım.

-Allah eşgine! Benim canımı ne zaman alcaksın bana bi deyvı. Sen alıyırısın bunu, bana bi deyvı.

-Ne zaman evlenirsen, gerda girdiğın gece uruhun gabıl olcak. Canab-ı Allah'ın emri böyledir.

Allah Allah! Çocuk dutmuş evlenmeyiymiş. Evlenip gerda girice gece ölücek alıcaklar canını ya. Öyleyse evlenmeyiymiş. Kimseye de deymemiş. Ben böyle olcan, ölcen deye. Evlenmeyiymiş, evlenmeyiymiş, kırk yaşınadak evlenmemiş. Sen ben demiş:

-Senin çocuğun olmaz, hadım, evlenmeyrı, n'olcak bundan.

Evlen deyinsire iyice canına doymuş oğlan. Evermişler bunu. Evleninsire gerda gatiymişler. Gapiyı açmış bi bakmış gelinin yanda dinelip duru. Bak gayrı. Geline de görükmüş Ezrail alisselâm, orda dinelip duru. Bi eline gelin sarılmış bi eline oğlan sarılmış:

-Allah eşgine, biz sabalayı milletin yüzüne bakcaz bunu yapma.

-Allah emri bu. Ben bi sınır ileri geçemen, demiş.

-Ee n'olcak?

Oğlan düşünmüş düşünmüş:

-Ben bişi desem de sen dutsaña, demiş.

-Dutarın, demiş.

Oğlan:

-Cenab-ı Allah'dan bana "kulhüvallah"ını okuyviresadak bi müsaade isteyrin, demiş. Okuyun, ölüvriyin.

-Onu yaparın, demiş.

Gitmiş söylemiş Cenab-ı Allah'a.

-Hadi verdim, demiş Cenab-ı Allah. "kulhüvallah"ını okuyviresadak müsaade verdim, demiş.

Gelmiş:

-Alıvdim, oku, demiş.

-Okumaycan, demiş.

-Neden?

-Cenab-ı Allah verdi. Ne zaman okursam o zaman ölüvün, demiş. İzni okursan ölücesin deye verdi, demiş. Okumaycan, demiş.

-Varmış Azrail okumayrı, demiş.

-Tamam. Ne zaman okursa o zaman ölür, demiş.

Bu okumayiymiş, okumayiymiş. Eli ayağı dutmaz olmuş. Gözü görmez olmuş. Bi cenaze olmuş kendi, kendine. Bi bakmış aklı ermeyvicek gayrı. Üç yüz

sene mi yaşadı, dört yüz sene mi yaşadı. Bu aşını dökmüş, kefeni dikmiş. Hocaları çığırmiş, paralarını vermiş sağıkan.

-Yıkan, demiş. Kefünü sararıkan ağzı pısır pırır etmiş "kulhuvvallah"ını okurmuş. Bi de bakmışlar ölmüş. O zamana kadar, sala gomuşlar, götürmüşler, defnetmişler.

2.11. CENNETLİK ADAM

Derleme tarihi: 25.07.2000

Anlatan: Hüseyin Korkmaz

Adamın biri doksan dokuz adam vurmuş. Varmış hocaya danışmış:

-Hocam, ben doksan dokuz adam vurdum. Benim cezam nedir? Cennet'e girebilir miyin, giremez miyin? Bana bi deyi, demiş.

-Oğlum sen Cennet'e girersin. Nasıl girersin? Yolun üstüne bi guru gavak dikersin, guru gavağın dibine oturusun. Gelene gidene böyle hayır verirsin, demiş. O zaman bu guru gavak açılacak, demiş.

Hani guru gavak açılmayacak ya. Hani hoca inadına guru gavak açılacak hayır vericesin, demiş. Bu şekilde edicesin demiş. Adam yolun üstüne Dalpeli gibi bi yere bi guru gavak dikmiş. Tüveğini de almış gelmiş, yanına gomuş. Önün başına oturmuş. Guru gavak açılacak diye bakarmış. Yoldan geçene:

-Len arkadaş dur bakalım.

Durarmış. Eline ekmekse ekmek veriymiş, paraysa para veriymiş:

-Şunu alcasın arkadaş getçesin.

-Oldu. Sağol arkadaş, Allah ırzı olsun, derike..

Birisi uçup gelir. Tozu dumana gatıp gelir.

-Len dur!

-Durmaycan arkadaş işim acele, derimiş.

-Dur len!

-Durmaycan arkadaş işim acele, derimiş.

-Dur dedim sana!

-Durmaycan!

-Len amına goduğum, demiş alıymış eline tüve. Doksan dokuzudu seniñile yüz olsun, demiş.

Bi takılatmış. Tap... oyunsura o adam bin kişiyi öldürücümişmiş. Gov söyleye giderimiş. Şeni su basdı, şunun şunda deyelekden.

-Seninle yüz olsun, demiş.

Bi gomuş, pat. Dönmüş bi bakmış gavak buz gibi açılmış amına goyun.

-Tamam biz Cennet'in yolunu bulduk, demiş.

Gavağın dibinden tüveni umuzlamış, gelmiş getmiş.

2.12. KORKAK ADAM

Derleme tarihi: 25.07.2000

Anlatan: Hüseyin Korkmaz

Gorkak bi adam varıymış. Gorkak gurbete getmiş. Gurbette bi garpız tarlası bellemiş.

-Varyın bu garpızı çalıyın geliyin, yeyelim, demiş.

Arkasına bi okla sokmuş.

-Şurdan gidersem ayağıma garpız dokanırsa hemen onu goparıyın, demiş.

Gözleri yumukmuş, açmazıymış. Gorkcan deye. Dödüğümde gapıdan girdiğimde de okla dakışıcacende yokarıya, o zaman gapıdan girdiğimden habarım olur, demiş. Bi seyirtmiş gapıdan çıkmış da. Ayağına garpızlar dokanmış. Garpızlar pat küt ederike, hemen goparmış garpızları. Goltuğunun altına ne aldıysa, çuvala ne gattıysa gerisin geri seyirdirike galdırmış gapıya dakışımıyış okla.

-Vay anam gettim, demiş.

Tappadak düşmüş oraya. Birisi dutuvdi arkamdan sanmış. Oyunsura gapıya dakışıcak deye etmişimiş onu.

Garı demiş:

-Her yakaya gidersin. Üstünü başını pislersin gorkudan, benim başıma belâ olursun. Gorkak adam mı olur, deye iki tokuç goyiymiş götünün üstüne. Başını alıp çıkıp getsin deye. Çıkmış getmiş.

Neyse, çıkıp gidinsire gorkusundan bi armıt ağacının başına çıkmış. Armıdın başına yatacak gayrı. Ağşam yatacak gayrı orda.-Oyunsura padişahın ayısı kaçmış da dağda duruymuş. O armıdın dibine gelir de bi bağırmış, başınada iki üç armıt düşer, dibinde yerimiş yani.

Gorkak ağacın başına çıkmış ağşamdan, iyice sarılmış, gözlerini yummuş üğümüş galmış. Yere yatamamış gorkmuş da.

Ayı gelmiş bi bağırmış, armıt düşçek deye. Başından kendini goyvidi gibi adam tap. Ayının ön goltuğundan sıkışdırmış. Bacaklarını da ardı yanına sıkışdırmış, dişi dişine sıkılmış. Bırakmasının imkanımı var. Ayı ora seyirtmiş yok bişi, bura seyirtmiş yok bişi, arkasında adamıla. İncek de değil, binicek de değil. Arkasına ötüre ötüre batırmış adam gorkusundan.

Birisi demişi ki:

-Padişahın ayısı geliyri, üstünde bi adam var. Binmiş gelipgelir, demiş.

Gele gele gelmiş.

-Ayyen ötürüymüş, demiş biri.

Padişah demiş:

-Ayıyı dutan adam ötürü de, sıçar da. Goley mi dutması onu. Sen getsen de dutsaňa bi, demiş o adama.

Hemen dutmuşlar indirmişler o adamı. Padişahın ayısını dakmışlar oraya.

Padişah demişi ki:

-Dutan kimse gızımı vercen, demişimiş.

Neyse o gızı vermişler buna.

Padişah harbe başlamış. Harbe gidellerimiş. Gorkusundan o evde duruyrumuş.

-Sen de get harbe ne durusun burda, demiş. Ben giderinde sen durumun get!

Bi azarlamış bunu.

Eline bi çuvaldız almış gorkak.

-At nerde?

-Ahırda.

Varmış, birine dürtmüş, bi göt atmış.

-Anam! Buna binilmez.

Başka birine bi da dürtmüş. O hayvan da göt atmış.

-Buna da binilmez.

Birine ta dürtmüş. Eski gart hayvanımıŝ harbe gire gire. Tecrubeliymiŝ yani, Sıkınıymiŝ. Oyunsura eski harbçiyymiŝ o hayvan. Gelmiş:

-Eğerlen bakalım.

Eđerlemiŝler, bindirmişler.

-Urgan getirn bakalım.

-N'olcak?

-Sarin üstüne.

Urganıla bi sarmışlar. Düşerse gakarsa at alıp gelecek bunu. At vurulmazsa atla barabır galcak. At bunu geri getirecek, adam akıllı. Etmiş eylemiş.

-Siz gidin, ben geriden varın, demiş harbe giden arkadaşlara.

Bi kör duman. Ha bakalım, de bakalım. Harbederlerimiŝ. Eniŝdemiz şindi gelecek, eniŝdemiz şindi gelecek deye yola bakallarımış. Hani Kıprıs'ta Türkler gelicek, Türkler gelicek dediği gibi, onlarda yola bakallarımış. Varmış oraya. Hiç gayınlarına filân bakmamış. Doğru harbe geçiyymiŝ. Vardığı bileyi oraya at, yarısına dekmesiyle, yarısını ağzıyla darmadağın etmiş o gideni, yıkmış elemiŝ, eskiden harp gördüğünden. Gerisin geri dönüymiŝ. Güççük gayınına demişler:

-Sen seyirt, enişdeyi dut. Hem bizim gıza bağır. İyi baksın.

Hemen o seyirtmiş ordan. Onu da gomuş geçiyymiŝ. Atıla gine eve.

Garı çıkmış. Atın üstü boyna ötürük. Her yakayı batırmış. Sıka sıka dişi sıkılmış galmışımış. Hiç habarı bile yok onun. At etmiş onları eskiden harp gördüğünden.

Garısı çözmüş indirmiş atın üstünden. Yümüş yıkamış gelirler deye. Dişi sıkılmış galmışımış. Ağzını gaŝŝıđın sapıyla açmış. Oturtmuş sobanın başına. Ocak başı ya. Biz soba deyviriyoruz. O zamanlar zoba da yok. Çay may bişirmiş içirmeye başlamış. Hemen gız, gardaşlarının önüne çıkmış.,

-Gelme gelme eniŝtemizin keyfini çatır, gelme.

-Yav eniŝtenizin keyfi çatık netcesiz eniŝtenizi, gelin bakalım. Eniŝteniz atın üstünü batırmış da atın yanına da yanaŝılmayrı.

-Len o melmakatı gırıp geçiren adam sıçar da, ötürü de. Bize hiç gomadıyıkı, demişler.

Ondan sona:

-Atı yerine daktın mı?

-Daktım.

Tamam.

-Enişte nasılsın?

-Len harp dediğiniz bu muydu, demiş. Ben ona atın dekmesini vurdururdım.

-İyi, tamam. Bulduk biz enişdeyi.

Bir gün garısı demiş:

-Galk bakalım.

-Niye?

-Guyudan su çekicesin, demiş.

-Habire ben mi çekicen. Bi de sen çek ortak bu ya. Tabi yemek yapcan su ilâzım.

Hemen dutmuş dolabıla guyudan su çekerike, çekemeyiymiş.

-Len ora gidersin gorkarsın, burâ gidersin gorkarsın, demiş.

Götüne bi tokuş goyiymiş bunun.

-Atıma binip de varıp getçen, demiş.

-Nere gidersen get, seninle mi uğraşıcan ben, demiş garı.

Kel bi at varımış. Ağzı sıırım gemli filân. Bindiği bileyi gomuş getmiş.

Gızlarına bi bağırımış gardaşları:

-Nere getti?

-Ha çıkdı getdi, demiş. Nişleycek o adam mı olur, alan ötürüklüsü, gorkağın biri, demiş.

Len şöyle gidipgiderimiş, bi bakmış derenin içinde bi köpek öldürüymişler de, kütük gibi şişmiş, yatıpbatır.

-Anam! Burdan nasıl geçcez biz. Gözlerimi bi yumuyun, bi seyirdiyin öte yakaya atlayviriyin, demiş.

Gözlerini bi yummuş da bi seyirtmiş, köpeğin üstüne basmış, bi patlamış gomuş, atlayiymiş öte yakaya.

Atlamış, ileriye varmışımış bi bekmez gaynadan var.

-Dede dede!

-Ey!

-Bana accık bekmez gatıvri misin? Acıktım, demiş.

Hemen bekmez gatmışlar, acık ekmek goyiymişler, yemiş. Bekmezin artığını donuna bi zıvamış, şöyle. Acıkduğımda yalayın, demiş pekmezi. Varmış bi çayıra dakmış hayvanı. Yatmış. Yattıktan sora, sinek bi çökmüş bekmeze, oğul gibi. Uyaniymişimiş, gürrr deyimiş, bi çatlatmış ellerini böyle. Len bi bakmış doksan dokuz sinek ölmüş bi vurmada.

-Varyın bi gama yapıdırıyın, demiş.

Varmış demirciye:

-Bana bi gama yapıvi, demiş.

-Niye?

-Bi dekmede bi aslan, bi tokatta doksan dokuz can, benim adıma deller Deli Osman. Yaz, bu gamanın üstüne, demiş.

Bi dekmede bi aslan, bi tokatta doksan dokuz can, benim adıma deller Deli Osman, yazdırmış. Varmış bi çayıra ardıcın dibine yatmış. Yattığı yerde yasak bölgeymiş. Yani yasakmış. Kimse giremezimiş. Gamayı da çakmış yere. Öyle yatmış. Yattığında üğümüş galmış.

Çocuklar oynaşlarıymış. Bi bakmışlar yasak yerde bi adam yatıpduru, gıllı mıllı. Bi kel atı var. Önünde de bi gama dikilibatır. Çocuklar bi okumuş: "Bi dekmede bi aslan, bi tokatta doksan dokuz can, benim adıma deller Deli Osman", yazıp duru gamanın yüzünde. Çıkdıkları gibi doğru eve.

-Ana ana!

-Ey!

-Orda bi adam var.

-Adam nasıl girer oraya?

-Sen n'etcesin, yatıyır bi atı var. Bi dekmede bi aslan, bi tokatta doksan dokuz can, benim adıma deller Deli Osman deye yazıp duru gamanın yüzünde.

-Anam! Hani gösterivrin bakıyın, demiş. Yavaşça uyandırılım enişte, enişte deye çığırsalım, demiş.

Getmiş ötekkilere de habar vermişler. Gızları varmış vericekleriymiş yani. Neyse varmışlar. Deyneği bi dokandırmışlar.

-Vay, demiş.

Göğün gatına çıkmış getmiş gorkaklığından.

-Enişte! Enişte! Enişte!

-Zaten eniştenezin be, öte doğru durun bakıyın, demiş.

Zaten eniştemiş, ne zaman enişte öldün?

-Gelin bakalım, demiş.

Gelmişler, götürmüşler gitmişler eve. Buna yedirmişler, içirmişler gayrı. Gızlarını vermişler. Bak gorkağın kaderi. Üç kere evlenmiş yani.

2.13. ESKİCİ MEHMET

Derleme tarihi: 30.06.2000

Anlatan: İsmail Çicek

Eskici Memed ayakkabı dikerimiş. Padişahın duvarına oturur ayakkabı yaparımış. Alırımış bakarımış yirmi guruş, yimbeş guruş, otuz guruş para alırımış.

-Ya Rabbi! Bi lira aldığın günü görürsem bu âleti denize atıcan, demiş.

Padişahın garısı da dinlerimiş.

-Gızım, demiş, şurda ne kadar eski varsa götür, ağşama gadar yapsın. Eline bi lira verelim, bakalım ne yapıcak, demiş. Sözüne sadık mı acaba, âletini atıcak mı? Onun tık tıkindan, çık çıkından gurtuluruz, demiş.

Almış varmış eskileri yığıymış gız çocuğu. Dikmiş, yapmış.

-Götürün ayakkabıyı abla, demiş.

O gız almış gelmiş. Eline bi lira vermiş de.

Sabadak gözüne uyku girmemiş. Ben bu parayı ne yapıyın, deye, nereye getsem ki deye. İstanbul'a getmeye karar vermiş. Sabah olmuş, galkmış İstanbul'a getmiş. İstanbul'da gezerike gezerike acıkmış. Bi lokantaya girmiş, bi yemek yemiş.

-Borcumuz ne, demiş.

-İki buçuk lira, demiş.

Elinde bi lira var. Ay Allah'ım, demiş.

-Sen bana bakıyırımın, demiş. Bana Mısır padişahının oğlu deller, demiş. Yarın on iki numaralı hamama yemek getir parañı orda al, demiş.

-Tamam padişahım, demiş o lokantacı.

Salepçiye getmiş, salepçiye de öyle demiş. Getmiş hana, ağşam olmuş yatmış. Handa gece hamamcı olmuş. Hancı görmeden saklıca çıkmış. Han parası vermeyin, deye. Ora sormuş bura sormuş:

-Daha hamam demişler.

Gelmiş hamama. O gün gayrı Osmanlı padişahı gelicekmiş hamama vezirleriyle birlikte. Hamamcılar temizlik yapallarmış.

-Arkadaşlar, demiş. Ben bi hamam yapıcan.

-Sen, öğleden sona gel, demişler. Padişah gelicek, temizlik yapıcaz, demişler.

-Arkadaşım ben hamamcı olmuşuyun, cünübün, ben cünüp gezemeycen, siz bilirsiniz,. Ben keyfiye hamam yapmaycan, beş dakikada hemen çıkıp gelicen, demiş.

-Hadi bakalım! Yıkan çabuk, demişler. Eski püskü sırtını sıyırmış kapının önüne. Hamamcı girmiş, onun eskilerini torlamış toplamış ataşlayıymış.

Duruyka, hamamın içindeyke, lokantacı gelmiş, tepsinin üstünde yemekle beraber.

-Sen ne ararsın yemekle burda, demişler.

-Dün bizim lokantaya Mısır padişahının oğlu geldi, yemek yedi. Yarın on iki numaralı hamamda hamam yapıcan dedi, demiş. Ona yemek getirdim, demiş. Duruyka salepçi de gelmiş, o da öyle söylemiş.

Varmışlar padişahın yanına.

-Padişahım, böyle böyle amele şeklinde bi adam geldi. Hamam yapıcan deye geldi. Mısır padişahının oğluymuş, demiş.

Hemen padişah galkmış, ayaklanmış, vezirle barabır.

-Nerde bunun elbisesi, sırtı, deye sormuşlar.

-Şurda elbise gibi bişi vardı, yakmışlar, demişler.

-Gidin terzilere, hazır elbise var mı, alın gelin, demişler.

Terzilere getmişler, bi hazır elbise bulmuşlar gelmişler. Bi de pardüso. Bunun elbisesinde parası da vardı deye, ceplerini altınla doldurmuşlar. Mısır padişahının oğlu çıkarıkan barabar havluyla beklerlermiş. Hemen gurulamışlar, elbiseyi, paltoyu geydirmişler.

-Ha, demiş, çakdırmayalım deye, oturmuş o yemeği yemiş, cebine elini bi sokmuş altın dolu. Koyiymiş tepsinin üstüne birini.

-Yo! İstemez padişahım almayız.

Salepçi de almayı. Yolları bütün padişah halıyla döşetmiş. Evine varasıya, bandoları dikmiş, vurmışlar çalgıcıları. Haydi bakalım. Zırf halının üstünden padişahın evü. Varmışlar oturmuşlar padişahın evüne. Vezire demiş:

-Bunun Mısır padişahının oğlu olduğunu nasıl aınaycaz?

-Gezintiye çikalım, demiş vezir. Altınlar, gümüşler goyalım yollara. Dikkatli bakarsa, takip ederse Mısır padişahının oğlu değildir. Hiç oraya doğru bakmaz da geçiverirse oğludur, demiş.

-Hadi padişahım bi gezelim bakalım, demişler.

Çıkmışlar, böyle gezerike gezerike altınların gümüşlerin gapılarını açmışlar.

-Beni iyi bi yere getireceksiniz sanırım. Beni bunları göstermeyemi getirdiñiz, demiş. Benim buvamın tarlada altınları çeç gibi tarlada yığılıp duru, demiş.

-Tamam, demiş o vezir. Bu onun oğlu.

-Ben gızımı veriyin, demiş.

-Padişahım ben evlenmeycen şindi, demiş. Ben evlenmek yüzünden kahrettim buvama, demiş. Terk ettim orayı, çıktım geldim buraya, demiş.

Odur budur derken bunu sıkışdırmışlar. Almış gızını evlenmiş onuyla.

-Oğlum, demiş, padişah, buvana bi telefon edelim, tereddütte galır. Senin nereye gettiğini bilmez, burda olduğunu bildirelim, demiş.

-Yav, etme eyleme, buvam beni aramaycak, derike Osmanlı padişahı bi telefon ediyri Mısır padişahına.

-Padişahım oğlunuz burdadır, deyri. Benim damadım olmuşdur, isterseniz gönderiyin, deyri.

Oyusa onun hiç oğlu gızı olmamış, çoru çocuğu.

-Len Osmanlı padişahı, oğlunla gızınla benimle alay mı ediyriñ, demiş gapadiymiş telefonu.

İkinci de bi da çekmiş.

-Yok padişahım şudur, budur. Yolla, demiş. Nedir bu bi bakalım, deye.

Padişah yollayımış bunları. Varmış Mısır'a padişahın huzuruna. Belinde bi hançeri varımış eskici Memed'in. Nöbetçilere demiş:

-Benden başka padişahın yanına kimse girmeycek. Sade ben gircen, demiş.

-Hadi bakalım, çık.

-Gelsin, demiş padişah.

Çıkmiş varmış galesine, çekmiş hançeri, goymuş masaya.

-İhıcık boynun padişahım, demiş. İstersen kes, istersen as. Beni gerisin geri göndermek yok, demiş. Burda ya kescesin, ya ascasin. Mesele böyle oldu, böyle oldu; o da kızını verdi. Ben de evlendim aldım. Bildiremedim, bildirsem harap edecekler beni. Siz de isdediniz, gönderdiler, ben de geldim işde, demiş. Ne yapıcaksan, beni burda yap.

Veziri çağırılmış, bi sormuş:

-N'edelim bunu

-Yav, demiş, senin oğlun kızın mı var; biri gelinin olur, biri de oğlun olur, demiş. Evlâtlığa kabul et bunları, bi düğün yap eliñle.

-Tamam, demiş.

Padişah onlara kırk gün, kırk gece düğün yapmış Mısır padişahı. Evlendiriyru, oraya goyru, Padişah oluyru Mısır'a Eskici Memed Mısır'da padişahlık yapıyru.

2.14. YÖRÜK MEHMET

Derleme tarihi: 30.06.2000

Anlatan: İsmail Çicek

Eveli bisel yörükler varımış. Zenginleri sabalayın oldumuydu, takıduk takıduk, takıduk takıduk dibekle gave dövellerimiş. Ağşam öldumu gave dövellerimiş.

-Len, demiş biri birine. Biz burda gave dibeyle gave sesi ne diñneycez. Haydı gidelim, biz de çalışalım, gazanalım, bi gave alalım, şekar alalım; biz de dövelim gaveyi burda, demiş.

-Gidelim, haydı bakalım.

Biri Amad Ağa, biri Memed Ağa geçmişler İstanbul'a. Çalışırık çalışırık... Yok. Gazandıkları boğazlarına yetmemiş. Handa yatallarımış bi hasarın üstünde.

-Arkadaş, ben varıp getçen, demiş biri. Nişleycen ben aç susuz.

Biri geri dönmüş, öteki dönmemiş. O Memed Ağa. O yana giderike, bu yana giderike ağşam olmuş. Şöle gezerike, üç kişi elinde bi kız:

-Ben on guruş veriyin.

O:

-Ben yirmi guruş veriyin.

Diğeri:

-Ben on beş guruş veriyin ben alıyın bunu, derike...

Bunlar niza edellerimiş. O da bi gevur patışahının gızıymış. Gaçırımışlar gelmişler de.

-Len, demiş. Siz endeni alamaycasız, belişemeycesiz. (cebinde bi yimbeş guruşu varımış). Yimbeş guruş veriyin de bana verin, demiş.

-Ver yimbeş guruşu, verelim bu gızı sana, demişler.

Vermiş yimbeş guruşu, almış o gızı. Almış gelmiş o gızı hana. İçerde bi torba dakılıbatır. İçinde bisel guru ekmek ufağı var. Almış gelmiş, dökmiş şöle. İki çıtırdatmişlar.

-Ee.. Biz böyle böyle, çalışamadık kazanamadık, para pul yok. Yimbeş guruşum varıdı onu da sana verivdim.

Yatmışlar. Sabalayın galkmışlar, gız bi almes çıkarmış:

-Al şu almesi, götür zarafa bozdur gel; yeycek işcek alalım, demiş. Sırtıña elbise al, palto al, böyle olmaz, demiş. Bi baston alcañ Memed Ağa olcasın, demiş.

Götürmiş vermiş zarafa, bozdurmuş onu. Elbise almış, yeycek almış, işcek almış. Almış gelmiş hana. Handa böyle bikaç gün yer içerike:

-Burda böyle olmaz, demiş. İlâna verelim, bi apartuman satlık varsa alalım.

Bi ilân veriylar. Aparttuman alcan deye. Almes çoğumuş onda. Bözduyuylar, alıylar, gidiylar, oturuylar oraya. Bi de dükân alıylar. Dükânı bütün manifaturalar basıyrı, dolduruyrı Memed Ağa. Bi de gafile dutuyru. O gafileyle çalışıyrı. Bi şaata bi eve geliyrı, garıyı görçen deye.

-Yav, sen neye geliñ, dükkanda oturmañ.

-Seni göresim geliyrı, ondan geliyrın, demiş. Ben gelmeycesem senin bi foturafını çekelim, göresim geldiğinde foturafına bakıyrın, deyri.

-Başına iş açarsın, çek get, demiş.

-Hayır, şöle böyle, deriken...

Foturafi çekdirmiş, dükkana asmış.

Gevur patışahı dükkanda alavere ederike, gezerike dükkana giriyrı. Bi bakıyrı gızının foturafi, orda görüyrü.

-Foturafi bana satarmın, deyri.

-Bu benim ayilemin foturafi, satman, deyri.

-İstedigin parayı vericen, deyri.

Satmayrı. Şu para bu para derike.

-Filân para, deyri.

Adam basıyırı parayı, foturafi alıp çıkıvıyırı. Soralak soralak, bu gız nerdedir, nerdedir, nerde oturu.

-Filân apartumanda oturuyru.

Varıyırı o apartumana o gız oturup duru.

-Haydı bakalım.

Aldığı gibi gızını aşıvıyırı.

Ağşam oluyru Memed Ağa bi geliyırı eve.. Garı yok, kırı yok. Ora ünneyrı, bura ünneyrı, goñşuya soruyru:

-Onu, buvasıymış bi adam geldi, aldı vardı getdi, deyri.

-Ayvah, deyri.

Bu marakından, tasasından içerike içerike.. Dükkanı satmış, batırmış, yemiş, işmiş. Apartumanı da satmış batırmış, yemiş, işmiş.

-Ben n'etcen İstanbul'da bana haram oldu, çekiyin gidiyin, deyri. Bakalım Allah ne gösteri, deyri.

Çekdiği gibi.. ha bakalım, giderike giderike dağdan dağa, dağdan dağa. Gece gündüz gidiyırı. Gece böle bi depenin başına çıkıyırı. Bi seyrediyırı. Bi yerde böle fil fil ataş yanıyırı. O ışığı gözüne alıyırı, ine ine ine iniyırı, bi esger ordusu orda. O gevur patışahının ordusuymuş. Varıyırı esgerlere:

-Arkadaş ben acın.

Tayın mayın, ekmek mekmek verıylar, yeyıyırı, içıyırı. Patışaha da söyleyillar:

-Bi adam geldi, kimi kimsesi yoğumuş, gece geldi garnını doyurduk, yatıyırı.

-Tamam! Seyis olsun, deyri.

Seyis yapıylar onu. Patışaha seyis oluyru.

Bu gız bunu tanırika, bu gız bunu bılıyırı.

-Yav bu salak nasıl geldi buraya, deyri.

Dutuyru bi gaz kesiyırı. Garnını yarıyırı içini altınıla dolduruyru, ağızını dikiyırı pişiriyırı.

-Götür, deyrı esgerin birine. Şunu seyise ver, vermezsın gözünü patladırın, deyrı.

Alıp gidiyrı:

-Şunu padişahın gızı yolladı, al, deyrı.

-Len ben bunu yesem böyüymücen, şunu Amad çavuşa veriyin, bana goley vazife verir, beni gollar, deyrı.

Çavuşa veriyrı. Amad çavuş bi açıyrı altın yığılıp galıyrı.

-Allah! Bu nasıl şey, deyrı.

Yeyiyrı, içiyrı.

Hiç o deyişmemiş gine seyislik yapıyrı.

-Bu salak, bunu yemedi herhalda, deyrı.

Bunu bu bi da şediyrı. Bi kiyat yazıp yollayrı.

-Eline verin.

Filân yeri beklesin. Gece atları çeksın tavladan, ağacın dibini beklesin.

Evtüklerken evtüklerken, uykusu geliyrı:

-Accık ımızgayın bakıyrın, deyrı.

Amad çavuş da hıyallarmış, seziyrı. Varıyrı tavladan iki at çekiyrı, ora gidiyrı, yeri bekleyrı ağacın dibini. Gız gece bi heybe altınla geliyrı.

-At bakalım atın üstüne!

Atıyrı. Çatır çatır giderike:

-Ben, deyrı Seyis Memed değilin. Amad Çavuşun, sen benimsin hadi gidelim, deyrı.

-Memed çavuş olacağına, Amad çavuş olsun. Yörü sür atı, deyrı.

Giderike giderike, çekiyrı tabancayı atın üstünden, tak!

Döndürüvriyrı atları gerisin geri, sabah ölmadan atları tavlaya dakıvriyrı, yatıyrı. Gine bi kiyat ta yollayrı:

-Gözlerini parmamıla çıkarttırın buvama, deyrı. Sabadak bekleycen, üyümek yok deyrı.

O gayrı sabadak üyümeyrı. Sabadak yatak içinde duruyka duruyka. Milleti üyüdüyrü, çıkıyrı. O ağacın dibine varıp, bekleyrı. O gız gine aynı altını alıp geliyrı.

Atıvriylar:

-Haydı bakalım!

İkisi bi çatırtı. Gide gide gide guşluk oluyru. Uyuklaşylar gayrı.

-Haydı bakalım!

Ormanın içine giryolar. Atları sürüvriylar, altınları indirip de.

-Ben acık yatıyın, deyrı Memed Ağa.

Gız bekleyrı. Duruyka gız yatıyrı, o bekleyrı üstüne Memed Ağa'nın. Duruyka doğan gibi bi guş geliyrı gızın gafasında altın bi taç varımış. Aldığı gibi gidiyrı.

-Ayvah taç gidiyrı, deyrı.

Gızın başını yavaşça galdırıyrı, altına bi daş gapak goyviriyrı. Guşun ardından bi gidiyrı alıcan deye. Guşu şurda dutup alıcan, burda dutup alıcan derike, ağşam olup garanlık çöküyrü. Ha dön gel get. O gız uyuyru uyuyru bi gakiyrı, ne Memed Ağa var, ne bişi. Taç da yok.

-Ayvah! Bu salak, bu taçın ardından getti.

O gız gakiyrı, o altını umuzladığı gibi iniyrı şehire. İstanbul gibi bi yer. İniyrı İstanbul'a. Denizin tam liman yerine bi otel yapıdıyrı. Kendisi oluyru bi hakim. Oraya bi otelci dutuyru. Gapiya bi levha yazıyrı: Gelip geçen, yatan bedavadır. Yalnız gelip geçenin ifadesi alıncak, yatmak bedeva, deyrı. Gelen yatıyrı, geçiyrı. Sabalayın çıkıylar, tak tak ediyıllar, yokarı odasına. Hakim bi ifade alıyrı.

Memed Ağa salak sulak gelirike gelirike bi köye geliyrı, nahiyeye.

-Yok mu bana iş vericek, deyrı.

Belediye reisi:

-Ben seni bahçaya bahçıvan yapıcan, aylığın şu para. Bahçaya bakıcasın, edicesin.

-Tamam.

Bi alma bahçası. Bu orda galyrı. Bahçayı böle yaparıka yaparıka. Bi alma ağacının biri gurumuş. Bu da getcek olmuş. Ne'tcen burda, gidiyin, demiş. Orda altı ay mı, bi sen mi kaldı?

-Efendim, başkanım ben gidicen, bana müsaade et.

-Yok! Gitmek yok, almayı guruttun bak, demiş. Almayı yeşerdinsen gidersin, yeşertmezsek getmek yok.

Gezelemiş gezelemiş, gündüzden başkasının bahçasından ona benzer bi alma fidanı bellemiş. Gece varmış, o almayı köklemiş ordan, o guru almayı da köklemiş.

Guru almanın yerine onu dikmiş. Guru almayı kökleriken bi altın çölmeği bulmuş. Altından çürümüşümü, çıkarmış o çölmeği. Ormanın içine gomuş. Sabala gelmiş:

-İhıcık başkanım, işde yeşertim ağacı.

-Tamam, sen get, demiş. Al şu paranı.

-Hayır, ben para almaycan, pul da almaycan. Yalnız bana iki gasa duz verin, demiş.

İki gasa duz almış, getmiş ormana dökiymiş. Gasanın içlerine altınları yerleşdirmiş. Üstüne birez duz muz gatmış. Almış gelmiş atreak gayrı gemiye. Beklerike beklerike... Gemiye atmış. Gemi daha gakmamışımı. Garnı acıkmiş, bi yemek yeyin geliyin, demiş. Yemek yeye getmişimi, gelesiye gemi gakmış, getmiş. Geliyri bi bakıyri, yok. Gemi gidiyri. O gasaları liman yerinde otele alıylar, duz gasalarını oraya alıylar. Ertesi günü gemiye biniyri, geliyri otele. Orda yaticak. Oraya inip yatıyri.

-Haydı bakalım, get ifadeni ver, duz gasaların işde.

Çıkıyri varyıri, gapıyri tık tık ediyri.

-Gel, deyri.

Foterli moterli bi garı hakim oturup duru. O gız bunu biliyri. O bunu bilmeyri ya.

-Nerden gelip, nere gidiyri, deyri.

-Filân gasabadaydım. İki duz gasası attım. Binemeyvidim, o duz gasası getmiş. Dünkü için bindim.

-Hayır, hayır! Dibinden depesine, ucundan gel aınat.

Ucundan geliyri İstanbul'da böyle böyle olduğundan, gidip onu tekrar bulduğundan, tekrar geldiğinden... O zamana dek gakıyri.

-Salak, deyri, bunu ben, seni bulmak için yapırdım. Ben senin garının işde, deyri.

İkisi bir hoş peş dürmek sarmak.

-Hadi bakalım, gine. Altınlarıyla bi apartuman alıp geçinip gidiylar.

2.15. TAVUKÇU

Derleme tarihi: 30.06.2000

Anlatan: İsmail Çicek

Bi adam varımış. Onun da beş altı uşağı varımış. Adam fakirimiş. Elbise, sırt alıp geydiremezimiş uşağına. Öyle eski püskü. Oğlu varımış bi. Delânlı olmuş. Emsallarıyla barabır gezerimiş, utanırımış sırtından, başından.

-Len, demişler arkadaşları. Senin anan buvan yok mu? Sen bizim anamıza buvamıza bak, elbisemize bak. Elbise alsan sırtına geysen de öyle gezsana, demişler çocuğa. Çocuk gelmiş:

Ana, buva siz beni büyötmüşsüz, ben bu hâlde arkadaşlarımdan utanırım, gezemeycen, bana bi elbise alvrin.

-Oğlum, ben elin çeliğiyle çorabıyla bu kadar besledim, büyöttüm, demiş. Safanızı yetirdim; gülünüzü yetirdim, demiş. Ben bişeycik alamaycan, bişeyciğim yok. Çalışın, gazanın alın, demiş.

-Neyle çalışcaz, ne gazancaz. Sermeye yok, şu yok, bu yok.

-Al, ben sana bi tavuk veriyin, demiş. Gidersin bu tavuğu filân yerde satarsın, orda azcık kâr edersin. Filân yerde bişey ta alır satarsın, sermeye dutarsın, demiş.

-Buncacık şey sermeye olur mu buva?

-Marefet az şeyden, çok şey yapmak, demiş.

Almış tavuğu götürmüş. İstanbul gibi bi şehrin içinde. Girmiş:

-Bende bi tavuk var. İkili sarı yumurtlar, şöyle iyidir, böyle iyidir derike..

Orda da bi yüz başı varımış, aldığıını vermezimiş, o denk gelmiş.

-Kaç para?

-Filân para.

-Ver tavuğu, yarın sabalayın paranı al oğlum, demiş.

Tavuğu veriymiş.

Sabala varmış, o da aldığıını vermezimiş. Başka bi da varmış öyle bi, onunla barabır yeller içellerimiş. Bin başımı albay mı, ta varımış. Sabala varmış, gapısını tak, tak etmiş:

-Ney o, demiş.

-Abla, yüzbaşı benden tavuk aldı, parasını vercekdi, ona geldim, demiş

-Ay oğlum yüzbaşın yok, demiş. Bölüğe getti, demiş.

Dönmüş gelmiş, ağşam olmuş bi da varmış, yok.

-Filân yere getti, demiş o garı gine.

Ertesi gün sabala bi da varmış, şafakda, erkenden çalmış gapıyı.

-Yok oğlum bölüğe getti, demiş.

-Yav, şafaktan bölüğe ne zaman gidicek, demiş.

-Ee.. getdi demiş.

Oraya bi yere sinnemiş. Ben bunu tanıycan, demiş. Çıkıcaak mı, çıkmaycak mı? Oraya bi yere sinnemiş bu tavukçu. Duruyka duruyka çıkmış gidicek gayrı.

-Ben ordan bi uşak yolların, o tavuğu bişir, gızart, tepsinin üstüne go, iki altın çatal go, yolladığım çocuğun eline ver, demiş. Alsın gelsi, demiş.

-Eh, demiş garı.

Bunu bu diñnemiş, tavukçu duymuş. Yüzbaşı getmiş iki saat, üç saat beklemiş, gelmiş gapıyı çalmış.

-Ne var?

-Beni yüzbaşı bey yolladı abla, demiş. Tavuk varımış, gızartcasın tepsinin üstüne goycasın, iki altın gaşşık, iki altın çatal goycasın götürcen, demiş.

-Tamam oğlum, gızarttım, al götür.

-Para kesesini de unutmuş, para kesesini de vercesin, demiş.

Bi de para kesesini vermiş eline. Haydı bakalım. Gapıya yazıymış: Tavuk bir, gabahat bir. Gapıya yazmış getmiş tavukçu. Eve almış varmış tavuğu, adamakıllı bi yemiş.

Buvası:

-Len, verdiğim tavuğu, satamadın da, gızarttın da geldin mi tavuğu, deyus, demiş.

-Ee... ne yapıyın, satamadım, demiş. Oturmuşlar, yemişler tavuğu. Parayı şura gomuş, çatalları altınları ora gomuş. Sabalayın gine para isteye varmış. Varmış, gapıyı bi da çalmış.

-Abla, yüzbaşı bey nerde, benim tavuğun parasını vermeycek mi, demiş.

-Ay oğlum ben seni arayırdım, denk getiremedim. Gel gel, paramı vercen, demiş.

Gapiya da o sahtekârlığı yaptığını yazmış ya. Onu boduruma indirip öldürcek gayrı. Öyle yaparsa boduruma indirip öldürürmüş.

-Gel oğlum gel, demiş. Şurda bi çuval var bodurumda, barabır çıkaralım da parañı veriyin, demiş.

Bi fener yakmış. Şöyle adamakıllı keser sapı gibi bi zopa yapmış da duvarın altına sokmuşmuş. Merdivenden yüz aşşağı inerikike elinde fenerle, yüzbaşının gulağının mekişine bi goyvırıyı zopayı tavukçu. Paldır küldür, paldır küldür, yüzbaşı aşşa. İnivırıyı, şan şan her tarafının kemiğini gırıyı.

-Hayvah! Öldürüyrü çoeuğu gayrı, deyrı garı.

Ağlayarak, gözünü silelek çıkmış çocuk.

-Hah berekat versin çocuk çıktı, demiş.

Yüzbaşı gelecek beklerimiş yok, yüzbaşı gelecek beklerimiş yok. İnmiş varmış, bi ışık yakmış da, yüzbaşı serilip duru.

-Allah! N'oldu?

-O tavukçu benim gırmadık kemiğimi gomadı benim, demiş.

Acele goñşulara haber veriyri. Geliylar, çıkarıylar eve yatırıylar. Onun başka bi yerde gardaşı varmış, doktor. Ona bi telefon:

-Gardaşın hasta ölüp gider, gel.

Varmış tavukçu habarı gavede diñneyrı gayrı.

-Len o tavukçu yüzbaşayı döğmüş, öldürmüş, gırmış kemiklerini, gardaşına habar yolladılar, geleek. Tavukçu alana çıkmasa bari, görülmese, öldürüller bunu, demiş.

Hemen bi doktor elbisesi geymiş elinde bi çente.

-Ne o?

-Beni yüzbaşı beyin gardaşı yolladı. O yarın gelebilcek, onun başka bir işi vardı. Beni yolladı, hasdaya bakıcan, demiş.

-Buyur, doktor bey buyur.

Gırmış bi bakmış:

-Bu dayak yemiş, zopa yemiş, her yakası gırık, demiş. Bunu hamama çekin, halçıya çekicez. Bi çuval kireç alın sönmemiş. Bi çuvalda incecik çıra gıymığı gıymıklan. Bunu halçıya çekicez, hamamda, demiş.

Bi çuval sönmedik kireç almışlar. Bi çuval incecik gıymık.

-Haydı bakalım hamama.

Sedyeye gomuşlar, götürmüşler. Varmış yatırmış oraya. Adam akıllı kirecin içine gıyulamış, içine gıymığı da döşşemiş. Ordan govayla suyu almış gelmiş. Dök bakalım, dök bakalım, dök bakalım. Kireç faşır faşır gaynarıka, yüzbaş tamamıyla bişmiş, dişleri sırtmış galmış.

Çıkmış dışarıya:

-Bir iki saat durun, halçı soğusun. Ondan sona çıkarın, demiş.

-Tamam.

Bir iki saat beklemişler, varmışlar. Kirecin içinde dişi sırtmış, bişmiş. Ölmüş galmış. Varmış gapıya yazıymış gine: Tavuk bir, gabahat üç, deye. Bi de hamamda ettiğini yazıyır, gabahat üç.

Duruyka doktor beyin gardaşı geliyır.

-Sen yolladın, doktor geldi buraya böyle oldu, böyle oldu.

Halbuki tavukçuymuş gapıya yazmış.

-Yav bu tavukçuyu bulun, edin.

Araşdırıylar daraşdırıylar, bulamayılar da bilemeyılar da. Tavukçuyu asıcaklar, öldürcekler.

-Bunu nasıl buluruz, demişler.

-Yola bisel altın dökelim, serelim. Bunu almaya, çalmaya gelir, o zaman yakalarız. Nöbetçi dikelim başına. Yolun ortasına bi altın sermişler.

Tavukçu varıymış saracın birine bi potin yapırmış. Adamakıllı zift ile bi doldurmuş potinin altını. Gafasına bi gevrek tepsisi almış:

-Haydın gevrekçi gidiyır, der, bi giderimiş yüz aşşa.

Yapışanları varıp bi toplayır. Bi de yokarı geçiyır. Geçerike gelirike, geçerike gelirike, bi sürü toplayır. Bi dartmış, bi kilo altın olmuş. Varmış yüzbaşının gapısını yazıymış: Tavuk bir, gabahat dört, demiş.

-Yav yanlışlıkla tavukçu altınları çalmış, demişler.

Altını çıkarıylar bi dartıylar bi kilosu yok.

-Aşk olsun biz öyle beklerken, nasıl çıktı.

-Nasıl etcez, nasıl yakalaycaz.

-Devenin birine bi yük altın saralım, gezdirelim deveyi, onu çalmaya gelinsire yakalayalım.

Deveye bi yük altın sarmışlar, gezdiriyke gezdiriyke, böyle iki gün, üç gün. Tavukçu dolanırımış. Goltuğunun altında accık ot. Deve iki üç gün dolanırık iyice acıkmiş. Denizin gırana bi gemi geliymiş. Deve gezdiren adam da böyle bakıbatırık çilbirine bi bıçak çalıymış. Çilbiri elinde ya. Deveye otu bi sallamış, şöyle bi getmiş, deve de ardından. Tapur tapur, tapur tupur çarşının ortasından.

Dönmüş bi bakmış, elinde ip, deve yok.

-Len deve yok, tavukçu çalmış, deyillar. Öte deve, beri deve.

-Şurdan bi deve kendi başına geçivdiydi, kendi başına seyirdip giderdi, deyillar.

Hemen ota barabır tavukçu evün avlusuna girivriyri, kendi evüne. Deveye de girivriyri ardından. Deveyi orda yıkivriyri. Hazırlamışmış çukuru. Deveyi kesmiş, çukurun içine doldurmuş. Altın çuvallarını da evün içine direyvriyri. Varmış gapıya yazıymış: Tavuk bir, gabahat beş, deye.

Padışah:

-Bu tavukçu nerdeyse çıksın gızımı vericen , demiş.

Millet de derimiş:

-Bu adıla padışah alıcak, öldürücek.

Gavede böyle böyle deyillar.

-Çıkıyın bakalım, padışah beni keserse kessin, asarsa assın.

Çıkmiş padışahın yanına.

-Tavukçu benin, demiş. Ihıcık bi kilo altınınız. Yüz başıyı da şöyle ettim, böyle ettim. Ihıcık da deveniz, demiş, çukuru açıymış. Ihıcık da altın çuvallarınız.

-Bize böyle bi adam ilâzım, demiş padışah. Böyle adam öldürülmez.

-Hadi gızımı verdim ben sana, demiş.

Gızımı vermiş, bi düğün yapıymışler. Fakir adamın çocuğu tavukçu, olmuş bi padışah, geçiniyrimiş.

2.16. KEL KAFALI PADİŞAH

Derleme tarihi: 25.07.2000

Anlatan: Hüseyin Korkmaz

Eveli padişahın birinin kafası kelimiş. Veziri varımış yanında. Kafasını bi sallamışımış, takkası düşmüş yaftırı çıkiymiş. Demişi ki vezirine:

-Bak, demiş. Kafamın kel olduğunu ahaliye duyurusan, seni ben öldürün, keserin, demiş.

Deyememiş, padişahın kafası kel deye. Garnı şişe şişe şişmiş, patlaycak. Şehirden dışarı çıkmış. Bi kör guyu varımış. İçine eğilmiş:

-Padişahın kafası kel, padişahın kafası kel, demiş.

Dönüymüş gelmiş getmiş, guyuya öyle demiş de.

Garnımın şişi insin deye. Oyunsura guyunun dibinde iki adam varımış. Guyunun içini paklaycaz deye uğraşılarmışımış.

Guyunun içinden çıktıkları gibi:

-Padişahın kafası kel, padişahın kafası kel, deye çığıralak gelip gelirler.

Belediyeye gelmiş, belediye bağırmaya başlamış.

-Allah! Seyirdelek gel bakıyın buraya. Neye dedin bunu?

-Padişahım birisine demedim. Vallah padişahım, bir kör guyu varımış, ona dedimidi. Kör guyu nasıl getirdi bilmeyrın, demiş.

Gelmişler bi bakmışlar hakkatan padişahın kafası kel. Sargıyla duruymuş yani.

2.17. BÖLÜŞÜLEMİYEN GIZ

Derleme tarihi: 25.07.2000

Anlatan: Hüseyin Korkmaz

Bi giz varımış. İki oğlanın ikisine de varıcan derimiş.

-Sana da varıcan, sana da varıcan, derimiş.

-Yav gızım! Varıcasan birimize var. İki kişiye varılır mı? Varılmaz.

Olurdu olmazdı.

-İkinize de varıcan, derimiş.

Oraya oğlanlar dinelirimiş, biri oraya, biri oraya:

-Bi barmak uzat bakalım hangımıza varcasın, dellerimiş.

İki elini kaldırıymış, biri birine, biri birine:

-İkinize de varıcan, derimiş.

Oğlanlar demişleri ki:

-Haydı, gızı aldığımız bileyi ıkalım harmana. Bi bacağından bi meşeye dakalım, bi bacağından bi meşeye dakalım. Nacağı ortasından bi goyvirelim, belişelim. Bi şakını sen umuzla get, bi şakını ben umuzlayın gidiyin, demiş.

Acaba birimizden cayar da belişelim, belişelim, belişelim. İkinize de varıcan derimiş. Yola düşmüşler üçü gidiyar. Çıkmuşlar ormanın birine, yolun kenarına. Bi bacağından bi yere dakmışlar, bi bacağından bi yere dakmışlar. Nacak da omuzlarında.

-Ya Allah, bismillah, demiş biri. Nacağı almış anıtlayvicemiş, bi candarma geliymiş atın üstünde.

-Len n'ediyrısız siz?

-N'etcez. Bu ikimize de varıcan, deyri. Birimize var dedik. Hayır dedi. Belişcez, demiş. Ortasına vurucuz, belişcez, demiş.

-Len gız belinir mi? Sizi hapsedeller, şöyle böyle.

-Ee canım gönüllü, hapis mi olur?

-Öyle etmeyelim, demiş candarma.

-N'olcak?

-Ben bi daş yuvarlayın, demiş. Daşı hangınız dutarsa o alsın, demiş.

-Olur mu?

-Olur.

Bi yamaç yerimiş. Bi daş yuvarlayıymış, o uşaklar arkasından şöyle bi getmiş. O ben dutcan, o ben dutcan, deye. Candarmacığım:

Bin bakalım atın götüne.

Almış ordan bindirdiği bileyi götürmüş getmiş. O iki kişi de ormanın arasında seyirdişillerimiş. Candarma gızı almış getmiş.

Candarma:

-İn bakalım, demiş gıza.

GİRİŞ

1. BÖLGENİN TARİHİ, COĞRAFİ EKONOMİK VE SOSYAL YAPISI

1.1. Bölgenin Tarihi

Yakaafşar kasabası, yönetim bakımından Isparta ilinin, Aksu ilçesine bağlıdır. Kasabanın bulunduğu bölge çok eski bir yerleşim yeridir. Kasabanın çevresinde bulunan Gutça, Asarlık ve Sivri mevkilerinde Türklerden önceki uygarlıklara ait tarihî harabeler mevcuttur. Köyü incelerken, hem Türklerden önceki dönemi, hem de Türk hakimiyeti altındaki dönemini birlikte ele almak gerekmektedir.

1.1.1. Türklerden Önce Isparta

Bağlı bulunduğu Aksu ilçesinin, Akçaşar mahallesinin üst tarafında bulunan Antik kent Timbriada, M. Ö. 2000 yıllarında Arzava Kralığına bağlı, Pisidia bölgesinin önemli bir şehridir. Bölge, sırasıyla önce Trakların, ardından da M.Ö. VII. yüzyılda, Frigler'in hâkimiyetine girmiştir. Daha sonra Perslerin, Helenlerin, Roma ve Bizans İmparatorluğu'nun eline geçmiştir.¹

Isparta'nın adının nereden geldiği ile ilgili çeşitli görüşler vardır. Böküzade Süleyman Efendi'nin Isparta Tarihi isimli esrinde², Meydan Larousse'da³, Kaamus'u Alâm'da⁴, Mustafa Koç'un hazırladığı Tüm Yönleriyle Isparta⁵ isimli eserde, Isparta adının Pisidia şehirlerinden Baris'in yerine kullanıldığı ifade edilmektedir. Baris adının Sanskritçe'de "su" anlamına gelen "vari" kelimesiyle bağlantısı olduğu sanılmaktadır. Bu adın başına "ıs" zarf edatı getirilerek Isparita şeklini aldığı, daha sonra da Isparta şekline dönüştüğü belirtilmektedir.⁶

¹ KOMİSYON : Aksu, Isparta-1996

² BÖCÜZADE, Süleyman Sami: Kuruluşundan Bu Güne Kadar Isparta Tarihi, Günümüz Türkçesi ile sadeleştiren Dr. Suat EREN, İstanbul 1983, s.6.

³ BÜYÜK LAROUSSE, Sözlük ve Ansiklopedi: Isparta Maddesi, C.11 s. 5496

⁴ ŞEMSETTİN SAMİ, Kaamus'u Alâm, C.I, s. 858.

⁵ KOÇ, Mustafa: Baris-Hamit-Hamitâbât Tüm Yönleriyle Isparta, Isparta-1983

⁶ İSPARTA VALİLİĞİ İL KÜLTÜR MÜDÜRLÜĞÜ, 1998 Kültür Envanteri, s. 1

-N'olcak?

-N'olcak, ben seni gurtardım, öldürücekleridi. Sen bana vardın. Şurda bi yatalım, gidelim.

-Bizde âdet öyle değildir, demiş gız.

-Nasıldır?

-Evele yattığı yerde bi hamam yapar, suya girer, ondan sona çıktı mı gelir, demiş.

-Olur, herkesin bi ürüsümü vardır, demiş candarma.

Soyunmuş havuza atlayıymış. Gızcağızım candarmanın elbisesini bi geymiş, tüveğini de umuzlamış. Ata binmiş, candarmaya:

-Allah'a ismarladık, demiş çekmiş getmiş.

Candarma orda suyun içinde duruyka çiftçiler geçerimiş yarenlik edelek. Candarma da elbiseyi alırsak bunlardan alırız, deye düşünürümüş. Duruyka bi guş uçmuş gelmiş, daşın başına gonmuş. Bi bakmış, dilki de demişi ki guşa, serçeye:

-Bi uyuklayvi, demiş. Çok hazlediyırın, demiş.

-Gaparsın, demiş.

-Len delimin sen, gapılır mı, arkadaşız ya. Ha bi uyukla bakalım, demiş.

Gözünü yumuymişimiş, dilki gapıymış.

-Ee sen beni yeycekmin gayrı, demiş dilkiye.

-Ay arkadaş, aç ölüp giderin üç gündür, demiş.

-Beni bi Müslüman vuraydı, hiç olmazsa bismillah der, keserdi, bişirir çoluk çocuğuyla yerdı. Sen bismillah demeden yeycesin, demiş. Hiç olmazsa bi bismillah de de öyle ye, demiş.

Dilki bismillah deyecekmişimiş, pırrrr demiş ağzından gurtulmuş, daşın başına gonuymış.

Guş demişi ki kendi kendine:

-Uykusu gelmeden uyuyanın avradını sikiyin, demiş.

Dilki de demişi ki:

-Garnı doymayıp da bismillah deyenin ben de avradını sikiyin, demiş. O candarma da onları dinlerimiş.

-Cünübet olmayıp da, suya girenin ben de avradını sikiyin, demiş.

2.18. EŞEKLE YARIŞAN KELOĞLAN

Derleme tarihi: 25.07.2000

Anlatan: Hüseyin Korkmaz

Bi keloğlan varmış. Oduna getmiş eşekle. Varmış bi yük odun kesmiş, eşşeğe sarmış. Eşşeğe demiş:

-Sen şu yoldan get, ben bu yoldan gidiyin, demiş. Hangımız daha evvele varırsak anam gatmer pişirivcek yeycez.,

Eşşeği uğurlayıymış yolun birinden, kendisi kestirim yoldan, ha bakalım de bakalım eve gelmiş.

-Ana ana!

-Ey!

-Gatmeri hazırladın mı?

-Ne gatmeri oğlum.

-Eşşekle uğur gapışdık da hangımız evvele gelirse, bişirdiğin gatmeri o yeycek.

-Ülen nerde eşşek, nere getti? Sen ona baksana incekatmeri, eşşek odunula nere getti?

Keloğlan dönüp bi getmiş eşşeği bulamamış. Len şurdaydı burdaydı derike sabah namazı olmuş. Eşşeği bulmuş emme, eşşek bi dereye yıkılmış yüküyle, ölmüş. Guş yeyipbatur. Guşları dağıtmış o gidenden. Varmış eşşeğin içi boşalmış, yenmiş. Eşşeğin garnının içine girmiş, bi saksagan gelmiş, gonmuş da hemen yeycekmişmiş, dutmuş onu. Haydi bakalım bi köye, bi odaya getmiş. Köye varmış, köylüler sormuşlar:

-Endeki ney?

-Bu bahtı açık guş, demiş.

Evin birine müsafir olmuş. Adam götürmüş getmiş evüne müsafir etmiş. Keloğlan yatmış oraya. Duruyka tık tık etmiş. Hemen garı açmış gapıyı. Bi baklava sinisi yapmış birisi, almış gelmiş. Hemen almış baklava sinisini dolaba goymuş. Duruyka arkadan birisi ta tıkladmış. Hemen etrafına bakmaya başlamış baklava sinisi getiren, darahymiş. Un ambarı varmış açıymış de içine giromuş. Keloğlan öyle yatarımış yani. Hemen onu gatmış un ambarına. Ambarın gapağını örtmüş. Duruyka

tık tık etmiş birisi ta. Açmış gapıyı, gine bi adamın biri, bi yoğurt çanağı almış, hemem adamakıllı. Garı almış gelmiş, onu da dolaba goymuş. Duruyka, bi da tıklamış.

-Nere gidiyin ben, demiş o oğlan.

Onu da gatmış un ambarına. İki içerde duruylar gayrı. Yürek güp güp güp. Duruyka bi tıklıta ta olmuş. Garı varmış bi da açmış. Biri, goca bi garpız umuzlamış, o da çıkagelmiş. Onu da almış onu da gomuş dolaba. Duruyka bi tıklıta ta olmuş, o gocasıymış.

-Sen de gir un ambarına. Örtmüş garı ağzını gocası görmeden.

-At garı sofrayı, yemek yeyelim.

Hiç bişeyden habarı yok ya. Oturmuşlar sofraya yemek yeyecekler gayrı. Keloğlan goltuğunun altından guşu bi sıkılmış. Guş:

-Cik! demiş.

-Ne deyri Keloğlan o, demiş.

-Dolapta baklava var, al gel de yeyelim deyri demiş.

-Len olur mu?

-Bu bahtı açık guşdur, get bakalım.

Garı getmiş, almış gelmiş yemişler. Keloğlan gine bi sıkışdırmış, gine "cik" demiş.

-Keloğlan ne deyri?

-Dolapta yoğurt var, al gel de soğuklanalım deyri, demiş.

Onu da alıp gelip yemişler. Keloğlan bi da sıkışdırmış, gine "cik" demiş

-Keloğlan ne deyri?

-Goca bi garpız var, al gel de soğuklanalım deyri, demiş.

Gelmiş garpız. Garpızı yemişler.

-Keloğlan, bu guşu bize sat, demiş ev sahibi.

-Satman, satsak biz aç galırız, demiş Keloğlan. Baksana her şey hazır geliyri.

Neyse.

-Kaç para bu?

-Beş sarı lira, demiş.

Garı demişi ki:

-Ay herif, bunu alma, bu ötmez, demiş.

-İşte ötüyru ya, gelip yeyipbatırız.

Garı biliyru ya, demeyru.

-Herif alma, demiş gine.

-Alıcan, demiş.

Beş sarı lirayı bulmuşlar gelmişler. Alacağa sırada bi da sıkılmış, “cik” demiş gine.

-Keloğlan ne deyru bu?

-Valla, o günden bu güne bi farılıta var içimde. Un ambarında insanlar gibi, demiş.

-İnsan mı var, orda.

-Valla, öyle, demiş.

Un ambarını bi açmış, üç insan farılaşıp durular. Garıya bi tokat, bi şakıltı şukultu. O gireni ezmiş bozmuş. Keloğlan kaçmış getmiş. Yolda giderike, köyden çıkmadan bi kedi eniği bulmuş. Eşşegin torbası varmışımış, almışımış. Eşşegin torbasının içine gomuş onu. Umuzlamış. Haydı bakalım doğru bi köye ta varmış. Odaya oturmuş, herkes yemeği getirmiş. Yeyceklerinde biri gakmış eline bi deynek almış, biri gakmış eline bi deynek almış.

-N'oldu?

Beni dövücekler zannetmiş.

-Keloğlan, biz burada fareden ekmek yeyemeyruz, gelen fareyi kişileriz, ondan sona burda oturu ekmeğimizi yeriz, demiş.

-Oturun, oturun onun ben de düşmanı var, demiş.

Oturmuşlar. Keloğlan torbanın ağzını yavaçça çözmüş de, salıymış. Kedi aç değil mi, farelerin üstüne bi süzölmüş. Bi ona derike, bi ona derike kemeler gaybolyemiş.

-Keloğlan bunu bize sat.

-Satıyın, demiş.

-Kaç para.

-Valla, iki sarı liradan aşşığı vermen, demiş.

İki sarı liraya da onu satmış. Doğrulyemiş evüne.

-Ana! Ana!

-Ey!

Bi eşek almış adam akıllı, iyisinden, bi sarı liraya,

-Eşseği getirdim işte.

-İyi oğlum, deyri.

Anasıyla barabır o paralarla geçinip gidiyri.

2.19. ÜZÜMCÜ

Derleme tarihi: 30.06.2000

Anlatan: İsmail Çicek

Eveli bi adam varımış. Evlenmiş o adam Aysa isminde bi kadınla. Araları çok iyiymiş çok mutlularmış, ikisi garı goca. Dağdan geldi miydi, kız dedi miydi, tapıralak inerimış, eşseği yıkallarımış, eline ayağına suyu dökerimış, çarığını çorabını çıkarıymış. Yemek hazır, her şey hazır oturularımış. Zaman, kefiyeler iyi.

Bu garının arkasına züppenin biri daklaşmış. Bu garıyı bu gün şöyle ederike, yarın şöyle ederike garıyı yoldan çıkarmış. Bi gün o garı dosduyla vakıdı geçirmiş. Şöyle etcen, böyle etcen gonuşcan derike.

-Ayvah! bizim herif dağdan ya geldi, ya gelecek, demiş.

Hemen bi hamır yağurmuş, ataşa bi tencire gomuş, bi yanına saç gapamış, hemen hamırı yağurmaya başlamış. Hamırı yağuruyka gocası gelmiş.

-Gız! Gız! Deye ünnemiş.

-Ey!

-Gel.

Herif ben böğün inemeycen, ellerim hamır, hamır yağuruyrun, demiş.

Adam garıyı aldı alalı yalınız eşsek yıkmamış, çarığını çorabını çıkarmamış. Garının gocası eşşe yıkmış, çıkmış eve, çarığını çorabını çıkarmış. Dumanın bi şakı bacadan, bi şakı gapıdan çıkıyri. Bi yanda saç, bi yanda tencire.

Garı demiş:

-Sen hiç böyle bişi yapmazdın. Sen böğün nerdeydin. Bu vakıt sen ekmek yapıyırın, gatik yapıyırın, yemek yapıyırın.

Herif demiş:

-Ben çeşmeye suya gidiyordım, hocalar camıda vaz edipduru. Şöyle pencere ardından dinlerike dinlerike, ben vakıtı geçirmişiyin, unutmuşuyun, demiş. Sonadan aklımı başıma topladım, geldim. Ancak bunları yapmaya başladım.

-Ne deyri hoca, demiş.

-Ohoo hocanın dediğine baksan, Cehennem'den, Cennet'ten, gūnahtan azaptan neler deyillar neler, demiş. İyi kötü bişi yaptım hadi yeyelim de ben sana iyici aġnadivriyin demiş. Pişirmiş etmişler, yemişler içmişler.

-Herif, şimdi ben sana bişi deyvirin, demiş.

-Erkek eşşek kadına namahremmiş evde, demiş. Horaz namahremmiş gadına demiş.

-Bunları satarsan ben sende durun, satmazsan ben sende durman.

-Tamam satalım.

Dutmuş adam merkebi satmış, gancık köpek almış. Garı gakarımış, sabala gafası bürülü tavuğa yem atarımış. Horazın namahremmiş oluşu. Köpeğe yal dökeriken gafasını bürürümüş, eşşegin yanına varcanda gafasını bürürümüş.

-Len bu garı böyle yaparık direğe çarpıcak satıyın bunları, demiş.

Satmış. Duruyka köpek eniklemiş. Dört dene enik. İki gara, ikisi ala.

-Herif n'etcez biz bunu dört dene enik, bi de anası beş demiş. Sen bu enikleri sat gel, demiş.

-Nerde satcañ, demiş.

Şehirleri Gülbeşehir'miş.

-Gülbeşehir'e get, sat gel, demiş.

-Kaça vercen garı bunları, demiş.

-Alaları gırk beşere, garaları gırkara ver, demiş.

-Nasıl götürcen?

-Aççık ekmek aġ eline, gıççık gıççık deye götürüyke, aççık sebede gatarsın, demiş. Umuzlarsın yarı yola indirisin, demiş. Böyle böyle var gel, sat gel, demiş.

-Olur.

Sabalayın aççık ekmek almış, enikleri sebede gatmış, umuzladığı gibi getmiş. Burdan Karağiboğazı kadar getmiş, orda salmış enikleri. Gıççık gıççık ekmekle. Bi adam, bi yük köhünde bi üzüm sarmış çıkagelmiş.

-Selâmün aleyküm.

-Aleyküm selâm.

-Ne oğlum bunlar, demiş.

-Enik, bunları sata gidiyirin

-Nerde satcan?

-Gülbeşer'de, demiş

-Kaça vercen sen bunları, demiş.

-Garaları gırkara, alaları gırkbeşere.

-Ay oğlum kim akıl etti bunları, demiş.

-Benim garı akıl etti.

-Senin garı hırlı bi garı değil de, seni köpeğe goşat etti, demiş.

-Yav, bismillah de de benim garıyı öyle añ, demiş. Benim garı ağşamadar hocalar vazı dinler. Horaz varıdı sattım namahrem dedi de. Eşşeği sattım, köpeği sattım namahrem deye, gancık köpek aldım, enikledi, satıcan.

İddalaşmışlar gayrı.

-Hadi al şu eniklerin parasını, at şu enikleri ormana, gir şu köhünün içine. Ben senin garını ortaya goydurcan, göstericen, deyrı, üzümcü.

-Hadi bakalım. Üzümü oraya bi dengini döküymüş, adamı köhünün içine gatmış, üstüne de üzüm gomuş, enikleri de atıymış ollara parasını da vermiş. Sardığı bileyi haydı bakalım.

-Sen evün yolunu tarif et köhünün içinden,

-Şurdan get, şurdan get, şurdan get.

Gün de aşmış, vara vara varmışlar. Ağşam namazı olup gider. Evün önüne varmışlar. İçerde bi saz çalgısı, bi zil şangırtısı. Evün içi heng yıkılıyır.

-Bura mı ev?

-Bura.

-Ay deyze, emmi, ağa!

Kadın çıkmış:

-Buyur amca, demiş.

-Ay gızım ben buraya üzüm satmaya geldiydim. Benim gözlerimde tavuk garası vardır. Ağşam oldumu gözlerim görmez. Odada galsam, üzümümü alır gideller. Beni bu gecelik müsavirliğe alın, demiş. Muhabbetiniz çok iyi. Üzüm müzüm alın yen için. Beni bu gecelik müsavirliğe alın, demiş.

-Danışayın geliyin bakıyın, demiş.

Danışmış.

-Gelsin, hayatta yatsın, demiş.

-Amca hayatta yatar mısın sen, demiş.

-Yatarın, demiş.

-Gel, demiş.

Almış gelmiş köhünleri yıkmışlar. Evün şöyle penciresine göyiymişler, yan yana. Burdan üzüm alın yen. Adam başlamış saz çalmaya, garıyı oynatmaya. Oynadırıka, oynadırıka, oynadırıka işe başlamışlar. Ederike çocuğu varmış ufak, uyanmış ağlamaya başlamış.

-Sal beni, demiş. Çocuğu bi sallayın, uyuduyun.

Adam salmazımış.

-Üzümcüyü çığırda sallayvisin, demiş.

Gözü körümüş ya.

-Üzümcü dayı üzümcü dayı!

-Ey!

-Ay dayı gakamaycan, şu çocuğu bi sallayvi,

-Sallayviriyin gızım, demiş.

Girmiş gapıdan:

-Nerde gızım, nerde gızım.

El sallarımış.

-Önüñde, öñüñde.

Gelmiş beşşiği bulmuş.

-Nenni, nenni, nenni, demiş.

Babam getdi Gülbeşer'e

Garaları gırkara, alaları gırkbeşere

Baban getti Gülbeşer'e

Nenni amına goduğumun çocuğu nenni

Demiş.

-Ay dayı ende nenni nasıl şey, benim üsdüme gibi, demiş.

-Gızım, bizim köyde hanımlar böyle çekiyrı, demiş. Onlardan böyle duydum

da.

-Gözel çek nenniñi, demiş

-Üzümü dökdüm büke

Gocanı sokdum yüke

Gör de Yus gözünüle

Nenni amına goduğumun çocuğu nenni

Demiş.

Adam köhünden çıkmış. Orda tek tüveği varmış. Aldığı bileyi tak! Adamı vurmuş.

Gonu goñşu:

-Ney len bu tüvek sesi?

Candarma geliyri, adamı götürüyru. Adam hapisde yatmış çıkmış. Bi da evlenmiş. Geçinip gidiyri. Garı da getmiş başkasına bi gocaya varmış.

2.20. AYDIN'A GİDEN KELOĞLAN

Derleme tarihi: 30.06.2000

Anlatan: İsmail Çicek

Keloğlan Aydın'a getmiş. Bedel dutiymişler. Orda duruyka Ağa getmiş, zeytinlikten iki guş bulmuş gelmiş.

-Oğlum, varıvrin, bunu kesin, temizlen de, yen, demiş.

Varmış orda yolmuş, temizlemiş, yümüş, yıkamış. Oraya da desdiyi goymuşumuş, doldurcak. Ufak su dökese gelmiş. Çeşmenin yanına sapsmış da su dökübatırımı, bi köpek gelmiş gövercinleri ordan alıymış. Hoşt hoşt, demiş de daşı bi atmışımı, desdiye denk gelmiş, desdi de gırılıymış. Eli boş çıkavarmış.

-Hani oğlum gövercinler.

-Ağa, çeşmenin az ötesinde ben ufak su dökeriken, bi köpek geldi gövercini alıvdi, demiş. Hoşt hoşt deye bi daş attım, daş da desdiye dokandı, desdi de gırıldı, demiş.

-Len sen, iki gövercine sahip çıkamadın, sen yaramazsın, demiş çıkariymiş.

Çıkmış getmiş sağda solda gezerike gezerike birine ta bedel durmuş. Bedel durduğu ağanın garısı ona bakmazmış. Sırtını başını bit yeyip gider. Yemeğini dışarda goyviriymiş, sırtını başını yıkayımezimiş. O garı da başkasıyla düşer galgarımış. Gocası sarhoş olurumuş. Gaveye gider, içer içer içer sabala gelirmiş. Bazı gavade galır gelmezimiş. Garı da öyle dosduyla düşer galkarımış.

-Abıla, demiş, bana bakıcaksan bak, sırtımı başımı yıykaycaksan yıyka, yemeğimi güzel yapıvcesen yap. Yapmazsan senin yaptıklarının hepsini ben biliyın. Ağaya deyvicen, demiş.

-Deyvirisen deyvi, demiş. Yıkamaycan, var get. Biz senin paramı vermeyiz, çık var get, demiş.

Ağaya gidiyri:

-Ağa, sen gaveye varıp gidiyrisin, ağşam içip sıçıyrisin, bi adam var geliyri, sabadak senin garının yanında duruyru, demiş.

-Deme len!

-Ya!

-Böğün ağşam sen gaveye getme, bekleyelim, demiş.

-Olur.

Ağşam olmuş, yemek yemişler. Adam:

-Oğlum, demiş, dabancayı al, sen şurda bekleyedur. Ben gaveye bi varyıın geliyin, demiş. Rakı filân içmeycen ben, bi çay içip dönivriyin, demiş.

-Böğün getmesen sen, demiş.

-Hayır hayır gidiyin.

Dabancayı eline vermiş, getmiş gaveye. Gaveye geldikten sora gırığı gelmiş.

-Çekil len, yolun üstünden, demiş.

Ağa sanmış onu, çekiliymiş. Çıkmış yokarıya. Duruyka ağası gelmiş:

-Oğlum n'oldu?

-Ben seni sandım. Aynı senin pardüson gibi pardüso geymiş. Çıkdı yokarı, demiş. Almış dabancayı elinden, eline bi nacak vermiş.

-Eğer onu ben vuramazsam merdivenden ineriken sen bacaklarına vur nacağı.

Yokarıya çıkmış. Tan tun ederike dutturamamış. Adam gaçıp merdivenden inerike Keloğlan dutmuş nacağı bi sallamış, üsdünden geçiymiş Keloğlan.

Merdivanın altında öküz varmış dakılı. Öküzün anninin çatına çakılmış galmış o nacak.

-Noldu demiş?

-Dutduramadık getti. Nacak öküzün başına çakıldı galdı, demiş.

-Ver dabancayı bakryın, ben ardından getçen. Öküz mundar getmesin kes, demiş.

Gece garanlıkda Keloğlan yaralı öküzü kesiyryn deye, sağlam öküzü keşmiş attıryıymış. Bakmışımış sağlam öküzü kesmiş. Ağa gelirse beni öldürü, ben gaçıyın, demiş gaçmış getmiş. Dönmüş getmiş şehere Keloğlan omuzda nacak.

-Odun yararın, odun giyarın, derimiş.

Bi adam çıkmış gancık eşşeğe binmiş.

-Oğlum, sen bana bedel durumun, demiş.

-Duruyun ağa, demiş.

-Şu eşşeğin guyrüğünün altındaki ney, demiş inmiş de.

-Biri amı, biri götü, demiş.

-Yaramazsın sen bana, geç.

Ordan bi tüccarın biri de demiş ki:

-Ay oğlum sen bilemedin, demiş. O, demiş, bedeli vardı da gızıyla oynayıvdi de, demiş. Am bilmez arayrı o, am bilmez, demiş. Sen, biri bok deliği, biri sidik deliği deycen, demiş. Sırtını değışir de önüne geç, demiş. Sırtını değışirmiş önüne geçmiş.

-Oğlum bana bedel durumun, demiş.

-Duruyun ağa, demiş.

Gine:

-Eşşeğin guyrunun altında ney, demiş.

-Biri bok deliği, biri sidik deliği, demiş.

-Tamam sen bana yararsın.

Almış gelmiş bunu. Varmış getmiş goca bi tarla varımış, arpa ekmiş.

-Oğlum, senin işin bu arpayı bişmek, demiş.

-Eh olur ağa biçiyin, demiş.

Başlamış Keloğlan arpa biçerimiş. O gızı azığını getiriymiş oraya. Yerimiş arpa biçerike. Iscak çökmüş, pitler gibirdaşmış guşluk olunsura. Çıkarmış sırtını,

donunu monunu çıkarmış. Dömelmiş arpa biçerike. Gız azığıyla gelmiş. Bi bakmış Keloğlan çırcıplak dömelpduru.

-Len n'oldu Keloğlan, demiş.

-Ben gışın üşüyrün da, gün ışığı gatiyrın, gışın üşümemek için, demiş.

-Ee.. faydası oluyru mu, demiş.

-Oluyru, demiş.

-Ee.. ben de üşüyrün ben de gatiyrın öyleyse, demiş.

O da donunu çıkarmış o da dömelmiş. İki öyle arpa biçerike iki üç gün öyle arpa biçmişler. Susamışlar, su içe getmişler bahçaya. Tulumba varımış, tulumbaya basmış gız. Keloğlan:

-Götümü dıka, gattığım ıscak çıkıvri, demiş.

Gız barmayla götünü dıkamış, Keloğlan suyunu içmiş. Gız içicende Keloğlan basmış.

-Ee.. sen de dıka madem de, ıscak çıkmasın, sen dıkattın.

-Senin deliğin iki ya, demiş. Birini elimle dıkayrın biriyle de tulumba çekiyrın, ötekkini neyle dıkaycaz, demiş. Daşşak delen var, onuyla dıkayın mı, demiş.

-Dıka, demiş.

Gamışına daşşak delen derimiş. Onu oraya dıkamış. Gızı alışdıryımış. Sabala gelirimış, hemen donunu orda çıkarıymış. Keloğlan orda biçipduru. İki üç günedir gız geç galmış. Buvası:

-Bunda bi iş var, demiş. Gızım sen ne iş görüyrün, neden gelmeyrın vaktında.

-Ay buva, Keloğlan ağlayrı, zızıluyrı ben bunu nasıl biçicen ıscakda, deye. Ha aççık aççık yardım edivriyrın, iki üç saat yardım edivriyrın, demiş.

Bi gün ağa şafakdan gakmış, onlar gakmadan, getmiş, tarlanın içinde bi ağaş varımış. Ağacın başına çıkmış. Gız ne yapıcak tanıycan, deye, durmuş.

Keloğlan arpayı biçmiş biçmiş, gün doğmuş. Donunu şalvarını çıkarmış dömelmiş. Duruyka gız da azıkla gelmiş. Arpayı biçecek biçecek ağacın dibine varmışlar.

-Böğün bi beygir işi yapalım, demiş Keloğlan.

-Nasıl olcak, demiş.

-Ben at olun, demiş, ihaha ihaha dolaşırın at gibi. Sen de eline bi arpa şelevresi alır püşha! püşha! dersin, demiş.

-Eh, demiş gız.

Gız kısrak gibi eğilmiş. Keloğlan gızın götünü bi kokmuş, beygir gibi burnunu göğe bi dikmişmiş, ağa ağacın başında durupduru. Ağayı görmüş.

-Ayvah, ağa burda ya, demiş.

İha ha.. demiş at gibi bi kişnemiş, sırtım ordan almış şöyle ediymiş, kaçmış. Gız da ordan bi dutam arpa almış püşah, püşah dermiş. Ordan iniymiş buvası:

-Gel bakıyın, demiş. Çat güd dövelek dövelek eve atıymış. Keloğlancığım da garadan çıkmış gelmiş getmiş Aydın'dan buraya.

2.21. KISMETİNİ ARAYAN ADAM

Derleme tarihi: 25.07.2000

Anlatan: Hüseyin Korkmaz

Eveli Vehbi gibi bi oğlan varımış. Evlenememiş. Kimse varmamış. Oraya varmışlar, buraya varmışlar yok. Böyle yaşını almış.

-Benim bu köyde nasibim yok, demiş. Çıkıyın gidiyin dışarlara, beliki nasip vardır dışarlarda demiş.

Haydı bakalım. Çıkmış, şehir şehir, gasaba gasaba giderike acıkmış. Bi bakkala girmiş.

-Selâmün aleyküm.

-Aleyküm selâm.

-Bakkal efendi, ben acıkdım, demiş. Bana aççık bişey ver, demiş.

-Burda ekmek yok, bişi yok. Lokumla püskevüt goyviriye ye, demiş.

Püskevütüle lokum goyiymiş, yemiş.

-Sen nerelisin, nerden geldin, demiş.

-Şu yanlıyın.

-Ne arayrın.

-Ben bu yaşa geldim, evlenemedim. Kimse varmaydı. Nasip başka yerde mi deye çıktım. Şurayı burayı araştırdırın, demiş. Allah beni tek mi yarattı bilmen, demiş.

-Sen şu mahalleye dikil, bi kadın bulursam dokuz kere yaparın, bi kadın bulursam dokuz kere yaparın deye şu mahalleye dikil de, demiş.

Çıkmış o mahalleye dikilmiş:

-Bi kadın bulursam dokuz kere yaparın, bi kadın bulursam dokuz kere yaparın derike kadının biri el etmiş gel deye.

Varmış:

-Sen demiş , her ağşam dokuz kere yaparımın.

-Yaparın.

-Eğer her ağşam dokuz kere yapamazsan, beş altıya düşürüsen, sende yediğin yemek parasını alırım, seni evden çıkarın, demiş.

-Tamam, demiş.

O gece dokuz kere yatmış, ertesi gün sekize düşmüş, ertesi gün yediye, ertesi gün altıya düşmüş.

-İşallah seninle hesabı görücez, demiş garı.

Adamı ataş almış, evtükmeye başlamış.

-Varyın bakkalın yanına gidiyin geliyin, demiş.

Varmış bakkalın yanına.

-Nerde, buldun mu, demiş.

-Buldum bakkal efendi ya, demiş. Böyle böyle şart goştü. Eğer beşe altıya düşürüsen, hesabı görür çıkarırım dedi, demiş.

-Varıvi deyiki, demiş. Anamıla buvam gelecek bu gece aramıza, hazırlan de, demiş.

Gelmiş eve:

-Bu ağşam buvam gelecek, demiş. Garı hazırlan bakalım, bişiler bişir, demiş.

Garı hazırlanmış etmiş eylemiş. Yok, öte bakmışlar beri bakmışlar, gelen de yok, giden de yok. Yatmışlar gine. Sabalayın erkenden adam gapıyı çalmış. Bakkal gelmiş.

-Oo.. geç baba, geç baba.

Sarılmış Keloğlan, gelin de sarılmış baba, deye.

-Oğlum, uezir dilerin, demiş. Ağşam gelemedik. Muzavirler gelivdi, demiş. Muzavirlerle oturcaz, etcez eyleycez deye vakıt geçdi, demiş. Vakıt geçdikten sona gelmedik, demiş. Anañıla yatağa yatdıydık, demiş. Her gece dokuz kere yapmayı âdet edindiydik, demiş. Dokuz kere yaparıka yaparıka, ananın iki deliği birleşivdi, demiş. Ben şindi onu doktura gôturcen, demiş. İşşallah doktorda iyi ettirip geldiğimizde birlikde geliriz, demiş. Oyle deyince, getmiş bi olçmüş garı, iki prmak şey galmış.

-Aman herif, dokuz kere yapmayı boşlayalım. Anan gibi olurun ben de, bi boka yaramaz. Birer ikişer edelim, yatalım demiş.

-Tamam garı, demiş.

Adam ondan da gurtulmuş, birer ikişer yapmışlar. Garı goea olmuşlar, geçine getmişler. Adam takkayı gurtarmış.

2.22. İHTİYAR DOKTOR

Derleme tarihi: 25.07.2000

Anlatan: Hüseyin Korkmaz

Eveli bi adam varımış. Tek bir oğlu varımış.

-Ah oğlum, seni ölmeden bi eversem derimiş. Ben ölürsem yarın bi südü bozuğa çatarsın, başın belâya girer. Ben ölmeden seni bi eversem derimiş. Eğer ben seni everemededen ölürsem, soş soevalla soeyunu sopunu, asaletini de, südü temiz, asaletli bi yerden bi garı al, demiş. Aksi yerlerden alıp da başını belâya sokma, demiş.

Tamam buva derike, duruyka adam ölmüş. Çocuk gakmış evlencen, deye.

şuna demiş:

-Nasıldır?

Buna demiş:

-Nasıldır?

Birine demişler:

-Tamam, bunun asaleti iyidir. Bu gızı al, demişler.

Onların dediğine göre o gızı almış. Evlenmiş bu. Onun da ayağı dışarıymış, südü bozuk.

O garı:

-Böğün garnım ağrıyı, böğün gıcım ağrıyı, böğün başım ağrıyı. Filân yerdeki doktru bana getir, derimiş. O doktor da havardaymış. O doktrun da dıymuş namını. Onu getir, derimiş. Zıkır zıkır zıkır durmazımış. Bi gün demiş:

-Tamam garı. Yarın gidiyin alıyın, geliyin.

Sabalayın gakmış, haydı bakalım yola düşmüş. Giderike giderike önünden bi ehtiyar adam gavuşmuş.

-Selâmün aleyküm

-Aleyküm selâm.

-Nere giden oğlum, demiş.

-Ben vilâyette doktura gidiyırın, demiş.

-N'olcak?

-Benim garı hasta. Hergün hasta, durmayrı, başım ağrıyı, garnım ağrıyı, gıcım ağrıyı. Doktor getir deye durmayrı. O doktru getircen bi bakıtcan, demiş.

-Ay oğlum onlar benim ırağım, demiş. onların hocası benim, demiş. onları ben okuttum, ben doktor yaptım.

-Len baba öyle bilmişliğin varısa beni ora yorma, demiş. Dönelim şu garıya bi bak.

-Tamam, haydı dönelim. Bakıyın, demiş.

-Oğlum ben bi kör olcan, demiş. Sen beni golumdan dutcasın, demiş. Yetdiri yekdiri varcaz eve gircez, demiş. Garına deycenin ki: garı ben gidiyırđım doktru ya, filân yeredak vardıyđım, bu adam oraya kakılmış galmış. Şu ehtiyar adam, közü de kör, kulağı da duymayrı. Goyup geçemedim, vicdanım yemedi, döndürdüm aldım geldim, demiş. Önüne goycasın, çayını gavesini eline verip göstercesin, demiş. Ben doktru yarın gidiyin gayrı de demiş.

Getmiş garısına söylemiş böyle böyle deye.

-Olur, demiş.

-Madem doktru gidemedin unu bari üğüt gel, demiş. Bi değirmen dutalım da, unu üğütgel.

-Olur.

Bi yük dutmuşlar. Sarmışlar merkebe. Haydı bakalım dermene getmiş. Varmış dermene, dermen galaba. Löbet gelmemiş. Bekle bakalım bekle bakalım gecenin yarısı, sabahın önü olmuş. Adam üğütmiş unu. Haydı bakalım, adam gelirike sabah olmuş. Ezen de okunmaya başlamış.

-Gız! Gız!

-Ey!

-Gel merkebi yıkalım.

O dermende üğü de dursun. Ağşam olmuş, ehtiyar da oraya yatmış. Duruyka bi adam gelmiş. Gıyıyı tak tak etmiş. Açmış bakmış. Adam şöyle bi goca garpız getirmiş. Onu yükün arkasına gomuşlar. İşini görmüş getmiş. O gettikten sona tak tak bi da gelmiş. O bi tabak sucuk getirmiş. Onu da sereğe gomuş. O da işini yapmış getmiş. Duruyka biri ta gelmiş. Tak tak, bi tabak yoğurt getirmiş. Onu da dolaba gomuş. Ehtiyar adam böyle tanırmış. O getmeden adam da gelmiş dermeden. Ünnemiş yıkalım deye. Hemen o üçüncü adamı un ambarının gapağını açmış, içine gatiymiş de, inmiş yere. Yıkmişlar merkebi, unu çıkarmışlar hayata. Sabah da olmuş, ezen okunmuş. Ehtiyar adam da galkmış.

-Ee baba şindiye kadar ne gördün, ne yaptın, ne geçirdin aınat bana, demiş.

-Oğlum, çayımızı, gavemizi içelim, ondan sona aınadırın sana, demiş.

Çayını içmişler gavaltısını yapmışlar.

-Ay oğlum, benim sanatım ileşberliğidi, demiş. ben ileşberlik yapardım, bi ormana girdim bi tarla çıkardım, demiş. Goşdum öküzü, sürübatırıkta, saban demiri çürük kütüğe bi geçdi, demiş. Asıldım bi çekdim, çürük kütüğün içinden bi gara ilân çıktı, gara ilânı sen bi görseydin, serekde-tabaktaki sucuk gibiydi, demiş. Gara ilânın gafasına bi daş vurdum, gafasına vurduğum daşı bi görseydin, yüklüğün arkasındaki goca karpız gibiydi, demiş. O günden beri benim içimde harıltı gürültü var, un ambarında herif gibi, demiş.

Adam gakiymiş, ordan yoğurdu indirmiş, sona sucuğu, sona garpızı. Un ambarının gapağını açıyımış, adam sinipduru, pır pır pır. Golundan dutiymiş dışarıya, götünün üstüne dört zopa. Merdivenden aşşağı gakmış. Dörtte garının götünün üstüne. Onu da merdivenden aşşağı.

-Doktur oğlu doktursun babacığım, demiş. Buracığa otur sen, ölünceye kadar sana ben bakıcan, demiş. Yeniden evlenmiş, geçine getmiş.

2.23. SARI SAKALI GÖK GÖZLÜ ADAMLA KELOĞLAN

Derleme tarihi: 25.07.2000

Anlatan: Hüseyin Korkmaz

Eveli bi adam varımış.

-Oğlum, ben ölürsem sizden emanetim, sarı sakallı gök gözlü adama hizmetçi durman, demiş.

-Eh buva, demişler.

Buvaları ölmüş, büyük oğlan çıkmış hizmetçiliğe. Giderike bi adam önünden kavuşmuş.

-Oğlum nere giden, demiş.

-Hizmetçiliğe.

-Bana durumun, demiş.

-Buvamdan nasihatliğim var. Ben sarı sakallı, gök gözlü adama durman, demiş.

-Eh, iyi oğlum, demiş geçmiş.

Giderike elbisesini değiştirmiş, oğlanın önüne bu adam bi da geçmiş:

-Bana hizmetçi durumun?

-Ben buvamdan nasihatliğim, durman gök göz, sarı sakallıya.

-Ay oğlum, buranın hepisinin adamı gök gözlü, sarı sakallıdır, demiş. Nereye getsen başka adam bulamazsın, demiş.

-Ee.. duruyun bakalım, demiş.

-Ee.. dur.

Durmuş.

Kim darılırsa, gafasının derisini yüzcez, deye şart goşmuş.

-Darılmak yok oğlum, demiş.

-Peki.

Bi goca köpeği varımış. Davarı varımış. O oğlan davar güderimiş. Davardan gelirmiş.

-Size bi dürüm ekmek atıvcen, hangınız gaparsa o yeycek onu, demiş. köpek gaparsa köpek yeycek, sen gaparsan sen yeycesin.

-Tamam.

Bi dürüm ekmek atıvriymiş, köpek gapıyriymiş. Öyle öyle giderike, çocuk aç susuz ölmüş.

Ortancı oğlan çıkmış aynı adam gine denk gelmiş. Onu gine almış. Onu da öldürmüş aç susuz. Köpeğe atarika atarika onu da öldürmüş.

Güççük gardaş habar almış, duymuş. Haydı bakalım çıkmış varmış. Giderike bunun önüne geçmiş.

-Oğlum bana hizmetçiliğe durumun, demiş.

-Duruyun amca, demiş

-Haydı bakalım.

-Kim darılırsa, gafasının derisini yüzcez.

-Tamam, yüzelim.

Ağşam olmuş, varmışlar. Adam bi dürüm ekmek atmış, köpek gapmış yemiş. Aç yatmış. Sabalayı gakmış davarı almış getmiş. Ordan adamakıllı piynardan bi zopa yapmış, alginca. Gelmiş ağşam eve, davarı gatmış. Adam atıymiş ekmeği, köpek gapıvcende gafasına bi çatladiyırı zopayı, köpek tap. Çat gü köpeği öldürüyu. Ekmeği alıp yeyrı.

-Darıldın mı ağa?

-Hayır oğlum, deyri. Barabır yeyelim yemeği, deyri. Barabır yeyillar gayrı yemeği.

Bi gün çocuk davarı götürüyu. -Dağa varıyı bi armıdın başına çıkıyı. Keçilere deyri:

-Ben çırpıcan, siz toplaycasız, indiğimde barabır yeycez, deyri.

Çıkıyı, armıdı çırpıyı, davar yeyrı. O çırpıyı davar yeyrı. Davarı torlayrı toplayrı bi sık ormanın içine delduruyru. Bi ataş verıyı. Cayır eayır yakıyı. Gurtulabilen beş on gadar cavlak cavlak gurtuluyru. Haydı bakalım eve getir.

-N'öldü oğlum, deyri.

-Amca ben armıdı çırpıdım, barabır yeycedik, deyri. Hepisini bunlar yemişler, ben de yakdım ataşladım, deyri. Darıldın mı ağa, deyri.

-Ne darılıym oğlum, deyri.

Davar bitmiş goyuna başlamış, goyun gütmeye. Goyunu güderike güderike bi gün demiş.

-Ağa, bu goyunlar çok kirlenmiş. Bana bi gazan ver de, bögün orda bi yıykayın, demiş. Su ilidiyin, su ısıdıyın orda. Ben bunları bi yıkayın, demiş.

Gazanı almış getmiş, bi ataş-takmış. Adamakıllı gaynatmış. Goyunları dutmuş dutmuş batırmış sermiş, batırmış sermiş. Gelmiş adama:

-Gel goyunların keyfine bi bak, demiş. sırtını yüyünsüre dinlendi demiş. Nasıl yatıylar bak!

Gelmiş ağa bi bakmış, hepsi ölü, serilipduru.

-Darıldın mı ağa, demiş.

-Ne darılıyın oğlum, demiş.

Günleri de dokkuk ötmesiymiş. Adamın anası varmış bi goca garı.

-Ana, get şu ağacın başına, dokkuk dokkuk deye öt de bu getsin.

Anası getmiş armıdın başına çıkmış, dokkuk! dokkuk! dokkuk!

-Oğlum gelivi bak dokkuk ötüyru, hesabını veriyin de get, demiş.

-Yav! Nasıl vakıtsız dokkukmuş bu, demiş. Varıyın bi bakıyın ben ona, demiş.

Varmış. Anası armıdın başına çıkmış dokkuk dokkuk, deyrı. Buna bi daş atmış. Tap! Düşürmüş, orda ölmüş anası.

-Darıldın mı ağa, demiş

-Ne darılıyın oğlum, demiş

-Dokkuk uçsun deye bi daş attımır anaña denk geldi, anañ varmış.

Adam garısına:

-Biz bundan gurtulamaycaz. Sen bu gece bisel ekmek ayın oyun bişir, köhünlere basalım, gaçalım bu burda galsın, demiş

Garı ekmek bişirmiş. Bunu duymuş keloğlan. Getmiş köhünlere girmiş. Garı ekmek bişirmiş bişirmiş, gece köhünlere basmış. O alt yanındayken üst yanına basmışlar ekmekleri gece sabah olmadan.

Haydı bakalım, giderike giderike sabah olmuş, gün doğmuş. Keloğlan'ın sidik işeyesi gelmiş. İşemiş. Şır şır şır sidik akışırımış. Adam:

-Gatmerin yağı daha akışıyır, demiş. Gide gide bi denizin gıyısına varmışlar, yıkılmışlar oraya yatmışlar. Ordan hemen köhünün içinden çıkmış yürüyüymüş Keloğlan.

-Len sen burda mıydın, Keloğlan.

-Burdayım ağa, demiş. Ben sizden ayrılman. Darıldın mı ağa, demiş.

-Yok, darılmadım, demiş.

Garıyla ikisi gavilleşmişler. Gece onu aşşa başa yatıralım, ben sana dürterin, haydı haydı, derin, dekmeyelim denize gakiyrelim, demiş.

Ee, bunu Keloğlan duyuyru. Gece gakiyırı üğürken, hemen o adamı aşşa doğru tekerleyviriyır. Kendisi ortaya yatıvriyır, garının yanına. Garıya bi dürtüyru. Haydı haydı deyır. Garıyla ikisi dekmeleyıllar o adamı, denize gakiyriylar, yatıylar ikisi. Sabala gakiylar gocası yok. Onun yerinde Keloğlan.

-Gocan benin gayrı, deyır. Gocan getdi denize.

-Hadı bakalım

Dönüylar ordan, gerisin geri geliylar. Orda yeniden düzen dutuylar. O garıyı alıyır. Onuyla öyle geçinip gidiyır.

2.24. KÖŞE DEĞİRMENCİ İLE KELOĞLAN

Derleme tarihi: 25.07.2000

Anlatan: Hüseyin Korkmaz

Adam demiş oğluna:

-Oğlum, benden nasihatım olsun, Köse adamın dermeninde un üğütmen, demiş.

-Eh buva, demişler.

Buvaları ölmüş. Oğlan çıkmış yükü sarmış dermene. Bizim dermen gibi üç dermen varımış. En aşşağıdaki dermene varmış.

-Geç oğlum geç, yık yükünü.

Bakmış köse:

-Ben buvamdan nasihatlıyın, üğütmen senin dermeninde, demiş.

-Ee geç oğlum orta dermene, demiş.

Orta dermene giderike, o başka yerden dolaşmış, orta dermene varmış oturmuş.

-Oğlum, yık üğüdelim.

-Buvamdan nasihatlıyın köse adamın dermeninde un üğütmen.

-Geç oğlum yokarı dermene, demiş.

Baş dermene giderike, gine o adam başka yerden dolaşmış, varmış oturmuş gine o adam.

Oraya da varmış orda da öyle.

-Oğlum, buranın dermençilerinin hepsi kösedir. Mecbur üğütcen bunu.

-E tamam. Getcek yer yok gayrı, üğütcez, demiş.

Yıkılmışlar, dökmüşler. Üğüdürüke:

-Oğlum, unu benden, ırgası senden olsun da bi kömbe bişirelim de yeyelim, demiş.

-Olur Köse dayı, demiş.

Unu gatmış kendinden.

-Oğlum ırga getir, ırga getir. Bi su döker, cıvıdırımış. ırga getir oğlum. Bi goyulduruka, bi cıvıdırıka. ırga getir, ırga getir, ırga getir derike onun hepisini de hamır etmiş Köse gomuş oraya. Dutmuş goea bi kömbe etmişler, ataşa gömmüşler. Onu çıkarmışlar bi da gömmüşler, onu çıkarmışlar bi da gömmüşler. Onu da çıkarmışlar.

-Oğlum, şimdi bi yalan söyleycen, bi yalan da sen söyleycen. Hangımızın yalanı değerli olursa bu kömbeler onun olcak, demiş.

-Ee söyle bakalım Köse dayı.

Eveli bu dermen, daha o yumrunun başındaymış, demiş. Bi yel esdi, bu dermeni yel aldığı gibi çukurun içine goyvidi, demiş. Buraya gwelen löbetçiler, eşşemi dakarı dakarıka, bunun tersinden bi garpız bitti, demiş. O garpız uzaya uzaya, böğüye böğüye böğüdü. Üç yol ağzına vardı. Orda bi garpız döktü, demiş. Bağına bi buçak çakıydım. Gelen de yedi geçen de yedi hâlâ orda duru. Geçerike sen de al, sen de ye, demiş.

-Bi de sen söyle bakalım, demiş.

-Köse dayı eveli buvam arıyıydı, demiş. Bizim bir arı gayböldü, topal arı, demiş. Buvam bunu araya çıkıydı, ileşberin birisi dutmuş, öküzün yanına çifte

goşmuş arıyı, demiş, buvam ordan arıyı saldırmış, aldı geldi, demiş, arının boynu kertilmiş, demiş, aldı geldi buvam, arıcılara sordu:

-Yav bunun boynu yara açmış, kertilmiş, nasıl iyi etcez.

-Endene çevüz çiti çal o iyi eder dediler, demiş.

Buvam bi ceviz çiti sürdü de, çaldıydı, arının boynunda goca bi cevüz çiti bitti, demiş. Böğüye böğüye goca bi cevüz oldu, demiş. Gelen geçen, çoban çocuk daşlarika daşlarika, dibi bi dönüm tarla oldu, bu getti daşını gayasını ayıkladı, demiş. Bi goşdu, bi arpa ekdi sürdü demiş. Erdi arpa. Biçme zamanı geldi, biçmeye vardık arpayı, demiş. Arpayı biçipbatırdık, şöyle bi doñuz çıktı, demiş. Buvam orağı doñuza bi attıydı, doñuzun götüne getti, demiş. Doñuz gaçtı orak biçti, doñuz gaçtı orak biçti, demiş. Arpa da gurtuldu, doñuz da öldü, demiş. Doñuzun garnını bi yardık, içinden bi kiyat çıktı, demiş. Bi okuduk kiyadı: köse'nin ne büyük kömbede, ne güççük kömbede hakkı var deyri, demiş.

-Oğlum senin yalanın benimkinden daha değerliymiş, demiş. Kömbeler senin, demiş. Acıkdim. Sana beş guruş veriyin de bi dilimcik ver demiş.

Beş guruş vermiş, bıçağın galiñliğinde, bi dilim kesmiş, eline vermiş.

-Doymadım.

-Beş guruş daha, beş guruş daha...

Otuz guruş borç etmiş. Köse'nin garnı doymuş. Kömbeyi sardığı gibi almış gelmiş, yıkmış. Garı:

-N'oldu bu?

-Köse böyle etti, böyle etti.

Darıyca varıyın otuz guruşu Köse'den alıyın, geliyin, demiş.

Galkmış gelirike dermene Köse görmüş, Keloğlan geliyri. Garsına demişi ki:

-Ben yatıyın ölüvriyin de, sen ağla-başımda, demiş.

-Olur, demiş.

Bu yatmış oraya, ölü gibi yatmış. Gelmiş Keloğlan:

-Deyze deyze!

-Ey!

-Nerde Köse-dayı.

-Ay oğlum Köse dayın öldü ya, demiş. Hıçık burda yatıpduru, demiş.

-Gelmişike bi kürek toprağım nasip olsun, bunu galdıralım deyze, demiş.
Benim de nasip olsun bi kürek toprak.

Goñuyu goñuyu ünemişler gelmişler. -Gelivrin Köse dayı ölmüş dey.
Gelmişler, Köse'yi sarmışlar, sarmalamışlar. Gelmişler mezerliğe gömmüşler.

-Bu diri getti. Ben n'etcek bu gece tanıycan, demiş.

Çıkmış pelidin başına durmuş. Duruyka üç beş eşkiya, soygun soymuşlar,
bilmen ne yapmışlar, mezerin içine girmişler. Belişicez dey. Belişmişler belişmişler
goca bi buçak varımış, o galmış.

Birişi:

Ben alcan,

Birişi:

-Ben alcan,

Başka biri:

-Ben alcan derike...

-Böyle olmaz, demişler.

-Ee..

-Bak yeni bi ölü ölmüş. Bunu çıkaralım. Bu goca buçağı bi varmada kim
şippedek belinden kesdirivrise buçak onun olsun, demişler.

-Eh olur.

Gazmışlar, deşmişler, çıkarmışlar Köse'yi. Köse gımış gımış bakaımış

-Len amca sen ölümün, dirimin, demişler.

Köse şöyle bi göz atmış, pelidin başında Keloğlan'ı görmüş.

-Diriyin oğlum, demiş. Bu mezerde ölülerin hepsi diridir, demiş.

-Çığırsan gelirler mi?

-Gelirler.

-Çığır bakalım, demiş

-Leyn, arkadaşlar sizi çığıryıylar, demiş Köse.

-Varıyız varıyız, demiş Keloğlan pelidin başından.

O eşkiyalar, ölülerin hepsi geliyri, dey paldır, küldür bütün eşyasını
goyduğı gibi kaçışmışlar. İnmiş Keloğlan pelidin başından. O ziyneti, eşyayı
belişmiş ikisi. Haydı bakalım Köse evüne, Keloğlan da evüne varmışlar getmişler.

2.25. TEMBELZADE

Derleme tarihi: 25.07.2000

Anlatan: Ali Korkmaz

Zamanın birinde padişahla garısı tartışmış. Tabii padişahın maaşı var getirip yeyillar. Garı deyri kı:

-Padişahım erkek seldir, garı benddir. Senin padişah olup, paran çok olup, ben ölesiye bend olmadıktan sora; paran sel olur akar gider, para filân dutamazsın, demiş.

İkisi tartışırıkı...

Bi gün padişah dağlarda gezerike, bi mağarada bi tembelle karısıyla karşılaşmış. Bunlar sadece altında bi hasırıla, peliperişan yaşallarıymış. Onları görmüş. Garısına:

-Ben seni tembelin garısıyla değışicen. Bakalım kim hakk çıkıcak, deyri

Garısını yanına alıyır. Tembelin yanına varıyır. Garıyı değışiyır padişah. Eski sırtı eski garısına geydiriyır, yeni sırtı da tembelin garısına geydiriyır arkasına dakıp alıp geliyır. Onuyla evleniyır.

Tembele soruyru padişahın garısı:

-Sen ne işlen?

-Ben bi arka odun götürün, çarşıda satarın, bi ekmek alır, yer yatarız, bişey istemeyiz, deyri.

-Senin gözünü çıkarım, deyri garı. Böğün oduna iki kere dönücesin, deyri.

-Yav garı ben...

-Böğün iki dönücesin, deyri.

İki kere dönüyru.

-Artırdığım parayla bana bi goyun derisi alıcasin, deyri.

-O n'olcak?

Onunla ben çorap örüp satcan, deyri.

Tembel arttırdığı parayla bi koç derisi almış. Garı bunu yolmuş, eğermiş, çorap örmüş. Tembel onu satmış.

-Kışın sen ne yaparsın?

-Kışın yaş odunu alan olmaz, aç yatarız burda, demiş.

-Şu mağarayı gördün mü? O mağaraya yazdan guru odun doldurcasın, kışın onu satcasın, deyri.

Adam öyle yapıyır. Kışın satcakları zaman, çobanın biri bi ataş goyiymiş. Odun mağarada yanmış getmiş. Tembel varsaykı külü yığılıpbatır. Ağlayarak çıkagelmiş.

-N'oldu?

-Odunumuzu çobanlar yakmış. Kül yığılıpduru.

-O kül güçlüdür, getir. Sabın yerine kullanalım, deyri. Orda çamaşır yıkayrı kadın. Tembel külü toplarık, baksaykı yokarda külçe varımış, külün içine akmış, ataşın yalıfından. Külün içinde ışıl ışıl tabaklar. Fakat tembel cahil olup bişey bilmediğinden, garı külün içini bi deşmiş. Bakmışıkı altın gırıklar, topakları var. Hemen varıp bi toplayıllar, dünya altın. Allah! Bunu götürüp satıylar, kuyumcuya bozduruylar.

-Git, diyor. Padişahın sarayının yanına, orda bir arsa var, onu al mütaiter ver, padişahın sarayından bi gat fazla olcak, deyri. Oraya bi apartman yapıdırıyır tembel. Oraya yerleşiyır. Padişahın hiç habarı yok. Oraya bi apartman gönderulmuş. Altına bi dükkan açılmış. Padişah alış veriş ederimış emme tembel olduğunu bilmezimış.

Padişahın o tembel garısı da bişi bişiriymiş, yavan yaşık. Alaña dökellerimış, telef ederimış. Padişah o tembele borçlanmış, dünya borç etmiş, maaşı yetmez olmuş.

-Bi gün beni bi davet edin, diyor.

-Edelim padişahım.

O esnada tembelden garının üç dene çocuğu olmuş. Üçü de oğlanmış. Çocuğun birinin adı: Ne idik. Birinin: Ne öldük. Birinin adı: N'olcaz'mış. Padişahın önüne bi yemek koyuyollar, gümüş tepsi, altın gaşşık, sofrayı donatıylar her türlü yemeğile. Bi baksaykı boşadığı garı. Temmeli iyi tanıyır. Tembelin zayıf bedeni getmiş, acarlaşmış o tembel. Padişah utanıyır.

-Utanma utanma padişahım ye.

Yeyip içtikten sora padişah garıya der:

-Sen haklıymışsın be kadın, sen haklıymışsın, battım öldüm, galk gidelim.

-Yo, der. O iş orda bitti. Seninle biz gardaş olduk.

-Tamam.

-Padışahım, biz ne idik, ne olduk, ne olcaz. Biz onun için çocuklara bu ismi verdik, demiş. Zamanında biz hasrın üstünde, bi tembeldik. şimdi goca-bi sarayımız, apartmanımız oldu. Fakat sonumuz ne olcak onu bilmeyrız, demiş.

İşte, erkek seldir, garı benttir, yarenliği de burdan gelmiş.

2.26. DÜNYA GZELİ

Derleme-tarihi: 25.07.2000

Anlatan: Hüseyin Korkmaz

Bir adamın iki oğlu varımış. O iki oğlanın buvaları ölmüş. Ölmeden nce:

-Oğlum, demiş. Ben leceğimde, bi yk bi denk haram param var; bi denk de halal param var. Hangını alcasanız, gönüllü alın, demiş. Biri:

-Ben halal para alcaz, demiş.

Biri de:

-Ben haram parayı alcaz, bi yk bi denk, demiş.

-İyi tamam, demiş.

Bi dünya gzeli peyda ölmüş, bi dünya gzeli çıkmış amma! Bi yk bi denk paraya grlrmş. Bi yk bi denk parayı alan giderim,iş görmeye. Bi yk bi denk alan gardaş da getmiş görmeye.

Bi denk para alan demişi ki:

-Bi denk para aldık amma-dünya güzelini göremedik. Öteki gardaşım gördü.

Birisi demişi ki:

-Ne var onu grceğide, ben sana her şey yaptırırviyin ona, demiş.

-Haydı bakalım.

-Nasıl olcaz?

-Sen iki bilezik al, iki beşibirlik, bi seksenlik altın al, bi rs eki al.

-Ee..

-Dünya güzelinin evünün önüne bi çadır gur. Eline alıvı çekici rs, sabadak tan tan et gaz tenikesini. Habire al öğütme hiç adamı sen. Tangıdı tangıdı tangıdı sabadak. Sabah olmuş bilezikleri dakmış adam. Neyse dünya gzeli demiş:

-Yav bi adam geldi buraya, in midir, cin midir sabadak ügütmedi beni. Böyle tangıdı tungudu ne ediyrı, demiş.

Varmış cariyelari bi bakmış. İki bilezik var orda ama orda gayatına iyi. Dönmüş oraya:

-Abıla o bi guyumcu, demiş. İki bilezik çıkarmış amma ne deyin sana, demiş.

Bi yük bi denk paraya gösteribatın kendini, gıkdığı bileyi ordan gıcır gıcır gelmiş. Guyumcunun yanında bilezikleri görmüş.

-Kuyumcu dayı kaç para veriyın bilezikleri.

-Yav goley fakat ben kendim dakarın, demiş. Ne yaparsam yapıyın. Eskiden buvamin nasihati var, ben kendim dakarın, demiş.

-Dak kuyumcu dayı.

Uzadıymış gołunu. Bileğinden, elinden dutmuş dakmış.

-Tamam, kaç para bu?

-Şu para.

-Tamam gönderiyin, demiş. Gine başlayıymış tan tan tan tan. Sabalayı olmuş. İki beşi birlik gibi dakmış seksenlikleri oraya.

-Varıvrın bakın bakıyın ne çıkardı o Kuyumcu. Ügümedi gine hiç, demiş.

Varmış gelmiş:

-İki altın çıkarmış emme gayat iyi abıla, demiş.

Gine gelmiş dünya gözeli.

-Fakat bunu ben kendim dakarım, demiş.

-Tamam, dak.

Bunun boynunu gıcaklamış dakmış. Altını iliklemiş zenciriyle barabır. Tamam, getmiş.

Gine başlamış tangıldamaya, altın etekliği asmış oraya. Dünya gözeli bi da yollamış:

-Ne çıkardı bi da bak bakalım.

-Abıla bi altın eteklik çıkarmış emme ne deyin sana!

Gelmiş gine:

-Kaç para bu?

-Ben kendim dakmayınca fiyatını demen, demiş.

-Ee dak bakalım

Attıymış önünde fistanını şeyini. Altın etekliği etten bağlamış. Yokardan aşşa sallamış. Sallayınsıra, galdırıymış eteği de bi tükürmüş. Dünya gözeline marakına getmiş. Eve varmış:

-Len, demiş, benim orama ne tükürcek o kuyumcu denen. Ben bunu sorup gelcen, demiş.

Vara vara varmış:

-Yav, ötekileri dakdın, fakat orama ne tükürürün sen, demiş.

-Abıla endenin galıbı oturmamış, demiş. Enderin galıbı olacak, oturcak, yarın ağşam çıkarın, ne deyin sana, demiş.

-Olur.

-Sabalayın sen yalnız erkenden gel. Hamamcıyla bazarlık yapalım, öğlene kadar. Orda dakarız galıbı demiş. hamamda dakılır bunun galıbı, demiş.

-Oldu.

Tan tan etmiş, gastandan yalandan.

Dutuyru dünya gözeli sabalayın, geliyor.

-Yaptık mı?

-Yapdım abıla yapdım. Gel bakalım.

Hamama varıylar.

-Hamamcı dayı öğleye kadar kaç para alın.

-On lira, yirmi lira.

-Al paramı öğlen gel.

Giriylar içeriye.

-Nasıl dakılacak bu kuyumcu dayı.

-Ben tarif etcen. Yat sen şuraya.

Yatırmış göbek daşına, soyunmuşlar. Bacağın biri bi yanına, biri bi yanına. Buna bi yerleşdirmiş. Haydı bakalım al gözüm ver gözüm. Hababam taburuna dutuşıymışler bunlar. Demişi ki işi gördükten sona:

-Ayvah, demiş ceplerini bi yoklamış.

-N'oldu?

-Valla galıp dükkanda galmış, unutmuşuyun.

-N'olcak?

-Sen endeki gibi dur, ben galıbı alır gelirin, beş dakikada varırın gelirin, dakarın, demiş. Emme gıbırdama bozduruvrisin. Öyle olursa gine bi sürü uğraşcaz, demiş. hiç uğraşmayalım.

Gapıyı çıkmış getmiş, kaçmış. On ikiyi geçmiş bire gelmiş saat.

-Hanım efendi, yeter gayrı yav.

Dünya gözeli:

-Galıbı bozarsın gıbırdatma, derimiş.

Bi girmiş içeriye.

-Senin galıbını da seni de... Çık gapıyı.

Attırmış dışarı. Dünya gözeliydi ya...

2.27. YELKOVAN OTU

Derleme tarihi: 27.07:1999

Anlatan: Yusuf Kılınc

Eveli bi adam, arkadaşının garısına göz gomuş. Ben bunu nasıl elinden alırım deye düşünürümüş. Derike bi gün dağda karşılaşmışlar. Adam demişi ki:

-Arkadaş senin karıda benim gözüm var, ben seni öldürüp, garını alıcan, demiş.

-Sen beni öldürüsen, seni dama atarlar. Sen, vaz geç bu davadan, demiş.

-Benim, seni öldürdüğümü kim bilicek, in yok, cin yok. Öldürüp daştan düştü derin filan, demiş.

O sırada, örüzger, yuvarlaya yuvarlaya bi yelkovan otu getirmiş.

Adam demişi ki:

-Sen beni öldürüsen işte bu yelkovan otu şahitlik eder, demiş.

Arkadaşını dinlememiş, orda öldürmüş. Kazayla öldü filân, demiş. Daha sonra dul kalan karısını almış.

Bu işin üzerinden çok seneler geçmiş, adam garısıyla tarlada çalışırka, gülmüş. Garısı:

-Herif sen ne gülen, demiş.

-Hiç, demiş. Şu yelkovan otu insana şahitlik mi eder, deriken karısı n'oldu deye ısrar etmiş.

Adam başlamış anlatmaya:

Benim sen de eskiden beri gözüm varıdı. Sen gettin başka biriyle evlendin. Ben dağda onu öldürdüm. Kimse görmedi. Senin gocan da, bu telkovan otu sana şahitlik eder, dedi. Ot şahitlik mi eder, ona güldüm demiş.

Garısı, bunu öğrenince ilk gocasını öldüren bu adamı şikâyet etmiş, benim gocamı buadam öldürdü, beniyle evlenmek için, deye. Adamı götürmüşler, eezasını çekmiş.

2.28. İNSAN HUYU, HAYVAN HUYU

Derleme tarihi: 28.07.1999

Anlatan: Aşalı Kılıç

Bi varımış bi yoğumuş. Adamın bi gızı varımış. Gızına dünürcüye gelmiş biri. Gızını vermiş. Bi da gelmiş, ona da vermiş. Bi da gelmiş ona da gelmiş. Üçüne de söz vermiş. Gancık eşşegini, gancık köpeğini bi odaya gapatmış, bi dua okumuş. Birez durmuş açmış bakmış gızı hangısıydığını bilememiş.

Üçünü de vermiş, gelin etmiş.

-Varıyın gızları bi ziyaret ediyin geliyin, demiş.

Birine varmış:

-Yavrum nasılsız, iyimisiz?

-Çok iyi çok hoş, Allah ırazı olsun, demiş.

-Bu benim kendi gızım, demiş.

Birine ta varmış:

-Yavrum nasılsız, iyimisiz?

İyiyiz çok iyiyiz ya, bi dediğinde iki dediğinde eşşek gibi galkmayrı, demiş.

-Ha! Bu eşşek, demiş.

Ötekkine varmış:

-Nasılsız yavrum, iyimisiz, n'ışleyrısız, demiş.

-Çok iyiyiz çok hareketli ya, köpek gibi ağzımızı gapıyırıyır, demiş.

-Ha! Bu da köpek.

2.29. GELİN VE GÖRÜMCE

Derleme tarihi: 28.07.1999

Anlatan: Ayşalı Kılınc

Bi evde bi gelinile bi kız varımış. Kız çamaşır yıkaya getmiş. O gelin, kaplankaba yumurtasını, ilân yumurtasını torlamış toplamış, kız gesiden gelinsire bişirmiş de önüne koyuymuş. Kız yemiş onu, kızın garnı şişe şişe şişe (karnını göstererek) şöyle olmuş.

-Gardaşın gebe, gardaşın gebe, gardaşın gebe, gardaşını gaybet, demiş. O oğlana evün gelini.

Oğlan da bıkmış, usanmış. Gupay götürmüş ardından, bi köpek dağmış ardına. Oğlanın eli varmamış öldürmeye. Bi dağın başına çıkarmış, bi pelit yıkmış, govan gibi bi pelit. İçine gatmış da yuvarlayıymış gızı.

Gızın agası da çakalı kesmiş, gızın göynenin ganına boyamış, iletmiş, keşdim, deyelek.

Yuvarlanmış, yuvarlanmış, bi yere durmuş. Bi Yörük çobanı varımış goyun güderimış.

Ihh.. ihhh.. ihhh ederimış bişi. Şöyle bi bakmışımış, pelit govanının için bi gız, insan var. Çıkarmış:

-N'oldun gızım, kim etti, demiş. N'oldun, demiş.

-Beni, demiş gardaşım yuvarlayvidi, demiş. Yengem bi yumurta bişirvidiydi, gesiden geldim de. Garnım böyle oldu, gebe deye tekerleyvidi, demiş.

Hemen onu çıkarmış. Çoban, bi gazan süt bişirmiş, ayaklarından dakıymış. Ağzından keltenkele, ilân lâkır lâkır lâkır lâkır südün içine dökülmüş. Sicim gibi olmuş. O yörük onu almış. O gızın çocukları olmuş, böyümüş.

Aşşağı göçellerimış, bi yere oturmuşlar. Dayıları geçermiş, bazardan gelirimış dayıları. Üş gardaş dayıları varımış.

-Varıvrin ay gızım, ay eğlum, demiş çocuklarına. Şu sallancığı şu pelide gurun da demiş. Yedi gardaşlarımış.

-Yedi gardaşın yeğeniyiz, hatmacığın doğanıyız, Yol hakkı verin ay dayılar den, demiş.

Bicezi bilirimmiş, gerisi bilmezimiş, yuvarlayviren.

-Yedi gardaşın yeğeniyiz. Hatmacığın doğanıyız, yol hakkı verin ay dayılar, derimiş çocuklar.

-Siz kimin çocuklarısınız, demiş.

-Siz bizim dayılarımızımışsınız da anam yolladı bizi, yol hakkı verin, demiş.

Varmışlar, ölmemiş gardaşları, çadırda durupduru. Varmış, garısını boşamış, govmuş o adam. Afnadıymış o çoban gardaşlarına.

2.30. GÖK BONCUK ÇOCUKLA DEV

Derleme tarihi: 28.07.1999

Anlatan: Ayşalı Kılınç

Bi varımış, bi yoğumuş eveli bi üç gardaş varımış. Üç gardaşın bi kız gardaşı varımış. Üç gardaş, dağlarda, gandaklarda avculuk yapallarımış, av avlarlar, yellerimiş, bişiler edellerimiş. Gız çırpı deşiriyrimiş ollarda. Bi kemik bulmuş:

-Kemiği de alıyın da yakıyın, demiş. Kemiği almış, daşa bi vurmuşumuş, bi gök boncuk çıkmış, gıza sarılmış da:

-Ana, demiş gıza.

Gelmiş:

-Ney bu?

-Bi kemik buldum da, daşa vurdumudu bana “ana” dedi, bana sarıldı. Bi gök boncuk çıkdı da, demiş.

-Dayı dayı dayı, demiş.

Üçü de bekârimiş. Dayı aşşa, dayı yokarı derike. Bi gün gidellerimiş, bi dağ varımış, bi dev varımış. Dağdan üzüm alırıka bi dev yakalamış. Devün gafasına bi vurmuş. O gök boncuk çocuk. Dev ganını akışdıralak akışdıralak bi yere varmış, Şöyle baca gibi bi yer varımış. İçine getmiş:

-Ben bunun ardından getçen, demiş. Beni sallan, demiş büyük oğlan.

Sallarık, sallarıka:

-Yandım, tütüdüm, çekin beni, demiş.

Ortancı oğlan:

-Beni sallan, demiş.

Acık sallamışlar.

-Yandım, tütüdüm, çekin beni, demiş o da.

Ondan sona, güççük oğlanı sallamışlar. Güççük oğlan da.

-Yandım, tütüdüm, çekin beni, demiş.

Onu da çekmişler.

-Beni sallan, demiş. Yandımisa da sallan, tütümüse de sallan, demiş o gök boncuk çocuk.

Sallamışlar.

Yandımisa da sallan, tütümüse de sallan; yandımisa da sallan, tütümüse de sallan derike. İnmiş, inmiş. Üş gupada, üş şerbet varımış. Üş gız varımış. Dünya gözeli gibiymiş. O gök boncukdan çocuk da gözeliymiş.

-Bismillahirrahmanirrahim, demiş. Şu büyük dayımın şerbeti, şu ortanca dayımın şerbeti, şu güççük dayımın şerbeti, demiş, Üçünü de içmiş.

-Yavaş seslen anam uyanıvri, demiş gız.

-Uyanırsa uyansın, demiş.

Dev bi gakmış, ölelen-ölelen, gavası yaralı. Bi gomuş, dev düşmüş.

-Bi da vur, bi da vur demiş dev.

Vurmamış. Dev ölmüş. Ondan sona:

-Gızlar, nasıl çıkıcaz?

Gide, gide bi çeşme başına varmışlar. Çeşmenin başında bi munar varımış. Hiç birisi su dolduramazımış. Goca bi ilân varımış. Ne mal yanaşdıryımış, ne can yanaşdıryımış. Ne de su aldırıymış. Bi guş da söğüdün dalına bi yuva yapmış, goça guş. İnip yavrularını sulayamazımış o guş. Varmışlar, o gızlar da yanındaymış. Varmışlar, ilândan hiç birisi yanaşamamış. Mal melâl susuz galmış, gırılmış.

-Ben bu ilânı öldürüyün, demiş.

-Sen bu ilânı öldür, seni ben her muradına erdiririn, demiş o guş:

İlâna bi gomuş, ilân uzayıymış. Bi çokaşmış mal melâl, guş gurt. Her yakalardan çokaşmışlar, içmişler. Ondan sona:

-Ben, demiş guş.

Bi goç kesmişler o millet. Goçu bi yanına sarın demiş, suyu bi yanına sarın demiş guş.

-Sen de üstüme bin, demiş. Lark dediğimde su ver, lark dediğimde et ver, demiş.

Lark demiş su, vermiş, lark demiş et vermiş; lark demiş su vermiş, lark demiş et vermiş. Et tükeniymiş. Baldırından kesmiş de lark dediğinde, eti vermiş çıkmış yokarı dünyaya. Gomuş ora. Varmış gardaşlarının yanına.

-Devü öldürdüm, şerbetlerinizi içdim, demiş. Üş gız var demiş. İpi sallaycaz, gızları çekcez, demiş.

-Bu büyük oğlanın gızı, demişler.

Gız sarılmış çıkmış. Bi da sallamışlar biri de sarılmış, çıkmış. Bi da sallamışlar biri ta sarılmış çıkmış. Üş dayısının üçünün gızı da çıkmış anaları öljince. Çıkarmışlar gayrı bu dünyaya.

Bi düğün etmişler, üçü de evlenmişler, muradlarına ermişler.

2.31. FATMACIK'LA YUSUFÇUK

Derleme tarihi: 28.07.1999

Anlatan: Ayşalı Kılınç

Eveli bi adamın garısı ölmüş. Adam bi da evlenmiş. Eski garıdan Hatmacıkla Yusufçuk deye iki çocuğu galmış. Yeni garı, çocuklarını at, çocuklarını at, deye durmamış. Buvaları:

-Haydın ay çocuklar, oduna gidelim de, ben odun kesiyin, siz çiğdem gazın, demiş.

Dağlara varmış, adam odun keserimiş, çocuklar çiğdem gazarımış. Buvaları odunu kesmiş, ağacın dalına bi gabak asıymış de, dönmüş gelmiş. Gabak örüzger estikçe tak! tak! ederimiş. Çocuklar da buvamız odun kesiyri sanırımış. Aysama kadar çiğdem gazmışlar, çuvalı dolduramamışlar. Çuvalın götü delikmiş. Aysam olmuş tak tak eden sese gelmişlerimiş gabak, tak! tak! tak! ederimiş.

-Tak tak eden gabacık, bizi aldadan babacık, deye bi ağlaşmışlar, bi ağlaşmışlar.

-Ay gardaşım haydı gidelim, demiş.

Bi duman tüten yer varımış. Bi köpek üren yer varımış.

-Köpek üren yere mi gidelim, duman tüten yer mi gidelim demişler.

-Köpek üren yere getsek bizi ısırıvri, duman tüten yere gidelim, demişler.

Duman tüten yere varmışlarımış, bi dev garısı.

-Geçin yavrularım geçin geçin geçin, demiş.

Bi ekmek koyıymişimiş, bi çocuk barmağı çıkmış içinden.

-Bu insan eti, bizi yeycek demişler.

-Yatın ay yavrularım, demiş.

-Anamız bize holusla su getirivride de öyle yataıdık, demişler.

Getmiş cazı garısı. Dolduruvriyrimış, dökülüvriyrimış; dolduruvriyrimış, dökülüvriyrimış. Doldura döküle, deldura döküle iyice gızmış.

Gideriken Hatmacık'la Yusuhcuğu hararın içine gatmışımış. Yusuhcuğun elinde bi tımlı varımış. O tımlıyla hararı yarmışlar çıkmışlar. Hararın içine dev garısının ala köpeğini, ala danasını, ala kedisini gatmışlarda hararı gine dikiymişler. Hanaya çıkmuşlar. Geliymiş o dev garısı, bi vurmuş zopayı "hav" demiş.

-Ala köpeğim gibi havladırın.

Bi vurmuş, "miyav."

-Ala kedim gibi miyavladırın.

Bi vurmuş mööö.

-Ala danam gibi böğürdürün, demiş.

Hanayda bişi tıkr tıkr ederimiş.

-Ay keme çıkarsam yerin, demiş.

Hanaya çıkıymişimiş, hanaydaymış. Hatmacığın siğini görüymiş.

Hatmacık, bi darak, bi çanak çalmışımış önceden, başımı yüycen deye. Bi gaçıışmışlar. Gaçışa gaçışa gaçışa. Bi bakmışlarımış çatıp gider. Hatmacık darağı arkasına atıymiş. Darak goca bi dağ olmuş. Dev garısı dırtnaşa dırtnaşa ordan çıkmış. Gaçışa gaçışa bi bakmışlarımış çatıcak. Çanağı atıymişler. Çanak goca bi deniz olmuş.

-Nasıl geçdiz ay Hatmacığım, nasıl geçdiz ay Yusuhcuğum, demiş.

-Bi çalı godukda atlayvidik, demişler.

Çalı gomuş da atlayıymışımış, “com” deyiymiş. Dönmüşler gelmişler daşıla öldürmüşler.

Gide gide bi yer varmışlar. Orda da bi dev varımış.

-Bi başıma bakıvsa, demiş.

Bakarkan:

-Ebemin bitinin güzelliği ney, demiş.

-Ay gızım bi tavuklarımı salıvsa, demiş.

Tavuğunu salmışımış hepsi gablangabaymış.

-Ebemin tavuklarının güzelliği ney, demiş.

-Ay gızım gara bi su gelir onda kaldırma da gıpgırmızı bi su gelir, onda galdır beni, demiş.

Gara su geçmiş, gıpgırmızı bi su gelmiş, galdırıymiş. Dev garısı suyun içine bi kaktırmış. Altın olmuş Hatmacık.

Dönmüşler köye varmışlar. Adamın garısı:

-Gızımı altına batıra getmiş, benim gızımı da altına batırcasın, demiş.

O evü gösteriymişler. Getmiş o garının gızı. Dev garısı:

-Bi başıma bakıvsa, demiş.

-Iyy.. kene başındaki bit, demiş.

-Tavukları bi salıvsa, demiş.

-Iyy.. gaplangaba tavuk mu olur, doldurmuş da kümese, demiş.

-Gapgara bi su gelir beni uyandır bakıyın, demiş.

Altına batırcak beni deye:

-Galk, demiş.

Bi kaktırmış, zivt topağı olmuş.

-Gıygıdıgık! Abılam zivte battı da geliyo, demiş horaz.

-Altına battı desan ya, derimiş garı.

Gızını zifte batmış görünce:

-Kendi gızını altına batırmış da benimkini zivte batırmış, demiş.

Dama gapamışlar, ikisini de Hatmacıkla Yusuhcuk'u. Yusuhcuk elindeki tımlıyla damı dele dele dele çıkmışlar. Gaçışa daçışa bi munara varmışlar.

-Geyik izinden su içme ay Yusuhumuz geyik olivrisin, demiş.

Geyik izinden saklı içmiş, geyik öliymiş.

-Ay Hatmamız ben dağdan dağdan, sen yoldan yoldan gidelim, demiş.,
Varmış bi selbinin başına çıkmış. Ağanın oğlu hayvan sularımış. Hayvan bi
ürkmüş. Bakmış selbinin başında bi gız var.

-İn gız, demiş.

İnmemiş.

-İn gız, demiş.

İnmemiş.

Bi balta getirmiş, kese kese kese şu kadar (eliyle on santimlik mesafeyi
göstererek) şey galmış, yıkamamış.

-Yarısını sabah yıkıyn deye dönmüş getmiş. Geyik o gabıkları goya yalaya,
goya yalaya, aynı selbiyi gine galınlaştırmış. Sabah gelmiş gine öyle, sabah gelmiş
gine öyle.

Bi garıya demiş ki:

-Sen bunu bi indirivi bana, demiş.

Garı gazan almış gelmiş. Şöyle gorumuş, yıkılırmış, böyle gorumuş
yıkılırmış. Üç gomazımış.

-Ay gızım, şunu bi düzeldivsa, derike... İnmiş de, düzeltmiş de çıkıvcemiş,
tutuymış şöyle, oğlan.

Almış onu eve götürmüş. Gız gebe galmış.

Gazan guran goca garı bi davet etmiş. Guyunun üstüne bi keçe yazmış da:

-Geç gızım geç, geç gızım, demiş.

Gız guyunun içine getmiş. O garı gızını vermiş o oğlana.

Guyunun içinde bi balık varımış, Balık gızı yutmuş.

Geyik gelirmiş:

-Şu kel gızın ayağı, şu eniştemin ayağı, hani abamın ayağı, der der ağlarımış.

Oğlan bi gün o geyiğin ardına düşmüş. Guyunun başına varmış. Geyik:

-Ay gardaşım, ay gardaşım, ay aba çık gel, ay aba çık gel, der ağlarımış.

Abası:

Gara balık garnındayın

Hasan Alım elimde

Çıkamaycan ay Yusuhumuz

demiş.

Ardından getmiş bi dinlemiş, böyle deyri. Bi insan toplamış gelmiş geyunun suyunu çekirmiş. İçinden garısını çıkarmış. Orda doğum yapmış, duruyrumuş. Öyle gocoman mıydı nemben o balık?

Getirmiş çocuğuyla garısını.

Goca garının gızına:

-Kırk satır mı istersin, kırk gtır mı, demiş.

-Kırk satırı netcen, kırk gtır isterin, demiş.

Kırk gtırın guyruguna bağlamış, iki çırpak dolaymış, parçak pinçek olmuş getmiş.

2.32. TAŞ KAPAK

Derleme tarihi: 28.07.1999

Anlatan: Aysalı Kılınc

Bi gasap varmış, her gün gasapçılık yaparmış. Bi daş gapak bulmuş. Göpgözel bi daş gapak bulmuş. Şöyle getirmiş çölmeğinin ağzına gomuş. Evüne ciğer getirirmiş, bi şeyler getirirmiş. Yemekler bişik, ciğerler pişik. Altın gaşşıklar, altın çatallar sıralanıbatır olurumuş. Her gün böyle, Her gün böyle, her gün böyle. Bir gün öñmüş. O daş gapak dünya gözeli bi gız olmuş, bişirmiş, temizlemiş de daş gapak olup da konuvcende dutiymiş.

-Sen beni hiç elleme, senin başına türlü türlü işler gelir, demiş.

Gelir gelmez deriken gasap dükkanına getmeyirmiş, o et satan adam.

Nere getti deye gelseler baksalar, dünya gözeli gibi bi garıyla durupduru.

-Eee.. sen bunu nerde buldun, nerden aldın. Ordunun esgerini besleycesin.

Beslediysen besledin, beslemediysen celletliksin, demişler.

-Evele o bi beslesin de, sen öyle besle, demiş gız.

-Tamam, demiş.

Bi yemek vermiş esgere.

-Doymadık doymadık, demiş, esgerler.

O gız gakiymış şöyle şöyle şöyle bi şeyler etmiş. Bi şemşe çakıymış. Şemşenin bi şakına esger dolmuş, yemişler, işmişler.

-Doydunuz mu?

Doyduk, doyduk.

Kurtulmuşlar.

2.33. ÜÇ KARDEŞ

Derleme tarihi: 28.07.1999

Anlatan: Aşalı Kılınc

Evel eveli üş gardaş varımış. Buvaları demişki:

-Siz neye evlenmezsiniz? Bi yere çıkın, bi ok atın , attığınız ok hangi evün üstüne düşerse, o evün kızını alıvcen, demiş.

Çıkmış büyük oğlan, bi ok atmış. Birisinin evünün başına düşmüş. Ortancı oğlan bi ok atmış birisinin evünün başına düşmüş. Küçük oğlan bi atmış, denizin gırana çakılmış kalmış.

-Ee., demişler, denizin gıranda hiç bişi yok ya, demişler.

İki gelini getirmişler. Zıngır zıngır zıngır denizin gırana varmışlar. Arabayı durutmuşlar denizin kenarında. Duruyka duruyka, bi gurbağa çıkmış tüvelek tüvelek arabanın tekerine çıkmış, arabanın tekerinden içine girmiş çömütmüş. Getirmişler gurbağayı ora gomuşlar.

-Benim nasibim budur, demiş o oğlan.

Gurbağa orda çömelirimiş. Adam işe giderimiş, gelirmiş, her yakalar işlenmiş paklanmış, gurbağa orda çömüdürmüş. Bir gün öñmüş. Gelmiş gurbağa dünya gözeli bi kız olmuş bişirmiş daşırmiş, gurbağa oluvcende dutiymiş.

-Beni dutma, demiş. Başına öñmadık işler getircek buvan, demiş.

Getirsin getirmesin derike, atmış o gurbağa elbisesini.

-Varayın, demiş oğlanları bi geziyin bakıyın, demiş, oğlanların buvası.

Büyük oğlana varmış, iyi. Ortancı oğlana varmış, iyi.

-Varıyın bi bakıyın gurbağayla ne yapıyır, deye varmışımış.

Dünya gözeli gibi bi kızla durupduru.

-Buyur buva, buyur buyur...

Ondan sona. Adam varmış eve. Bunu n'etcesek edelim, elinden alalım, demiş oğluna, buvası.

-Ne deyelim?

-Zemheride dalından gopma on kiloluk garpız bul, deyelim. Bulduysan buldun, bulmadıysan celletliksin, demişler.

Oğlan garararak pursararak gelmiş. Garısı:

-N'oldu, demiş.

-On kiloluk dalından gopma garpız bulduysan buldun, bulmadıysan celletliksin dediler, demiş.

-Ee., demiş, neler gelecek o ufak iş, demiş.

-Varıvi denizin gırana, Meyrem ana, Meyrem ana, Meyrem ana de, demiş. Güççük bahçadan on kiloluk bi garpız ver, de demiş.

Denizin gırana varmış:

- Meyrem ana, Meyrem ana, Meyrem ana, demiş. Güççük bahçadan on kiloluk bi garpız vercesin, gızınız yolladı, yapraklı olcak, demiş.

Almış gelmiş, vermiş.

-Ee.. dalından gopma bi sebet üzüm yapraklı mapraklı, bulduysan buldun; bulmadıysan celletliksin, demişler.

Gine eve gelmiş.

-N'oldun, demiş.

-Dalından gopma bi sebet üzüm yapraklı mapraklı, bulduysan buldun; bulmadıysan celletliksin dediler, demiş.

-Varıvi denizin kenarına get, Meyrem ana, Meyrem ana, meyrem ana de, demiş. Dalından gopma bi sebet üzüm yapraklı mapraklı, gızınız yolladı, de demiş.

Varmış gine:

-Meyrem ana, Meyrem ana, Meyrem ana demiş.

-Ne buyurdun?

Dalından gopma bi sebet üzüm yapraklı mapraklı, gızınız yolladı, demiş.

-Al oğlum, demiş.

Onu da getirmiş.

-Göbeği kesilmedik bi çocuk getircesin. Bizimle gonuşduysa gonuşdu, gonuşmadıysa celletliksin, demişler.

Gelmiş, garararak pursararak.

-N'oldun, demiş garısı.

-Göbeği kesilmedik bi çocuk getircesin. Bizimle gonusduysa gonusdu, gonusmadıysa celletliksin dediler, demiş.

-Ee.. ben sana demedim mi, demiş.

-Varvi, Meyram ana, Meyram ana, Meyram ana; dün geceki doğan göbeği kesilmedik çocuğu vercesin, demiş.

-Göbeği kesilmedik dünkü doğan çocuğu getirmiş, gundağının içinde.

-Binit daşları ol, demiş çocuğu veriyke, o garı, Meyrem ana.

Çocuğu getirmişler. Çocuk:

-Ne buyurdun bacaklarına kadar daş olasıca, demiş.

Bacaklarına kadar daş olmuş.

-Ne buyurdun göbeğine kadar daş olasıca, demiş.

Göbeğine kadar daş oliymiş.

-Ne buyurdun, binit daşı olup da yolun gıranda herkes ata binesice, demiş.

Temtekerlek bi daş oliymiş.

-Al at gayrı, bu daşı yolun gırana, demiş o çocuk.

-Hadi ilet gel gayrı çocuğu, demiş.

2.34. ALTIN PERÇEMLİ OĞLANLA ALTIN PERÇEMLİ KIZ

Derleme tarihi: 28.07.1999

Anlatan: Ayşalı Kılınç

Üç kız bi araya gelmiş de gonusuyrumuş. Ocaklığa çıkmış bey oğlu da dinlerimiş.

Biri demişi ki:

-Ah bi gocaya varaydım da çul çuval dokuyaydım, demiş.

Biri demişi ki:

-Ah bi gocaya varaydım da harda kilim dokuyaydım, demiş.

Biri demişi ki:

Ah bi gocaya varaydım da altın merçemli oğlanla altın merçemli kız doğuraydım, demiş.

Galkmış üçünü de almış o adam. Birine çul çuval guriymiş, biri de harda kilim dokuşmuş.

Altın merçemli oğlanla-altın merçemli kız doğureak olan gebe olmuş.

-Bu, demişler, altın merçemli gızıla altın merçemli oğlan doğurusa bize bakmaz, demişler.

Bi garıyı öğürtlemişler.

-İki köpek eniği al gel, demişler. Doğan çocukları saklayalım yerine köpek eniğini goyvirelim, demişler.

İki çocuk doğmuş, altın topu gibi. Valizin içine gatmışlar, denize atıymışlar.

-İşde garın kediyile köpek doğurdu, demişler.

Beyoğlunun önüne goyiymişler. O denizin yüzünde o valiz (eliyle dalga işareti yaparak) şöyle şöyle şöyle kenarına çıkarmış su. Bi goca herif, bi goca garı çırpı deşire getmişimiş. Çırpı deşiriyke denizin kenerında bi valiz varımış. Açmış da bakmışlarımış içinde nur topu gibi iki çöcek varımış. Altın merçemli gızıla altın merçemli oğlan. Götürmüşler. O goca garı beslemiş, okul çağı gelmiş, okula giderimiş çocuklar. Okuldaki çocuklar:

-Buluntu buluntu buluntu, sizin ananız buvanız yok siz buluntusuz, siz buluntusuz, deye durutmamışlar.

-Ay gardaşım, bizi buluntu deye durutmayınlar, haydi yitelim gidelim, demiş.

Giderike giderike bi yere varmışlar. Bi saray varımış. Sarayın içinde bi tüfek, bi un çuvalı varımış. Oğlan guş avlar, kız ekmek bişiriymiş, yerlermiş. Onlar da orda galmışlar. Birisi gelmiş demiş ki:

-Bi yerde bi garpız var, size ön gün yeter bi dilim artar getirebilerseniz, demiş.

O garpızın bekçisi devümüş. Hemen serdelek serdelek varmış, düldül varımış eveli, düldüle binmiş, garpızı almış da dönüvcemişimiş, ilânımış garpızın bekçisi, uğürümüş. Getirmiş, yemişler. Onu da o garılar yollamış, bilmişler de.

O goca garı gelmiş:

-Ay gızım, demiş, gardaşına de de bi yerde bir üzüm kültesi var, ön gün yeter, yarım artar, getirsin de yen, demiş. Gine düldüle biniymiş, varmış üzüm kültesini almış dönmüş. Devümüş bekçisi. Onu da getirmişler.

Gine o goca garı:

-Ay gızım, demiş, bi yerde bi Duduhanım var, demiş, sizi her yakalardan kurtarır, demiş.

Gine düldüle binmiş getmiş. Bi yer varmış, köpeğin önünde ot varmış, goyunun önünde et varmış. Goyunun önünde eti köpeğin önüne, köpeğin önünde otu goyunun önüne atmış. Ordan geçmiş bi munar varmış. Bi yanı gan akar, bi yanı irin akarımış. Orta yerinden bi içmiş de:

-Zemzemmin ay mübarek, demiş.

Bi yere ta varmış. Bi gapı varmış göğde asılı, bi gapı varmış yerde yatık. Yerde gapıyı göğde asmış, göğde gapıyı yere yatırmış.

-Selamaleyküm.

-Aleyküm selam.

Dev varmış, dev bekçisiymiş, deve selam aleyküm demiş.

-Sen bu selamı vermeseydin, seni ben yerdim, demiş. Ondan sona..

-Şu daşın başına çık, demiş. Duduhanım de, demiş şurana kadar, (eliyle dizini göstererek) Duduhanım de şurana kadar, (eliyle göbeğini göstererek) daş olur, demiş. Duduhanım de, demiş, çıkıvdiğinde saçından gapabilersen gapıvi, demiş.

-Duduhanım demiş, Duduhanım demiş, Duduhanım demiş.

Dünya gözeli gibi bişi çıkmış, saçından gapıymiş. Düldüle gomuş.

-Dev dev dev!

Dev yokmuş, gaybolşiymiş.

-Munar munar munar önümden gel!

-Gan irin deyip de tükürüp de geçiyridin, gelemen, demiş

-Goyon goyun goyun önümden gel, demiş.

-Önümden otu alıp da köpeğe atıymedin, gelemen, demiş.

-Köpek köpek önümden gel, demiş.

Köpek oranın bekçisiymiş.

-Önümde ot vardı da, goyunun önüne atıymedin, demiş.

Almış varmış Duduhanım'ı eve gomuş. İki garının yolladığı kötü garı varımış.

-Bunu sikdir edin bakıyın burdan, demiş. Siz, demiş, dağda bi adam vardır onu buraya bi davet edin, demiş.

Dağda da görüymüş o altın merçemli oğlanı, avda o adam. Varmış bi yemekler hazırlamış, altın çatal, gaşşıklar hazırlamış. Beyoğlu'nu o ekizin teki ünnemiş, gelmiş. Bi yemek yemişler. Beyoğlu yemiş içmiş. Bi gaşşık çalmış onlardan. Benim gaşşığımın içinde de bulunsun deye.

-Duduhanım bize de buyrun gelin, demiş.

Bi hazırlık yapmış, heybenin gözlerini doldurmuş, ondan sona, bi çiğ tavuk gatmış heybenin içine. Varmışlar, yemişler içmişler. O altın merçemli , gız doğuran garı doñuz derisinin içinde (şahadet parmağını göstererek) şöyle gurumuş. Bi gaşşık bişi verillerimiş, asılıymış, yokarda. Duduhanım, çiğ tavuğu çıkarmış da sofraya goyuymuş.

-Her şey yenir , Duduhanım da, çiğ tavuk yenir mi, demiş.

-Her şey it köpek doğurur da, ya şu doñuz derisinin içindeki it köpek doğurur mu? Sen it köpek doğurdu deye bunu duvara neden astın, demiş.

O derinin içinden:

Evlât kokusu koktu, evlât kokusu koktu, evlât kokusu koktu, demiş o garı.

O garların ikisini de kovmuş. Duduhanım'ı gelin almış. Garıyı indirmişler ordan, ıslatmışlar, çıkarmışlar.

2.35. ALTIN BAŞLI OĞLANLA SIRMA SAÇLI KIZ

Derleme tarihi: 30.06.2000

Anlatan: İsmail Çiçek

Bi patışah evlenmiş çoru çoçuğu olmamış. Dutmuş ondan sona bi garı ta almış. Ondan da olmamış. Bunu bi adam davet etmiş, patışahı. Getmiş yemişler içmişler. Adamın üç gızı varımış.

-Ah şu patışah beni alsa, bi yemek yaparın esgerin hepsi yese artar, demiş.

Biri demiş:

-Ah şu patışah beni alsa, bi halı dokurun esgerin hepsi otursa, bi şakı boşda kalır, demiş.

Biri demiş:

-Ah şu patışah beni alsa, demiş g c k gız, sırma saçlı bi gızıla, altın başlı bi oğlan doğuruvrin, demiş.

Sırma saçlı gızıla, altın başlı oğlan doğurucan deyen gızı istetmiş, almış. İki garı aldı  o uğu  lmadı ya. Almış gelmiş onu. Duruyka zaman gelmiş, ayı gelmiş, günü gelmiş; altın başlı bi oğlanla, sırma saçlı bi gız doğurmuş.  tekkilerin garnı almamış:

-Bu patışah bizi govar gayrı, garı demez, demişler.

Çıkmışlar iki köpek eniği bulmuşlar gelmişler, garının altına atmışlar. Çocukları bi sandığın içine gatmışlar, denize atıymışlar sandığı.

-Patışahım senin garı iki köpek eniği doğurdu, demişler.

-Len bana sırma saçlı gızıla, altın başlı oğlan doğurcaka, köpek-mi doğurdu bu namussuz. Atın bunu yüz numaraya, dakın bunu; orda durcak, orda yatacak gakeak, orda yeycek işcek yemeğini, demiş.

Atmışlar oraya garıyı. Yemeğini  teki garılar veriyemiş, orda yer i erimiş. Garı marakından tasanından sararmış s lmuş.  -orda duradursun.

O deniz almış getmiş sandığı. Dalka vuruyka vuruyka bi gıyıya çıkarmış. Gelmiş bi geyik sandığı dişiyle, bacayla açmış. İçinde iki  ocuk var. Bu çocukları orda emdirmiş geyik. Emdiriyke emdiriyke, çocuklar apılaşmaya başlamış. Apılaşarak ardından götürmüş bi daş deliğine. Daş deliğinden emdiriyemiş. Çocukları daş deliğinde emdiriyke b y m şler, yürümüşler, t mbul t mbul  lm şlar. Deniz gıyısına oynaşmaya inmişler. İki gemici varımış denizde, gayıkcı gemici neyise. Deniz gıyısında bi parılı var, görmüşler.

-Len demiş biri, altın ak aysa benim demiş.

Biri demiş:

-Canısa benim, demiş.

Gele gele gelmişler iki  ocuk, can.

Bir ağladımıydı gözünden almes d k l r m ş, biri ağladımıydı gözünden inci d k l r m ş. Çocukları almış getmiş   adam. Kendininde varımış, bir iki çocuğu. Onların yanında duruyka  ocuk b y m ş. Sokakta  ocuklar boncuk oynarmış. Onların boncuk,  nunki almes. Atallarımış oynarık çocuklar d ğ şiyemiş,  ekişiyemişler.

-Len buluntu, anan yok, buvan yok, buluntu, demişler.

Çocuk ağlayarak eve gelmiş.

-Ana buva, bana böyle böyle dediler. Benim anam buvam kim?

-Oğlum biziz senin anan buvan.

-Hayır bulun. Doğru deyvirisez durun, deyiymezsez durmayız.

Adam doğru deyiymiş.

-Oğlum ben sizi bi deniz gıyısında buldum, aldım geldim, besledim böyüttüm sizi, demiş.

-Gardaşım, biz neye duruecaz burda, demiş. Anamız değil buvamız değil. Haydı çekelim gidelim.

Gız gardaşımı alıyırı gidiyırı. Böyle bi dağın başına gidiylar. Bi saray yapıylar. Altın inci almes çok. Yapıylar içine oturuylar, orda yaşayıllar ikisi.

Bu oğlan ava giderimiş, patışah da ava giderimiş. Patışahla dağda karşılaşırlarımış. Öyle patışahın camı gaynarımış çocuğa, severimiş. Bunu davet etmiş eve:

-Benim eve buyur oğlum, çay içelim gave içelim.

-Benim bi gardaşım var, ona danışıyım da varıyım, demiş.

Bi gün gine getmiş dağa:

-N'oldu oğlum danışdın mı?

-Danışdım bu ağşam varıcan.

-Peki.

O ağşam binmiş atına patışaha misafir varmış. Padışah hemen atına yem saman, gardaşı da demiş:

-Gardaşım atına yem, saman döktürme, orda zehirleyip öldürürler. Şu da zehir mühürü. Yemek yerken de şu zehir mühürünü şöyle şöyle gezdire öyle ye, demiş.

Çocuk girmiş:

-Benim atım, yem saman yemez, benim atımın yeyce sırtında, torbasında, onu yer, demiş.

Yemeği de böyle gezdirmiş yemiş.

-Hayvah, demişler, o çocuklar bunlar işde. Altın başlı oğlan bu. Denizde ölmemiş. Eğer patışah bi habar alırsa bizi keser, asar, n'edelim?

Bi cazı garısı varımış onu yollamışlar:

-Varıvı get, bunlara bi şey et.

Gelmiş oraya, cazı garısı çocukların sarayına, gız yalnız oturupduru.

-Ay gızım, n'ediyrın yaltıñız, demiş.

-N'ediyrin nine, demiş. Gardaşım var ava getti, ağşam üstü gelir, demiş.

-Ay gızım sen burda yalnız garip garip oturamazsın, sen bi cengızı vardır bi çiçekleri vardır, bahçasında. Gardaşını yolla, demiş. O çiçeklerden getirdi mi, burda türtü bi çalgı çalar, hava çeker, sen garipsemezsin, demiş.

Gardaşı gelmiş, gız az doruşu doruşu:

-N'öldü, demiş.

-Böyle böyle- Bi cengızı varımış, onun çiçekleri varımış, onun çiçeklerini getircesiz.

-Tamam, getiriyin, demiş.

Sabah olmuş, haydı bakalım, getmiş.

Önünden bi Hızır gavuşmuş:

-Nereye oğlum, demiş.

-Böyle böyle.

-Hiç getme oğlum, seni daş yapar. Onun evünün önü hep daş yaptığı insanlar, getme. Alamazsın çiçeği, getiremezsin, demiş.

-Gidicen, alabilirsem alcañ, alamazsam ben de-şaşın.

-Haydı bakalım get. Orda bi gurt dakılı demiş. Gurdun önünde ot var, goyunun önünde et var, bunları değıştir. Eti gurdun önüne at, otu goyunun önüne at. Girdin içeriye, iki çeşme var, akıyrı. Birinden gan akar, birinden irin akar, demiş. O gandan bi avuç içiceksin. Ya! Cengızı çık deycen, demiş. Orda yedi memeli bi dev var. Onun biciğinden em, devlerin gardaşı ol, demiş. Ya! Cengızı çık, dedikçe o daş ol der, demiş. Ya! Cengızı çık, dedikçe o daş ol der, demiş. Gahbe garısı daş ol derisen orası gabil etmez onu, demiş. O çıkarsa yakasından gapıvı, o senin emrine girer, demiş.

Varmış o herifin tarif ettiği gibi yapmış, etmiş, çatmış eğlemiş.

-Ya! Cengızı çık, demiş.

-Daş ol, demiş.

-Ya! Cengızı çık, demiş.

-Daş ol, demiş.

-Gahbe orasbı çık, demiş.

Hemen çıkdığı gibi yakasından sarılmış.

-Ben seniñim burası beni gabıl etmez, gayrı, haydı yörü.

-Sen benim isen, sen bu öldürdüklerinin hepisini direltceñ.

Orda bi su akarımış, o suya süpürgeyi batırmış, bi sallamış, çimkesi düşen daş direlmiş, gaçarımış. Hep o daş ettiği insanları da gurtarmış. Cengızı'nı almış, çiçekleri de ordan goparmış. Almış gelmiş eve.

Goca garı bi da gelmiş:

-Ay! Bunlara taket yetcek bi şey değıl, demiş. Cengızı'nın kendini de getirmiş, çiçeğı de getirmiş, demiş.

O cengızı bi gıllı barak geymiş, gıllı bi şey. Gıllı barak aşsa, gıllı barak yokarı. Ondan sona patışahı davet etmiş. Patışaha çocukları da davet et demiş, o gıllı barak. Avda gine rast gelmişler:

-Patışahım buyurun, bizim de, çayımızı gavemizi iç, demiş.

Patışah vezirini almış bunun evüne gelmiş. Guş tüyünden döşsekler, ta-böyle böyle. Oturunsura gömülmüşler galmışlar, rahat. Filcanları altından, gaşşığı altından.

-Allah! Patışah bakmış, türlü bi hava, çiçek vuruyru. Gıllı barak geliyru gidiyru, ediyru. Vezir dutmuş, bi altın tabak almış cebine sokmuş.

-Gızım demiş, bi gıllı barak varıdı, çağırılım bi hekâye deyvisin.

-Olur, demiş, deyvisin.

Çağırılmışlar, gıllı barağı, oğlan çağırılmış gelmiş.

-Bi hekâye deyvi bakalım.

-Vezir ben daraldım, dışarı çıkıcan, demiş.

-Hekâye bitmeden çıkmak yok, daralmak yok, otur.

Gıllı barak başlamış:

-Eveli bi patışah varıdı patışahım, demiş. İki garı almış çoru çocuğı olmamış. Bi adam davet etmiş. Oraya varmış, demiş. Gızlarının biri demiş: "Beni alırsa bi yemek yaparın esgerin hepisi yer, artığı galır." Biri demiş: "Ben bi halı dokurun esgerin hepisi oturu, bi şakı boş galır" demiş. Biri demiş: "Altın başlı bi oğlanla, sırma saçlı bi gız doğurun" demiş. Patışah dutmuş o gızı almış, demiş. O gızın ayı günü gelmiş, altın başlı oğlanla sırma saçlı gız doğurmuş. Ötekinler çekememiş, demiş. O çocuğı sandığa gatmışlar, denize atıymışlar, demiş. Deniz almış getmiş, almış getmiş; dalga vuruyka vuruyka, denizin gıyısına dalga atmış. Orda bi adam

bulmuş bunları, denk gelmiş, demiş, almış getmiş, evlâtlık edinmiş, demiş. Son başı buluntu deye çocukların gücüne getmiş. Çıkmışlar getmişler. Bi saray yapmışlar oturmuşlar. Getmiş Cengiz'in çiçeğini de getirmiş, kendini de getirmiş.

-İşde Cengiz benin, demiş, gıltı barağı atıymış. Davet ettiğinde vezir de bi tabak çaldı cebine sokdu, demiş. Vezirin cebini yoklan bakalım, demiş.

Vezirin cebini bi yoklamışlar, cebinde tabak.

-Cengiz da benin, oğlun da bu, gızın da bu, demiş.

-Allah! demiş patışah. Bi sarılmak dürülmek.

Haydı bakalım gelmiş eve. O iki garıya:

-Yedi gatır mı istersin, yedi satır mı, demiş.

-Yedi gatır isteriz, demişler.

Yedi gatırın guyruğuna bağlamış da bi çırpak goyiymiş. O iki garı da pinçek pinçek olmuş, getmiş. Gızını oğlunu almış gelmiş, evüne oturtmuş. Garıyı da ordan çıkartmışlar. Yümüşler, yıkamışlar, oturtmuşlar, geçiniş durullarımış.

2.36. KELOĞLAN İLE ANASI

Derleme tarihi: 25.07.2000

Anlatan: Hüseyin Korkmaz

Eveli bi Keloğlan varımış, bi goca garıyla, anasıyla. Bu Keloğlan ile goca garı, zaman gelmiş, bahar gelmiş. Anası:

-Çiftimizi ekelim oğlum bi öküz bul filân demiş.

-Ana ekeriz, derimiş Keloğlan.

Ekerdin ekmezdin derike, bi yağmır yağmış, toprak bi tavlanmış. Millet öküzünü almış, sürmeye başlamışlar tarlayı, ekicekler.

-Ay oğlum, öküz bulamayız gayrı, herkes eker diker bizimki kalır.

-Ana, ben ekerin onu, demiş.

Bi çapa almış eline, yola düşmüş, haydı tarlaya. Yolda giderike bi mekke denesi bulmuş. Millet harım eke giderike düşürmüş. O mekke denesini götürmüş, tarlanın taban tarafına tarafını çapalamış dikmiş.

-Ana ben ekdim harımı, demiş.

-Etme ay oğlum, getme ay oğlum, aş ölürüz. Sen get, ordan bi öküz bul tarlayı ekelim.

Millet harım çapasına getmiş, Keloğlan da getmiş, varıyın bi bakıyın geliyin deye. Varmış oraya, mekke göğün gatında. Bu mekke çıka çıka çıkmış ıldıza çıkmış, böğümüş.

-Len buraya bu mekke çıkmış amma, buraya ben bi bakıyın geliyin, demiş.

Mekkenin yapraklarına basalak, gundaklarına basalak, mesel bu ya çıkmış göğe. Başına çıkmış, ayla gün doğuşüp duru. Allah Allah!

Gün demiş:

-Ben mi gözelin?

Ay demiş:

-Ben mi gözelin?

Güneşe demişi ki:

-Sen gözelsin.

Öyle deyinsire aralaşmış onlar.

-Ben demiş, sana bi tavuk veriyin- de demiş gün. Yere ininceye kadar "yumurtla tavuğum" deme, demiş. Yere indikten sonra yumurtla tavuğum dersin yumurtlar, yumurtlama dersin yumurtlamaz.

Tutmuş, bu tavuğu yere indirmiş.

-Yumurtla tavuğum, demiş.

Tavuk başlayıymış sarı hira yumurtlarıymış, altın yumurtlarıymış boyna.

-İyi biz bulduk, demiş

-Ana ana!

-Ey!

-Bulduk, zengin olcaz gayrı. Evlenirin de, şunu da ederin, bunu da ederin, demiş anasına.

-N'öldü?

-Yumurtla tavuğum, demiş, tavuk yumurtlamaya başlamış.

-Varıyn, bu tavuğa altından bi kafes yaptırıyn, demiş. Tavuk sokağa doğru gider, yiter. Bulurlar, alırlar giderler filân, deye. Götürmüş altınıla, zarafa demişiki, kuyumcuya:

-Kuyumcu dayı, bu tavuğa altından bi kafes yapıvi. Emme yumurtla tavuğum deme demiş. Sen n'etçen yumurtlayıp yumurtlamaycanı. Kuyumcu altından bi kafes yapıyrı, içine başka bi tavuk gatıvıyrı. Keloğlan getiriyrı o tavuğu dolaba goyru,

-Yumurtla tavuğum, deyrı.

Ayvah bişi yok. Gidiyrı, varıyrı.

-Benim tavuğumu değışdirdin.

-Aynı tavuk, getirdiğın ende, deyrı.

Kuyumcu:

-Yumurtla tavuğum deyrı, altın yumurtlayrı.

Keloğlan:

-Varıyn, güne aya bi da bakıyn, deyrı.

Bi da çıkıyrı oraya. Gün gine:

-Ben mi gözelin, ay mı deyrı.

-Sen gözelsin, deyrı.

Güneş:

-Ben bi sofrı veriyin de, sen götür. Yere indiğınde "dol soframde, dolar o", deyrı.

Yere alıp geliyrı. Neyse yerde:

-Dol sofram, deyrı.

Yemek gine doluyru, ısıcak. Yeyiylar, içiylar anasıyla.

-Galk sofram, deyrı, sofrı galkıp boşalıyrı, oraya gonuyru.

-Len, deyrı gine. Bu sofrı eskir, yemek nere gelecek. Buna zeytiyandan bişey çekdiriyin yüzüne, gılıf çekdiriyin. Sofrı eskimesin. Varıyrın zeytiyancıya, saraca.

-Buna bi zeytiyan çekivi, sofrı eskimesin. Amma dol sofram deme, deyrı.

-Len bunda bişi mi var yoksa, deyrı.

Allah! bi baksa elli türlü gatık orda. Yemeği yeyillar. Sofrıyı saklayrı. Ona benzer sofrıya bi zeytiyan çekiyrı, eline veriyrı. Geliyrı eve:

-Dol sofram.

O da yok. Zengin olucakdı ya. O da gidiyri. Ayla gütün yanına bi da gidiyri.

Gine ay gün:

-Sen mi gözelsin, ben mi gözelin.

Güne.

-Sen gözelsin.

Gün deyrikı, aklı kesmiş gayrı:

-Sen, şu zopayı al. Yere ininceye kadar “vur zopam” deme, deyri. Yere

indikten sora de.

Hemen yere iniyri. Ordan bişi vercek zannediyri:

-Vur zopam, deyri.

Eline alıvriyri zopa. Güt güt güt! Bi bakıyri bütün kemiğini gırcak.

-Dur zopam, deyri, duruyru. Ben onun amına goyviriyin, deyri kendi kendine.

Varıyri eve:

-Ana, şu zopaya Allah göstermesin vur zopam filân deyvirisin de, deyri. Seni öldürü de atıvri. Hiç bişi deme, deyri.

Ta dışarı çıkmadan anası altın yumurtlaycak sanıyri:

-Vur zopam, deyri.

Bi kütürtü evin içi yıkılmış, sesile. Keloğlan varmış:

-Dur dur dur!

Durutmuş, anasını gurtarmış. Anası bi da deyememiş. Keloğlan:

-Ana ben yarın mevlüt okutcan, yarın Cuma, demiş.

-Ay oğlum, gatık yok, bişi yok. Sen neyile okutcan. Bişicik hazırlamadık ki.

-Ana, sen hiç seslenme. Gelene buyur de sen, işde bitti.

Öyle üç göz evü varmış. Cuma günü bi ilânat etmiş, bi aparloya vermiş

Keloğlan:

-Benim mevlüdüm var. Buyurun. Amma hiç bi dene insan galmaycak dışarda.

Herkes gelecek.

Hepisi, gızı, erkeği bi doluşmuşlar. Bi bakmış Keloğlan evün gözüne. Hiç insan almaycak olunsura gapıyı örtmüş. Bi göze ta doldurmuş, onun üstünü de örtmüş. Son gözün üstünü de örtmüş. Zopayı almış gelmiş.

-Arkadaşlar, demiş birinin gapısını açmış da. Ben bi tavuk, bi de sofraya gaybettim. Fakat, birisini altın kafes yapıvren değışdirdi, birisini de saraç değışdirdi

herhalda. Bak! Ben bilmen. Çıkarıvcesez çıkarıvrin, çıkarmaycasaz “vur zopam” demiş, gapıyı örtüymiş.

-Gelene de vur zopam, gidene de vur zopam.

Bi kütürtü, bi patırtı. Biribirine demişler ki:

-Kimise bunun tavuğunu alan çıkarıvsin.

Biri:

-Ben de tavuk, demiş.

-Al gel!

Onu yollamışlar, tavuğu almış gelmiş.

-Yumurtla tavuğum.

Yumurtlamış, altın.

-İyi, tavuk benim. Sofra?

-Sofra da saraşçı ben de demiş.

Onu da almış gelmiş.

-Arkadaşlar buyurun sofraya. Yemeğini yeyen getsin. Dol soram, demiş, yemek doliymiş.

Yeyen giderimiş, yeyen giderimiş. Şimdi dün gece yanından geldim. Orda, evlendi Keloğlan. Ev yapdırdı, yeyip içip ırahat duruyru.

2.37. TOZLU BEYLE TİLKİ

Derleme tarihi: 25.07.2000

Anlatan: Hüseyin Korkmaz

Eveli bi dermenci varımış. Bu dermencinin iki üç tavuğu varımış. Dermende beklerimiş. Len bi gün dilki alıymış tavuğu. Hemen bi duzak gurmuş oraya dilki dutulmuş.

-Ee.. tavukları getir bakalım, getir demiş dilkiye.

-Şindi sen beni öldürcekmiñ, demiş.

-Öldürmeyip de goymicen, demiş dermenci.

-Beni öldürme. Ben seni everivriyin, padişahın kızını alıvriyin, demiş.

-Deme len!

-Valla! Alıvriyin, sözüm söz. Beni öldürme, demiş. Yalvarmış.

-Ha goyviriyin bakalım. Emme yalan çıkarsa n'olucak?

-Çıkarman ben yalan, demiş dilki.

-Hadi everivi.

Dilkiyi goyiymiş. Dilki:

-Emme ben ne dersem onu yapıcassın demiş dilki. Sen dermen bi bekle, demiş.

Çıkıymış yola padişahın yanı:

-Şevketlim! Demiş padişaha. Allah'ın emri ben sana gız istemeye geldim.

-İyi hoş geldin, safa geldin.

-Yalnız bana altın ölçeği vericesin, demiş dilki.

-İyi, altın ölçeni verelim. Amma hiç öyle bi zengin adam görmedik, duymadık ya, demiş.

-Yeni çıktı, yeni parlayrı, demiş.

Padişah gartıymış. Altın ölçeğinin altına bi sorkuç yapışdırmış. Ölçerike yapışcak. Aslı var yok inancak. Dilkinin eline vermiş. Dilki getirmiş bi bakmış altın sorkuç var, iyi. Tozlu beye demişi ki:

-Bi altın gırığı bul gel bakalım. Ufak bi altın al.

-N'olcak bu?

-Sen garışma!

Bi altın bulmuşlar gelmişler. Dilki o sorkuca yapışdırmış altını. Haydı bakalım gine. Varmış:

-Altın ölçeğinizi alın, gümüş ölçe verçesiz.

Bi bakmış, o yapışdırdığı yere. Altın yapışıp gelmiş.

-Len dilki bey, dilki bey!

-Ey!

-Len altınınız galmış.

-Len, Tozlu bey ona filân tenezül mü eder. Sizin olsun. Ona filân tenezül etmez.

Gümüş ölçeği vermişler, ona da yapışdırmışlar sorkucu. Dilkiyle tozlu bey bi gümüş mecid de ona bulmuşlar, yapışdırmışlar. Onu da getiriymişler gayrı. Getirdikten sona demişler:

-Dilki gümüşünü gelmiş bura yav.

-Tozlu beyin ona ihtiyacı yok.

-Yok mu?

-Yoktur.

-İyi öyleyse.

-Haydi bakalım. Siz burda kırk gün düğün edin, biz de kırk gün orda düğün ederiz. Kırk birinci gün geliriz gelin almaya, demiş dilki.

-İyi.

Tam kırk gün kırk gece olmuş. Padişah böyle düğün ederimmiş. Tozlu bey dermen beklerimmiş. Kırk birinci gün Tozlu beye demiş:

-Haydi bakalım gelin almaya.

-Yav gelin nereye gelecek.

-Sen incesin. Nereye gelirse gelir. Haydi yürü.

Gakmışlar, doğrulmuşlar dilkiyle Tozlu bey. Giderike giderike bi ırmağı kenarına varmış.

-Soyun bakalım Tozlu bey.

-Niden?

-Garışma soyun.

Soyunmuş. Tozlu beyin sırtını unlu munlu dereye attırıynmiş, suyun içine. Su alıp getmiş. Çıplak galmış orda. Nere gelecek?

-Ben şimdi getirin sana.

Şöyle ediymiş, doğru padişahın yanı. Padişaha:

-Şevketlim. Tozlu bey tenezzül etmedi görpüye, ırmağa dah deyvidi atı, azgındı da. Aldı getti. Kendi yüzgücümüş. Hayvan da getti, elbisesini de ırmak aldı, silâh da getti. Hepsi, gılış da getti. Kendisini zor gurtardık. Aldık oraya goyvidik. Gılcını atını vercesin.

Padişah atı vermiş, elbisesini de vermiş.

-Varıvi, geysin, gelsin.

Varıymış. Padişahın elbisesini bi geydirmiş. Ata bindiriyı.

-Ben on yirmi adım önden getçen seni tanıyalak deyrı dilki.

Devler varıymış. Ekin orağı zamanıymış. Ekini bişmişler devler, birikdirmişler. Fil dişinden, dev kemiğinden evleri varıymış devlerin. Birikdirmişler taya yapmışlar. Devlere demişi ki dilki:

-O gelen ameleyi görürsüz ya.

-Görürsüz.

-Onlar hep sizi öldürcek, harp edersiz. Tayanın içine sokulun, hepiniz girin içine.

Sokulmuş devler. Dilki bi kirpıt goyiymiş. Yanmışlar getmişler tayanın içinde. Amele bi seyirtmiş padişahın amelesi. Hemen gutaralım deye. Dilki önlerine seyirtmiş.

-Len! Gelmen, gelmen. Tozlu bey onu sizin şerefinize ataşladı, gelmen, demiş. Bakan deyen mi var Tozlu beyin tayasına. Melmakat bütün Tozlu beyin, demiş. Getmiş varmışlar padişahın sarayına.

-Aman, demiş dilki, varıp da yere oturiyme. Orda sandalleler vardır. Onun üstüne otu goltuğa, demiş.

-İyi.

Vardılayı oturiymşş yere. Padişah bi göz atmış dilkiye:

-N'oldu? Neye yere oturdu?

-Padişahım beğenmedi sandalleyi, demiş. Onun sandellesi, altındandır, altından, demiş.

Hemen çıkmış:

-Buvamın sandellesini getirin, demiş padişah.

O gelinceye kadar hemen demiş dilki:

-Şindi altından sandelle gelecek, gelinsire üstüne oturuvi, demiş.

-Oldu.

Neyse getirmişler sandalleyi. Tozlu bey üstüne çıkmış oturmuş.

-Gördün mü padişahım. Onun sandellesi altındandır, altından, demiş.

Çay, gayfa içmişler. Haydı bakalım, gelini almışlar.

-Yörün, vurun, çalgıcılar, abdallar.

Gelini taksiye bindirmişler.

-Yörün!

Tozlu bey demişi ki; biz gidiyoruz emme, bu gelin nere gelecek, nere ince? Ben kel bi dermenciyin.

-Yörü sen yörü.

Devleri ataşladılar ya. Ev bomboş galmışımış yani. Yakdı getdi dilki. Ataşlayvidi işde. Fil dişinden, dev kemiğinden sarayları varıdı. Varıyı oraya, indiriyı dilki bunu. Gelini de indiriyı eve. Sabalayı deyri kı. Dilkinin elini alıylar.

-Tozlu bey!

-Ey!

-Ben seni everdim. Yalınız öldüğümde bana bi türbe yapıdırın.

Dilki dutuyru gasdandan ölüp galıyı. Deyriki garıya:

-Ay garı, bizim dilki ölmüş, deyri.

-Ay herif, bi adam bul da, bacağından sürüsün de attırıvsın, deyri.

Ordan bi adam çığııp geliylar. Eline beş on guruş veriylar. Dilkinin bacağından dutuvriyı, alıp gidip dereye atıvriyı.

Dilki galkıyı:

-İnsan oğluna iyilik haramdır, deyri. Bak everivdik herifi, padişahın gızını alıvdik. Bizi dereye attırıvdi, deyri. Gasdanadan ölmüşümüş oyunsura. Sabalayı tuvalete giriyı Tozlu bey. Dilki alt yanına geçiırı. Tuttuğubileği daşşaklarından gapıyı, hayasından gapıyıırı bunu.

-Anam! Valla billa dilki bey garı ağzına bakdım. Ben senin türbeni de yapıdırın, ederin. Bundan sona danışman.

-Tozlu bey söz mü, deyri.

-Söz, deyri.

Bir gün essahdan ölüyru. Hakkaten ölmüş. Gine öyle olcak deye bi türbe yapıdırıvriyı.

Dün yanından geldim. Geçinip durullar, padişahın gızıyla Tozlu bey.

2.38. İYİLİĞE İYİLİK HARAMDIR

Derleme tarihi: 25.07.2000

Anlatan: Hüseyin Korkmaz

Eveli bi varımış bi yoğumuş. Bi Oduncu Memed varımış. Oduna getmiş. Hacıbeli gibi bi yere çıkmış bi gün. Oraya varınsıra, pelidin başına dakmışlar bi gaz tenikesi.

-Vay yandım, vay yandım deyip duru birisi içinde.

-Ney bu? Ne yandım deyri, bu adam?

Varmış tenikeyi indirmiş. Ağzını bi açmışımış, içinden bi ejdera ilân çıkmış:

-Ben seni yeycen, demiş.

-Len arkadaş! Ben seni gurtarıvdım. Yenir mi insan?

-Ben bilmen. Ben seni yeycen.

-Öyleyse, üç kişiye danışalım, ye derse ye, demiş, kaderime.

Len bi bakmışlarıymış alaında bi hayvan, at var. Gocamış. Hayvana varmışlar, danışmışlar.

-Ben bunu tenikeden gurtarıvdım, gapalıymış. Çıkdı beni yeycen deyri, demiş. Yesin mi, yemesin mi? Ben sana danışmaya geldim.

-İnsan oğluna iyilik haramdır, yesin, demiş. Beni kullandı kullandı da, dağdan odun getiremeyce mi hissetti de, sürüvdi varsın canavar yesin deye, demiş. Bullarda, ayazlarda öldüm ben, demiş.

Ordan birine ta geçiylar. Vara vara varmışlar bi tek öküz var, goca öküz. Varmışlar bi danışmışlar. O da demişi ki:

-İnsan oğluna iyilik haramdır. Çift sürdü, yedi içdi de, gocadığımı anladı, dağa sürüvdi. Ölsün deye. Ye, demiş o da.

Bi gişi galdı. Adam marakından ölmüş. Duruyka önünden bi dilki gavuşmuş.

-Len dilki arkadaş! Dur dur dur!

Durutmuşlar.

-Böyleyken böyle, demişler. Tenike içinden çıkdı bu, seni yeycen dedi. Üç kişiye danışalım dediydik. Ata danışdık. Ye, dedi. Öküze danışdık. Ye, dedi. Bi sen galdın, demiş.

-Nerden çıkdı bu, demiş.

-Tenikenin içinden. Haydı bakalım bi de öyle, demiş dilki.

Gele gele gelmişler.

-Şu tenikenin içinden çıkdım.

Şöyle bi ilâna bakıyrı, bi tenikeye bakıyrı.

-Burdan çıkmamış bu, deyri.

-Nerden çıkmış?

-İsterse girsin oraya, bi deneyelim. İçine sığırise burdan çıkmışdır. Sıgmasa çıkamamışdır burdan. Nasıl yerimiş seni?

-Nerden çıkmışsın, burdan çıktım deye bi sığımış içine.

Hadi bakalım, hadi bakalım, iyice girmiş. Dilki ağzını gapayıymış.

-Asıvi gayrı gine yerine demiş. Vay yandım deye bağırsın dursun, demiş.
Bana ne vericesin, ben seni gurtarıvdım, demiş.

-Valla, ne canın isterse onu vercen.

-Sen bana tavuk getirivrimin beş altı.

-Valla, yemin olsun, kümesinde bi dene galmayasıya getirivriyin, çuvala doldurup da, demiş.

Olur mu. Olur. Almaoluk'da Hacıbeli'nin beri yanda çeşmenin başına güneşe oturmuş dilki. Köyden insan gelecek deye bakarımış.

Eşşen üstüne binmiş gine Memed ağa, oduna gider gibi. Garıya da ayşamdan demişi ki:

-Dilki beni ayşamdan böyle böyle gurtarıvdi. Tavukları kümeden doldur.
Eşşeğe ardıp getcen, demiş.

Bi sürü tazı eniği varımış. Garı tavuğunu gıyıp verememiş de tazı eniğini çuvala dolduriymiş. Adamda çuvalın içine bakmamış. Eşşeğe sardığı bileği hadi. Almaoluk'da çeşmenin başında oturup duru, güneşde.

-Dilki bey, nere salıvriyin bunu. Yoksa çuvalın ağzını gıvırimiriyin.

-Ben onunla oynaşmasına havasın. Salıvi şura, silkivi. Ben onu birer birer dutuyun. Ben ona havasın, demiş.

-Al, demişde silkiymiş.

Tazı enikleri bi bakmışımış bi dilki var orda. Önüne gatiymiş bunu. Ha orda dutucuz dilkiyi, ha burda dutucuz. O dereden atlarık, bu dereden atlarık. Tazıyı atlatmış dilki, son başı gurtulmuş.

-Valla, ayak değil ya bi şimşek, demiş gurtulduktan sona. Göz değil ya bi ayna, guyruk değil ya bi süpürge, bi civa. Dutturmadı kendini gine, demiş. Gurtulmuş getmiş dilki onların elinden. Sora demişi ki adama:

-Bu muydu etcen? Keşke ben de ye deseydim, demiş.

-Valla bila garı lâfına, ağzına bakdım, demiş. Bi da kendi elinle gatmazsam o zaman söyle.

Kendi eliyle gatmış getirmiş gayrı tavukları, iletmiş de silkiymiş gayrı. Dilki gorkusundan tanıya tanıya. Son başı tavuk olduğunu öğrenmiş. Almış getmiş bi yemiş.

2.39. MASUM KIZLA OĞLU

Derleme tarihi: 25.07.2000

Anlatan: Hüseyin Korkmaz

Şindi köyde buvaları ölmüş, üç delikanlı anasıyla galmış. Bu uşaklar demişler ki: "Buvamızın borcu var. Ödeyemeycez", deye çıkmışlar getmişler dağa, bi ine. İnde yaşarkan, anlarının garnı gebeymiş. Duruyka orda yaşarika maşarika, av vurup yerike, kendileri bişirip yerike, dünyaya inmezlerimiş. Duruyka anaları dünyaya bi çocuk getirmiş. O kız çocuğu yetişmiş, yetiştikten sora demişler kız çocuğuna:

-Senin hiç oğlan gardaşın yok mu? Hiç buvan yok mu? Senin buvan yok. Öldü biliyoruz. Fakat oğlan gardaşın da mı yok. Yalnız mısın sen filân. Anama bi soruyun, demiş. Gelmiş anasına:

-Ana ana!

-Ey!

-Hiç benim oğlan gardaşım yok mu? Bana böyle böyle deyillar okulda. Varısa bana bi deyvisa.

-Ee.. kızım var, demiş

-Nerdeler?

-Dağda, buvanızın borcu vardı. Onu alcaklar deye, para da bulamadılar. Gettiler bi dağda yaşayıllar, demiş.

-Onu bana bi gösterivsa.

-Ben bilmen, demiş garı. Cuma akşamı av köpeği gelir. O köpeğin arkasına düş get. Köpek seni iletir, demiş.

Bi gün köpeğin arkasına düşmüş. Yetişmişimiş on beş on altı yaşlarındaymış. İnin ağzına varmış. Köpek varmış inin ağzına dinelmiş. Gız inin içine bi girmiş. Anah! Un çuvalı var, teknesi her şeyi hazır, gatıkları da hazır. Yağ davar, duz da var.

Bi yemek bişirmiş adam akıllı, bi ekmek atmış. İkincin olaraktan sinmiş gız. Gelmişler üç gardaşlar.

-Len buraya birisi gelmiş böğün, demişler. Baksa bi, yemek bişik, ataş yanıp duru, ekmek atılmış. Buraya bi kadın gelmiş emme kim geldiğini bilmen, demiş. Acaba zehirlediler mi deye köpeğe vermişler, köpek ölmemiş. Kendileri de yemişler sora. Güççük oğlan demişi ki:

-Yarın ben burda galıyın, buraya kim geliyırısa takip eder, dutarın, demiş.

-Eh.

Onlar getmişler güççük oğlan galmış. Sora duruykan inin ortasından bi gız çıkmış gelmiş. Anam dünya gözeli gibi bişi. Gele gele gelmiş, ataş yakmaya başlamış. Olları düzeltmeye başlamış. Geldiği gibi oğlan yapışmış.

-Sen necisin, bana bi deyvi.

-Ben sizin gardaşınızın.

-Ee.. nerden geldin sen, bizim gardaşımız yoğudu.

-Anamın garnında galmışıyın, demiş.

-Ee. Günü geldi mi?

-Ohoo.. çokdan geldi. Buvan öleli onbeş sene oldu. Ben onbeş yaşındayın, demiş.

-İyi öyleyse, sen bişir biz yeyelim, demişler.

Avlana getmişler. Ekmek atıcanda odun tükenmiş. Dışarı gidip odun aramasına üşenmiş de, inin ötesinde ta varmayıkı odun deye getmişmiş. Eti dökülmüş, gurumuş bi insan kellesi var orda. Almış gelmiş o kemiği ataşa vuruyun deye. Ataşa vurmamışda ortasına bi daş vurmuş da gırmışımış, beyninden bi çocuk çıkmış. Boncuğu ağzına almış. Kemiği ataşa vurmuş. Onunla oynarıka ağzında sağa sola. Yuduymış. Yuttuktan sora bu hamile olmuş, gebe olmaya başlamış.

-Bizim oğlan bu ney, bunun bi dostu mu var? Buraya gelip de. Yavaş yavaş şişiyır. Nasıl oluyru bu.

İki gün beklemişler, gelen olmamış. Üç gün beklemişler gelen olmamış. Ee.. dört beş deriken gızın günü gelmiş.

-Ben bunu bulurum, demiş gardaşının biri. Gel bakıyın buraya. Ben seni hem kesicen hem öldürücen. Sen nerde buldun bu garnındakını bana bi deyvi, demiş.

-Ağa, bişiciğim yok, günahım yok.

-Ee..?

-Bu inin ötesinde bi insan kellesi buldum. Sacın odunu tükendi de. Böyle böyle onu gırdım. İçinden bi boncuk çıktı da ağzımda oynarık yudiymişiyin.bundan bu olduysa oldu. olmadıysa hiç bişicikler görmedim, bilmeyrın. Urusa da bilmeyrın, bişise de bilmeyrın, şişiyrisa da bilmeyrın. Bilmeyrın ben. İlle bulucasın, edicesin derike gızı bi hapşırık dutmuş. Tuh hah, tuh hah derike ağzından yumuruk gibi bi çocuk çıkmış, şoraya durmuş.

-Dayı. Anamı çok sıkıştırma, çok sıkışdırısan canı çıkar gider, çok sıkışdırma.

-Niden?

-Ben bu inin padişahıydım. Burda yaşarık öldüm. Fakat anam beni tekrar dünyaya getirdi. Ben ağzından gırdım, ağzından çıkdım. Anamda hiç bi kusur yok.

Oğlan öteki gardaşlarına deyvırır. Böyle böyle gafa kemiği bulmuş, gırmış, içinden çıkan boncuğu yutmuş filân. Ağzından bi çocuk çıktı. Anam gız oğlan gızdır dedi deye deyvırır.

-Eh! Olur öleyse, demiş onlar.

Dutuylar gine onlar ava gidiyır. O gız orda gine bişirmek daşırık derken çocuk gezmeye gidiyır. Varıyır orda bi padişahın cariyesini görüyru, kızlarını görüyru. Devleri görüyru soruyru onlara. Devlerin yanına varıyır. Hemen devler indirememiş de gazanlarını. İçinde yemek bişicek yeycekler ya. Bi eliyle alıp goyvırır devler hayrat ediyler, gorkuylar. Devler deyillar kı:

-Biz padişahla harp ediyız. Bizi öldürücekler. Bunun bi goleyi varısa bu padişahı bize bi öldürüvi, deyillar.

-Olur, deyrı o oğlan.

Ağşam oluyru devlere:

-Ben çığırdığımda siz gelin birer birer, deyrı.

-Olur.

Gidiyır o çocuk, padişahın cepanesini açıyır, gılıcını alıyır. Nöbetçileri öldürüyru. Nöbetçileri öldürdükten sona padişahın gapısını açdıktan sona bi bakıyır yokardan bi ejdera sallanmış altın beşşiğin içindeki çocuğu alıp gider. Buna bi sallayır, ejderayı belinden beldiriyır. Mermer daşı varımış orda dikili. Birini çakılıp galıyır gılıcın ucu. Orda gırığı galıyır. O ilân da yığılıp galıyır oraya beşşiğin altına. Başka bi gapı açıyır, büyük gızın gapısını. Padişah hiç uyanmamış, orda garıyla

yatırı. Büyük gızın gapısına varıyı. Şu büyük dayımın şerbeti deyri, içiyri. Ortancı gıza varıyı, şu ortancı dayımın şerbeti deyri, içiyri. Güççük gıza varıyı, şu güççük dayımın şerbeti deyri, onu da içiyri. Gapiya çıkmış, varmış gapının ağzına bi daş atmış devlere gelin deye. Devün biri gelmiş. Bi gomuş elindeki gılıcı kelle pat. Onu kaktırymış. Bi da atmış derike gırk daş atmış, gırk dev gelmiş gırkını da öldürmüş. Tamam gümüş gibi temizlemiş devleri, padişah da gurtulmuş. Sabah varmış getmiş gerisin geri.

Padişah sabalayı gaksa bi ejdera ölmüş. Gızların şerbeti içilmiş. Allah! Allah! Bu bi dellal yollayrı.

-Her kim yapıysa gızımı vericen, demiş.

Biri deyri:

-Ben yaptım.

Başka biri deyri:

-Ben yaptım

-Nasıl yapıdın?

-Şöyle ettim de şöyle ettim.

-Hayır. Bunu asın, deyri asıylar.

Üç dört dene asınsıra böyle açık gözlerin gerisi:

-Etmedik padişahım, biz görmedik.

Biri, deyriki adamın biri:

-Padişahım, filân dağda üç kişi vardı. Eşkıya oldu, vardılar gettiler. Ettiyse bunlar etti, deyri.

-Seyirdin candarmalar alın gelin.

Varıylar üç gardaşa bi bağ. Ondan sona gız gardaşını da alıylar. haydı bakalım

O oğlan deyriki, keloğlan:

-Dayı gorkma, hiç gorkma. Hadi gidelim.

-Sen, bi çocuk meydana gelip de, bu belâyı başımıza nerden getirdin. Bizim ırhatımız iyiydi. Şindi bizi damamı atıcaklar, nedicekler, n'olcaz bilmeyriz.

-Dayı siz ne gorkuyrusuz, yürün len! Ben de padişahım. Ben de bu inin padişahıydım.

Önden geliyri:

-Padışahım, bu gideni hep ben ettim, deyri.

-Hadi sikdir len! Nasıl etcesin sen, deyri.

-Ettim padışahım, ben sana göstericen, deyri.

-Hadi gösder bakalım.

-Evele geldim, gapıyı açdım, cepaneye girdim, ordan aldım bi gılıç. Sona sarayın gapısını açdım. Bi de bakdım ejdera sallamış çocuğu gidiyri. Buna bi salladık öldürdük. İşde ejderanın beli, ıhıcık mermer daşında gılıcın gırığı, deyri.

Oysa asker masker çokaşmışlar çıkaramamışlarıymış. Varmış bi eliyle bi asılmış:

-İşdecik gırığı burda, deyri. Böyük gızın gapısına vardım. Şu böyük dayımın şerbeti dedim, işdim. Ortancı gıza vardım, şu ortancı dayımın şerbeti dedim, işdim. Güççük gıza vardım, şu güççük dayımın şerbeti dedim, onu da işdim. Fakat sen de garıŝamazsın ben de. Bunların şerbeti içildi. Dayıların onlar deyri. Anam da gız oğlan gızdır. Onu da senin oğluna verdik, ben de vezirin olcan, deyri. Ben de padıŝahıdım, ben de vezir olcan, deyri. Devleri de birer birer öldürdüm, basıvdım, deyri. Gazanı da bi eliyle alıp şurdan şura goyviriyri. Gazanı da devlere ben indirivdim, deyri.

-Aferim, hepisini sen etmişsin, deyri padışah.

Everivriyri. Anasına oğluna alıvriyri. Gızlarını da dayılarına veriyrri. Yanına da padışah veziri oluyru. Dün yanlarından geldim. Herkes ŝakur çukur ilimon suyunu akıdıp durular.

2.40. SİHİRLİ KUTU

Derleme tarihi: 25.07.2000

Anlatan: Hüseyin Korkmaz

Garının biri davar güdüyrumuş hani. Gırıkdan bi çocuk doğurmuş.

-Ayvah! n'etcez bu çocuğu biz.

Çen çocuğu götürmüş getmiş, bi ardım diline goyliymiş, gundaklamış da. Geçinin biri varmış çocuğun üstüne, emdirmiş. Allah tarafından emdirmiş. O geçi de bi goca garınımış.

-Benim geçiciğimi sağyviriyolar da. Ay oğlum ne tanıman, gupguru galdım, deye söylenirimiş.

Çoban demişi ki:

-Ben bu garının geçisini tanıycan, demiş.

Neyse. Böyle davarın içinde tanırıkta tanırıkta, varmış bi ardıcın dibine geçi dinelmiş. Vay anam! Bi de bakmış ki, çocuk emipbatır, geçinin biciğini. Sağdılar dediği buyumuş. Çocuk emiyrimiş. Umuzladığı bileyi çocuğu ordan çoban:

-Deyze, deyze!

-Ey!

-Sen geçimi ne sağdıñız den, ne iftira eden. Bak geçin bi çocuk doğurmuş orda emdiriyı. Ihıcık.

Böyle bi çocuk getiriymiş. Demişler:

-Geçi çocuk doğurmaz emme, bu emdirmişdir. Allah tarafından olabilir, demişler.

Goca garı çocuğu almış getmiş. Bu oğlan çocuğunu almış, beslemiş, böyütmüş, yetiştirmiş. O davardan bin davar etmiş. Dağda böyle, ay anam geçi, ay buvam geçi; nacak elinde boyna davar dallarımış. Bir gün nacağı gırılıymiş. Nacağı umuzlamış goca garıya demişi ki:

-Bu nacak gırıldı, nasıl yapıdırcaz?

-Körmün, demiş goca garı. Daha şehir, demiş gocarı. Gidivrisin yapıdırı gelirsın, demiş.

Oraya doğru doğruliymiş, Armitarası gibi yere, gelmiş; birisi çift sürübatır.

-Len varıp gelen, demiş.

-Aleyküm selâm dağdan gelen, demiş adam.

-Burda nacağı kaça yapallar, demiş.

Ne bilsin çiftçi? Demirciyle pazarlık yaparsın.

-Valla ende nacağı altı erkeçe yapallar, demiş.

-Varıyın ben altı erkeçi alıyın geliyin de sen nacağı yapıdır buraya çıkar, demiş.

-Olur.

Altı erkeci almış gelmiş o, sürmüş gelmiş orda güderimiş. Çiftci de evünde yatmış, sabalayı nacağı yapıdırmış, bi gara yülek. Çiftin başına gelmiş.

-Len varıp gelen! Nacağı yaptırdın mı?

-Yaptırdım.

-Ben de erkekleri getirdim

-Hani?

-İşte.

Almış gelmiş erkekleri çiftin yanına. Almış çiftçi. Nacağı eline vermiş. Umuzladığı gibi, doğru gine oraya. Giderike bi bakmışımış; iki ilân bi boğuşuylar emme, biribirlerini yeycekler. O şekilde boğuşuylar. Varınsıra çoban ikisi de ayağa gakmışlar. Biri derimiş:

-Beni öldürüsen seni yerin.

Biri derimiş:

Beni öldürüsen seni yerin.

Çoban galdırmış nacağı:

-Gara ilâna bi goyviriyin, gara ilân ölsün, ak ilân galsın, demiş.

Hemen nacağı umuzunda. Bi şakıladıyır, öldürüyru onu. Oyunsura, birisi gara ilanın padişahının gızıymış, birisi ak ilanın padişahının gızıymış. O ilanların buvaları padişahımış, kızlarıymış onlar. Biribirlerini kıskandığından doğuşüllerimiş. Hemen biç şahlanmış gık olmuş, ak ilân.

-Düş arkama. Amma hiç gorkmaycasın, demiş oğlana. Hem şimdi ilânların içine getçen, hiç birisi ellemez, sen hiç gorkma, demiş. Bi mağaraya, bi girmiş. Anam!

Her yaka ilân. Oğlanın ödü sıtmış. Yörü bakalım yörü bakalım. Eñ öte başda buvaları oturupduru ilânın.

-Dile dileycesen der sana, demiş. Sen dile.

-Padişahım ne dileyin. İşte orda, başındaki gutuyu dilerin, verirsen alırım, vermezsen alman de. Verdi mi, aldın mı gutuyu, onun içini açdın mı, ne emir edersen buyur al, emret, der. Emrini yerine getiri, demiş.

-Peki.

Oraya girmiş.

-Dile dileyceci oğlum, demiş.

-Sağlığını dilerin, demiş.

-Sen dile dileyceci.

-Dilerin, ende gutuyu verisen alırım, vermesen ben de alman, demiş.

-Gutuyu dileme de, canımı dile demiş.

Öyle deyinsire. Anlaşmalı olarak gelmiş gız.

-Demek filânca padişahın gızı beni öldürseydi iyi miydi, demiş. Onu öldürüvdi, beni gurtarıvdi, ben de buna varıcan, demiş gız.

Öyle deyinsire barabır:

-Gel gel, demiş padişah:

Hemen gutuyu vermiş. Gutuyu aldığıbileyi dışarı çıkmış. Gız arkasından gelmiş.

-Bunu hiç yitirmeycesin. Bu gutuyu açtığın zaman içinden bi adam çıkar. Emret ağa! Der. Ne emir edersen o gelir, deyip deliğe varıp gidiyır o gız.

O adam şehrin içinden gidip giderimiş, oğlan. Bi bakmış padişahın gızı. Şöyle bi seyretmiş, bi de bakmış gıza. Beğenmiş yani.

Eve varmış, bi açmış gutuyu.

-Emret ağam, demiş.

-Emrim, padişahın gızını aldığınlayın buraya gel, demiş.

Padişahın gızını oraya almış gelmiş.

-Bi de saray yapıdırıvi, demiş.

Bi de saray yapıdırılmış. İçine girmiş oğlan oturmuş. Davar güderimiş. Gelirike giderike, gız orda duruymuş. Gızla geçinmeye başlamışlar bunlar. Goca garı da orda.

Padişah, benim gızım nere getti, deye araşdırmış, daraşdırmış bulamamış. Birisi demişi ki, bi gocarı. Sırlı bi namazlası varımış.

-Bi araşdırıyın, demiş. Buluvrisem bana beş on guruş veri misin?

-Verin. Seni maaşlara bağların filân.

Binmiş namazlasının üstüne, bi getmiş göğden, tayyara gibi. Anam! Arlık'ın başındaki gibi, Gocadağ'ın başında gibi, bi apartuman var orda. Yalınız durupduru.

-Varısa bunun içinde bunun gızı, demiş.

Beri yanına inmiş. Doğru çıkmış evüne tak tak. O gız da ne emrederse getiriymiş, gutusunu elinden salmazımış o oğlan. Neyse. Varmış o goca garı gızın yanına.

-Gızım.

-Ey.

-Senin buvañ kim?

-Padişah.

-Ee sen n'arañ burda?

-Valla gıllı millı bi arap var burda. Ben nerden geldimise geldim. Bilemeyrın geldiğim yeri. Burda bi sarayı var, beni buraya oturttu, benimile geçiniyır, gelip gidiyır, demiş. Davar güdüyru, ağşam yatıyır, sabala gidiyır.

-Eh! Neysi var bunun, demiş.

-Cebinde bi gutusu var. Açıyır, çalgı çal dese çalıyır, demiş. Bal getir dese, yağ getir dese, yemek getir dese getiriyır, demiş. Gutuyu gapadıyır, irahatça cebine gatıp yatıyır, demiş.

-Ee sen o gutuyu, benim canım sıkılıyır, sen gettiğinde o gutuyu versen de eğlensama desa, demiş.

-Olur, demiş.

Gine binmiş namazlasına getmiş gocarı.

Neyse. Ağşam olmuş, gelmiş çoban. Gız götünü dönmüş oturmuş.

-N'oldu, ne dönen? Eveli iyidik ya?

-Ee sen bu gutuyu benden sakınıyırısın, demiş. Ben ağşamadar yalnız bu dağda canım sıkılıyır, demiş.

-Len sen o gutuyu isdedin de vermedin mi? Gutusunun amına gorun, demiş, bi atmış oraya.

Gızın göğnü olmuş. Gız gatmış cebine gutuyu. Sabalayı olmuş, çoban getmiş. Gızda gutu galmış. Duruyka o goca garı gine gelmiş.

-Aldın mı gutuyu.

-Aldım.

-Ver, demiş bi bakıyın.

-Açıymış.

-Emret abıla.

-Garadeniz ile Akdeniz'in arasına bi bina yapırcasın, fil dışından, dev kemiğinden. Beni oraya goycasın, demiş.

Bi yapırmış oraya, içine goca garıyı gomuş. Goca garı bi muska yapmış, gutuyu içine gatmış, boynuna dakmış. İläzım olduğunda açıvriymiş ondan soracığım.

Haydı, çoban gelmiş eve, kız yok. Bi orayı arayıymış, bi burayı arayıymış, yok. Eyvah nere getcen. Olları seyirdirike seyirdirike, getmiş, yok. Varmış yıkık bi evün içine, bi kedi dutmuş.

Deyiymişler padişaha.

-Bu mu?

-Bu.

-Atın zındana.

Atın zındana deyinsire boş getmeyin, yalnız yataman orda, demiş. Bi kedi bulmuş, ordan gucaklamış getmiş kediyi. Zındanda da keme ekmeği yedirmezmiş. Kedi oraya oturmuş keme gelivriymiş, şak dutar yeyviriymiş. Bi keme gelir şak dutar yerike. Çoban da yüzün aşşağı yatmış. Bi topal keme varımış. Gelmiş bi bakmış yüzün aşşağı yatıyır. Gözlemiş gayrı bi kedisi var. Getmiş padişahına aınadıymış. Zındanda bi gıllı adam var, yatıyır, başında bi kedisi var, bizim kökümüze suyu saldı.

-Siz ona kendinizi gapdırman emme siz ona ünne. Leyn gıllı adam! Bizim suçumuz derdimiz nedir de bizi öldürüyrün, deye. Çağırın, o cevabını verdiğinde, onun cevabını getirin, demiş.

-Olur.

Topal keme ünneymiş.

-Leyn gıllı adam!

-Ey!

-Bizim suçumuz ne, neye gırdırın bizi.

-Bi gutum var. Bulduysaz, bulduz. Bulmadıysaz kökünüz suyu salcan sizin, demiş.

Ne kadar keme varısa bi emir vermiş. Sandık mı var girmedik, çuval mı var delmedik.

İşde ordan galmış cuvalın ağzı varıkan götünü delmek.

-Ha bakalım, arañ buluf, demiş.

Öte seyirdiymişler, beri seyirdiymişler. Olları ararika her yakayı gıymadık yer gomamışlar. Yok. Ararika ararika, şark dağıyla garp dağının arasında bi bina. Minarenin başından görmüş yani. Çıkmış:

-Hemen yüzücünüz kim var. Önceden yüzerimiş bu kemeler.

-Haydı yoklayalım gelelim bu binayı.

Atı atıymışler denize kendilerini. Ha bakalım, de bakalım. Varymişler, ağıymışler binaya. Çıka çıka çıkmışlarımı, bi goca garı yatıpbatır içerde. Bi seyretmişler, boynunda gutu nuskayla durupduru.

Birisi demişi ki:

-Ben guyrumula yavaşcalak guyrugumu şöyle edivriyin. Mımu mımu dediğin de, sen gıcır gıcır kes, sesi duymasın.

O kel keme, guyrugunu yavaçça şöyle edivriyri. Mımu mımu ederike, gıcır gıcır kesmiş gutuyu. Aldıkları gibi haydı. Atı atıymışler denize kendilerini, çıkmışlar alaña. Doğru getmişler:

-Padışahım biz bulduk gutuyu

-İyi. Kendinizi gapdırman ha. Yüksek yere çıkın.

-Leyn gıllı adam, gutunu bulduk, yalnız ende kediyi öldürçesin.

-Tamam.

Kediyi gulaklarından dutiymiş adam. Viyak viyak ederike, tap deyiymiş gutu. Saliymiş öldü galdı deye. Kediyi gine goyiymiş, gutu gelinsire. Bi öpmüş gutuyu bi gomuş, bi öpmüş gutuyu bi gomuş.

-Emret ağa!

-Emrim beni padışahın gızının yanına gine go, demiş.

Duruyka padışahın sarayının içine o oğlanı goyiymiş, çobanı.

-Hey pulisler, kanunlar bi çığırıyri.

Anam! Bi seyirdişiylar.

-Zindana goduğun adam geldi gine, senin gızın yanına.

-Durun öyleyse, demiş. Oğlum fil dişinden dev gemiğinden buraya bi bina yapırcasın, benim sarayımdan iki tabaka yüksek olacak, demiş. Gırk deve alıcasin, gırkına da gırk zil dakıcasın. Gırk yük altınıla sarayın önünden geçicesin. O zaman gızımı varcen, demiş.

Açıymiş gutuyu.

-Emret ağam!

-Buraya fil dişinden, dev kemiğinden, padışahın sarayından iki tabaka daha büyük bi saray yapırcasın, demiş. Bi gırk deveyi, gırk yük altınıla padışahın evünün önünden geçirivcesi, demiş.

Öyle bi yapmış, bi geçirmiş develeri. Padışah demiş:

-Verdim getdi gızı, demiş.

Vardımıdı dün gece düğün edip batıllardı. Gelini oynadıp gelilleridi.

2.41. PATİŞAHIN ÜÇ OĞLU

Derleme tarihi: 25.07.2000

Anlatan: Hüseyin Korkmaz

Eveli vaktin birinde bi padişah varımuş.. Padişahın iki gözleri kör olmuş. Padişahın da üç oğlu varımuş. Demişler ki üryasında padişahın:

-Atının ayak basmadığı bi yerden toprak getirir sararsanız, gözlerin açılacak, demişler.

-Oğlum ben böyle bi ürya gördüm, benim atımın basmadığı yerden toprak getircesiz, demiş

Böyük oğlan ata binmiş bi getmiş. Atının bi adımı bi günlük yolmuş. Gümüş görpüye varmış, ordan bi avuç toprak almış gelmiş.

-Buva getirdim toprağı, deyri

-Oğlum nere vardın, demiş.

-Gümüş görpüye vardım, deyri.

-Ay oğlum eşikliğe varmışsın da öte yüze aşamamışsın, ben ordan ta ileri gettim, deyri.

Ortancı oğlan:

-Bi de ben gidiyin, demiş.

Bi de o getmiş, Altın görpüye varmış. Bi avuç toprak da o almış gelmiş.

-Nere vardın oğlum, demiş padişah.

-Oğlum biriniz eşikliğe, biriniz de öte yüze varmış, ben ordan ta ileri gettim, demiş.

Küçük oğlan:

-Bi de ben gidiyin, demiş.

Küçük oğlan binmiş bi de o getmiş. Gümüş görpüye varmış, ordan altın görpüye varmış. At demişi ki:

-Oğlan dönelim gayrı.

-Hayır get, ta get deyri.

-Oğlan gideriz amma başımıza türlü türlü işler gelir, deyri

Oyunsura padişah da buraya kadar gelmiş de, bi gız varmış altı aylık yoldan geleni görüymüş. Padişah onunula harp ederimiş. Padişahın oradak vardım, oradak vardım dediği o yellerimiş.

Giderike at demiş ki:

-O gızın olduğu yeradak gidelim madem, demiş.

-Tamam.

-Yum gözünü, açma hiç emme, demiş.

Oğlan gözünü bi açmış göğün gatında uçup gider. Bi da yummuş bi da açmış bi gül bahçasının içinden gidip gider. Elini bi salmış avcuna bi gül getmiş. Almış depesine sokiymiş. Neyse bi ovanın ortasına goyiymiş o oğlanı at. Demişi ki:

-Ben gidicen. İlâzım olduğumda birbirine şu tüyleri dokandır, yelimden bi tüy al da, ben gelirin senin yanına, demiş.

Oğlan ovanın ortasında nere getceni şaşırılmış. O yanına bakmış yok, bu yanına bakmış yok.

Orda Arap varmış bi. Yani devlerin bi arabı varmış. Devlerin padişahıymış. Gırk hizmetçisi varmış. Onlardan biri öldümü o gün için biri daha çıkagelirmiş. Gine gırk olurmuş. O gün biri ölmüş, otuz dokuz olmuş. Şimdi gelecek adam deye yola bakallarımış yok, yola bakallarımış yok. Duruyka ikindin gün aşip giderike salak sulak bi adam çıkmış gelmiş.

-Len sen nerdesim.

-Bulamadım, bilemedim.

-Len böyle sana bakıyız gelecek deye.

-Hoş geldin, peş geldin, geç bakalım.

Onların içinde duruyka devlerin padişahına hizmet etmeye başlamış. Ona hizmeti çok buyruymuş, onu çok sevüyrümüş. Ötekkilerin az garnı almamış. Demişler ki:

-Len biz otuz dokuz kişi, bize hiç buyurmayı hizmet da, bu yeni gelene ne buyuruyru. Buna bi oyun edelim, demişler, kıskanmışlar.

Devlerin padişahına:

-Padışahım, sen otuz senedir gırk senedir harp ediyırın, bi tek gülünü getiremedin o gızın. Bak gülünü nasıl getirmiş o adam o gızın, gördün mü, demişler.

-Hani?

-Daha depesinde sokulu.

Çağırılmış padışah:

-Gülü ver bakalım.

Vermiş. Gülü bi kokmuşumuş, gurumuş döküliymiş.

-Gördün ya, o gızın gülü bu.

-N'olcak?

-Gülünü alan gızını da alır, demişler.

-Öldürün seni de; getiri, demişler.

-Bu gülü nerden aldın sen.

-Bilmeyırın ben aldım emme.

-Ee.. filân yerde bi gız var onun bahçesinin gülü bu. Sen bu gızı da getircesin buraya.

Oğlan düşünmeye başlamış aklına at gelmiş. Tüyleri birbirine bi sürtmüş at gelmiş. Gelinsire demişi ki:

-Oğlan ben sana gözünü açma demedim mi? Sen o gülü almazsan biz buraya gelmezdik, demiş. Oraya nasıl getçez sen bilimiyırın, demiş. hep getcemiz yer deñiz, ben giderin emme, sen gidemezsin, demiş.

Demişi ki:

-Sen yarısı altından, yarısı gümüşden bi gemi yaptırt bakıyın bu adama, devlerin padışahına.

Yarı gümüşden, yarı altından yetiremediği yerde tahtadan bi gemi yaptırmış. Binmişler geminin içine, atıla birlikte.

-Sür bakalım oğlan.

Giderike bi balık çıkmış önlereinden. Anam! Gemiye dolaşırıka gemi batıcak, ölcckler. Hemen:

-Dur dur dur dur! Duralım bi.

Durmuşlar. Balık gelmiş bi sürtünmüş bü sürtünmüş gemiye.

-Len oğlan sen olmazsan gaşına gaşına ölcekdin. Ben de sana bi gün ilâzım olurun. Olduğunda, hatırla biri birine dokandır gelirin, demiş. İki pul almış gomuş cüzdanının içine.

Geminin içinde giderike hgiderike bi guş gelmiş, leylek. Yer göğ dutulu. Geminin üstüne gonmak isdeyrı. Yorulmuşlar, denizin üsdüne dökülseler ölcekler.

-Oğlan dur, demiş.

-Gemi batcak ya.

-Bişi olmaz, dur.

Durutmuş. Gonmuş geminin üsdüne, gonmuş geminin üsdüne. Hiç gemi görünmez hâle gelmiş. Leylekler bi diñnenmişler, bi diñnenmişler; bi bitlenmişler, bi bitlenmişler. Yorgunlukları getmiş. Deyillarıkı:

-Oğlan sen olmasan, yorulduk biz denize dökülcektik. Hem diñnendik, hem de gaşındık. Bir gün olur da biz de ilâzım oluruz. İki tüy de bizden al, demişler.

Bi de onlardan tüy almış onu da gatmış cebine. Yola gine devam etmişler. Giderike gine bi sivrisinek gelmiş.

-Dıvvv dıvvv dıvvvv.

-Dur beliki acıkmışdır.

Sivrisinek oğlanı bi emmiş bi emmiş.

-Oğlan sen olmasaydın, ben aç ölcektim, bi gün olur ben de ilâzım olurun, ganadımdan innacık tüy gopar. Başın sıkışırsa onu da birbirine dokandır ben gelirin, demiş.

Gızın olduğu yere altı ay galmış. Gız da altı aylık yoldan geleni görüyrü.

-Buva bi gemi geliyrı ya, bana mı geliyrı bilmen, demiş. N'etcez bilmen, demiş.

-Gelsin gızım, gelsin, demiş.

Duruyka yanaşmış. İnmişler. Varmışlar evüne.

-Selâmün aleyküm.

-Aleyküm selâm.

At demiş:

-Ben gidiyrın.

-Nere.

-Giderin, gelirin ben gine. Hatırla gelivrin ben, demiş

At gomuş getmiş oğlanı. Ağşam oturmuşlar, yemek yemişler.

-Oğlan sen neye geldin buraya, demiş gız.

-Ben sana geldim, demiş.

-Bana geldin amma benim üç tane hünerim var, demiş. Üç gün müsaden var.

Bi soru sorucan sana. Üçünü de yapırısın, götürüsün. Yapamazsan seni burda asarın, demiş.

-Ee.. sor bakalım.

-Sabalayın seni burda gördüm mü öldürün.

Ee.. altı aylık yoldan görüyrü. Nere kaçabilir bu adam.

-Oğlan düşünmeye başlamış. Atın tüyünü birbirine bi sürtmüş at gelmiş.

-N'oldu?

-Ee .. gız böyle böyle, dedi. Sabalayı görüsem seni asarın dedi.

-Arkadaşların varıdı ya, gelişken hatırlasana.

Pulu bi sürtüyrü. Balık gelmiş denizin gırana dayanamamış.

-Gir garnıma oğlan, demiş.

Açıymış ağzını, atıymış oğlan. Com! Balığın içine. Yedinci kat denizin dabanına inmiş balık. Ne kadar balık varsa üsdüne çıkarmış.

Gız sabalayı gakmış. Bi şura bakmış yok. Bi bura bakmış yok. Bi de göğü seyretmiş yok. Denize mi getti yoksa bu deye denizi iyice bi seyretmiş. Balığın garnında yatıpbatır. Görmüş orda.

-Len buva, demiş bu oğlanda bu hüner olmasa buraya kadar gelmezdi. Balığın garnında, demiş.

-Gel oğlum bakıyın.

Çıkmış gelmiş balık. Salıymış oğlanı.

-Oğlum yarın seni görüsem gine asarın, demiş.

-Ee balıktan bulduğumu buldum. Leylek geldi ydi ya.

Tüyü bi dokandırır. Leylekler gelmiş oturiymış.

-Bin oğlan.

Üsdüne bindiriymış. Aldığıbileyi yedinci gat göğün gatına çıkmış getmiş. Burda duruyka, gız sabalayın gakmış. Bi ora seyretmiş yok, bi bura seyretmiş yok.

-Len göğe mi çıktı bu deyrı.

Bi seyretmiş, goca guşun üstünde oturupduru.

-Valla bu oğlanda bi hikmet var. Durduğu yere bi bak.

-Gel gine, gel gel.

Leylek indirmiş gelmiş bunu.

-Oğlan seni sabalayı görüsen keserim.

-Ha, demiş. sivrisinek de var.

Dokundurmuş tüyleri. Sivrisinek dıvıv gelmiş.

-Eline bi çapa al, demiş.

Bi çapa almış eline. Gızın olduğu yerde bi gül bahçası varımış.

-Çapala bakalım.

Gülün her yakasını bi çapalatmış oğlana.

-Şu gül galsın, demiş.

Galmış bi gül.

-Dibine diñel, demiş.

Yüzüne bi tokat vurmuş oğlanın. Bi darı denesi olmuş tappadak yere düşmüş. Darı denesini almış gülün ortasına sokiymiş. Darı denesi olduğunu ne bilcek bunun. Gız, hemen sabalayın gakmış. Bi göğü seyretmiş yok, bi denizi seyretmiş yok. Orayı seyretmiş yok, burayı seyretmiş yok. Ağşama kadar durmuş gayrı. Bahçaya geze getmiş. Canının sikkınlığından. Bahçayı gezerike bi bakmış hiç gül yok. Bi de onun marakına düşmüş. Bitekçe gül galmış. Onu da goparmış da depesine sokiymiş. Oğlan depesinde duruyru. Gele gele gelmiş evüne. Yemek yeyceklerinde:

-Gızım sen ne marak eden. Hiç marak etme.

-Buva, şindi gelse beni götürü geğil mi?

-Götürü gızım hakkıdır, demiş. Tabii, sen üç sual sordun, üçünü de yaptı, becerdi. Beceremeyeydi, sen öldürücekdin. Hakkıdır götürü, demiş.

Tüleyiymiş de depesinden:

-Götürcen, demiş.

-Götürsün hakkındır, demiş.

Oturmuşlar gine üçü yemek yemişler. Sabalayı olmuş. Oğlan atı çağırmış. Gızı almış gemiye binmişler. At demiş ki:

-Aman deyin! Elini ayağını gayat iyi tanı, demiş. Şindi denizin ortasına varınsıra, elindeki yüzüğünü atar. Deniz dalgaları, gemi batar, gız uçar gider, biz ölürüz, demiş. Ben gurtulurun emme, ben de periliyin, sen ölürsün, demiş.

-N'olcak?

-Sen de şu elması al, iyi tanı. Atıvdiğinde bunu da sen atıvi, demiş. Hiç bişi olmaz.

Tılsımını deyiymiş oğlana.

Denizin ortasına varınsıra gız yüzüğü atmış. Oğlan da atıymiş.

-Oğlan, şindi sikdiñ anamı, demiş.

Haydı bakalım varmışlar Arab'ın yanına.

-Len sen beni nereye götürüyrün?

-Arap'a.

-Arap'a neden götürüyrün?

-Onun başına neler gelir, neler gelir, demiş.

Gelmişler Arab'ın olduğu yere.

-Heyt! Paldır küldür. Getirin gızı Arap padişah.

-Çekil! Heyt! Gıllı Arap, demiş gız. Sen otur. Beni buraya çekip gelen adam seni de benim gibi onbeş yaşına indirir, bir peri yapar, ondan sona getiri benim yanıma, demiş. Sen gıllı mıllı nereye geliyrün, demiş Arap'a

-Ee.. oğlanı çağırın bakalım.

Oğlanı çağırmışlar.

-Beni gızın yaşı gibi onbeş yaşına indircesin, demiş.

-Len, ben nasıl ediyin onu.

Atı hazırlamış. Bi sürtmüş gelmiş at gine.

-N'oldu?

-Böyle böyle oldu.

-Gafdağının arkasına getcez, demiş. Orada devler var, demiş. Birincide bi bağırın habarları olmaz. İkincide bi bağırın onlar hareket eder. Üçüncüde bağırır, şöyle bi giderin. Ben uçarın onlar arkamdan goşar, ben uçarın onlar arkamdan goşar, demiş. Bi gapıdan giricez bi gapıdan çıkıcaz, demiş. Orada nöbetciler bekleycekler, girivdiğinde gapıyı gapayvicekler, onlar bu havluda galıcaklar, demiş. bunun südünü sağacaklar, sağdıktan sona bunun südüyle bi hamam yaptı mı, atmış yaşında adamı on beş yaşına indiri, demiş. dutamazsak sen de gettin, ben de gettim, demiş.

Neyse, devlerin padişahına tenbih etmişler. Yirmi kişi bu yanına, yirmi asker bu yanına. Gapıları açık bırakcasız. Başını bekleycesiz. Biz de geldik girdik mi, arkamızdan devler girdi mi, hemen gapatcasız.

At:

-Bin bakalım üstüme, yum gözünü.

Yummuş. Gözünü açmış Gafdağının arkasında. Bi ahırın başına gonmuş onlar da su içellerimiş o devler. Bi bağırmış, bi da bağırmış. Üçüncüde bağırdığında uçmuş. Arkasından goş Allah'ım, goş Allah'ım bunlar gapıdan girmiş, ötekki gapıdan çıkıvcende guyuğunu eline alıymış. O şekilde gomuşlar gayrı, gapamışlar. Gız girmiş içeriye, südünü sağmış devlerin.

-Gir bakalım südün içine.

Girmiş bi hamam yapmış. On beş yaşında nur gibi bi oğlan çıkmış oraya, dinelmiş. O da perilenmiş yani.

Demiş ki devlerin padişahına:

-Otuz dokuz kişisiniz, bi de sen kırk kişi. Kırkınızda girin bu südün içine, demiş. Bak bu oğlan nasılsa siz de öyle olcasız, demiş.

Oyunsura ilkindi gireneymiş faydası. Sona da Arap'ıla barabır kırk kişi olmuşlar, bi girmişler. Duz gibi erimişler, gaybolyemişler.

-Oğlan seni de bunlar gibi eridecekdım böyle ya, hünerine gıyamadım demiş gız.

Oyunsura atın marifeti onlar.

-Yum gözünüzü, deyrı at.

Yumuylar.

-Açın gözünüzü, deyrı.

Açıylar. Oylanın buvasının, padişahın yanı. Ollardan toprak getirmişlerimiş. Padişahın gözüne çalmışlar. Ayna gibi olmuş padişahın gözleri.

-Oğlum, tam varmışsın da, yerini bulmuşsun da, demiş.

Dün gece yanlarından geldim. Çok muhabbetleri var, geçinip gideller.

2.42. KILLI BARAK

Derleme tarihi: 28.07.1999

Anlatan: Ayşalı Kılınç

Üş gız süpürge deşire getmiş. Süpürgeyi deşirmişler. Ayı gelmiş de birinin çuvalının dibine yatmış. Doldurmuşlar doldurmuşlar çuvaları, ikisi gakmış aşymış. Biri yüklenirimiş yüklenirimiş gakamazımı, yüklenirimiş yüklenirimiş gakamazımı. Süpürgeyi atar bi da yüklenirimiş gine gakamazımı. Bi da atar bi da yüklenirimiş gine gakamazımı.

Ayı çıkmış çuvalın içinden, gızı almış getmiş bi ine. İnde duruyka bi çocukları olmuş Emiren; bi çocukları olmuş Kömüren; bi çocukları olmuş Gulak.

Orda duruyka, bunu ararika ararika gardaşları bulmuş. Ondan sona Emiren getmiş, ünnemişler gelmemiş; Kömüren getmiş, ünnemişler gelmemiş; Gulak getmiş, ünnemişler gelmemiş. Gıllı Barak getmiş, o da gelmemiş.

-Emiren getdi yok, Kömüren getdi yok, Gulak getdi yok, Gıllı Barak getdi yok, deye varmışımı, topucuğunu öldürmüşler, orda durupduru gardaşları.

Emiren getdi gelmedi

Kömüre getdi gelmedi

Gulak getdi gelmedi

Gıllı Barağı vurdular

Daşdan evüm yıkıldı

Tarna çorbam döküldü

demiş, ağlamış. İşde bu kadar.

3. FIKRALAR

3.1. DEYUS O HALTI YEYEMEZ

Derleme tarihi: 28.07.1998

Anlatan: Ali Eryılmaz

Avara bir gün cami çıkışında, rahatsızlığı sebebiyle birkaç gün dışarı çıkamamış, camiye gelememiş olan Ak Emmi'ye takılır: (Ak Emmi'nin oğlu kaymakamdır ve çevresinin bürokrasi ile olan işlerine yardımcı olarak halletmesiyle tanınmaktadır.)

- Mustan Amca'nın tayini musallaya çıkmış, emme kaymakam durdurmuş, deyince Mustan Amca kaymakam olan oğlunu kastederek:

-İşte o deyus o haltı yeyemez, der.

3.2. ALLAH SENİ YARATTIĞINA PIŞMAN, ÖLDÜRMEYE DE USANIYOR

Derleme tarihi: 20.07.2000

Anlatan: Mustafa Kaya

Avara, bir gün bakkalın önünde oturmuş bakkalın yaptıklarını seyretmektedir. Bakkal bir yandan nalbant olarak eşek nallayıp, bir taraftan gelen müşteriye işini bırakarak elini yıkamadan lokum, şeker vermesi Avara'yı çileden çıkarır ve şöyle der:

-Ne deyim sana, Allah seni yarattığına pişman, öldürmeye de usanıyor, deyiverir.

3.3. ÇUL EMANET

Derleme tarihi: 20.07.2000

Anlatan: Mustafa Kaya

Bir gün Topçuoğlu ismiyle anılan Mustan Korkmaz, komşusu Kızıl Dudu'dan ödünç aldığı çula kurutmak için fasulye sermiştir. O esnada kuvvetli bir rüzgar çıkar

ve fasulyeler etrafa saçılır. Çul da rüzgarla birlikte savrulur. Bunu bir kenardan seyreden Topçuoğlu:

-Ey Allah'ım tamam tamam! Çulun üstündeki senin, çul komşu kadının, çul bana emanet. Geri veremezsem bir sözüyle bir adam öldüren o kadından kurtulamam. Çulu bırak diye bağırır.

3.4. YARENLİĞİMİ ŞURAYA KOY

Derleme tarihi: 20.07.2000

Anlatan: Mustafa Kaya

Avara, keşik sırasında arkadaşı Şakir'le sürünün başında yatak adı verilen korunakta gecelemedirler. Avara her zamanki gibi arkadaşı Şakir ile sohbet etmektedir. Ancak Avara uzun süre konuşur ve karşıdan bir cevap alamaz. Şakir'in bir gözü açık olarak uyuduğunu gören Avara bağırır:

-Şakir; Şakir! Bir saattir sana yarenlik ediyorum. Sen dinlemiyorsun ha!. Yarenliğimi şuraya koy, öde, diye bağırır.

Meğer, göz kapağı kaza ile yanan ve göz kapağı olmayan Şakir gözü açık uyumaktaymış.

3.5. TESTERE YOK MU?

Derleme tarihi: 22.07.1999

Anlatan: İsmail Kılınç

Avara bakkaldan ekmek ister, ancak bakkalın verdiği ekmek taş gibi sertleşmiş ve kurumuştur. Avara bunun üzerine bakkaldan bir de testere ister. Bakkal testere yok der ve sorar:

-Testereyi ne yapacaksın?

Bunun üzerine Avara:

-Bu ekmeği kesmenin başka yolu yok. Benim de testerem yok, onun için testere istiyorum” cevabını verir ve ekler:

-Bu ekmek senden önce bakkallık yapan Ahmet zamanından kalma herhalde.

3.6. NASIL AĞA OLDUĞUNU BEN DE ANLADIM

Derleme tarihi: 18.07.2000

Anlatan: Yusuf Kılınç

Avara, Aydın'a zeytin işçiliği yapmak üzere gitmiştir. Bir gün ağası:

-Akşam evde mevlidimiz var buyurun gelin, der.

Davet üzere Avara akşam ağanın evinin yolunu tutar. Vardığında ne görsün; evde sadece beş-altı kişi vardır.

-Ağam herhalde yanlış geldik. Bu gün mevlidiniz yok muydu, der.

Ağa:

-Evet bugün mevlidimiz var, davetliler de bunlar, diyerek evindeki küçük topluluğu gösterir.

Bunun üzerine Avara:

-Böyle üç-beş kişiyle mevlit mi olur, der.

Ağa:

-Ya nasıl olur, diye sorar.

Avara, Anlatmaya başlarlar:

-Biz bütün köyü davet ederiz, çevre köylerden eşimizi, dostumuzu da çağırırız, kazanları kurup yemekler pişirip beraberce yeriz, der.

Bu sözün üzerine Ağa:

-Tamam tamam! Anladım neden güzlükte Aydın'a döküldüğünüzü" deyince, Avara da:

-Ben de senin nasıl ağa olduğunu eve girişte anladım, der.

3.7. JANDARMA İLE TAHSİLDAR

Derleme tarihi: 18.07.2000

Anlatan: Yusuf Kılınç

Eskiden oşür vergisi toplarlardı. Tahsildar yanına jandarma alır köy köy gezer vergi toplardı. Bir gün tahsildarla birlikte jandarma vergi toplamak için gittikleri köyden geri dönerlerken, geçmekte oldukları yolun kenarındaki su birikintisi ile dolu çukuru göstererek

-Efendim, sizi bu büvete atacağım, der.

-Neden oğlum, ben sana ne yaptım ki de sen beni oraya atacaksın, diye sorar.

-Jandarma:

-Her zaman yemekte sofradan erken çekiliyorsun, ben de çekilmek zorunda kalıyorum. Senin yüzünden günlerdir aç geçiyorum, der. Bu söz üzerine yaşlı tahsildar:

-Oğlum daha önce neden söylemedin? Ben sofradan sen karnımı doyuruncaya kadar çekilmezdim. Şimdi sen beni affedersen bundan sonra öyle yaparım, der ve anlaşılır.

Yine bir gün köyde kendilerine yemek ikram edilmiş yemek yemektedirler. Tahsildarın karnı doymuş ve sofradan çekilmeye hazırlanırken, Jandarma:

-Büvet büvet! Diye seslenir.

Durumun farkına varıp ikazı alan tahsildar:

-Evet oğlum evet, Bismillahirrahmanirahim, diyerek sofraya tekrar oturur.

3.8: AĞZI MI, AVCUM MU, FİNCAN MI BÜYÜK?

Derleme tarihi: 18.07.2000

Anlatan: Yusuf Kılıç

Avara kahveci ile bahse girer. Kahveci Avara'ya:

-Bir hörpütmede kahveyi bitirirsen senden kahve parasını almayacağım, der.

Avara, bir hörpütmede kahveyi diker fakat, ağzı fena derecede yanmıştır.

Ağzındaki kahveyi avucuna boşaltır.

-Ne oldu, diye soran kahveciye:

-Hiç, der, ağzım mı büyük, avucum mu büyük, fincan mı büyük onu ölçüyorum, cevabını verir.

3.9. KÖPEK MİDİR DE, ÜZERİME SALACAKSINIZ?

Derleme tarihi: 28.07.1998

Anlatan: Ali Eryılmaz

Köye gelen bir öğretmenin babası oldukça konuşkan ve hazır cevaptır. Köylüler:

-Biz bu adamla baş edemeyiz buna Avara'yı salalım, deyince adam:

-Bu Avara denen köpek midir de benim üzerime salacaksınız?" cevabını verir.

3.10. PEKMEZİNE DİYECEK YOK AMMA....

Derleme tarihi: 18.07.2000

Anlatan: Yusuf Kılınç

Yörügün biri bir gün alış veriş yapmak için kasabaya inmiş. Çarşıda gezerken bi ayakkabı dükkanının önünde durmuş, ayakkabı ıslatılmış simsiyah suyu göstererek:

-Pekmezi kaç satış yapıyorsun, demiş.

Ayakkabıcı da:

-Hele sen pekmezin tadına bir bak parasını sonra konuşuruz, deyince maşrabayı doldurup kafaya dikmiş.

-Pekmezi nasıl buldun, demiş.

-Pekmezine diyecek yok amma, tadı biraz ağzımı burdu, demiş.

3.11. ERİK MİSİN, KORUK MUSUN?

Derleme tarihi: 18.07.2000

Anlatan: Yusuf Kılınç

Yörügün biri bir gün yayladan köye gelirken akşam üzeri, alaca karanlıkta köye girmek üzeriyken bir meyve ağacı görür. Erik zannettiği meyveyi atıştırmaya başlar. Bir müddet sonra ağzı yüzü yanmaya, acımaya başla başlar. Yediğinin erik olmadığını anlayan yörük, söylenmeye başlar:

-Erik misin, koruk musun; dağdan inmiş yörük müsün?

Meğer Yörügün yediği, henüz olgunlaşmamış, cevizin yeşil kabuklarıymış.e

3.12. ŞURASI HİMM

Derleme tarihi: 18.07.2000

Anlatan: Yusuf Kılınç

Yörükler yayladan güzün göç ettikten sonra, evin adamı ölmüş, baharda tekrar yaylaya göç eden yörüğün karısı çadırın köşelerine bakar bakar ağlarmış, bir taraftan da eliyle iğşaret ederek:

-Şurda rahmetliyle peynir basardık, şurda yağ deperdik, şurda hı... hı....

3.13. YAYLA YAYLA GÖÇÜRDÜĞÜM

Derleme tarihi: 10.02.2001

Anlatan: Ali Çiçek

Yörüğün karısı ölmüş, yayladaki yörük mezarlığına koyduktan sonra göç etmişler. Ertesi yıl tekrar yaylaya döndüklerinde, babası kızına:

-Sen deveyi çek, ben anana, mezarının başında bir dua edeyim, demiş.

Kızı babasının ne şekilde dua edeceğini merak etmiş, dinlemeye başlamış.

Yayla yayla göçürdüğüm

Soğuk sular içirdiğim

Ne var da ölüverdin

Ay ... ma geçirdiğim.

3.14. KOÇULARLI'NIN YEMİNİ

Derleme tarihi: 20.08.2000

Anlatan: Ömer Uysal

Koçularlı adamın biri ekin orağında eşeğini kaybetmiş. Aramış taramış bulamamış, yenin etmiş, demiş ki:

-Eşegi bir bulursam benden karı boş olsun üstünden inersem, demiş.

Birkaç gün sonra da bulmuş, eşeğe binmiş. İnnek istediğinde yeminini hatırlamış. İnse karı gidecek. Derdine hal çaresi bulmak için, Koçular'dan çıkıp Yakaafşar'a gelmiş. Bunu bulsa bulsa Yakaafşarlılar bulur diye. Köye girerken Acar Ağa ile karşılaşmış:

- Benim böyle böyle derdim var, ne yapacağım.
 - O kolay, sen bana bir gün ekin biçmeye gelersen, hallederiz.
 - Sen benim derdime çare bul üç gün ekinine gelirim, deyince Avara:
 - Sen eşeği ağaca çek, eşekten ağaca çık, ağaçtan in gel, demiş.
- Adam da:
- Allah senden razı olsun neredeyse karıdan oluyordum, demiş.

3.15. BİR EVDEN BİR KİŞİ

Derleme tarihi: 10.02.2000

Anlatan: Ahmet Acaroğlu

Cuma vaktinden önce babam, yani Acar Ağa uzanmış yatıyordu.

- Baba haydı Cuma namazına gidelim, dedim.
- Oğlum, angaryaya bir evden bir kişi gider, bu hafta sen git, haftaya ben giderim, dedi.

3.16. SIRAYA KOYUN

Derleme tarihi: 18.07.2000

Anlatan: Yusuf Kılınç

Adamın biri gurbetten bir gelin almış. Geline hürmet etmişler, gelini yemeğe oturtmuşlar, yemişler. Yedikten sona kaynanası:

- Herif sen kaldır sofrayı, demiş.
- Karı sen kaldır, demiş.

Birbirlerine sofrayı kaldır derlermiş, yani gelin kalkarda kaldırır mı acaba deye. Gelin demişi ki:

- Bunu böyle etmeyin siz, demiş. Bunu siz sıraya koyun. Bugün biriniz kaldırın, yarın biriniz kaldırsın, aranızda sıraya koyun, demiş.

3.17. AY ELLERİN AYLARI....

Derleme tarihi: 18.07.2000

Anlatan: Özler Kılınc

Bir kız bir köyden bir köye gelin gitmiş. Gitmiş varmış, bir gün akşam karanlığında çeşmeye su doldurmaya giderken bir bakmış ay yarım. Önceden pek farkına mı varmamıştı, neydi. Hep aylar bütün olur sanırmış herhalde. Söylenmeye başlamış:

-Ay ellerin köyleri, yarım doğar ayları; ay bizim köylerimiz, bütün doğar aylarımız.

3.18. HOCA İLE KÖR

Derleme tarihi: 18.07.2000

Anlatan: Ali Korkmaz

İnte ellezine ferden sakın kendini topalla körden demenin hikâyesi şöyle olmuş. Zamanın birinde hocanın biri eşeğini çekmiş, pazara gidermiş. Kadını bindirmiş eşeğe giderken bir köre rastlamışlar. Karısına demişi ki:

-Karı bu körü eşeğe bindirelim, yazık yolda yürümesin, demiş.

Kadın da demişi ki hocaya:

-Yav hoca, körler naçar olur, başımıza iş açar. Gel bunu bindirmeyelim, demiş.

-Yav körden başımıza ne iş açılacak, bir şey çıkmaz bindirelim, demiş.

-Hadi bakalım bindirelim.

Neyse bindirmişler. Giderken hocanın karısının adını öğrenmiş kör, hocanın da hoca olduğunu. Tam pazar yerine çarşıya getirmişler. Köre:

-İn bakalım. Pazar yerine kadar getirdik, sen burada hayrını sevabını topla.

Kör bu sefer bağırmaya başlamış:

-Hey ahali! Duydunuz mu? Hoca yolda benim garımı kandırdı, garımı eşeğimi elimden alıyor, beni kurtarın!

Orda ne kadar ahali varsa, hocayı tutuyorlar, polis çağırıyorlar, polise teslim ediyorlar. Polis bunu üçünü de götürüyor. Aynı ayrı odaya kapatıyor. Hocayı kaldığı odanın kapısının arkasından dinliyor. Hoca:

-Keşke garının lâfına bakmalıymışım, bulduk başımıza belâyı. Nasıl kurtulacağız, deye ağlarmış.

Gidip hocanın karısının kapısını dinliyor:

-Yav adam, ben demedim mi yolda. Körler naçar otur başımıza iş açar. İşde bulduk. İşde bulduk belâyı. Nasıl kurtulacağız Allah'ım deye ağlarmış.

Polis bi de körü dinlemiş. Kör dermiş ki:

-Allah gayrı, ya eşek , ya garı benim olaydı, dermiş. Kendi başına mırıldanmış oda da.

Polis körü çağırıyor. Köre iki tokat vuruyor.

-Demek adamın karısını eşeğini oyunla alıcasın ha diyor. Hocaya karısını, eşeğini geri veriyor, gönderiyor.

3.19. KÖYLÜ İLE ŞEHİRLİ

Derleme tarihi: 08.02.2000

Anlatan: Atif sarıkaya

Biri köylü biri şehirli, iki arkadaş varmış. Şehirli her zaman onun yanına gelirmiş, yerler içerlermiş. Bir gün köylü şehre inme ihtiyacı duymuş. Gelmiş şehre, yağmur bastırmış. Arkadaşına:

-Bir şemsiye ver bana, demiş.

Tutmuş bir şemsiye vermiş. Şemsiyeyi kullanmış, köyüne götürmüş. Hava açıkken sonra yine gelmiş:

-Arkadaş sağ ol, şemsiyeni kullandım, getirdim işte, demiş.

Adam her şehre inişinde o şehirli dermiş ki:

-Ahmet. Mehmet neyse ismi. O zaman ben şemsiyeni vermeseydim. Senin halin nice olurdu, dermiş.

-Islanırdım, dermiş filân.

Bir böyle, iki böyle. Her gelişinde dermiş. Başına kakar gibi hani. Sona bi bi havuzun kenarında dolaşıyorlarmış.

-Len Ahmet, o zaman ben şemsiyeyi vermeseydim, senin halin nice olurdu, demiş.

Adam havuza kendini bir atıyor, çıkıyor.

-İşte böyle olurdu, diyor. Ne len bu? Her gelişimde başıma kakmam, ıslanırdım işte halim böyle olurdu, diyor.

3.20. DAHA NELER GÖRÜRSÜN

Derleme tarihi: 20.08.2000

Anlatan: Ömer Uysal

Adamın biri yaylada bir yörük çadırına misafir olmuş. Yemişler içmişler, derken, vakit olmuş, yatmışlar. Yatıp herkes uyuduktan sonra, adamın tuvaleti gelmiş. Adam çadırın kapısından çıkmak için başını uzatmış koca bir gara köpek ön ayaklarının üzerinde dikelip durur. Az içerde bekler, bir daha çıkarmış kara köpek yine orda. Adam sıkışmış vaziyette beklerken beklerken, bebek ağlamaya başlamış. Adamın o an aklına bir fikir gelmiş ve uygulamaya karar vermiş. Ağlayan bebeğin bezini çözmüş, beze kendisi çişini yapmış tekrar sarıp uykuya dalmış. Sabahleyin anası bebeğinin bezini değiştirmek için açtığında şaşırıp kalmış ve kocasına bağırmış:

-Herif! herif! Baksana, bu çocuğun karnında ne varsa çıkmış gitmiş, demiş.

Durumu bir kenarda seyreden misafir mırıldanmış.

-O koca kara köpek çadırın önünde olduğu müddetçe daha neler görürsün.

3.21. BEN DE ATTIM

Derleme tarihi: 18.07.2000

Anlatan: Yusuf Kılınç

Adamın biri yörüğe misafir olmuş. Çadırda yörük adamıyla otururken, ocağa bir yemek koymuşlar. Yemeği ateşe koyan yörüğün karısı tuzunu atmış. Biraz sonra gelmiş bir de adamın kızı atmış. Çadırın gelini, herhâlde yemeğin tuzu atılmadı, demiş, bir de atmış. Bunları seyreden misafir, ev sahibi bir iş için çadırdan çıkınca bir de o atmış.

Akşam olmuş sofraya kurulup yemek önlerine geldiğinde, adam yemekten bir kaşık almış. Yemek tuz ağırsı. Adam:

-Kim attı bu yemeğin tuzunu, diye bağırması.

Karısı:

-Ben attım ama, demiş.

Kızı:

-Eyvah ben de atmıştım, demiş.

Oradan gelini:

Atan olmamıştır diye, ben de attım, demiş.

Misafir de oradan:

Herkesin attığını görünce benim de tuzum bulunsun deye ben de attım bir kaşık, demiş.

3.22. ALLAH'IN YÖRÜĞÜNÜN...

Derleme tarihi: 18.07.2000

Anlatan: Yusuf Kılınc

Yaylaya hâkimin biri bir dava için keşfe gelmiş. Çadıra misafir etmişler. Sabah eşiğin anırmasıyla misafir dahil hepsi uyanmış. Uykusundan uyanan ev sahibi gerinmiş de:

-Bu gün yağmur yağacak, yargınım ağrıyor, demiş.

Misafir hâkim çıkmış giderken:

-Allah'ın yürüğünün, saati eşek, meteoroloji uzmanı organı, demiş.

3.23. SİZ DEĞİŞTERMEDİYSENİZ

Derleme tarihi: 08.02.2000

Anlatan: Atıf sarıkaya

İki molla yolda giderken bir yürükle karşılaşmışlar. Birisi:

-Bu yürükler de pek namaz oruç bilmez, buna bir soru soralım bakalım, demiş.

Diğeri:

-Yav bunlar tekin adam değildir, farklı bir cevap verir bizi bozar, sormayalım, demiş.

-Yav biz her şeyi biliyoruz. Bize ne soracak, bir soru soralım:

Hadi sor bakalım.

-Arkadaş, İslâm'ın şartı kaçtır, demiş.

Yörük de:

-Vallahi, ben yaylaya çıkmadan önce beşti. Eğer siz artırmadıysanız, demiş.

3.24. İMAM KENDİNE BİR EV YAPTIRMIŞ....

Derleme tarihi: 08.02.2000

Anlatan: Ahmet Acaroğlu

Yörüğün biri köye geldiğinde yeni yapılan camiyi görmüş, hayran hayran bakmış. Yaylaya döndüğün de etrafındakilere anlatırmış:

-İmam kendine bir ev yaptırmış saray gibi, emme kıyıp da ocaklığına ateş bile yakamamış.

3.25. İNCİLİ'NİN CEZASI

Derleme tarihi: 18.07.2000

Anlatan: Ali Korkmaz

İnciliye padişah bir kabahatinden dolayı ceza vermiş:

-Git gözüme görünme. Seni ne yerde ne gökte; ne İslâm içinde ne gevur içinde görmeyeceğim, demiş.

İncili:

-Yav ben nereye gidebilirim, nerede yaşarım, deye düşünürmüş. Bir yörük yaylasına gelmiş. Bakmış orda ne cami var, ne de kilise.

-Tamam, demiş. Bunlar Müslüman olsa camisi, gevur olsa kilisesi olurdu, demiş.

İki ardıç ağacının arasına bir urganla salıncak kurmuş orda sallanırmış.

Bu arada padişaha adamın birine bir kağrı yaptırmış. Padişah demiş:

-Bunun pahasını kim bilirse, onu ödüllendireceğim, demiş. Haber ülkenin her tarafına yayılmış. Bunu İncili de duymuş. İncili salıncağın içinden demiş ki:

-Gidin, söyleyin o padişaha, kağnısını fiyatı şu demiş. Mart kurak gider de, mayıs yağışlı giderse övsün arabasını. Eğer mart yağışlı gider de, mayıs kurak giderse övmesin arabasını, demiş.

Adamlar gitmişler, padişaha söylemişler. Padişah:

-Bu paha sizin değil, demiş. Bu İncili'nin pahası, demiş. Bu adam nerede?

-Padişahım, filân yaylada, salıncağın içinde, demişler.

Gelseler baksalar, salıncağın içinde sallanıp durur.

-Len ben sana ne dedim? Kaybol, yerde de gökte de görünme. Ne İslâm diyarında, ne gevur diyarında olmayacaksın demedim mi?

-Padişahım böyle bir yere geldim. Bunlar Müslüman olsaydı, camisi olurdu. Gevur olsaydı kilisesi olurdu. Yerle gök arasında ben nerede durayım. İki ağacın arasına bir salıncak kurdum. Ne yerdeyim ne gökte; ne İslâm diyarında ne gevur diyarında, demiş.

Cevabı hoşuna giden İncili'yi, Padişah bağışlamış.

3.26. AĞANIN AKLI

Derleme tarihi: 20.08.2000

Anlatan: Ömer Uysal

Adamın biri köyde öküzüyle çift sürerken öküzü dinlendirmek için salmış. Öküz tarlada dolaşırken bir küp bulmuş, kafasını küpün içine sokmuş. Bir türlü öküzün kafasını küpten çıkaramamışlar. Ağa akıllıdır ona soralım demişler, sormuşlar.

Ağa:

-Öküzü kesin, demiş.

Öküzü kesmişler. Öküzün kafası iyice küpün içinde kalmış. Bu sefer bir daha sormuşlar.

Ağa bu sefer:

-Küpü kırın, demiş

3.27. ORMANCI BEN GİBİ, EŞEK SEN GİBİYDİ

Derleme tarihi: 20.08.2000

Anlatan: Ömer Uysal

Halil Uysal isimli köylünün birini orman suçundan orman memuru mahkemeye vermiş. Hakim köylüye dönmüş:

-Senin hakkında böyle böyle suçlama var, ne diyorsun, demiş.

Köylü:

-Vallahi hâkim beyim. Ormancı çok abartıyor. -Mesafeyi kastederek- Ormancı ben gibiydi, eşek sen gibiydi, diye söze başlamış.

Hakim:

-İfadeni düzelterek tekrarla, diye bağırınca.

-Biz de yalan olmaz hakim bey. Vallahi ormancı ben gibiydi, eşek sen gibiydi, deyince hâkim:

-Atın şunu dışarı, demiş. Adam da kurtulmuş gitmiş cezadan.

3.28. TIRMIĞIN ADI

Derleme tarihi: 18.07.2000

Anlatan: Yusuf Kılınç

Köylünün birinin oğlu askerden gelmiş. Oğlanın sosyetik tavırları varmış. Babasına tırmağı göstererek:

-Baba bu ne, demiş.

-Oğlum taraklı kısmına bir bas bakalım o sana adını söyler, demiş.

Oğlu, babasının dediği gibi tırmağın taraklı kısmına bir basmış. Tırmağın sapı alnının ortasına şak diye vurmuş. Çocuk canının acısıyla:

-A..na koyduğumun tırmağı, demiş.

Babası da:

-Oğlum neymiş öğrendin mi adını, demiş.

3.29. HALVA DEMESİNİ DE BİLİRİZ HELVA DEMESİNİ DE

Derleme tarihi: 18.07.2000

Anlatan: Yusuf Kılınc

Köylünün biri Aydın'a çalışmaya gitmiş. Bir gün acıkmış, bakkala girmiş:

-Bana iki yüz gram halva ver, demiş.

Bakkal helvayı tartmış vermiş. Adam helvayı oracıkta yemiş. Bakkal:

-O istediğinden bir daha iste de parasını almayım, demiş.

Adam:

-Bana iki yüz gram halva ver, demiş.

Bakkal tekrar helvayı tartmış adama uzamış. Adam helvayı alıp çıkarken:

-Biz halva demesini de biliriz, helva demesini de biliriz, demiş.

3.30. ÇİMENDAR EFENDİ

Derleme tarihi: 18.07,2000

Anlatan: Ali Korkmaz

Zamanın birinde bir şehirli boyacı varmış. Bu, köye boya boyamaya gitmiş. Eşeğine heybesini artmış, boya takımlarını koymuş. Giderken bir yaz günü, bir çınar ağacının altına gelmiş. Oraya eşeğini örüklemiş. Biz köylüler çınar demez de kavak deriz. Şehirli orada uyumuş kalmış. Uyuduğunda eşeği boşanmış, köylünün eşeğinin yanına kaçmış. İkisi de bir çukura girmiş. Şehirli uyansa baksa, eşek yok. Karşıda bir köylü çift sürüyor.

-Varıyım, köylüye bir soruyum, eşeği görmüş mü?

Varıyor köylüye:

-Selâmün aleyküm köylü baba, diyor.

Köylü de:

-Aleyküm selâm şehirli efendi, buyurun ne ararsın, demiş.

-Ey köylü baba! Ben cennet kuşu, çınar ağacının dibinde uyku celp ederken, bizim çimendar efendi, firara kast eyledi, sizlere vâkıf oldu mu, demiş.

Köylü şehirlinin dediğinden bir şey anlamamış. Yav bu çınar ağacı ne, celb etmek ne, çimender efendi kim, anlayamamış.

-Şehirli efendi bir daha de, demiş.

Aynı sözü bir daha tekrarlamış. Köylü dediğinden yine bir şey anlayamamış. Şehirliye elindeki övendereyi bir vurmuş. Şehirli de:

-Aman köylü baba dur. Ben eşek kaybettim, demiş.

-İşte doğru söyle, demiş. senin eşek şu çukurda, benim eşeğin yanında. Buraya lügat parçalamaya mı geldin, demiş. Biz dağ başındayız. Biz ne çimendar efendi biliriz, ne celb etmek biliriz, ne mamafih, ne de binaenaleyh, demiş. Biz böyle dillerden anlamayız, demiş. Bize köylüce konuş, demiş. Özür dilemiş şehirli. Eşegini almış yoluna devam etmiş.

MAHALLİ KELİMELER SÖZLÜĞÜ

āba	: Abla.
abdāl	: Çalgı çalan erkek çalgıcı.
acık/ açcık	: Azıcık.
aga	: Ağa, ağabey.
ağ at-	: Denemek.
ağ-	: Çıkmak, ağmak.
ağşam/ayşam	: Akşam.
alavere	: Alış veriş.
aldığıbileyi	: Aldığı gibi.
ağınca	: Ağırca.
allah eşgine	: Allah aşkına.
alma	: Elma
alma kakı	: Ēlma kurusu.
almes	: Elmas.
aman deyin!	: Şakin!
anıtla-	: Vuracakmış gibi yapmak.
añnac	: Karşı.
apıla-	: Ellerin ve dizlerinin üzerinde yürümek.
ararika	: Ararken.
armit	: Armut.
art-	: Eşek, katır gibi hayvanları üzerine heybe gibi şeyleri yerleştirmek.
asınsıra	: Asınca
aşiv-	: Aşıvermek, birden gitmek, gözden kaybolmak.
aşsa	: Aşağı.
ataş	: Ateş.
atın götü	: Atın terkisi.
ayile	: Aile.
ayyen!	: Hayret ifade eder.
ayvah	: Eyvah.
bakarkan	: Bakarken.

bakıbatırık	: Bakarken.
barabır	: Beraber.
bedel	: Gündelikçi işçi.
bel-	: Bölmek.
beliş-	: Bölüşmek.
bicezi	: Bir tanesi.
bicik	: Meme.
bisel	: Birazcık.
bitekçek	: Bir tanecik.
bodurum	: Bodrum.
boyna	: Boyuna; sürekli
böğün	: Bu gün.
buçak	: Bıçak.
bunnacık	: Bu kadarcık.
buran	: Boran.
buva	: Baba.
canavar	: Kurt.
cavlak	: Tüyü dökülmüş, tüysüz.
cazı	: Cadı
celletlik	: Cellâtlık.
cevüz çiti	: Ceviz içi.
çağıl	: Taş yığını.
çaltı diken	: Dikenli çalı.
çapala-	: Bahçeyi çapa ile işlemek; çapa yapmak.
çayrak	: Yeni kesilmiş, kol ve bacak kalınlığında yaş odun.
çente	: Çanta.
çez-	: Çözmek.
çırpak	: Hayvanların daha hızlı hareket etmesi için çalıdan yapılan değnek.
çırpı	: Küçük odun, çalı parçaları.

çilbir	: Eşek, katır gibi hayvanları çekerek götürmeye yarayan ip, yular.
çimke	: Bir şeyin ufacık parçası.
çimke	: Parça.
çokaşmak	: Toplanmak, birikmek.
çölmek	: Çömlük.
çömüt-	: Sessiz sedasız oturmak.
dak-	: Bağlamak, takmak.
dam	: Ahır.
dellal	: Tellal.
dene	: Tane.
derike	: Derken.
dermen	: Değirmen.
desa	: Desene.
deşir-	: Toplamak.
devrüş	: Derviş.
dığan	: Tava.
dırtnaş-	: Dağa, ağaca gibi bir yere çıkmak için oldukça çaba harcamak.
dokkuk	: Saksagan.
doruşmak	: Küs durmak; kaşını karatmak.
duz	: Tuz.
dürüm	: Üç veya dört yufka ekmek.
ekmek at-	: Ekmek pişirmek.
Ende/ endeki	: Elindeki; oradaki; o.
endeni	: Elindekini.
erezil	: Rezil, zavallı.
erkeş	: Erkeç, keçinin erkeği.
esger	: Asker.
essahtan	: Gerçekten.
evtükle-	: Acele etmek; endişeye kapılmak.

ezen	: Ezan.
farılaşıp dur-	: Korkudan titremek.
filcan	: Fincan.
foturaf	: Fotoğraf.
gabet	: Kabahat.
gabık	: Kabuk.
gabil	: Kabul.
gabirlik	: Mezarlık.
gafile	: Kafile.
gahbe	: Kahbe.
galaba	: Kalabalık.
galbır	: Kalbur.
gale	: Kale.
garnı alma-	: Çekememek, haset etmek.
gart	: Kart, ihtiyar; görmüş geçirmiş, tecrübeli.
gasdan	: Yalandan; yapmacıktan.
gaşşık	: Kaşık.
gatık	: Katık; yemek.
gatmer	: Peynirli, yağlı börek.
gave/gayfa	: Kahve; kahvehane.
gavilleş-	: Sözleşmek.
gaya	: Kaya.
gayatına/gayat	: Gayet.
gayınna	: Kaynana.
gaynata	: Kayın baba,
gelinsire	: Gelince.
gelişken	: Gelirken.
gesi	: Köylünün veya mahallelinin ortaklaşa kullandıkları, elbise, halı, kilim yıkadıkları çamaşırhane.

gulf	: Kılıf.
gılış	: Kılıç.
gıran	: Kenar, kıyı.
gırık	: Gayri meşru cinsel ilişki neticesinde doğan çocuk.
gırıt-	: Çölmek.
gıymık	: Çok küçük odun veya çıra parçası.
go(v) söylemek	: Dedikodu yapmak.
gocarı	: Koca karı.
godulayı	: Koyduğu gibi.
goru	: Koru, koruluk.
goşat et-	: Eş etmek; peşine takmak.
govan	: Kovan.
goyvi	: Koy ver.
gögnü	: Gönlü.
göt at-	: At veya eşeğin aniden hareket etmesi; tepki vermesi.
gözel	: Güzel.
gundak	: Mısırın koçanı.
gupa	: Bardak.
gupay	: Küçük av köpeği.
guşat-	: Kuşatmak.
güççük	: Küçük.
habar	: Haber.
habire	: Devamlı, sürekli.
hakkatan	: Hakikaten.
hakkaten	: Hakikaten.
halallaş-	: Helâlleşmek.
halçı	: Alçı.
hamamcı ol-	: İhtilam olmak.
hambal	: Hamal.

hanay	: Çatı, evin çatı arası.
hangı	: Hangi.
harar	: Çuvaldan daha büyük olan, içine saman gibi şeyler koymaya yarayan, keçi kılının işlenmesiyle yapılan bir çeşit büyük çuval.
harım	: Bahçe.
hav hav bey	: Köpek.
havarda	: Hovarda.
hayalla-/hıyalla-	: Tahmin etmek.
hayrat	: Hayret.
hayvah!	: Eyvah!
hazlet-	: Hoşlanmak.
heng	: Eğlence, düğün.
hırlı	: Hayırlı.
hızmatçı	: Hizmetçi.
holus	: Kalburun büyüğü.
ıldız	: Yıldız.
ımızga-	: Uyuklamak.
ımnacık	: Birazcık, çok az.
ırahat	: Rahat.
ıscak	: Sıcak.
içini al-	: Sırrını Öğrenmek; derdini açtırmak.
ilân	: Yılan.
ilâzım	: Lâzım.
ilâzım	: Lâzım.
ileş	: Leş.
ileşber	: Rençber.
ilet-	: Götürmek.

ilimon	: Limon.
ilkindi	: İlkinde, en başında.
İmtan/intam	: İmtihan.
incek	: Boş ver; hayır.
kefün	: Kefen.
kel	: Saçsız; ufak tefek, çelimsiz, bakımsız kişi, hayvan veya eşya.
kemar	: Kemer.
keme	: Fare.
kirpit	: Kibrit.
kişile-	: Tavuk, sinek, fare gibi hayvanları kovalamak.
kiyat	: Kâğıt.
köhün	: Küfe.
Köküne su sal-	: Bitirmek, tüketmek.
kömbe	: Hamurun közlü küle gömülmesi suretiyle yapılan ekmek.
körmün?	: Kör müsün?
kulak mekişi	: Kulak dibi.
külte	: Salkım.
leyle kadın	: Deve.
löbet	: Nöbet.
marafet	: Marifet.
marak	: Merak.
matuh	: Sersem, salak; dengesiz hareket eden kişi.
melmakat	: Memleket.
merdivan	: Merdiven.
meres	: Miras:
Meyrem ana	: Meryem ana.
mezer	: Mezar.
muñar	: Pınar.
mundar	: Murdar.
müsevür	: Misafir.
namazla	: Namazlık, seccade.

nemben?	: Ne bileyim?
nenni	: Ninni.
ney	: Ne
Nişleycen?	: Ne yapacaksın?
nuska	: Muska.
okla	: Oklava.
okuyviresadak	: Okuyuncaya kadar.
oluk	: Pınar.
ondan keri	: Ondan sonra.
oradak	: Oraya kadar.
orasbı	: Orospu.
oturiyme	: Oturuverme.
oyunsura	: Oysa ki.
oyusa	: Oysa ki.
öğürtle-	: Tembih etmek. (Olumsuz manada)
ölet	: Ölümcül salgın hastalık.
öñ-	: Saklanmak, gizlenmek; görünmeden takip etmek.
örüzger	: Rüzgar.
ötür-	: İshal olmuş kişinin büyük abdestini korkudan altına yapması.
ötürük	: Kayta, pislik.
pakır	: Bakır.
pakla-	: Temizlemek.
pambık	: Pamuk.
pelit	: Meşe ağacı.
pencire	: Pencere.
pinçek	: Bir şeyin ufacık parçası.
piynar	: Bir çeşit bitki.
pulis	: Polis.
püskevüt	: Bisküvi.
sabadak	: Sabaha kadar.
sabalayı	: Sabahleyin.

sabın	: Sabun.
sahab	: Sahip.
sallayın sıra	: Sallayınca.
sandelle	: Sandalye.
sâr	: Her halde.
selbi	: Selvi, çınar ağacı.
serdelek	: Koşarak.
serek	: Mutfak eşyaları koymaya yarayan ahşap raf.
sermeye	: Sermaye.
seyirt-	: Koşmak.
sırlı	: Büyülü.
sırt	: Elbise.
sırt	: İnsanın arkası, insanın üzeri; elbise.
siğın	: Elbisenin etek ucu.
siñ-	: Saklanmak, gizlenerek bir şeyi takip etmek.
sorkuç	: Çam ağacından elde edilen reçine.
sökelen-	: Toplu halde ve çokça gelmek; yığılmak.
su ilit-	: Su ısıtmak.
şak	: Yarı, bir şeyin yarısı.
şakılat-	: Elle veya başka bir şeyle vurmak.
şekar	: Şeker.
şevre	: Avuç dolusu ekin sapı.
şemşe	: Şemsiye.
şindi	: Şimdi.
şippedek	: Birden bire, aniden yapılan iş için söylenir.
şippedek	: Çabucak.
şora	: Şura.
takkayı kurtar-	: Kişinin olumsuz bir işten zarar görmeden kurtulması.
tapıralak	: Aceleyle.
taya	: Biriktirilmiş ekin yığını.
tencire	: Tencere.

tımlı	: Sapsız küçük bıçak.
tokuç	: Çamaşır, halı, kilim yıkamada kullanılan, ağaçtan yapılmış, bir
âlet.	
topucuğu	: Hepsi, tamamı.
tüyle-	: Sıçrayıp atlamak.
uğur kapış-	: İki farklı yoldan aynı yere varmak üzere yarış yapmak.
urğa	: Hamur yoğurma esnasında, hamuru daha da koyultmak için kullanılan un.
uşak	: Çocuklar, gençler.
ünne-	: Çağırarak.
ür-	: Köpeğin havlaması.
ürüsüm	: Gelenek, görenek.
ürya	: Rüya.
yaka	: Taraf.
yañır	: Yanır, yara.
yapıvcesen	: Yapıvereceksen.
yatomuş	: Yata koymuş.
yavaşçalak	: Yavaşça.
yektir-	: Topallayarak gitmek.
yeyit	: Yiğit.
yöğme	: Yevmiye.
yumru	: Tepe.
yüzün guyu	: Yüz aşağı
zaraf	: Sarraf.
zerdeli bey	: Horoz.
zere	: Zahire.
zından	: Zindan, hapis.
zıpa	: Sıpa.
zızılmak	: Ağrı çekmek; ağlayıp inlemek.
zivt	: Reçineden elde edilen, iyice koyulaştırılmış katran.
zopa	: Sopa.

KAYNAKÇA

ADALI, Hülya

- 1988 "Masal Kitaplığımız ve Bize Gelen Masal Kitapları", Masal Araştırmaları/Folktale Studies-I, İstanbul, s. 239-247.

AARNE, Antti

- 1910 Verzeichnis der Märchen Typen Mit Hilfe Von Fachgenossen, Ausgearbeitet, Helsinki

AARNE, Antti-Thompson, Stith

- 1928 The Type of the Folktale, Helsinki

AKKAYA, Ayşe

- 1997 Eğirdir'de Kültür Değişmesi, Eskişehir

AKSOY, Halil

- 1984 Dilden Gönülden, Senirkent'ten Derlemeler, Ankara
1992 Senirkent Şairleri, Ankara

AKSU, Fehmi

- 1936 Isparta İli Yer Adları, Isparta

ALANGU, Tahir

- 1942-1943 Masal Araştırması Sahasına Toplu Bir Bakış ve Türk Masallarının İç Yapısı İle Kahramanları Üzerine Bir Deneme, İstanbul 1942-1943 (İ. Ü. Türkiyat Enstitüsü Lisans Tezi).
1988 Türk Folkloru El Kitabı, İstanbul
1990 a Billur Köşk Masalları, İstanbul
1990 b Keloğlan Masalları, İstanbul

ALDAN, Mehmet

- 1985 Isparta, Isparta

ALPTEKİN, Ali Berat

- 1997 Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı, Ankara
1982 Taşeli Platosu Masallarından Motif ve Tip Araştırması, Erzurum (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

- 1983 "Edebiyat Fakültesinde Yapılan Talebe Tezlerindeki Masallar", Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi II, İzmir, 208-228. "Türk Masallarında Yeni Tespit Edilen Tipler" Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi 33, Aralık 1984, 170-188.
- 1986 "Motif", Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 6.cilt, İstanbul s. 401-402.
- 1988 "Günümüzde Bir Masal Araştırmacı: Saim Sakaoğlu", Masal Araştırmaları/Folktale Studics 1, Hazırlayan Nuri Tuncer, İstanbul, 189-194
- 1982 "Kırmanşah Hikâyesinin Masal Hususiyetleri", II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Ankara-1982.
- ALPTEKİN, Ali B. Ve ŞİMŞEK, E.
- 1990 "Türk Destanlarının Motif Yapısı", Türk Dünyası Araştırmaları(65) Nisan , s.197-254.
- AND, Metin
- 1969 Geleneksel Türk Tiyatrosu, Ankara
- ARAT, R. Rahmeti
- 1991 Eski Türk Şiiri, Ankara
- ARZU İLE KAMBER
- 1963 İstanbul
- ATAÇ, Nurullah (Çev.)
- 1974 Aisopos Masalları, İstanbul
- AYDIN, Mehmet
- 1984 Bayat Boyu ve Oğuzların Tarihi, Ankara
- BAHTAVER, H.
- 1930 Türk Masalları, İstanbul
- BARAZ, T. - TETİK, S. – ÖZSAN, N.
- 1986 Türk Folklor Araştırmaları Dergisi/Konu-Yazar Kaynakçası, Eskişehir
- BARTHOLD, W.

- 1977 İslâm Medeniyeti Tarihi, (M. Fuad Köprülü tarafından Başlangıç'la İzah ve Düzeltmeler kısmı eklenmiştir) Ankara

BARBARA K. Walker

- 1989 Turkish Folktales For Children, Ankara.

BAŞGÖZ, İlhan

- 1999 Geçmişten Günümüze Nasreddin Hoca, İstanbul

BERGSON, H.

- 1997 Gülme (Çev. Mustafa Şekip Tunç), İstanbul

BİLGİÇ, Adil

- 1988 Eğirdir, Ankara

BORATAV, P. Naili

- 1931 Köroğlu Destanı, İstanbul
 1955 Contes Turcs, Paris
 1956 Bir Varmış Bir Yokmuş, İstanbul
 1957 Masallar, Ankara
 1958 Zaman Zaman İçinde, İstanbul
 1967 Gökten Üç Elma Düştü, İstanbul
 1969 Az Gittik Uz Gittik, Ankara
 1978 100 Soruda Türk Folkloru, İstanbul
 1982 Folklor ve Edebiyat I, İstanbul
 1988 a Folklor ve Edebiyat II, İstanbul
 1988 b Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği, İstanbul

BÖCÜZADE S. Sami (Sami Suat Seren)

- 1983 Isparta Tarihi, İstanbul

CEMİLOĞLU, Mustafa

- 1999 Halk Hikâyelerinde Doğum Motifi, Bursa
 1989 Sorgun Köyü Halk Edebiyatı, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa (Basılmamış Doktora Tezi)

ÇETİN, Gülen

- 1980 Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde Yapılan Folklorla İlgili Lisans Tezleri Bibliyografyası (1940-1980), Ankara

ÇİÇEK, Osman

- 1994I Isparta İli Şarkikaraağaç İlçesine Bağlı Arak Köyü Monografisi, Ankara-1994 171 s. "H.Ü. Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Yayınlanmamış Lisans Tezi)

ÇOBANOĞLU, Özkul

- 1999 Halk Bilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş, Ankara

ÇORUHLU, Yaşar

- 1999 Türk Mitolojisinin ABC'si, İstanbul

DEMİRCİOĞLU, Yusuf Ziya

- 1934 Yörükler ve Köylülerde Hikayeler, Masallar, İstanbul

DEMİREL, Hamide

- 1995 Türk Destanlarında Güzellik, Destan ve Masal ve Din Unsurları İle Yabancı Destanlarda Türk Kahramanları, İstanbul

DERMAN, Gül

- 1989 Resimli Taş Baskısı Halk Hikâyeleri, Ankara

DİLÇİN, Ali Dehri

- 1933 Çankırı Masalları, Çankırı

DORSAN, R. M.

- 1984 Günümüz Folklor Kuramları (Çev. Nermin Ulutaş), İzmir

EBERHARD, Wolfram und BORATAV, Pertev Naili

- 1953 Typen Turkischer Volksmärchen, Wiesbaden

EKREM, Selma

- 1964 Turkish Fair Tales, New Jersey

ELÇİN, Şükrü

- 1977 Halk Edebiyatı Araştırmaları, Ankara
1978 1985 Folklor ve Halk Edebiyatının Millî Birliğin Oluşmasındaki Rolü, Ankara
2000 Halk Edebiyatına Giriş, Ankara

ERCAN, Aktan Müge

- 1994I Ispartalı Seyranî, Ankara; H.Ü. Edebiyat Fak. Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Lisans Tezi).

ERCİLASUN, Ahmet Bican ve TURAN, A.Şekür

1989 (Latin harflerine ve :Türkiye Türkçesine Aktaranlar, Uygur Halk Masalları, Ankara 1989.

ERDEM, Kerim Aydın

1977 Keloğlan İle Anası, Ankara

EREN, Muharrem

1992 Kocaavşar Köyü ve Tarihte Avşarlar, İstanbul

ERGİN, Muharrem

1964 Dede Korkut Kitabı, Ankara

FİLİZOK, Rıza

1991 Ziya Gökalp'in Edebî Eserlerinde Halk Edebiyatı Tesiri Üzerine Bir Araştırma, Ankara

GÖÇGÜN, Önder

1996 Zekâsına Dayalı Mizahi Üslûbunda: Nasrettin Hoca'nın Aykırı Konuşma Tekniği", Uluslararası Nasrettin Hoca Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri, İzmir 24-26 Aralık 1996, Bas. Ankara 1997. S. 31-35

GOLDSTEİN, Kennet

1977 Sahada Folklor Derleme Metodları, (Çev. Ahmet Edip Uysal); Ankara

GÖDE, Halil Altay

1997 Yalvaç Masalları Üzerine Bir İnceleme, Isparta (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

GÖKYAY, O. Şaik

1973 Dedem Korkut Kitabı, İstanbul

GÖRKEM, İsmail

1987 Elazığ Efsaneleri Üzerinde Araştırmalar (Metinler ve İncelemeler), Elazığ, İnönü Üniversitesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

2000 Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı, Ankara 2000.

GRİMM, J.- GRİMM, W.

1992Dünya Edebiyatından Seçmeler, Masallar (Çev. Ali Kaya), İstanbul

GÜLENSOY, Tuncer

- 1977 "Oğuz Boyunun Anadolu'daki İzleri", Türk halk Bilimi Araştırmaları Yıllığı, Ankara 1979, 73-98

GÜLENSOY, Tuncer-DURAN, Ahmet

- 1993 Tunceli Yöresi Ağızlarından Derlemeler, İstanbul

GÜNAY, Umay

- 1975 Elâzığ Masalları, Erzurum
1978 Masallarda Değişen Motifler ve Tesirleri" Türk Kültürü, 18(211,212,213,214) Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos

GÜNEY, Eflatun Cem

- 1948 En Güzel Türk Masalları, İstanbul

HELİMOĞLU Yavuz, Muhsin

- 1997 Masallar ve Eğitimsel İşlevleri, Ankara

ISPARTA VALİLİĞİ

- 1938 Isparta (1923-1935), Ankara Basımevi, Ankara,

KANTARCIOĞLU, Sevim

- 1991 Eğitimde Masalın Yeri, İstanbul

KAPLAN, Mehmet

- 1991 Tip Tahlilleri, İstanbul

KAYAOĞLU, İ. Gündâğ

- 1991 Türk Halk Bilimi İle İlgili Kitaplar İçin Bir Bibliyografya Denemesi (1985-1990), İstanbul

KIRZIOĞLU, M.F.

- 1968 "Halk Hikâyelerinde Döşeme Söyleme Geleneği", Türk Dili, C. XIX, s. 207

KOÇ, Mustafa

- 1983 Tüm Yönleriyle Isparta, Isparta

KÖKSAL, Hasan

- 1984 Battalnamelerde Tip ve Motif Yapısı, Ankara

KÖSE, Nerin

- 1996 Araştırmalar, Ankara

- 1996 Sürmeli Bey Hikâyesi, İnceleme-Metin, Ankara
- KROHN, Julius-KROHN, Kaarle**
- 1996 Halk Bilimi Yöntemi (Çev. Günsel İçöz; Yayına Haz. Fikret Türkmen), Ankara
- KUNOŞ, Ignacz**
- 1978 Türk Halk Edebiyatı;İstanbul
- 1987 Türk Masalları, Türkçeleştiren Gazi Yener, İstanbul 1987.
- KURGAN , Şükrü**
- 1986 Nasrettin Hoca, Ankara
- KURNAZ,Cemal**
- 1993 "Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Yapılan Tez Çalışmaları" Türk Kültürü, 21(243), Temmuz
- MORREALL, John**
- 1997 Gülmeyi Ciddiye Almak (Çev. Kubilay Aysevener-Şenay Soyer), İstanbul.
- MORZOLPH, Ulrich**
- 1996 "Homour and Ideology A Case Stady in Nasrettin Hoca Anecdotes in the Twendreth Century", V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi seksiyon Bildirileri, Ankara 24-25 Haziran 1996, Bas. Ankara S.140-148
- ONARAN, Mustafa Can**
- 1986 Türk Kültürü Dergisi Folklor ve Halk Edebiyatı Bibliyografyası, Erzurum Atatürk Üniversitesi Lisans tezi.
- ÖZÇELİK, Mehmet**
- 1993 Afyonkarahisar Masalları, Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya (Basılmamış Doktora Tezi)
- 1995 "Afyonkarahisar Masallarının Formel Yapısı", III. Milletlerarası Türk Halk edebiyatı Ve Folkloru Kongresi Bildirileri, 9-11 Ekim 1995 Konya; Bas. Ankara 1996. s. 39-57

ÖZKAN, İsa

1989 Abdurrahman Han Destanı, Ankara

PROPP, Viladimir

1985 Masalın Biçimbilimi, (Çev. Mehmet-Sema Rifat), İstanbul

1985 (Çeviren: Hüseyin Gümüş), Masalların Yapısı ve İncelenmesi, Ankara

RASONY, László

1971 Tarihte Türklük, Ankara

REİCLE, Karl

1992 Turkic Oral Epic Peotry: Traditions, Forms, Poetic Structure, Newyork& London

RİFAT, Mehmet

1996 Göstergebilimcinin Kitabı, İstanbul

SAKAOĞLU, Saim

1973 Gümüşhane Masalları Metin Toplama ve Tahlil, Ankara

1974 "Formel Kavramı ve Türk Masallarında Benzer

Durumlarda Kullanılan Formeller", I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri, Ankara, 148-154.

1976 "İngiliz, Fransız ve Alman Dillerinde Anadolu Masalları Bibliyografyası", Türk Folklor Araştırmaları Yıllığı, Ankara, 209-222.

1976 "Masalda İleriye Hazırlık Motifleri", I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri II. Cilt, Ankara , 291-294.

1977 Türk Çocuklarına Masallar, Ankara

1980 Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerinin Tip Kataloğu, Ankara

1986 Kıbrıs Türk Masalları, Ankara

1988 Sahada Derleme Metotları, Erzurum

1991 Folklor Bibliyografyaları Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme, Konya

1992 Türk Fıkraları ve Nasreddin Hoca, Konya

1999 Masal Araştırmaları, Ankara

SAKAOĞLU, S. – ERGÜN, Metin

1991 Türkmen Halk Masalları (Lâtin Harflerine ve Türkiye Türkçesine Aktaranlar), Ankara

SAKAOĞLU, Saim ve DUYSMAZ, Ali

1996 Hurşit ile Mahmihri Hikâyesi, Ankara

SEYİDOĞLU, Bilge

1975 Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar (Metinler ve Açıklamalar), Ankara

1995 Mitoloji, Metinler-Tahliller, Kayseri

SEYİDOV, N. (Tertip eden)

1985 Azerbaycan Edebiyatı İncileri/Nağıllar Bakü

SOKULLU, Sevinç

1997 Türk Tiyatrosunda Tiyatronun Evrimi, Ankara

SPIES, Otto

1941 Türk Halk Kitapları (Çev. Behçet Gönül), İstanbul 1941.

SUSKUN, Suat

1979 Isparta Ün Mecmuası Folklor Malzemelerinin İncelenmesi, Ankara

SÜMER, Faruk

1992 Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilâtı-Destanları

SÜLDÜR, Enver

1951 Isparta Tarihi, İzmir

ŞİMŞEK, Esmâ

1995 "Yukarı Çukurova Masallarının Yapı Özellikleri", III. Milletlerarası Türk Halk edebiyatı Ve Folkloru Kongresi Bildirileri, 9-11 Ekim 1995 Konya; Bas. Ankara 1996. 65-77

TAN, Nail

1985 Folklor (Halkbilimi), İstanbul

TANER, Nuri

1988 "Halk Bilgisi Haberleri, Folklor Postası, Türk Folklor Araştırmaları, Folklor, Folkloru Doğru, Halkbilimi, Sivas Folkloru, Türk Folkloru

Dergilerinde Yayınlanan Masalların Bibliyografyası, Masal Araştırmaları/Folktale Studies-I, İstanbul, 77-131.

TANSEL, Fevziye Abdullah

1977 Şiirler ve Halk Masalları, Ziya Gökalp Külliyesi-I, Ankara

TANYILDIZ, Ali

1990 Orta Asya'dan Gedikli Köyü'ne Honamlı Yörükleri, Isparta

TEZEL, Naki

1936 Keloğlan Masalları, İstanbul

1939 İstanbul Masalları, İstanbul

1941 "Anadolu Masalları", Halk Bilgisi Haberleri 10. cilt, 115. s. 160, 168, 116; sayı, 180-184, 118. sayı, 228-235, İstanbul

1971 Türk Masalları, 1,2, Ankara

THOMPSON, Stith

1958 Motif Index of Folk-Literature, C. 6. USA

1946 The Folktale, New York

1964 The Types of The Folktale, Helsinki

TUĞRUL, Mehmet

1964 Malatya'dan Derlenmiş Masallar, Ankara

1969 Mahmutgazi Köyünde Halk Edebiyatı, İstanbul

1971 Türk Folklor ve Etnoğrafya Bibliyografyası-I, Ankara.

1973 Türk Folklor ve Etnoğrafya Bibliyografyası-II, Ankara.

1975 Türk Folklor ve Etnoğrafya Bibliyografyası-III, Ankara.

1980 Türk Folklor ve Etnoğrafya Bibliyografyası-IV, Ankara

TÜRKÇE SÖZLÜK

1988 T.D.K. Yayını, Ankara

TÜRKMEN, Fikret

1974 Aşık Garip Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma, Ankara, 1974

1996 "Modern Mizah Teorilerine Göre Nasrettin Hoca Fıkralarının Yorumu", Uluslararası Nasrettin Hoca Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri, İzmir 24-26 Aralık 1996, Bas. Ankara 1997. S. 47-52